

Π.Μ.Σ. Εφαρμοσμένης Οικονομικής
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

**ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΙ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ
ΧΩΡΩΝ: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1980-2006 ΜΕΣΑ ΑΠΟ
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ**

Επιμέλεια: Κεχαγιά Πολυξένη του Γεωργίου

**Επιβλέποντες: Αν. Καθηγητής Ν. Κυριαζής
Λέκτορας Θ. Μεταξάς**

Βόλος 2010

Υπεύθυνη δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Βόλος, Ιανουάριος 2010

Ευχαριστίες

Καθοριστική ήταν η συμβολή των διδασκόντων στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, και ιδιαίτερα των κυρίων Μεταξά και Κυριαζή, οι οποίοι ήταν επιβλέποντες της παρούσας διπλωματικής και τους ευχαριστώ για την πολύτιμη βοήθεια τους και την άψογη συνεργασία.

Περιεχόμενα

Περίληψη – Λέξεις κλειδιά	Σελ. 13
Εισαγωγή	14
<u>Κεφάλαιο 1^ο Πολυεθνικές επιχειρήσεις</u>	
1.1. Έννοια των πολυεθνικών επιχειρήσεων.....	17
1.2. Χαρακτηριστικά πολυεθνικών επιχειρήσεων.....	17
1.3. Στρατηγικές εξόδου των επιχειρήσεων στη διεθνή αγορά.....	18
1.4. Στόχοι εξαγωγικών στρατηγικών των επιχειρήσεων	19
1.5. Τοποθετήσεις επενδύσεων των πολυεθνικών επιχειρήσεων το 2007	20
<u>Κεφάλαιο 2^ο Χρηματοδοτική βοήθεια</u>	
2.1. Μορφές και μέγεθος διεθνών ροών κεφαλαίου	21
2.2. Κίνητρα χρηματοδοτικής βοήθειας.....	21
2.3. Αναπτυξιακή βοήθεια κι Α.Ξ.Ε. 1980-2006	22
<u>Κεφάλαιο 3^ο Άμεσες Ξένες Επενδύσεις</u>	
3.1. Τι περιλαμβάνουν οι ξένες επενδύσεις.....	24
3.2. Κατηγορίες ξένων επενδύσεων	24
3.3. Ορισμός Α.Ξ.Ε.	24
3.4. Πλεονεκτήματα – μειονεκτήματα	25
3.5. Τρόποι πραγματοποίησης Α.Ξ.Ε.....	28
3.6. Τύποι Α.Ξ.Ε.	29
3.7. Επιχειρηματικά σχήματα που δημιουργούνται από Α.Ξ.Ε.	30
3.8. Προσδιοριστικοί παράγοντες	30
3.9. Κίνητρα και περιορισμοί.....	31
3.10. Προγράμματα προώθησης των Α.Ξ.Ε.....	33
3.11. Σημαντικότητα Α.Ξ.Ε. για αναπτυσσόμενες χώρες	34
3.12. Επιρροή πολιτικού κινδύνου	34
3.13. Επιρροή πολιτιστικού περιβάλλοντος.....	35
3.14. Επιρροή εργατικού κόστους.....	36
3.15. Δίαυλοι μέσω των οποίων επιδρούν οι άμεσες ξένες επενδύσεις.....	37

3.16. Αποτελέσματα Α.Ξ.Ε. σε χώρες υποδοχής	39
---	----

Κεφάλαιο 4^ο Ανασκόπηση βιβλιογραφίας για Α.Ξ.Ε.

4.1. Θεωρητική κι εμπειρική βιβλιογραφία για Α.Ξ.Ε.....	41
---	----

Κεφάλαιο 5^ο Θεωρίες Α.Ξ.Ε.

5.1. Αποδοχή ύπαρξης και λειτουργίας ατελούς αγοράς	47
5.2. Θεωρίες ερμηνείας ξένων επενδύσεων που προϋποθέτουν τέλεια λειτουργία αγορών.....	47
5.2.1. Διαφορετικά ποσοστά απόδοσης επενδεδυμένου κεφαλαίου	47
5.2.2. Θεωρία διαφοροποίησης του Χαρτοφυλακίου.....	48
5.3. Ερμηνευτική προσέγγιση θεωριών εσωτερικοποίησης επιχειρησιακών συναλλαγών.....	48
5.3.1. Θεωρίες Coase – Hymer	48
5.3.2. Θεωρία οικονομικών θεσμών καπιταλισμού – Oliver Williamson	50
5.4. Σχολή Συμπεριφοράς Yair Aharoni	51
5.5. Θεωρία ηγέτη και ακόλουθου	51
5.6. Μακροοικονομική θεωρία των Kojima Ozawa	53
5.7. Θεωρίες ιμπεριαλιστών (κλασικές και σύγχρονες).....	54
5.8. Θεωρίες εξάρτησης	55
5.9. Εκλεκτικό υπόδειγμα Dunning	56
5.10. Θεωρία «κύκλου ζωής προϊόντος».....	57
5.11. Συμπεράσματα.....	59

Κεφάλαιο 6^ο Ανταγωνιστικότητα

6.1. Ορισμός ανταγωνιστικότητας	60
6.2. Ανταγωνιστικότητα χώρας.....	61
6.3. Α.Ξ.Ε. – Πολυεθνικές επιχειρήσεις.....	62
6.4. Α.Ξ.Ε. - Α.Ε.Π.	63

Κεφάλαιο 7^ο Αναπτυσσόμενες χώρες

7.1. Χαρακτηριστικά αναπτυσσομένων χωρών	64
7.2. Ρόλος κυβέρνησης σε αναπτυσσόμενες χώρες	67
7.3. Πρόσφατες εξελίξεις στις παγκόσμιες εισροές Α.Ξ.Ε.	67

Κεφάλαιο 8^ο: Νότια, ανατολική και νοτιοανατολική Ασία κ Ωκεανία

8.1. Α.Ξ.Ε. σε Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία κ Ωκεανία	76
---	----

Κεφάλαιο 9^ο: Α.Ξ.Ε. στην Ινδία

9.1 Προφίλ χώρας	81
9.2. Χαρακτηριστικά ινδικής οικονομίας.....	83
9.3. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Ινδία	84
9.3.1. Κίνητρα για επενδύσεις στην Ινδία	84
9.3.2. Σενάρια Επενδύσεων.....	85
9.3.3. Επιλογές για τους νέους ξένους επενδυτές	86
9.3.4. Μεταρρυθμίσεις πριν το 1991	89
9.3.5. Μεταρρυθμίσεις μετά το 1991	91
9.4. Συμπεράσματα.....	95

Κεφάλαιο 10^ο: Α.Ξ.Ε. στην Κίνα

10.1. Προφίλ χώρας.....	98
10.2. Οικονομικό σύστημα Κίνας	100
10.3. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Κίνα.....	102
10.4. Συμπεράσματα.....	110

Κεφάλαιο 11^ο: Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ

11.1. Προφίλ χώρας.....	112
11.2. Οικονομικό σύστημα του Χονγκ Κονγκ	114
11.3. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στο Χονγκ Κονγκ	117
11.4. Συμπεράσματα.....	121

Κεφάλαιο 12^ο: Λατινική Αμερική και Καραϊβική

12.1. Α.Ξ.Ε. στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική	123
---	-----

Κεφάλαιο 13^ο: Α.Ξ.Ε. Στο Μεξικό

13.1. Προφίλ χώρας.....	130
13.2. Οικονομικό σύστημα Μεξικού.....	132
13.3. Άμεσες ξένες επένδυσης το Μεξικό.....	135

13.4. Συμπεράσματα.....	145
-------------------------	-----

Κεφάλαιο 14^ο: Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία

14.1. Προφίλ χώρας.....	147
14.2. Οικονομικό σύστημα Βραζιλίας	149
14.3. Άμεσες ξένες επενδύσεις στη Βραζιλία	151
14.4. Συμπεράσματα.....	156

Κεφάλαιο 15^ο: Συγκριτική ανάλυση

Συμπεράσματα συγκριτικής ανάλυσης	158
Συμπεράσματα διπλωματικής εργασίας - Επίλογος.....	170
Βιβλιογραφία	174

Πίνακες

Πίνακας 1: Εισροές Α.Ξ.Ε. σε Ασία κι Ωκεανία	77
Πίνακας 2: Εισροές Α.Ξ.Ε. σε Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία κι Ωκεανία	78
Πίνακας 3: Εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία	88
Πίνακας 4: Εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα.....	102
Πίνακας 5: Εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ	118
Πίνακας 6: Εισροές Α.Ξ.Ε. στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική και στη Νότια και Κεντρική Αμερική.....	126
Πίνακας 7: Εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κεντρική και στη Νότια Αμερική.....	127
Πίνακας 8: Εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό	135
Πίνακας 9: Εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία.....	151
Πίνακας 10: Εισροές Α.Ξ.Ε. παγκοσμίως, στις αναπτυσσόμενες και στις αναπτυγμένες χώρες.....	159

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1: Τοποθετήσεις κεφαλαίων των πολυεθνικών το 2007	20
Διάγραμμα 2: Παγκόσμιες εισροές Α.Ξ.Ε. 2007-2008.....	68
Διάγραμμα 3: Πιο ελκυστικοί προορισμοί για τοποθέτηση άμεσων ξένων επενδύσεων 2009-2011 (%)	74
Διάγραμμα 4: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία	93
Διάγραμμα 5: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία και στην Ασία	93
Διάγραμμα 6: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία και στις αναπτυσσόμενες χώρες	94
Διάγραμμα 7: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα.....	108
Διάγραμμα 8: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα και στις αναπτυσσόμενες χώρες	109
Διάγραμμα 9: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα και στην Ασία	109
Διάγραμμα 10: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ	119
Διάγραμμα 11: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ και στις αναπτυσσόμενες χώρες	120
Διάγραμμα 12: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ και στην Ασία	120
Διάγραμμα 13: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό	143
Διάγραμμα 14: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό και στις αναπτυσσόμενες χώρες	144
Διάγραμμα 15: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό και στην Κεντρική Αμερική.....	144
Διάγραμμα 16: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία.....	154
Διάγραμμα 17: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία και στις αναπτυσσόμενες χώρες	155
Διάγραμμα 18: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία και στη Νότια Αμερική	155
Διάγραμμα 19: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα, στην Ινδία, το Χονγκ Κονγκ, το Μεξικό και τη Βραζιλία.....	160
Διάγραμμα 20: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στον κόσμο, στις αναπτυσσόμενες και στις αναπτυγμένες χώρες.....	161
Διάγραμμα 21: Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στον κόσμο και στις αναπτυσσόμενες χώρες	161

Χάρτες

Χάρτης 1: Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία κι Ωκεανία.....	75
Χάρτης 2: Ινδία	83
Χάρτης 3: Κίνα.....	99
Χάρτης 4: Χονγκ Κονγκ.....	113
Χάρτης 5: Λατινική Αμερική και Καραϊβική	122
Χάρτης 6: Νότια Αμερική.....	119
Χάρτης 7: Μεξικό	131
Χάρτης 8: Βραζιλία.....	148

Συντομογραφίες – ακρωνύμια

A.P.E.C.	Asia-Pacific Economic Cooperation
A.S.E.A.N.	Association of Southeast Asian Nations,
A.S.I.T.	Advisory Services on Investment and Training
E.C.L.A.C.	Economic Commission for Latin America and the Caribbean
E.V.I.	Economic Vulnerability Index
F.D.I.	Foreign Direct Investment
F.I.P.B.	Foreign Investment Promotion Board
G.A.T.T.	General Agreement on Tariffs and Trade
H.A.I.	Human Assets Index
I.C.C.	International Chamber of Commerce,
I.D.A.	International Development Association
I.F.C.	International Finance Corporation
I.N.E.G.I.	Instituto Nacional de Estadística y Geografía
I.P.R.	Investment policy reviews
J.B.I.C.	Japan Bank for International Cooperation
L.F.I.	Institutional Revolutionary Party
M.O.F.C.O.M.	Ministry of Commerce of the People's Republic of China
MER.CO.SUR.	Mercado Común del Sur
MN.E.	multinational enterprise
N.A.F.T.A.	North American Free Trade Agreement
N.C.A.E.R.	National Council of Applied Economic Research,
O.E.C.D.	Organisation for Economic Co-operation and Development
P.R.I.	Institutional Revolutionary Party
R.B.I.	Reserve Bank of India
S.A.R.S.	Severe Acute Respiratory Syndrome
U.N.C.T.A.D.	United Nations Conference on Trade and Development
A.E.Π.	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
A.Ξ.Ε.	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
E. & A.	Ερευνάς και Ανάπτυξης
E.O.K.	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Η.Π.Α. ..... Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Α.Κ. ..... Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών
Ο.Η.Ε. ..... Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Σ. & Ε. ..... Συγχωνεύσεις κι Εξαγορές

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σύγχρονη παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίζεται από την παγκοσμιοποίηση των οικονομικών σχέσεων μέσω των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, της διεθνούς κινητικότητας των κεφαλαίων, της διεθνοποίησης της παραγωγής και του σημαντικού ρόλου των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις που πραγματοποιούνται από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις παγκοσμίως αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του διεθνούς και ανοιχτού παγκόσμιου οικονομικού συστήματος και λειτουργούν καταλυτικά στην ανάπτυξη των χωρών. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται συνεχής αύξηση των ροών, ειδικά των εισροών στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι χώρες, προσπαθώντας να προσελκύσουν μεγαλύτερες εισροές κεφαλαίων, προχωρούν σε μεταρρυθμίσεις των εθνικών πολιτικών τους και του επενδυτικού περιβάλλοντος και σε κατάργηση των επενδυτικών εμποδίων με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, τη διάχυση των γνώσεων και την οικονομική μεγέθυνση. Οι κυριότεροι αποδέκτες των άμεσων ξένων επενδύσεων τα τελευταία χρόνια είναι η Κίνα, η Ινδία, το Χονγκ Κονγκ, το Μεξικό κι η Βραζιλία, που προχώρησαν σε άνοιγμα των αγορών τους και απελευθέρωση του εμπορίου.

ABSTRACT

Universal later day economy is portrayed by the globalization of the economic relations through the international transactions, the international movement of funds, the internationalization of production, and the important role of multinational firms. The direct foreign investments, that are realized by the multinational firms globally, compose an integral part of the international and global economic system as well as functioning catalytically in the countries' development. In recent years there is an increase of flow, especially inflow, in developing countries. The countries in their attempt to attract higher inflow of funds proceed to reforms of their national policies and of their investments' environment as well as to the abolishment of any investment obstacle aiming at the increase of competitiveness, the dissemination of knowledge and economic growth. The most important recipients of the direct foreign investment are China, India, Hong Kong, Mexico and Brazil that proceeded to the opening of their markets and the liberation of trade.

Λέξεις κλειδιά: Α.Ξ.Ε., ανταγωνιστικότητα, αναπτυσσόμενες χώρες, πολυεθνικές επιχειρήσεις, συγκριτική ανάλυση

J.E.L.: O57, F21, O11, P45

Εισαγωγή

Η μελέτη των άμεσων ξένων επενδύσεων είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα αντικείμενα μελέτης στον τομέα του διεθνούς εμπορίου και των επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα είναι από τα πιο σημαντικά θέματα για έρευνα, καθώς μπορούν να επηρεάσουν μια σειρά μακροοικονομικών μεταβλητών στη χώρα υποδοχής, επιδρώντας άμεσα ή έμμεσα στις τιμές, την απασχόληση, τις εισαγωγές, τις εξαγωγές, το ισοζύγιο πληρωμών, την οικονομική μεγέθυνση, την ανταγωνιστικότητα, την παραγωγή κ.α.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι φορείς της οικονομικής πολιτικής προσφέρουν κίνητρα στις πολυεθνικές επιχειρήσεις με στόχο τη μεταφορά παραγωγικών υλικών (μετοχικό κεφάλαιο, κεφαλαιουχικός εξοπλισμός, ενδιάμεσες και πρώτες ύλες) και άυλων εισροών (τεχνογνωσία, οργάνωση της παραγωγής, management, ποιοτικός έλεγχος) ώστε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, να βελτιωθεί το ισοζύγιο πληρωμών μέσω των εξαγωγών και να οδηγηθεί η χώρα σε οικονομική μεγέθυνση.

Οι παράγοντες που καθορίζουν την αύξηση των εισροών είναι το επενδυτικό και μακροοικονομικό περιβάλλον, το εργατικό δυναμικό και το σταθερό και διαφανές πλαίσιο πολιτικής. Για το λόγο αυτό οι χώρες προχωρούν σε μεταρρυθμίσεις του επενδυτικού περιβάλλοντος ώστε να γίνουν ελκυστικότεροι προορισμοί Α.Ξ.Ε.

Βασικός σκοπός της εργασίας είναι η ανάλυση των εισροών Α.Ξ.Ε. στις αναπτυσσόμενες χώρες και, συγκεκριμένα, η μελέτη των περιπτώσεων της Ινδίας, της Κίνας, του Χονγκ Κονγκ, του Μεξικού και της Βραζιλίας. Στην παρούσα εργασία στόχος μας είναι η παρουσίαση των συνολικών εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων στις χώρες αυτές έτσι ώστε να καταλήξουμε σε μια σειρά συμπερασμάτων από τη σύγκριση των εισροών που παρατηρήθηκαν από το 1980 έως το 2006. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να παρουσιάσουμε το επενδυτικό περιβάλλον των χωρών που προαναφέραμε αλλά και τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησαν για να γίνουν ελκυστικότεροι επενδυτικοί προορισμοί. Έτσι, καταλήγουμε στην παρουσίαση μιας σειράς προτάσεων – μεταρρυθμίσεων για τις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες μπορούν να αυξήσουν τις εισροές κεφαλαίων μέσω της διαδικασίας μίμησης που ακολουθούν.

Οι χώρες αυτές επελέγησαν καθώς έλαβαν το μεγαλύτερο όγκο Α.Ξ.Ε. τα δύο τελευταία χρόνια (2007-2008, Διάγραμμα 2), ενώ προχώρησαν σε μία σειρά μεταρρυθμίσεων και καθιέρωσαν συγκεκριμένο πλαίσιο πολιτικής, πετυχαίνοντας να διατηρήσουν υψηλά

επίπεδα εισροών. Η συνεισφορά της εργασίας στη βιβλιογραφία έγκειται στο γεγονός ότι παρουσιάζονται και αξιολογούνται τα κοινά μέτρα που έλαβαν αυτές οι χώρες και κατάφεραν έτσι να λάβουν περισσότερες Α.Ξ.Ε. από άλλες αναπτυσσόμενες την περίοδο 1980-2006, ενώ παρουσιάζεται μια σειρά προτάσεων πολιτικής που οδηγούν σε τόνωση της ανταγωνιστικότητας. Συνεπώς, οι πολιτικές στις οποίες καταλήγουμε μπορούν να ακολουθηθούν από τις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως μέσω της διαδικασίας της μίμησης, που αποτελεί τον κυριότερο δίαυλο μετάδοσης των Α.Ξ.Ε., όπως αποδεικνύεται κι από μελέτες των Vernon (1971), Knickerbocker (1973), Dietrich και Schenk (1993). Η μελέτη αυτή συμβάλει στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία καθώς δεν έχει πραγματοποιηθεί αντίστοιχη συγκριτική ανάλυση για τις συγκεκριμένες χώρες, η οποία να βασίζεται στα κριτήρια που έχουν επιλεγεί για την παρούσα εργασία και παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Η μελέτη περιλαμβάνει μια αναλυτική διαγραμματική ανάλυση των Α.Ξ.Ε. που πραγματοποιήθηκαν παγκοσμίως, στις αναπτυσσόμενες χώρες, σε κάθε χώρα και στην ευρύτερη περιοχή που ανήκουν οι χώρες που εξετάζουμε και βασίζεται σε δεδομένα από τη διεθνή βιβλιογραφία στην αγγλική κι ισπανική γλώσσα, αλλά και στην ελληνική, ενώ οι πίνακες και τα διαγράμματα έχουν επεξεργαστεί χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα Excel.

Η εργασία αυτή παρουσιάζεται σε 15 κεφάλαια. Στα Κεφάλαια 1-7 παρουσιάζονται κάποιες βασικές έννοιες για Α.Ξ.Ε., ενώ στα υπόλοιπα η εργασία μεθοδολογικά συνεχίζεται με τη συγκριτική ανάλυση των χωρών που έχουν επιλέγει. Τα κριτήρια της συγκριτικής ανάλυσης είναι το μέγεθος των εισροών Α.Ξ.Ε., οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησε κάθε χώρα, οι τομείς στους οποίους κατευθύνθηκαν οι Α.Ξ.Ε., οι χώρες προέλευσης και τα εμπόδια που αντιμετώπισε κάθε χώρα στην απορρόφηση των κεφαλαίων.

Μεθοδολογικά η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη: το θεωρητικό και το ερευνητικό. Στο θεωρητικό τμήμα (κεφάλαια 1-7) παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά των πολυεθνικών επιχειρήσεων, των άμεσων ξένων επενδύσεων, των αναπτυσσόμενων χωρών και της ανταγωνιστικότητας. Στο τμήμα αυτό παρουσιάζονται οι βασικές θεωρίες που έχουν διατυπωθεί και αφορούν τις άμεσες ξένες επενδύσεις αλλά και η θεωρητική και εμπειρική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. Το δεύτερο τμήμα της εργασίας (κεφάλαια 8-15) περιλαμβάνει τη συγκέντρωση και μελέτη πλήθους δεδομένων έτσι ώστε να παρουσιάσουμε μια σαφή εικόνα των συνολικών εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων κάθε χώρας που εξετάζουμε και να κατανοήσουμε καλύτερα τους λόγους για τους οποίους οι χώρες αυτές κατάφεραν να προσελκύσουν μεγαλύτερο όγκο εισροών από τις άλλες αναπτυσσόμενες. Επιλέξαμε να παρουσιάσουμε και να αναλύσουμε τις εισροές κάθε χώρας σε ξεχωριστά κεφάλαια που ακολουθούν όμως μια ενιαία δομή και διευκολύνει την παρουσίαση της

συγκριτικής ανάλυσης των εισροών των χωρών στο κεφάλαιο 15.

Συγκεκριμένα, καθώς οι Α.Ξ.Ε. πραγματοποιούνται κυρίως από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις παγκοσμίως κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστούν κάποιες βασικές έννοιες για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις στο 1^ο κεφάλαιο, ενώ το 2^ο κεφάλαιο αναφέρεται στη χρηματοδοτική (αναπτυξιακή) βοήθεια αφού οι Α.Ξ.Ε. αποτελούν ένα από τα βασικά κίνητρα παροχής χρηματοδοτικής βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Το 3^ο κεφαλαίο αναφέρεται αποκλειστικά στις Α.Ξ.Ε., δίνεται ο ορισμός, παρουσιάζονται τα βασικά πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, τα κίνητρα κι οι περιορισμοί, οι τύποι κι οι μορφές των εισροών, αλλά κι οι προσδιοριστικοί παράγοντες και τα αποτελέσματα τους στις χώρες υποδοχής. Καθώς ασχολούμαστε με την εισροή Α.Ξ.Ε. στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι απαραίτητο να αναφερθούμε στην επιρροή του πολιτικού κινδύνου, του πολιτιστικού περιβάλλοντος και του εργατικού κόστους στις χώρες αυτές.

Στο 4^ο κεφάλαιο γίνεται η ανασκόπηση της θεωρητικής κι εμπειρικής βιβλιογραφίας, ενώ στο 5^ο παρουσιάζονται οι βασικές θεωρίες για τις Α.Ξ.Ε. και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτές.

Στο 6^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται βασικές έννοιες για την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των χωρών αλλά και μεταξύ των πολυεθνικών καθώς κι η σχέση του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος με τις Α.Ξ.Ε.. Στο 7^ο κεφαλαίο αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά των αναπτυσσομένων χωρών, οι Α.Ξ.Ε. που πραγματοποιήθηκαν σε αυτές την περίοδο που εξετάζουμε (1980-2006) αλλά και οι πρόσφατες τάσεις των εισροών.

Καθώς η Ινδία βρίσκεται στη Νότια Ασία, ενώ η Κίνα και το Χονγκ Κονγκ στην Ανατολική Ασία, στο 8^ο κεφαλαίο παρουσιάζονται οι Α.Ξ.Ε. στην ευρύτερη περιοχή της Νότιας, Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ασίας κι Ωκεανίας, ενώ στα επόμενα τρία κεφάλαια παρουσιάζονται το προφίλ της κάθε χώρας, τα χαρακτηριστικά του οικονομικού της συστήματος, οι μεταρρυθμίσεις του επενδυτικού περιβάλλοντος κι οι εισροές για τις χώρες αυτές αντίστοιχα. Στο τέλος κάθε κεφαλαίου παρατίθενται τα βασικά συμπεράσματα από τις χώρες που εξετάζουμε.

Αντίστοιχα, επειδή το Μεξικό βρίσκεται στην Κεντρική Αμερική ενώ η Βραζιλία στη Νότια Αμερική, στο 12^ο κεφάλαιο εξετάζονται οι Α.Ξ.Ε. στη Λατινική Αμερική και στην Καραϊβική. Ομοίως, στο 13^ο κεφάλαιο αναλύονται οι Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό ενώ στο 14^ο στη Βραζιλία.

Τέλος, στο 15^ο κεφάλαιο υπάρχουν τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη συγκριτική ανάλυση των χωρών που αναφέραμε ενώ η μελέτη ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας και τη βιβλιογραφία.

Κεφάλαιο 1^ο

Πολυεθνικές επιχειρήσεις

1.1. Έννοια των πολυεθνικών επιχειρήσεων

Η αρμοδία επιτροπή του Ο.Η.Ε. χρησιμοποιεί τον όρο **πολυεθνικές (διεθνικές) εταιρείες** (*transnational corporation*) κι ορίζει την πολυεθνική επιχείρηση ως την επιχείρηση που περιλαμβάνει μονάδες σε δυο ή περισσότερες χώρες, ανεξάρτητα από τη νομική μορφή και τους τομείς της δραστηριότητας των μονάδων αυτών, που λειτουργεί κάτω από ένα σύστημα λήψης αποφάσεων, το οποίο επιτρέπει συνεκτικές πολιτικές και κοινή στρατηγική μέσα από ένα ή περισσότερα κέντρα λήψης αποφάσεων, στο οποίο οι μονάδες είναι κατά τέτοιο τρόπο συνδεδεμένες μέσω της ιδιοκτησίας ή άλλων τρόπων ώστε μια ή περισσότερες από αυτές τις μονάδες να είναι σε θέση να ασκήσουν σημαντική επίδραση πάνω στις δραστηριότητες των άλλων μονάδων και να μοιραστούν με τις άλλες γνώσεις, τους πόρους και τις ευθύνες. Ο όρος μονάδες αφορά τόσο στη θυγατρική όσο και στη μητρική εταιρεία. (Ο.Η.Ε., 1986:29)

Ο Μπαμπανάσης (2004) αναφέρει ως χαρακτηριστικό στοιχείο της έννοιας των πολυεθνικών επιχειρήσεων το γεγονός ότι η μητρική εταιρεία κι οι θυγατρικές έχουν κοινή ιδιοκτησία, χρησιμοποιούν κοινούς πόρους και συντελεστές παραγωγής, πραγματοποιούν συμπαραγωγή και κοινές πωλήσεις και λειτουργούν με μια κοινή στρατηγική. (Μπαμπανάσης, 2004: 113-121)

1.2. Χαρακτηριστικά των πολυεθνικών επιχειρήσεων

Τα βασικά χαρακτηριστικά των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι τα εξής:

⊕ Η πολυεθνική επιχείρηση αναπτύσσει δραστηριότητες και έχει στην ιδιοκτησία της θυγατρικές σε περισσότερες χώρες ή ελέγχει πολλές ξένες εταιρείες, δημιουργώντας έτσι ένα παγκοσμιοποιημένο τομέα παραγωγής κι υπηρεσιών.

⊕ Η εσωτερικοποίηση των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών επιχειρήσεων, η δημιουργία ενιαίων χρηματοοικονομικών ροών, προδιαγραφών, πρότυπων παραγωγής, εμπορίας και κατανάλωσης.

⊕ Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις διοικούνται από ένα ή περισσότερα κέντρα και λειτουργούν με βάση μια παγκόσμια στρατηγική που αποβλέπει στη μεγιστοποίηση του κέρδους και των άλλων στόχων και αποτελεσμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο.

- ✦ Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μονοπωλούν τις ερευνητικές κι αναπτυξιακές δραστηριότητες, τις νέες τεχνολογίες και τις καινοτομίες.

- ✦ Ελέγχουν το μεγαλύτερο μέρος του διεθνούς εμπορίου.

- ✦ Αποτελούν τους μεγαλύτερους φορείς των Α.Ξ.Ε. (Μπαμπανάσης, 2004:113-121)

- ✦ Ο Πουρναράκης (1996) συμπληρώνει ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις λειτουργούν με διαφορετικές συγκεντρωτικές ή αποκεντρωτικές δομές οργάνωσης και διοίκησης, υπό τη μορφή της στενής συνεργασίας των επιμέρους επιχειρήσεων κάτω από την καθοδήγηση της μητρικής, με οριζόντια ενοποίηση ή καθετοποιημένη παραγωγή. (Πουρναράκης, 1996: 360-362)

1.3. Στρατηγικές εξόδου των επιχειρήσεων στη διεθνή αγορά:

Ο Μπαμπανάσης (2004) ανέφερε τις **στρατηγικές εξόδου** των επιχειρήσεων στη διεθνή αγορά:

1. Άμεση εξαγωγή προϊόντων και υπηρεσιών

- ✦ Είσοδος σε ξένη αγορά με παραδοσιακά προϊόντα που διακινούνται ήδη στην εγχώρια αγορά

- ✦ Εισαγωγή νέων προϊόντων σε παραδοσιακές αγορές

- ✦ Διείσδυση σε νέες αγορές με καινοτομικά προϊόντα

2. Επενδύσεις κεφαλαίων στο εξωτερικό με τρεις βασικές μορφές

- ✦ Α.Ξ.Ε.

- ✦ επενδύσεις χαρτοφυλακίου

- ✦ μικτή επιχείρηση όπου η τοποθέτηση κεφαλαίων γίνεται είτε με χρηματική συμμετοχή, είτε με τη μορφή μηχανολογικού εξοπλισμού, είτε με τη μορφή πνευματικού κεφαλαίου (δικαιώματα ιδιοκτησίας, γνώσεις management κ.α.)

3. διεθνείς συμβάσεις και συμβόλαια διάφορων τύπων

- ✦ συμβάσεις συνεργασίας για κοινή έρευνα και ανάπτυξη, για κοινή διάθεση προϊόντων, για συμπαραγωγή κλπ

- ✦ συμβάσεις αδειών παραγωγής, ευρεσιτεχνιών, τεχνογνωσίας, εμπορικών σημάτων, franchising

- ✦ συμβάσεις εργολαβίας για παραγωγή και εξαγωγή προϊόντων

- ✦ συμβόλαια για management

Οι **παράγοντες** τους οποίους λαμβάνει υπόψη κάθε πολυεθνική επιχείρηση είναι:

- ✦ τα χαρακτηριστικά κι οι ιδιότητες του προϊόντος
- ✦ η θέση της επιχείρησης στον ανταγωνισμό
- ✦ το μακροοικονομικό περιβάλλον της αγοράς, οι πολιτικοί παράγοντες, η ζήτηση κι οι καταναλωτικές συνήθειες των υποψήφιων αγοραστών
- ✦ οι δυνατότητες επένδυσης κεφαλαίων, το κόστος τους και ο βαθμός ρίσκου
- ✦ η πολιτική της επιχείρησης, οι στρατηγικές της επιλογές, η διάθεση κι η ικανότητα ανάληψης επιχειρηματικού κίνδυνου, κ.ά. (Μπαμπανασης, 2004: 102-103)

1.4. Στόχοι εξαγωγικών στρατηγικών των επιχειρήσεων

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις θέτουν ως στόχο των εξαγωγικών τους στρατηγικών την πώληση εμπορευματικών αποθεμάτων της επιχείρησης, την αύξηση της παραγωγής, τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας και την καλύτερη αξιοποίηση παραγωγικού και εργατικού δυναμικού. Κίνητρο εξαγωγών μπορεί να αποτελούν οι υψηλές τιμές πώλησης στο εξωτερικό ή το υποτιμημένο νόμισμα, ενώ η επιχείρηση με τις εξαγωγές δημιουργεί προσβάσεις για την εγκατάσταση παραγωγικής μονάδας στο εξωτερικό. Επίσης, οι εξαγωγές αποτελούν τμήμα της αμυντικής στρατηγικής καθώς οι δυσκολίες διάθεσης των προϊόντων στην εγχώρια αγορά μπορεί να αντισταθμιστούν προσωρινά με την εξεύρεση μια ξένης αγοράς, ενώ δημιουργούν καλή φήμη για το εξαγόμενο προϊόν και διευκολύνουν την προώθηση του σε άλλες αγορές. Για τις χώρες που διεξάγουν το εξωτερικό εμπόριο χωρίς μετατρέψιμο συνάλλαγμα, οι εξαγωγές αποτελούν μέσο εξασφάλισης μετατρέψιμου συναλλάγματος και χρηματοδότησης των εισαγωγών. (Μπαμπανασης, 2004:103-105)

H U.N.C.T.A.D. (1999a) αναφέρει επίσης:

- ✦ Τη διεύρυνση αγοράς
- ✦ Το μέγεθος αγοράς
- ✦ Τις προοπτικές κέρδους
- ✦ Την πολιτική και κοινωνική ασφάλεια
- ✦ Το νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο
- ✦ Την ποιότητα εργατικού δυναμικού
- ✦ Την ποιότητα επιχειρηματικής υποδομής και επιχειρηματικού περιβάλλοντος
- ✦ Την πρόσβαση σε ανθρώπινους και χρηματοοικονομικούς πόρους
- ✦ Το μισθολογικό κόστος
- ✦ Τις πηγές κι ικανότητες για E. & A.
- ✦ Το χαρακτήρα κρατικής πολιτικής του εμπορίου

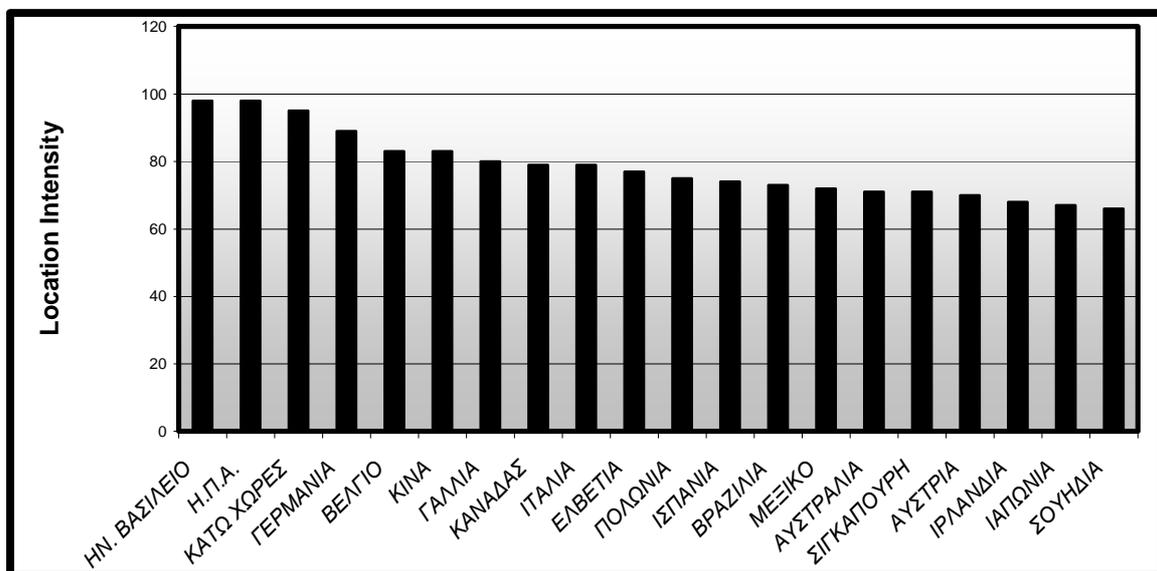
✦ Το κόστος και την προσβασιμότητα πηγών πρώτων υλών (U.N.C.T.A.D., World Investment Report, Geneva 1999a)

1.5. Τοποθετήσεις επενδύσεων των πολυεθνικών επιχειρήσεων το 2007

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της U.N.C.T.A.D. (2008a) για το 2007 οι τοποθεσίες που προτίμησαν οι 100 κυριότερες πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι το Ηνωμένο Βασίλειο κι οι Η.Π.Α., από τις αναπτυγμένες χώρες, ενώ από τις αναπτυσσόμενες είναι η Κίνα, η Βραζιλία και το Μεξικό, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 1:

Τοποθετήσεις κεφαλαίων των πολυεθνικών το 2007

Πηγή: U.N.C.T.A.D., βασισμένο στο Dun & Bradstreet, Who Owns Whom Database.

Σημείωση: Ως Location Intensity ορίζουμε το συνολικό αριθμό των πολυεθνικών που έχουν τουλάχιστον μία θυγατρική στη χώρα, διαιρούμενο με το 100 μείον τον αριθμό των πολυεθνικών από αυτή τη χώρα που αναφέρονται στις 100 μεγαλύτερες.

Κεφάλαιο 2^ο

Χρηματοδοτική βοήθεια

2.1. Μορφές και μέγεθος διεθνών ροών κεφαλαίου

Οι **βασικές μορφές των διεθνών ροών κεφαλαίου** προς τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι:

✦ Η επίσημη εισροή κεφαλαίων στις αναπτυσσόμενες χώρες (επίσημος δανεισμός) όσον αφορά τις διμερείς σχέσεις (bilateral) μεταξύ των χωρών όσο και τις πολυμερείς (multilateral), όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, η Διεθνής Αναπτυξιακή Ένωση (International Development Association, I.D.A.) κι ο Διεθνής Σύνδεσμος Χρηματοδοτήσεων (International Finance Corporation, I.F.C.)

✦ οι Α.Ξ.Ε.

✦ τα δάνεια από εμπορικές τράπεζες (συμπεριλαμβανόμενων και των εξαγωγικών πιστώσεων)

Βέβαια, το κόστος κι οι ωφέλειες της χρηματοδοτικής βοήθειας εξετάζονται τόσο από την πλευρά της χώρας υποδοχής όσο και από την πλευρά της παραλήπτριας χώρας. Η χώρα που προσφέρει τη χρηματοδοτική βοήθεια υποβάλλεται σε θυσία μόνο αν το κόστος ευκαιρίας των μεταβιβαζομένων κεφαλαίων υπερβαίνει το κόστος δανεισμού των μεταβιβαζομένων κεφαλαίων. Επίσης, η μεταβίβαση κεφαλαίων δε σημαίνει απαραίτητα μεταβίβαση πραγματικών πόρων, η οποία πραγματοποιείται μόνο όταν η εκροή κεφαλαίων συνοδεύεται από αντίστοιχη εκροή αγαθών, δημιουργώντας πλεόνασμα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας που προσφέρει τη χρηματοδοτική βοήθεια (Thirwall, 2003: 331-332).

Οι Nunnenkamp κ.ά. (2004) κι ο Berthelèmy (2005) συμφώνησαν ότι σκοπός της αναπτυξιακής βοήθειας, εκτός από την αντιμετώπιση των ανθρωπιστικών αναγκών, είναι η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στις χώρες υποδοχής. Αυτό σημαίνει ότι το σύνολο της αναπτυξιακής βοήθειας εξαρτάται από τις ανάγκες της χώρας για ανάπτυξη και την ικανότητά της να την αξιοποιήσει αποτελεσματικά και όχι από την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας της έναντι των άλλων χωρών.

2.2. Κίνητρα χρηματοδοτικής βοήθειας

Τα **κίνητρα παροχής χρηματοδοτικής βοήθειας** τόσο στις διμερείς όσο και στις πολυμερείς σχέσεις ταξινομούνται ως εξής:

✦ Ηθικά και ανθρωπιστικά κίνητρα παροχής βοήθειας προς τις φτωχές χώρες: η χρηματοδοτική βοήθεια στην περίπτωση αυτή στηρίζεται στο επιχείρημα ότι η φτώχεια είναι μια αφόρητη κατάσταση κι η μεταβίβαση από τους πλούσιους προς τους φτωχούς αυξάνει τη συνολική ευημερία και συνεπώς η μεταβίβαση των χρηματοδοτικών πόρων από τις ανεπτυγμένες προς τις φτωχές χώρες αυξάνει την ευημερία όλων των χωρών. Με βάση αυτό το κίνητρο, οι αναπτυσσόμενες χώρες δέχονται χρηματοδοτική βοήθεια από εθνικές κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς, φιλανθρωπικές οργανώσεις κι άλλα ταμεία παροχής βοήθειας.

✦ Πολιτικά, στρατιωτικά κι ιστορικά κίνητρα παροχής βοήθειας χωρίς αντάλλαγμα: οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες δέχονται πρόθυμα τη βοήθεια στην περίπτωση αυτή και την θεωρούν ως πολύτιμη συμβολή στην αναπτυξιακή τους προσπάθεια.

✦ Οικονομικά κίνητρα διενέργειας επενδύσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες: στην περίπτωση αυτή δεν επιδιώκεται μόνο η επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης των αναπτυσσομένων χωρών αλλά κι η άνοδος των αναπτυγμένων χωρών και τότε η χρηματοδοτική βοήθεια είναι αμοιβαία επωφελής. Αν υπάρχουν πόροι που δεν απασχολούνται ή υποαπασχολούνται στις αναπτυγμένες χώρες, τότε με τη μεταβίβαση τους στις αναπτυσσόμενες χώρες αυξάνονται οι συνολικοί διαθέσιμοι κι οδηγούμαστε σε πλήρη απασχόληση των πόρων αυτών στις αναπτυγμένες χώρες. Επίσης, οι αναπτυσσόμενες χώρες δέχονται πρόθυμα τις εισροές κεφαλαίων που προορίζονται για επενδύσεις λόγω των ελλείψεων που έχουν σε συνάλλαγμα καθώς πιστεύουν ότι τα οφέλη από τα διεθνή επενδυτικά προγράμματα αντισταθμίζουν το ενδεχόμενο κόστος. (Thirwall, 2003: 332-337)

2.3 Αναπτυξιακή βοήθεια κι Α.Ξ.Ε. 1980-2006

Συγκρίνοντας τις Α.Ξ.Ε. με τις υπόλοιπες μορφές ροών κεφαλαίων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες παρατηρούμε ότι κατέχουν την κυρίαρχη θέση από το 1994 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000 έφθασαν στο 7% των συνολικών ροών. Η επίσημη οικονομική βοήθεια που λαμβάνουν οι αναπτυσσόμενες χώρες αποτελεί την κυριότερη μορφή εκροής πόρων. Για παράδειγμα, μεταξύ των 50 λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, η χρηματοδοτική βοήθεια εξακολουθεί να υπερβαίνει τις εισροές Α.Ξ.Ε. σε 38 χώρες (U.N.C.T.A.D., 2006b:2). Συμπεραίνουμε, λοιπόν ότι σκοπός των οικονομικών πολιτικών θα πρέπει να είναι η αλληλοσυμπλήρωση των Α.Ξ.Ε. και της χρηματοδοτικής βοήθειας.

Οι συνολικές εισροές της χρηματοδοτικής βοήθειας (διμερείς και πολυμερείς) αυξήθηκαν σταθερά φτάνοντας στα \$50 δις το 1991, αύξηση κατά περίπου 50% από το 1981.

Την περίοδο αυτή οι Α.Ξ.Ε. προς τις αναπτυσσόμενες χώρες έφτασαν περίπου τα \$40 δις. Από το 1992, ωστόσο, ενώ οι εισροές Α.Ξ.Ε. συνέχισαν να αυξάνονται, η χρηματοδοτική βοήθεια μειώθηκε και παρόλο που σημείωσε πάλι αύξηση στα τέλη της δεκαετίας του 1990, μέχρι το 2002 παρέμενε σε επίπεδα χαμηλότερα από του 1991. Παράλληλα με τη μείωση της χρηματοδοτικής βοήθειας στη δεκαετία του '90 παρατηρήθηκε αλλαγή στην κατανομή της προς τις χώρες που ακολουθούσαν τις κατάλληλες πολιτικές και στα προγράμματα των χορηγών που υποστήριζαν την ανακούφιση από τα χρέη (World Bank 2002:90 και U.N.C.T.A.D. 2007).

Κεφάλαιο 3^ο

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

3.1. Τι περιλαμβάνουν οι ξένες επενδύσεις

Όπως παρουσιάζεται στη Συμφωνία Ασιατικού Οικονομικού Οργανισμού, οι ξένες επενδύσεις περιλαμβάνουν:

- ⊕ Την κινητή κι ακίνητη ιδιοκτησία κι αλλά δικαιώματα ιδιοκτησίας
- ⊕ Τα αξιόγραφα, τις μετοχές, τα ομόλογα των επιχειρήσεων ή άλλες μορφές συμμετοχής και συμφερόντων σε επιχειρήσεις
- ⊕ Τα δικαιώματα που αποκτήθηκαν με συμβάσεις και μπορούν να πωληθούν
- ⊕ Τα πνευματικά δικαιώματα και goodwill
- ⊕ Τις νομικά κατοχυρωμένες ή συμβατικές εκχωρήσεις, όπως τα δικαιώματα για εκμετάλλευση φυσικών πόρων μιας καθορισμένης περιοχής κ.α. (A.S.E.A.N., 1996)

3.2. Κατηγορίες ξένων επενδύσεων

Στο Μπαμπανάση (2004) αναφέρονται οι ακόλουθες κατηγορίες ξένων επενδύσεων:

- ⊕ Α.Ξ.Ε.
- ⊕ Ξένες επενδύσεις χαρτοφυλακίου (απλή ροή κεφαλαίων)
- ⊕ Ξένα δάνεια (Μπαμπανάσης, 2004: 122)

3.3. Ορισμός Α.Ξ.Ε.

Ο ορισμός που παρουσιάζει η U.N.C.T.A.D. στην επίσημη ιστοσελίδα της για τις Α.Ξ.Ε. τις παρουσιάζει ως την απόκτηση σταθερής συμμετοχής ή συμφερόντων από μια εταιρεία που εδρεύει σε μια χώρα σε μια εταιρεία που λειτουργεί σε μια άλλη χώρα. Με τον όρο σταθερή συμμετοχή εννοούμε τη μακροχρόνια σχέση συνεργασίας και κοινότητας συμφερόντων μεταξύ του άμεσου ξένου επενδύτη και της επιχείρησης της χώρας υποδοχής που επηρεάζει σε καθοριστικό βαθμό τη διοίκηση της επιχείρησης. Αυτό σημαίνει ότι κατέχει τουλάχιστον το 10% των μετοχών σε περίπτωση ανώνυμης εταιρείας ή αντιστοίχου ποσοστού σε επιχείρηση άλλης μορφής. (U.N.C.T.A.D.)

Ένας ακόμα ορισμός που έχει παρουσιαστεί για τις Α.Ξ.Ε. είναι ο εξής: οι Α.Ξ.Ε. ορίζονται ως η ίδρυση θυγατρικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό οι οποίες είναι μερικώς ή

ολικώς ιδιοκτησία της μητρικής εταιρείας και περιλαμβάνουν τη μεταφορά εκτός των εθνικών συνόρων κάποιων παραγωγικών εισροών. (Κυρκιλής, 2002:17)

Οι Α.Ξ.Ε. αναφέρονται σε μια επένδυση που πραγματοποιείται ώστε να αποκτήσει μια επιχείρηση διαρκές συμφέρον σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εκτός της οικονομίας του επενδυτή. Επιπλέον, στην περίπτωση των Α.Ξ.Ε., σκοπός του επενδυτή είναι να αποκτήσει μεγαλύτερη δύναμη στη διαχείριση της επιχείρησης. (U.N.C.T.A.D., BPM5, 1993).

Ο Μελάς (1999:134-135) ορίζει τις Α.Ξ.Ε. ως τις επενδύσεις που συνδυάζουν τη μακροχρόνια σχέση, το διαρκές ενδιαφέρον των επενδυτών και τον έλεγχο μιας «οντότητας» μιας οικονομίας με μια εγχώρια επιχείρηση μιας άλλης οικονομίας διαφορετικής από αυτής που χρησιμοποιεί ως έδρα ο αυτόνομος επενδυτής, είτε πρόκειται για θυγατρική είτε για εγχώρια επιχείρηση. (Μελάς, 1999).

Σε μια επιχείρηση που πραγματοποιεί Α.Ξ.Ε. ο ξένος επενδυτής είτε κατέχει το 10% ή περισσότερο των κοινών μετοχών ή δικαιωμάτων ψήφου μιας επιχείρησης ή κατέχει λιγότερο από το 10% των κοινών μετοχών ή δικαιωμάτων ψήφου μιας επιχείρησης, αλλά εξακολουθεί να κατέχει ισχυρή θέση στη διαχείριση. Ισχυρή θέση στη διαχείριση σημαίνει ότι οι άμεσες επενδυτές είναι σε θέση να επηρεάσουν τη διαχείριση μιας επιχείρησης αλλά δεν συνεπάγεται ότι έχουν απόλυτο έλεγχο. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό των Α.Ξ.Ε., που το διακρίνει από τις ξένες επενδύσεις χαρτοφυλακίου, είναι ότι αυτό γίνεται με την πρόθεση να ασκήσει έλεγχο μιας επιχείρησης. (U.N.C.T.A.D., 1996b).

Ο Dunning (1969: 3-5) παρουσίασε τα δυο χαρακτηριστικά των Α.Ξ.Ε.:

⊕ Η επένδυση πραγματοποιείται εκτός της χώρας προέλευσης της εταιρείας, αλλά στο εσωτερικό της εταιρείας που πραγματοποιεί την επένδυση κι ο έλεγχος κατά τη χρήση των μεταβιβαζόμενων πόρων παραμένει στον επενδυτή.

⊕ Αποτελείται από ένα σύνολο περιουσιακών στοιχείων κι ενδιάμεσων προϊόντων, όπως είναι το κεφάλαιο, η τεχνολογία, το management, η πρόσβαση στις αγορές κι η επιχειρηματικότητα. (Dunning, 1969)

3.4. Πλεονεκτήματα – μειονεκτήματα Α.Ξ.Ε.

Καθώς οι εισροές Α.Ξ.Ε. τα τελευταία χρόνια συνεχώς αυξάνονται έχουν γίνει διάφορες μελέτες για να εξεταστούν τα πλεονέκτημα και τα μειονεκτήματα τόσο για τη χώρα προέλευσης όσο και για τη χώρα υποδοχής. Ως προς τα οφέλη από τις Α.Ξ.Ε. έχουν παρουσιαστεί οι εξής βασικές απόψεις:

✦ Οι Hood και Young (1979) υποστήριξαν ότι οι επενδύσεις προς το εξωτερικό στις εξορυκτικές βιομηχανίες εξασφαλίζουν σταθερές και φθηνές προμήθειες ακατέργαστων υλικών, οι οποίες είναι ουσιώδεις για την ανάπτυξη της βιομηχανίας.

✦ Ο Kujawa (1974) υποστήριξε ότι μέσω των επενδύσεων προς το εξωτερικό, κάποιο ποσοστό της εργασίας στη χώρα προέλευσης μπορεί να μεταφερθεί σε δραστηριότητες με υψηλή παραγωγικότητα.

✦ Για τους Hufbauer και Adler (1986) και τους Hood και Young (1979), οι επενδύσεις προς το εξωτερικό μπορούν να θεωρηθούν ως αμυντικές κι ουσιαστικές για τη διατήρηση της αγοράς.

✦ Οι Kujawa (1974), Dunning (1969) κι οι Balong και Streeten (1960) συμφωνούν ότι μια επένδυση προς το εξωτερικό μπορεί να αντικαταστήσει τις εξαγωγές, με αντίθετο αποτέλεσμα στο ισοζύγιο πληρωμών.

✦ Οι Balong και Streeten (1960), ισχυρίστηκαν ότι η ανάπτυξη της χώρας προέλευσης απαιτεί τη δημιουργία εκ μέρους των επενδυτών μιας συνεχούς διαδικασίας που οδηγεί σε βελτίωση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας, σε αύξηση του εισοδήματος και των επενδύσεων.

✦ Οι Vernon (1971), Knickerbocker (1973) Dietrich και Schenk (1993) υποστήριξαν ότι όταν μια επιχείρηση επενδύει στο εξωτερικό ενθαρρύνονται κι άλλες για να επενδύσουν κι αναφέρθηκαν σε μια διαδικασία μίμησης. Αυτό συμβαίνει όταν μια επιχείρηση που αποφάσισε ενάντια στις επενδύσεις στο εξωτερικό, αγνοώντας κάποια δραστηριότητα άλλων επιχειρήσεων, μεταβάλλει την απόφαση της όταν γνωρίζει τα οφέλη που αποκομίζει η επιχείρηση που επενδύει στο εξωτερικό.

✦ Ο Thirwall (2003:374-380) υποστήριξε ότι οι Α.Ξ.Ε. επιτρέπουν σε μια αναπτυσσόμενη χώρα να αυξήσει το λόγο των επενδύσεων ως προς το εθνικό εισόδημα κατά ποσό μεγαλύτερο από την αύξηση του λόγου της εγχώριας αποταμίευσης ως προς το εθνικό εισόδημα και σε συνδυασμό με την υψηλή παραγωγικότητα των επενδύσεων, οδηγούν τη χώρα σε οικονομική μεγέθυνση.

✦ Η U.N.C.T.A.D. (1999b) αναφέρει ότι οι Α.Ξ.Ε. μεταβιβάζουν γνώση και τεχνολογία στις αναπτυσσόμενες χώρες κι αυξάνουν τις διοικητικές ικανότητες του εργατικού δυναμικού τους, δημιουργώντας έτσι θετικές εξωτερικές οικονομίες σε όλους τους τομείς της παραγωγής. Επίσης, οι Α.Ξ.Ε. σε συγκεκριμένο κλάδο προσελκύουν εγχώριους επενδυτικούς πόρους στον κλάδο αυτό ή σε παραγωγικούς κλάδους που συνδέονται με αυτόν και βελτιώνουν την κατάρτιση και τις δεξιότητες του εργατικού δυναμικού. Ακόμη, μεγάλο μέρος των Α.Ξ.Ε. κατευθύνεται προς τους εξαγωγικούς τομείς των αναπτυσσομένων χωρών,

αυξάνοντας τις εξαγωγές και την εισροή ξένου συναλλάγματος, ενώ εκτιμάται ότι αποφέρουν οφέλη στις εθνικές οικονομίες καθώς συμβάλλουν στο Α.Ε.Π., στο σχηματισμό ακαθάριστου παγίου κεφαλαίου και στο ισοζύγιο πληρωμών. Ο Ο.Ε.С.Д. αναφέρει ότι υπάρχουν εμπειρικές μελέτες που δείχνουν θετική σχέση μεταξύ Α.Ε.Π. και εισροών Α.Ξ.Ε. (Ο.Ε.С.Д., 1999). Αντίθετα, η συσχέτιση αυτή δεν ισχύει για όλες τις περιοχές αφού, για παράδειγμα, κατά τα τελευταία δέκα χρόνια οι Α.Ξ.Ε. στην Κεντρική Ευρώπη αυξήθηκαν ενώ το Α.Ε.Π. μειώθηκε. Οι Α.Ξ.Ε. μπορούν επίσης να συμβάλουν στην αποπληρωμή χρεών, την ενίσχυση των εξαγωγών και να αυξήσουν τα έσοδα από ξένο συνάλλαγμα. (U.N.C.T.A.D. 1999b).

Ωστόσο, τα επίπεδα των Α.Ξ.Ε. δεν αποτελούν απαραίτητα ένδειξη σχετικά με το εγχώριο κέρδος, όπου στρατηγικές, όπως οι προστατευτικοί δασμοί κι οι τιμές μεταβίβασης, μπορούν να μειώσουν το επίπεδο του φόρου επί των επιχειρήσεων από τις κυβερνήσεις της χώρας υποδοχής. Επίσης, η εισαγωγή ενδιάμεσων προϊόντων, τα έξοδα διαχείρισης, τα δικαιώματα εκμετάλλευσης, η φυγή κεφαλαίων κι η αποπληρωμή των τόκων των δανείων μπορούν να περιορίσουν το οικονομικό όφελος για την οικονομία της χώρας υποδοχής. Συνεπώς, η επίδραση των Α.Ξ.Ε. εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις συνθήκες της οικονομίας υποδοχής, όπως το επίπεδο των εγχωρίων επενδύσεων ή αποταμιεύσεων, τον τρόπο εισόδου (Σ. & Ε. ή επενδύσεις *Greenfield*) καθώς και από την ικανότητα της χώρας να ρυθμίζει τις ξένες επενδύσεις (U.N.C.T.A.D. 1999b).

Αντίστοιχα, έχουν διατυπωθεί και κάποιες απόψεις για τα μειονεκτήματα των Α.Ξ.Ε.. Οι κυριότερες είναι οι εξής:

⊕ Οι Α.Ξ.Ε. συχνά μεταφέρουν τεχνολογία στις αναπτυσσόμενες χώρες κι επιβραδύνουν τη διαδικασία ανάπτυξης των εγχωρίων κλάδων παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών. Επίσης, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις συχνά εκτοπίζουν την εγχώρια επιχειρηματική δραστηριότητα, με αποτέλεσμα οι καθαρές αυξήσεις του αποθέματος κεφαλαίου των αναπτυσσομένων χωρών να είναι μικρότερες από τις επενδύσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων. (Thirwall, 2003:374-380)

⊕ Οι Α.Ξ.Ε. των πολυεθνικών επιχειρήσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες οδηγούν επίσης σε διαφυγή κερδών στο εξωτερικό. Αυτές οι εκροές κερδών διαρκούν για μεγάλο χρονικό διάστημα σε σύγκριση με τις πληρωμές για την εξυπηρέτηση του χρέους που δημιουργεί ο δανεισμός από το εξωτερικό. (Thirwall, 2003:374-380)

⊕ Οι Burnell - Randall (2007:63) υποστήριξαν ότι οι Α.Ξ.Ε. δε συμβάλλουν στην εξέλιξη της τεχνολογίας, αφού οι περισσότερες δραστηριότητες που πραγματοποιούν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις αφορούν ουσιαστικά στη συναρμολόγηση των επιμέρους τμημάτων τα οποία παράγονται σε διαφορετικές περιοχές, μια διαδικασία για την οποία δεν απαιτείται

υψηλή τεχνολογία.

⊕ Οι συμβολή των Α.Ξ.Ε. στην τοπική οικονομία είναι μικρή καθώς μέσω της μεταφοράς της τιμολόγησης (*transfer pricing*) μπορούν να πληρώνουν τους φόρους από τα κέρδη τους σε χώρες με ευνοϊκή φορολογία (συνήθως αναπτυσσόμενες χώρες). Ακόμη οι πολυεθνικές χρησιμοποιούν συχνά αθέμιτες πολιτικές ανταγωνισμού. (Burnell – Randall, 2007:63).

⊕ Οι Α.Ξ.Ε. επηρεάζουν την τοπική κουλτούρα καθώς με την εισαγωγή παγκοσμίως γνωστών προϊόντων υπονομεύεται η παραγωγή των εγχωρίων προϊόντων. (Burnell – Randall, 2007:63).

⊕ Οι Α.Ξ.Ε. των πολυεθνικών επιχειρήσεων έχουν κατηγορηθεί ότι διευρύνουν το εισοδηματικό χάσμα ανάμεσα στον αστικό και στον αγροτικό τομέα. (Thirwall, 2003:374-380)

⊕ Οι Α.Ξ.Ε. ενθαρρύνουν την κατανάλωση προκαλώντας προβλήματα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις οδηγούν στην καθιέρωση καταναλωτικών πρότυπων ακατάλληλων για το στάδιο της οικονομικής ανάπτυξης στο οποίο βρίσκονται οι αναπτυσσόμενες χώρες. (Thirwall, 2003:374-380)

⊕ Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις επηρεάζουν αρνητικά το πολιτικό σύστημα λόγω του μεγέθους και της ισχύος τους. Συχνά, οι κυβερνήσεις αναγκάζονται να προβούν σε υποχωρήσεις όταν οι πολυεθνικές απειλούν με απόσυρση των διευκολύνσεων που προσφέρουν και παρατηρούνται φαινόμενα διαφθοράς. (Burnell – Randall, 2007:63).

⊕ Παρατηρείται αρνητική επίπτωση στο ισοζύγιο πληρωμών καθώς είναι αυξημένες οι ανάγκες για εισαγωγή μηχανημάτων και ανταλλακτικών από τη μητρική εταιρεία. (Burnell – Randall, 2007:63).

3.5. Τρόποι πραγματοποίησης Α.Ξ.Ε.

Ο Μπαμπανασης (2004) αναφέρει τους εξής τρόπους πραγματοποίησης των Α.Ξ.Ε. και είναι οι εξής:

⊕ Αγορά μετοχικού κεφαλαίου ή μεριδίου του, με την εξαγορά χρεογράφων, με νέες επενδύσεις και εξαγορές

⊕ Επένδυση ή επανεπένδυση των κερδών σε ξένη επιχείρηση

⊕ Πώληση αδειών παραγωγής, τεχνογνωσίας, μηχανημάτων, εξοπλισμού. (Μπαμπανασης, 2004: 122)

3.6. Τύποι Α.Ξ.Ε. - Μορφές Α.Ξ.Ε.

Ο Dunning (1997:350-355) αναφέρει τους τέσσερις βασικούς τύπους Α.Ξ.Ε., βασιζόμενος στο σκοπό της μητρικής εταιρείας οι οποίοι είναι:

✦ **Επενδύσεις αναζήτησης πλουτοπαραγωγικών πόρων** (*Resource-seeking investment*), δηλαδή επενδύσεις που πραγματοποιούνται σε μια χώρα με σκοπό την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων που δεν υπάρχουν στη χώρα προέλευσης της εταιρείας. Κίνητρο για την επένδυση στο εξωτερικό είναι η πρόσβαση σε συγκεκριμένους φυσικούς πόρους με χαμηλότερο πραγματικό κόστος από αυτό που αντιμετωπίζουν στην εσωτερική αγορά, αν οι πόροι αυτοί ήταν διαθέσιμοι στη χώρα τους. Οι επενδύσεις αναζήτησης πλουτοπαραγωγικών πόρων μπορεί να αποσκοπούν στην εκμετάλλευση φυσικών πόρων (ορυκτών φυσικών πόρων), στην εκμετάλλευση φθηνή ανειδίκευτης εργασίας ή στην αναζήτηση τεχνολογικών γνώσεων, διοικητικής και διαφημιστικής εμπειρίας κι οργανωτικών ικανοτήτων. Πρέπει να αναφέρουμε ότι από τα μέσα της δεκαετίας του '80, οι επενδύσεις αναζήτησης πόρων και φθηνού εργατικού δυναμικού παρουσιάζουν μειωμένο ενδιαφέρον για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Αντίθετα, όσες έχουν ως στόχο την πρόσβαση στην τεχνολογία, την πληροφόρηση και τις εξειδικευμένες διοικητικές ικανότητες καθίστανται όλο και πιο σημαντικές.

✦ **Επενδύσεις αναζήτησης αγοράς** (*market seeking investment*) που αφορούν την παραγωγή αγαθών στην αγορά όπου πραγματοποιείται η επένδυση, ώστε να ξεπεραστούν οι περιορισμοί στις εισαγωγές ξένων αγαθών και να αυξηθεί η εγχώρια παραγωγή. Οι επενδύσεις αναζήτησης αγοράς είναι ιδιαίτερα σημαντικές γιατί οι πελάτες ή οι προμηθευτές της επιχείρησης εγκαθιστούν παραγωγικές μονάδες στο εξωτερικό κι επομένως η επιχείρηση τους ακολουθεί προκειμένου να μη χάσει την πελατεία της, τα προϊόντα της επιχείρησης επιβάλλεται να προσαρμοστούν στα καταναλωτικά πρότυπα και στις συνθήκες παραγωγής της χώρας υποδοχής για να ανταγωνιστούν τα αντίστοιχα εγχώρια και, τέλος, η πολυεθνική επιχείρηση μπορεί να θεωρήσει ως μέρος της στρατηγικής της στην παραγωγή και προώθηση των προϊόντων της διεθνώς, την φυσική της παρουσία στις κυρίαρχες αγορές των ανταγωνιστών της (*Follow the Leader Strategy*).

✦ **Επενδύσεις αναζήτησης αποδοτικότητας** (*efficiency seeking / cost reducing investment*) που αποσκοπούν στην αναδιάρθρωση και στην επέκταση των δράσεων της εταιρείας ώστε να επαυξηθεί η αποδοτικότητα ή η ανταγωνιστικότητα της.

✦ **Επενδύσεις αναζήτησης στρατηγικών πόρων ή ικανοτήτων** (*strategic asset and capability seeking investment*) που αποσκοπούν στη διατήρηση και ενδυνάμωση της θέσης

της εταιρείας διεθνώς έναντι των βασικών εγχωρίων και διεθνών ανταγωνιστών της. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της απορρόφησης συγκεκριμένων πόρων, υλικών κι άυλων, και μέσω εξαγορών επιχειρήσεων στην χώρα εγκατάστασης (Dunning, 1997)

Στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται οι εξής μορφές Α.Ξ.Ε.:

✦ **Μερική εξαγορά** (*partial acquisitions*) κατά την οποία η επιχείρηση αποκτά δικαίωμα συμμετοχής στην υπάρχουσα τοπική επιχείρηση.

✦ **Θυγατρική αποκλειστικής ιδιοκτησίας** και συγκεκριμένα:

- *Greenfield operation*, που αφορά σε αναξιοποίητες περιοχές κι η νέα επιχείρηση είναι πλήρως ελεγχόμενη
- *Acquisition* που ορίζεται ως η απόκτηση τους πλήρους έλεγχου της κυριότητας μιας ήδη υπάρχουσας τοπικής επιχείρησης.

✦ **Κοινοπραξία** (*Joint venture*), δηλαδή η δημιουργία μιας νέας επιχείρησης που ανήκει σε έναν ή περισσότερους ξένους ιδιοκτήτες κι έναν ή περισσότερους τοπικούς ιδιοκτήτες. (Jakobsen – Meyer, 2007)

3.7. Επιχειρηματικά σχήματα που δημιουργούνται από Α.Ξ.Ε.:

Τα επιχειρηματικά σχήματα που δημιουργούνται από τις Α.Ξ.Ε., όπως αναφέρονται στο Μπαμπανάση (2004), είναι:

- ✦ Θυγατρικές επιχειρήσεις στις οποίες η ξένη ιδιοκτησία υπερβαίνει το 50%
- ✦ Υποκαταστήματα ή παραρτήματα τα οποία ανήκουν εξ ολόκληρου ή εν μέρει στην ξένη εταιρεία
- ✦ Εταιρικά σχήματα στα οποία το μέγεθος της ξένης επιχείρησης στην ιδιοκτησία είναι μεγαλύτερο του 50%. (Μπαμπανάσης, 2004:122)

3.8. Προσδιοριστικοί παράγοντες

Οι Α.Ξ.Ε. συχνά συνδέονται κι εξαρτώνται από κάποιους παράγοντες κι από τις συνθήκες της αγοράς στόχου. Ο Dunning (1997) αναφέρει τους **προσδιοριστικούς παράγοντες των Α.Ξ.Ε.:**

- ✦ Παράγοντες παρακώλυσης του εμπορίου οι οποίοι αναφέρονται στο βαθμό «ανοίγματος» της οικονομίας που θα δεχτεί την επένδυση.
- ✦ Κλασικοί παράγοντες, οι οποίοι σχετίζονται με το μέγεθος της αγοράς και το τοπικό εργατικό και κεφαλαιακό κόστος.
- ✦ Δομικοί παράγοντες, οι οποίοι εξαρτώνται από την ύπαρξη των κατάλληλων

υποδομών

✦ Παράγοντες επιχειρηματικού κινδύνου, οι οποίοι προκύπτουν από τις αξιολογήσεις εταιρικών στοιχείων σχετικά με το βαθμό επικινδυνότητας της επένδυσης. (Dunning, 1997:192)

Ο Μπαμπανασης (2004) αναφέρει επίσης:

✦ Την πολιτική σταθερότητα και το επιχειρησιακό περιβάλλον της χώρας υποδοχής, τη νομοθεσία, το χαρακτήρα των οικονομικών πολιτικών, την ασφάλεια των Α.Ξ.Ε.

✦ Τη συμπεριφορά και την πολιτική της κυβέρνησης της χώρας υποδοχής ως προς Α.Ξ.Ε.

✦ Την ορθότητα και το ρεαλισμός των στόχων οικονομικής κι αναπτυξιακής πολιτικής σε συνδυασμό με τις διεθνείς συνθήκες και την ύπαρξη μέσων για την επίτευξη των στόχων αυτών

✦ Την ικανότητα της χώρας υποδοχής να διατηρήσει χαμηλά τις τιμές των συντελεστών παραγωγής σε σύγκριση με τις διεθνείς τιμές

✦ Το επίπεδο γνώσης κι ειδίκευσης του εργατικού δυναμικού και την ηθική των επιχειρηματιών

✦ Τη συμπεριφορά της κοινής γνώμης και των θεσμών ως προς τις Α.Ξ.Ε. και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. (Μπαμπανασης, 2004: 130)

Ο Ο.Ε.С.Д. (2003) προσθέτει ότι είναι απαραίτητο:

✦ Ένα προβλέψιμο επενδυτικό περιβάλλον στο οποίο δε γίνονται διακρίσεις και δεν υπάρχουν γενικότερα διοικητικά εμπόδια για τις επιχειρήσεις.

✦ Ένα σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στο διεθνές εμπόριο

✦ Επαρκείς και προσβάσιμοι πόροι, συμπεριλαμβανομένων των κατασκευών και του ανθρώπινου κεφαλαίου. (Ο.Ε.С.Д., 2003)

3.9. Κίνητρα και περιορισμοί

Η U.N.C.T.A.D. (1996a:3) ορίζει τα κίνητρα ως το μετρήσιμο οικονομικό πλεονέκτημα που παρέχεται σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις από μια κυβέρνηση ή από κάποιους οργανισμούς ώστε να ενθαρρύνουν τις επιχειρήσεις αυτές να συμπεριφερθούν με συγκεκριμένο τρόπο.

Ο Dunning (1992) υποστήριξε ότι τα κίνητρα είναι τα οφέλη που προσφέρουν οι χώρες υποδοχής στους ξένους επενδυτές. Ειδικά, για τις αναπτυσσόμενες χώρες, πρέπει να

προσφέρουν όσο το δυνατόν περισσότερα κίνητρα ώστε να προσελκύσουν Α.Ξ.Ε. από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Από την άλλη πλευρά, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις υποκινούνται από διάφορους παράγοντες έτσι ώστε τα κίνητρα για την είσοδο τους στις ξένες χώρες να είναι το πλεονέκτημα της ιδιοκτησίας, το πλεονέκτημα της τοποθεσίας και το πλεονέκτημα της διεθνοποίησης. (Dunning, 1992)

Επίσης, άλλοι παράγοντες που δίνουν εμπιστοσύνη κι ενδιαφέρον στις πολυεθνικές επιχειρήσεις ώστε να επενδύσουν τα κεφάλαιά τους σε ξένες αγορές περιλαμβάνουν την παρουσία της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής σταθερότητας και κανόνων που ρυθμίζουν την είσοδο και τη λειτουργία των επιχειρήσεων. Κάποιες χώρες μπορεί να είναι πρότυπα μεταχείρισης των θυγατρικών επιχειρήσεων και να τους προσφέρουν διευκολύνσεις, όπως φορολογικά κίνητρα, ανάπτυξη, δυνατότητα πρόσβασης σε πρώτες ύλες, χαμηλό κόστος, αποτελεσματικό εργατικό δυναμικό κι υλικές υποδομές, όπως λιμάνια, δρόμοι, ενέργεια και τηλεπικοινωνίες (Ngowi, 2001:23-39).

Επιπλέον, η έλλειψη διαφθοράς και γραφειοκρατίας αποτελεί κίνητρο για την προσέλκυση Α.Ξ.Ε., καθώς επίσης κι η παρουσία ενός ευνοϊκού μακροοικονομικού περιβάλλοντος. Επιπλέον κίνητρο αποτελεί η παρουσία εκπαιδευμένου και καταρτισμένου εργατικού δυναμικού που μπορεί να αντεπεξέλθει στις σύγχρονες επιχειρηματικές οργανώσεις (Rivlin, 2001:191)

Ο Punnet (2004: 57) προσθέτει ότι σημαντικά κίνητρα για την προσέλκυση Α.Ξ.Ε. είναι οι φοροαπαλλαγές, οι απαλλαγές από δασμούς, η μεγαλύτερη απόσβεση και τα δάνεια με χαμηλό επιτόκιο.

Ο Guisinger (1986:160-161) κατηγοριοποιεί τα κίνητρα προσέλκυσης επενδύσεων σε:

- ✦ Φορολογικά, που αφορούν στα κέρδη της επιχείρησης, τον κεφαλαιουχικό εξοπλισμό της, το εργατικό δυναμικό, τις πρώτες ύλες, τις πωλήσεις, τα ενδιάμεσα προϊόντα κ.α.

- ✦ Χρηματοδοτικά, δηλαδή τις επιχορηγήσεις, τα δάνεια, τις εγγυήσεις κ.α.

- ✦ Λοιπά κίνητρα, όπως η κρατική συμμετοχή στην υποδομή, οι προνομιακές τιμές παροχής κρατικών υπηρεσιών, τα κυβερνητικά συμβόλαια αγοράς προϊόντων σε χαμηλές τιμές, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών κ.ά. (Guisinger, 1986:160-161)

Ειδικά για τις αναπτυσσόμενες χώρες υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους οι Α.Ξ.Ε. πρέπει να πραγματοποιηθούν στις χώρες αυτές και περιλαμβάνουν την ασφάλεια στη χώρα υποδοχής και τη δημιουργία κέρδους, όταν η χώρα υποδοχής παρουσιάζει υψηλή παραγωγικότητα και προσελκύει μεγάλο μερίδιο της αγοράς για την παραγωγή συγκεκριμένων προϊόντων. Επίσης, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις λαμβάνουν υπόψη τη φθηνή

εργασία, τους επαρκείς πόρους, τις μεγάλες αγορές, την πολιτική σταθερότητα και το χαμηλού κινδύνου ρίσκο στην απόκτηση των κερδών. Ο Sornarajah αναφέρθηκε συγκεκριμένα στην Αφρική κι υποστήριξε ότι πρόκειται για έναν ευνοϊκό τρόπο για να δραστηριοποιηθούν οι επενδύτες, λόγω του χαμηλού κόστους παραγωγής και τις έτοιμες αγορές των παραγόμενων προϊόντων (Sornarajah 1994: 18-19).

Ο Clark (2000:1139-1180) αναφέρει επίσης ως κίνητρα των Α.Ξ.Ε. τις μειώσεις του νόμου που αφορά στον εταιρικό φόρο εισοδήματος, την ενισχυμένη / ταχεία απογραφή για τις κεφαλαιουχικές δαπάνες, ενώ ως περιορισμούς τη συμμετοχή των τοπικών επιχειρήσεων, τους τοπικούς περιορισμούς, την προαγωγή εξαγωγών ή την υποκατάσταση των εισαγωγών και την περιορισμένη πρόσβαση στην τοπική αγορά.

Η U.N.C.T.A.D. (2006a) προσθέτει στους περιορισμούς ότι:

- ✦ Επειδή οι πολιτικές για τις Α.Ξ.Ε. ποικίλουν κι είναι σύνθετες, δεν είναι εύκολο να ποσοτικοποιηθούν ακόμη κι όταν είναι γνωστές

- ✦ Οι περιγραφές των πολιτικών αυτών δεν είναι πάντα διαθέσιμες και πρέπει να αναζητηθούν σε πολλές πηγές οι οποίες μπορεί να παρέχουν ελλείψεις ή αναληθείς πληροφορίες

- ✦ Οι πολιτικές δεν είναι στατικές, ενώ αντίθετα οι κυβερνήσεις μεταβάλλουν τις πολιτικές κατά τη διάρκεια του χρόνου. Αυτό σημαίνει ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό αλλά και δύσκολο να υπάρχει ενημέρωση για τις μεταβολές αυτές. (U.N.C.T.A.D., 2006a)

Η Asiedu (2001) αναφέρει επίσης την απαγόρευση των Α.Ξ.Ε. σε ορισμένες βιομηχανίες, τα ανώτατα όρια για το μερίδιο των ξένων μετοχών, τους ελέγχους σχετικά με τις οικονομικές συναλλαγές μεταξύ των πολυεθνικών επιχειρήσεων και των τοπικών θυγατρικών, τις ελάχιστες απαιτήσεις για τη χρήση των τοπικών συντελεστών, καθώς και τους περιορισμούς σχετικά με την απασχόληση αλλοδαπού προσωπικού. (Asiedu, 2001)

3.10. Τα προγράμματα προώθησης των Α.Ξ.Ε. είναι:

Στόχος της U.N.C.T.A.D. ως προς τις επενδύσεις είναι η κατανόηση θεμάτων και πολιτικών στις διεθνείς επενδύσεις, η αύξηση των επενδύσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες καθώς επίσης και των κερδών που απορρέουν από αυτές.

Ως προς τις Α.Ξ.Ε. η U.N.C.T.A.D. προτείνει μια σειρά από προγράμματα συνεργασίας ώστε να ελκύουν περισσότερες Α.Ξ.Ε. οι αναπτυσσόμενες χώρες τα οποία είναι:

- ✦ **Επενδυτικές πολιτικές για τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες**, που σε συνδυασμό με το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο (*International Chamber of Commerce, I.C.C.*) φέρνει

σε επαφή όσους έχουν κοινά ενδιαφέροντα, όπως εταιρείες που ψάχνουν νέες περιοχές ή χώρες που ψάχνουν νέους επενδύτες.

✦ **Advisory Services on Investment and Training (A.S.I.T.)** με τις οποίες παρέχονται συμβουλευτικές υπηρεσίες για πληροφορίες σχετικά με την πολιτική των χωρών υποδοχής, όπως η νομοθεσία, οι ήδη ακολουθούμενες πολιτικές, οι πολιτικές στις καινοτομίες και στην τεχνολογία κ.α.

✦ **Investment policy reviews (I.P.R.)** με τα οποία οι κυβερνήσεις κι οι διεθνείς οργανισμοί εξοικειώνονται με τις επενδυτικές πολιτικές και το επενδυτικό κλίμα κάθε χώρας, έτσι ώστε από τις πληροφορίες και την ανάλυση που παρέχονται να οδηγούμαστε σε βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος και των ακολουθούμενων πολιτικών. (U.N.C.T.A.D., 2002)

3.11. Σημαντικότητα Α.Ξ.Ε. για αναπτυσσόμενες χώρες

Έχει παρατηρηθεί ότι τα τελευταία χρόνια οι Α.Ξ.Ε. αποδείχτηκαν ιδιαίτερα σημαντικές για τις αναπτυσσόμενες χώρες γιατί:

✦ Συμβάλλουν στη μεταφορά της τεχνολογίας, η οποία μπορεί να ενισχύσει την εγχώρια καινοτομία

✦ Μεταβιβάζεται η τεχνογνωσία κι οι δεξιότητες που οδηγούν στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου

✦ Αποκτούν πρόσβαση σε διάφορες αγορές

✦ Τονώνεται ο ανταγωνισμός στην εγχώρια οικονομία, βελτιώνοντας έτσι την παραγωγικότητα και τη μείωση των πληθωριστικών πιέσεων

✦ Επιτυγχάνεται η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς της χώρας με τις διεθνείς αλυσίδες εφοδιασμού, βελτιώνονται οι οικονομίες κλίμακας κι αυξάνονται οι εξαγωγές

✦ Επωφελούνται από το συνδυασμό των Α.Ξ.Ε. και των επικερδών εγχώριων επενδύσεων. (Hawkins – Lockwood, 2001)

3.12. Επιρροή πολιτικού κινδύνου

Τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές μελέτες με σκοπό να εξηγήσουν τη συσχέτιση που έχει ο πολιτικός κίνδυνος με τις Α.Ξ.Ε.. Ο Kobrin (1982:48-49) ορίζει τον πολιτικό κίνδυνο ως σημαντικά κι απρόβλεπτα συμβάντα που προκαλούνται από πολιτικά γεγονότα, ενώ ο Poynter (1985:33-34) ορίζει τον πολιτικό κίνδυνο ως τις αλλαγές στην πολιτική διαδικασία μέσω των οποίων λαμβάνονται αποφάσεις που επιδρούν στις

επιχειρήσεις. Ο Hurwitz (1973:449-463), προσπαθώντας να εξηγήσει τον πολιτικό κίνδυνο και τη σύνδεση του με την πολιτική σταθερότητα παρουσίασε τις εξής προσεγγίσεις της πολιτικής σταθερότητας:

- ✦ Απουσία βίας και ταραχών
- ✦ Κυβερνητική σταθερότητα
- ✦ Ύπαρξη νομιμοποιημένου συνταγματικού πλαισίου
- ✦ Απουσία δομικών αλλαγών
- ✦ Συνδυασμός των παραπάνω περιπτώσεων

Ως προς τη σχέση του πολιτικού κινδύνου με τις Α.Ξ.Ε. μελέτες έχουν γίνει από τους Schollhamer και Nigh (1987:307-308) που ασχολήθηκαν με τις Α.Ξ.Ε. Ιαπωνικών εταιρειών σε διάφορες ξένες χώρες και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει έντονη αντίδραση των ξένων επενδυτών σε αρνητικές εξελίξεις του πολιτικού περιβάλλοντος παρά σε θετικές εξελίξεις του πολιτικού περιβάλλοντος. Οι Schneider και Fry (1985:161-162) μελέτησαν πενήντα τέσσερα κράτη και συμπέραναν ότι η πολιτική αστάθεια επηρεάζει αρνητικά τις εισροές ξένων κεφαλαίων.

Αντίθετα, οι Bennet και Green (1971:162-186) υποβαθμίζοντας το ρόλο της πολιτικής σταθερότητας κατέγραψαν τα στοιχεία από αμερικανικές εισροές κεφαλαίων σε 46 κράτη και δε διαπίστωσαν άμεση σύνδεση της πολιτικής σταθερότητας με την εισροή κεφαλαίων σε μια χώρα. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν και οι Green και Cunningham (1975:113-120) μελετώντας τις Α.Ξ.Ε. σε 25 χώρες.

Πρέπει βέβαια να επισημάνουμε ότι οι οικονομικοί δρώντες που πραγματοποιούν Α.Ξ.Ε. δεν έχουν τέλεια πληροφόρηση για το περιβάλλον στο οποίο θα πραγματοποιηθεί η επένδυση. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να μελετάται η σταδιακή εξέλιξη της πολιτικής αλλαγής κι η επίδραση των διεθνών πολιτικών γεγονότων.

3.13. Επιρροή πολιτιστικού περιβάλλοντος

Το πολιτιστικό περιβάλλον, οι αξίες κι οι συμπεριφορές των ανθρώπων επιδρούν στην οικονομική δραστηριότητα, στην εργασία, στις απόψεις περί ιδιοκτησίας και στην ανταγωνιστικότητα των εθνικών οικονομιών. Ο Vern Terpstra (1983:108) υποστήριξε ότι η επιρροή αυτή βέβαια πραγματοποιείται παράλληλα με την επίδραση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων στις χώρες υποδοχής.

Για να ερμηνευτεί η σχέση του πολιτιστικού περιβάλλοντος με τις Α.Ξ.Ε. έχει χρησιμοποιηθεί ο όρος «**ψυχική απόσταση**». Οι Johanson και Vahle (1977:25-26) ορίζουν

την ψυχική απόσταση ως τους παράγοντες του ευρύτερου πολιτιστικού περιβάλλοντος της χώρας υποδοχής που εμποδίζουν τη ροή πληροφοριών από και προς την αγορά. Ακόμη, οι O'Grady και Lane (1996:312-330) όρισαν την ψυχική απόσταση ως το βαθμό αβεβαιότητας μιας εταιρείας για μια ξένη αγορά που προκύπτει από πολιτιστικές διαφορές αλλά κι άλλες επιχειρηματικές δυσκολίες και δημιουργούν εμπόδια στην εκμάθηση της αγοράς και στη λειτουργία της επιχείρησης στην αγορά αυτή. Για τη μέτρηση της ψυχικής απόστασης χρησιμοποίησαν το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών, το μορφωτικό επίπεδο, τις διαφορές του πολιτισμού και της γλώσσας, την ύπαρξη προηγούμενων εμπορικών σχέσεων μεταξύ των χωρών κ.ά.

Σημαντική είναι τέλος κι η συνολική εμπειρία της εταιρείας για τη χώρα υποδοχής. Οι Ronen και Shenkar (1985:435-454) υποστήριξαν ότι η εταιρεία μπορεί να έχει χρήσιμες εμπειρίες από τρίτες χώρες που ανήκουν πολιτιστικά στην ίδια ομάδα χωρών με τη χώρα υποδοχής. Ακόμη παρατήρησαν ότι η ύπαρξη προγενέστερων συναλλαγών της συγκεκριμένης εταιρείας με δρώντες της χώρας υποδοχής λειτουργεί θετικά στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

3.14. Επιρροή εργατικού κόστους

Το εργατικό κόστος θεωρείται από πολλούς μελετητές σημαντικός παράγοντας στην προσέλκυση Α.Ξ.Ε.. Οι Culem (1988:886-887) και Lucas (1993:391-392) συμφώνησαν ότι υπάρχει αρνητική επιρροή στην εισροή Α.Ξ.Ε. όταν επικρατούν υψηλοί μισθοί στη χώρα υποδοχής.

Αντίθετα, ο Owen (1982) ασχολούμενος με την επιρροή του εργατικού μισθού στην προσέλκυση των Α.Ξ.Ε. μελέτησε εταιρείες του Καναδά που δημιουργήθηκαν με εισροή ξένου κεφαλαίου και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει ελάχιστη επίδραση των διαφορών του εργατικού κόστους μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α. ως προς την επιλογή της γεωγραφικής τοποθεσίας, ενώ σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξε κι ο Agodo (1978:95-107) μελετώντας 20 κράτη της Αφρικής.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ερευνητές αυτοί ασχολήθηκαν με το τμήμα που καταλαμβάνει το εργατικό κόστος στο συνολικό κόστος παραγωγής του προϊόντος, η σύνδεση του με την παραγωγικότητα και τους ρυθμούς βελτίωσης της, η χρησιμοποιούμενη τεχνολογία, το είδος του παραγόμενου προϊόντος κι η θέση των παραγόμενων προϊόντων στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Τέλος, παρατηρήθηκε ότι το φθηνό ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό αποτελεί πλεονέκτημα εγκατάστασης της αναπτυσσόμενης χώρας μέχρι τη στιγμή που κάποια άλλη χώρα θα εφαρμόσει την ίδια πρακτική για να προσελκύσει επενδύσεις

εντάσεως εργασίας.

3.15. Διάλογοι μέσω των οποίων επιδρούν οι άμεσες ξένες επενδύσεις

Στη διεθνή βιβλιογραφία προσδιορίζονται τέσσερις κύριοι διάλογοι μέσω των οποίων γίνονται φανερές οι επιδράσεις από τις Α.Ξ.Ε.: μίμηση, επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, απόκτηση ανθρώπινου κεφαλαίου κι εξαγωγές.

▶ Μιμήσεις

Στη θεωρητική βιβλιογραφία για να γίνει κατανοητό γιατί οι πολυεθνικές επενδύουν στο εξωτερικό, αντί να επιδιώκουν τη χορήγηση αδειών ή τις εξαγωγές, υποθέτουμε ότι η επιχείρηση έχει κάποια πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας (όπως πατενταρισμένη τεχνολογία) και θα πρέπει να επιδιώκεται η εσωτερικευση μέσω Α.Ξ.Ε. ώστε να ξεπεράσουν τις ατέλειες της αγοράς (όπως είναι η κακή διαχείριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στη χώρα υποδοχής). Οι Krugman και Helpman (1994) παρατήρησαν ότι η πολυεθνική είναι σίγουρα σε μειονεκτική θέση από την άποψη της τοπικής γνώσης κι έτσι πρέπει να έχει κάποια πλεονέκτημα ιδιοκτησίας για την αντιμετώπιση αυτού. Είτε από μίμηση ή επίδειξη, η διασπορά αυτής της ιδιοκτησίας της γνώσης (είτε πρόκειται για τεχνολογία, προϊόν ή μια διαδικασία καινοτομίας, ή απλώς οργάνωση της διεύθυνσης ή της διοίκησης) θεωρείται ένας από τους κύριους διαύλους μέσω των οποίων οι εγχώριες επιχειρήσεις μπορούν να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους. Είναι προφανές ότι κάποιοι παράγοντες είναι κρίσιμοι για τον καθορισμό του τρόπου με τον οποίο οι επιτυχείς εγχώριες εταιρείες θα κερδίζουν από αυτό το είδος κατάχρησης. Για παράδειγμα, το επίπεδο της τεχνολογίας και γνώσης που είναι ενσωματωμένη στις Α.Ξ.Ε. αναμένεται να ποικίλει ανάλογα με το είδος της επένδυσης (π.χ. το αρχικό κεφάλαιο και τα επανεπενδύσιμα έσοδα), τη βιομηχανία των επενδύσεων (π.χ. ηλεκτρονικά ή γεωργία) και τη χώρα προέλευσης (π.χ. Η.Π.Α. ή τη Βραζιλία). Επιπλέον, η ικανότητα της χώρας υποδοχής να επωφελείται από οποιαδήποτε διάχυση των αποτελεσμάτων εξαρτάται από την πιθανή τεχνολογική πολυπλοκότητα της, τα επίπεδα του ανθρώπινου κεφαλαίου, το πολιτιστικό και κοινωνικό κεφάλαιο και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τις αγορές.

▶ Συσσώρευση του ανθρώπινου κεφαλαίου

Το ανθρώπινο κεφάλαιο έχει από καιρό θεωρηθεί καθοριστικός παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης και πρόσφατα ενσωματώθηκε στα μοντέλα ενδογενούς ανάπτυξης ώστε οι χώρες να απολαμβάνουν αυξανόμενες αποδόσεις. Λαμβάνοντας υπόψη αυτό, η προοπτική ότι οι Α.Ξ.Ε. που συνδέονται με την εκπαίδευση και την *on-the-job training* για

τους εγχώριους εργαζομένων είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Οι Motta και Ronde (2000) σημειώνουν ότι το γεγονός ότι οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν καταβάλει σημαντικές προσπάθειες στον τομέα της εκπαίδευσης του τοπικού εργατικού δυναμικού κι ότι η εμπειρική έρευνα φαίνεται να δείχνει ότι οι πολυεθνικές εταιρείες προσφέρουν περισσότερη κατάρτιση στους εργαζομένους και τους διευθυντές και όχι στις τοπικές επιχειρήσεις. Η δυνατότητα της διάχυσης μεγεθύνεται όταν οι εργαζόμενοι θυγατρικών κινούνται στην εγχώρια επιχείρηση ή συστήνουν τη δική τους επιχείρηση. Οι Aitken κ.ά. (1996) διερεύνησαν τη δυνατότητα της διάχυσης ανθρώπινου κεφαλαίου στο Μεξικό, τη Βενεζουέλα και τις Η.Π.Α. εκτιμώντας το αποτέλεσμα των ξένων κεφαλαίων στους μισθούς καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι και για τις τρεις χώρες οι Α.Ξ.Ε. συνδέονται με υψηλότερες αποδοχές, αλλά στο Μεξικό και τη Βενεζουέλα οι υψηλότεροι μισθοί βρέθηκαν μόνο για τις ξένες εταιρείες. Αυτό σημαίνει ότι οι Α.Ξ.Ε. έχουν βελτιώσει το ανθρώπινο κεφάλαιο των εγχώριων εργαζομένων που απασχολούνται από ξένες θυγατρικές, αλλά δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία της διάχυσης ανθρώπινου κεφαλαίου στους εργαζομένους των εγχώριων επιχειρήσεων.

▶ Ανταγωνισμός

Μια σειρά από συγγραφείς υπογραμμίζουν το ρόλο των επιπτώσεων του ανταγωνισμού από τις Α.Ξ.Ε. Η είσοδος μιας ξένης εταιρείας αυξάνει αρχικά τον ανταγωνισμό στην εγχώρια βιομηχανία, η οποία ωθεί τις εγχώριες εταιρείες να υιοθετήσουν τις νέες τεχνολογίες ή τη μείωση της *X-inefficiency*, ακόμα και αν δεν υπάρχουν κέρδη από την άποψη της μίμησης. Ο μηχανισμός αυτός είναι ανάλογος με τα κέρδη που σχετίζονται με αυξημένο εμπόριο και συχνά αναφέρεται ως ένα από τα πιο σημαντικά οφέλη από Α.Ξ.Ε.. Φυσικά, εάν η είσοδος ξένων εκτοπίζει ορισμένες εγχώριες επιχειρήσεις που δεν είναι σε θέση να ανταγωνιστούν κι οδηγεί τελικά σε αύξηση της συγκέντρωσης και των ατελειών της αγοράς, τότε οι επιπτώσεις στον ανταγωνισμό από τις Α.Ξ.Ε. στην πραγματικότητα μπορεί να βλάψουν την οικονομία της χώρας υποδοχής. (Wang και Blomstrom, 1992 και Glass και Saggi, 2001).

▶ Εξαγωγές

Υπάρχει μια πλούσια έρευνα σχετικά με την υπόθεση της ανάπτυξης από τις εξαγωγές. Πρόσφατα, μια σειρά από έγγραφα εξετάζουν την προοπτική ότι η συμμετοχή σε εξαγωγές αυξάνει την παραγωγικότητα μιας επιχείρησης, αφού εξασφαλίζουν συνάλλαγμα για τη χώρα εξαγωγής κι οι Α.Ξ.Ε. ενισχύουν την ικανότητα των εγχώριων εταιρειών για εξαγωγές. Οι πολυεθνικές έχουν προφανές πλεονέκτημα έναντι των εγχώριων επιχειρήσεων ως προς τη γνώση και την εμπειρία εξαγωγής. Δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι

ορισμένες από αυτές τις γνώσεις μπορούν να μεταφερθούν από αλλοδαπές θυγατρικές σε εγχώριες εταιρείες, ειδικά εάν η θυγατρική ασχολείται κι η ίδια με την εξαγωγική δραστηριότητα. Επιπλέον, εάν η παραγωγή της θυγατρικής προορίζεται για εξαγωγή τότε μπορεί να ενθαρρυνθεί η δημιουργία υποδομής των εξαγωγών (όπως οι μεταφορές, η αποθήκευση κλπ.) για να χρησιμοποιηθεί από εγχώριες επιχειρήσεις. Οι Aitken κ.ά. (1997) ασχολούνται με δεδομένα σε διασυνοριακό επίπεδο για το 1986 και το 1989 και μελετούν τη σχέση μεταξύ Α.Ξ.Ε. και διάχυσης των εξαγωγών στο Μεξικό. Διαπιστώνουν ότι η πιθανότητα μια εσωτερική μονάδα να εξάγει σχετίζεται θετικά με την εγγύτητα σε θυγατρικές πολυεθνικών, αλλά όχι με τη γενική εξαγωγική δραστηριότητα. Καταλήγουν ότι συμπέρασμα οι ξένης ιδιοκτησίας επιχειρήσεις είναι ένας φυσικός αγωγός για πληροφορίες σχετικά με τις ξένες αγορές και την τεχνολογία και ένα φυσικό κανάλι μέσω του οποίου οι εγχώριες επιχειρήσεις μπορούν να διανέμουν τα προϊόντα τους. Στο βαθμό που οι ξένοι επενδυτές, άμεσα ή έμμεσα, παρέχουν πληροφορίες και διανομή των υπηρεσιών, οι δραστηριότητές τους ενισχύουν τις προοπτικές των εξαγωγών των τοπικών επιχειρήσεων. (Aitken κ.ά., 1997)

3.16. Αποτελέσματα Α.Ξ.Ε. σε χώρες υποδοχής

Το πιο σημαντικό αποτέλεσμα είναι η διάχυση γνώσεων από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις προς τις επιχειρήσεις των χωρών υποδοχής. Ο Meyer (2004:259-276) ανέλυσε τις θετικές και τις αρνητικές επιπτώσεις της διάχυσης γνώσεων είτε μέσω της άμεσης επαφής των τοπικών φορέων είτε από τη μετακίνηση των εργαζομένων.

Οι Keller και Yearle (2005:1-68) αναφέρθηκαν στο ρόλο της τεχνολογίας κι υπολόγισαν ότι οδηγούσε σε αύξηση της παραγωγικότητας κατά 11% σε έρευνα τους για αμερικανικές επιχειρήσεις. Οι Driffield και Love (2007:460-473) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι επιχειρήσεις με τεχνολογικό πλεονέκτημα έχουν υψηλότερα κέρδη.

Σημαντική είναι επίσης η συνεισφορά των Α.Ξ.Ε. και στον τομέα της Ε. & Α. Οι Wei και Liu (2006:544-557) σε ερευνά τους για το μεταποιητικό τομέα της Κίνας βρήκαν ότι υπάρχει ισχυρή συσχέτιση των Α.Ξ.Ε. και της Ε. & Α. η οποία επηρεάζει την παραγωγικότητα της επιχείρησης και μέσω της διάχυσης των γνώσεων επηρεάζει και την παραγωγικότητα άλλων επιχειρήσεων.

Οι Meyer (2004:259-276), Blomstrom και Kokko (2003:1-27) και οι Dikova και van Witteloostuijn (2007:1013-1033) συμφώνησαν ότι για να επιτευχθεί Ε. & Α. θα πρέπει να υπάρχει κατάλληλα εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό, σωστή οργάνωση της εγχώριας αγοράς και του οικονομικού συστήματος, προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας κ.ά. Αντίθετα, οι

Lall και Narula (2004:1-24) υποστήριξαν ότι η διάχυση από τις Α.Ξ.Ε. παρόλο που αυξάνει την παραγωγικότητα και τις εξαγωγές, δεν οδηγεί σε αύξηση της εγχώριας ανταγωνιστικότητας και σε εξέλιξη της βιομηχανίας, οι οποίες συνεπώς θα οδηγούσαν σε οικονομική μεγέθυνση μακροχρόνια.

Κεφάλαιο 4^ο

Ανασκόπηση βιβλιογραφίας Α.Ξ.Ε.

4.1. Θεωρητική κ εμπειρική βιβλιογραφία για Α.Ξ.Ε.

Οι ροές Α.Ξ.Ε. έχουν αυξηθεί σημαντικά κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της μείωσης των εμποδίων στις Α.Ξ.Ε., των σημαντικών βελτιώσεων στον τομέα των μεταφορών και της επικοινωνίας, καθώς και των άμεσων μέτρων πολιτικής που εφαρμόστηκαν από πολλές κυβερνήσεις για την προσέλκυση Α.Ξ.Ε.. Οι εξελίξεις αυτές έχουν ως κίνητρο την εμφάνιση ενός μεγάλου αριθμού εμπειρικών έγγραφων που αναφέρονται στις Α.Ξ.Ε..

Στη θεωρητική βιβλιογραφία οι περισσότερες από τις μελέτες βρίσκουν θετικά αποτελέσματα των Α.Ξ.Ε. στη μεταβατική και μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη μέσω της συσσώρευσης κεφαλαίων και της μεταφοράς της τεχνικής ή άλλων γνώσεων, ιδίως με καθεστώς ελεύθερου εμπορίου (όπως οι Basu κ.α. 2003:510-516). Ωστόσο, ορισμένες μελέτες δείχνουν ότι αυτά τα αποτελέσματα μπορεί να ασήμαντα ή ακόμη κι αρνητικά (Carkovic και Levine 2005:195-220), πιθανώς λόγω του παραγκωνισμού των εγχώριων κεφαλαίων.

Υπάρχουν, επίσης, πολλές μελέτες που ασχολούνται με τα επιχειρήματα υπέρ και κατά των επενδύσεων προς το εξωτερικό, όπως των Balong και Streeten (1960), του Frankel (1965), των Hufbauer και Adler (1986), του Dunning (1969), του Gilpin (1976), των Hood και Young (1979) κ.α. Οι μελέτες αυτές αναφέρονται στην επίδραση των επενδύσεων προς το εξωτερικό τόσο για τις χώρες υποδοχής όσο και για τις χώρες προέλευσης, καθώς επίσης και στα συμφέροντα των καταναλωτών, του κεφαλαίου και της εργασίας.

Σε μια ανοικτή οικονομία, η τεχνολογία και η γνώση μπορεί επίσης να μεταφέρονται μέσω των εξαγωγών και των εισαγωγών και να προωθούν την οικονομική ανάπτυξη (Grossman και Helpman 1997, Frankel και Romer 1999:379-399, Frankel κ.α. 1996). Ωστόσο, οι (Rodríguez και Rodrik, 2000) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η οικονομική μεγέθυνση έχει επίσης επιπτώσεις και στις συναλλαγές.

Η σημασία κι η καλή λειτουργία των οικονομικών φορέων στις αναπτυσσόμενες χώρες έχει αναγνωριστεί και έχει αποτελέσει θέμα συζήτησης στη διεθνή βιβλιογραφία. Οι έρευνες δείχνουν ότι οι οικονομικές αγορές που λειτουργούν σωστά, μειώνοντας το κόστος των συναλλαγών, εξασφαλίζουν ότι τα κεφάλαια που διατίθενται έχουν υψηλότερες

αποδόσεις και, συνεπώς, οδηγούν σε ανάπτυξη. Με τα αποτελέσματα αυτά συμφώνησε κι ο McKinnon (1973), υποστηρίζοντας ότι η ανάπτυξη των αγορών κεφαλαίου είναι αναγκαία κι ικανή για να προωθήσει την υιοθέτηση της τεχνολογίας πρακτικά. Αυτό σημαίνει ότι η περιορισμένη πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές περιορίζει την επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ως προς τη συγκέντρωση κεφαλαίων οι Graham και Krugman (1991) κι ο Kindleberger (1969) συμφωνούν ότι συχνά οι επενδυτές αποτυγχάνουν στην πλήρη μεταφορά κεφαλαίων όταν αναλαμβάνει τον έλεγχο μια ξένη εταιρεία. Αντίθετα, τείνουν να χρηματοδοτούν μεγάλο μέρος των επενδύσεων στην εγχώρια αγορά.

Ωστόσο, υπάρχουν επίσης μελέτες που έχουν δείξει ότι οι αναπτυσσόμενες αγορές επιδιώκουν να είναι οι χώρες υποδοχής των εισροών Α.Ξ.Ε. και για το λόγο αυτό προχωρούν σε μεταρρυθμίσεις της επενδυτικής τους πολιτικής, όπως οι μελέτες των Galego κ.α. (2004), Merlevede και Schoors (2004), Janicki και Wunnava (2004), Carstensen και Toubal (2003).

Τέλος, πολλοί μελετητές ερεύνησαν πώς τα εθνικά χαρακτηριστικά ενδέχεται να επηρεάσουν την ικανότητα των χωρών υποδοχής να επωφεληθούν από τις Α.Ξ.Ε., τη λεγόμενη *ικανότητα απορρόφησης*. Οι μελέτες αυτές αποδεικνύουν ότι το μέγεθος της διάχυσης γνώσεων από ξένες επιχειρήσεις εξαρτάται από την ικανότητα των εγχώριων εταιρειών να ανταποκριθούν με επιτυχία στις νέες τεχνολογίες και στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού. Η επιτυχία της εγχώριας επιχείρησης καθορίζεται, σε κάποιο βαθμό, από τα τοπικά χαρακτηριστικά, όπως το εγχώριο επίπεδο του ανθρώπινου κεφαλαίου. Αδυναμίες στις περιοχές αυτές μπορεί να μειώσουν την ικανότητα μιας εγχώριας εταιρείας να απορροφήσει νέες τεχνολογίες και να ανταποκριθεί στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες από τους ξένους ανταγωνιστές.

Στην εμπειρική βιβλιογραφία οι περισσότερες από τις δημοσιευμένες εργασίες εξετάζουν 2 μεταβλητές, όπως το Α.Ε.Π. κι οι εξαγωγές, το Α.Ε.Π. κι οι Α.Ξ.Ε. ή οι εξαγωγές κι οι Α.Ξ.Ε.

Για τις μελέτες μιας ομάδας χωρών, οι Makki και Somwaru (2004:795-801) βρήκαν θετική επίπτωση των εξαγωγών και των Α.Ξ.Ε. στο Α.Ε.Π. μελετώντας τα στοιχεία από 66 αναπτυσσόμενες χώρες για τις περιόδους 1971-1980, 1981-1990 και 1991-2000, ενώ οι Wang κ.α. (2004:567-585) χρησιμοποίησαν ανάλυση panel data για 79 χώρες από το 1970 έως το 1998 και διαπίστωσαν ότι οι Α.Ξ.Ε. είναι σχετικά πιο ευεργετικές για τις χώρες με υψηλό εισόδημα, ενώ το διεθνές εμπόριο είναι πιο σημαντικό για τις χαμηλού εισοδήματος χώρες, χωρίς ωστόσο να εξετάσουν τη στασιμότητα των μεταβλητών.

Οι Hansen και Rand (2006:21-41), χρησιμοποιώντας δεδομένα για 31 χώρες από 1970-2000 και το νεοκλασικό υπόδειγμα ανάπτυξης, διαπίστωσαν ότι υπάρχει μια ισχυρή

αμφίδρομη σχέση αιτίου-αιτιατού μεταξύ των Α.Ξ.Ε. και του Α.Ε.Π. Ωστόσο, δεν έλαβαν υπόψη τους τις εξαγωγές.

Οι Hsiao και Hsiao (2006:1082-1106.) εξέτασαν τη σχέση του Α.Ε.Π., των εξαγωγών και των Α.Ξ.Ε. για οκτώ αναπτυσσόμενες χώρες στην Ανατολική και τη Νοτιοανατολική Ασία με δεδομένα από το 1986 έως το 2004, χωρίς να καταλήξουν σε συσχέτιση των τριών μεταβλητών. Ωστόσο, από τα αποτελέσματα καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι Α.Ξ.Ε. επιδρούν προς μια μόνο κατεύθυνση στο Α.Ε.Π., άμεσα κι έμμεσα μέσω των εξαγωγών κι υπάρχει επίσης αμφίδρομη σχέση μεταξύ των εξαγωγών και του Α.Ε.Π.

Πολλοί είναι οι μελετητές που έχουν ασχοληθεί με τον τρόπο που συνδέονται οι Α.Ξ.Ε. με την παραγωγικότητα και την ανάπτυξη στηριζόμενοι σε παλαιότερες σχετικές μελέτες καθώς τα τελευταία χρόνια τα πλεονεκτήματα από τις Α.Ξ.Ε. και τα κίνητρα που παρέχονται στις ξένες εταιρείες αμφισβητούνται. Ο Hanson (2001) υποστηρίζει ότι δεν υπάρχουν ισχυρές αποδείξεις για το αν οι Α.Ξ.Ε. έχουν καθαρά θετικές επιπτώσεις στις χώρες υποδοχής. Από μελέτες σε μικροοικονομικό επίπεδο οι Görg και Greenaway (2004) κατέληξαν στο ότι τα αποτελέσματα είναι κυρίως αρνητικά. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, η εμπειρική έρευνα του Lipsey (2002) αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει ουσιαστική σχέση μεταξύ του μεγέθους των Α.Ξ.Ε., του Α.Ε.Π. και της ανάπτυξης. Οι Blomström και Kokko (2003) υποστήριξαν ότι οι θετικές επιπτώσεις δεν είναι εξασφαλισμένες καθώς οι συνθήκες που επικρατούν τοπικά επηρεάζουν την υιοθέτηση των ξένων τεχνολογιών κι ικανοτήτων. Οι Alfaro κ.α. (2004) εξέτασαν τον ενδιάμεσο ρόλο των τοπικών οικονομικών φορέων ως προς τον τρόπο που διοχέτευαν τις συμβολές των Α.Ξ.Ε. Υποστήριξαν ότι η ελλιπής ανάπτυξη των φορέων αυτών μπορεί να περιορίσει τις θετικές επιπτώσεις των Α.Ξ.Ε..

Ως προς τους καθοριστικούς παράγοντες των Α.Ξ.Ε., οι περισσότερες αναλύσεις αναφέρονται στο μέγεθος της αγοράς στη χώρα υποδοχής, που μετράται με το Α.Ε.Π. Έχει διαπιστωθεί ότι το μέγεθος της αγοράς ευρέως αποτελεί από τα πιο σημαντικά κίνητρα για τις Α.Ξ.Ε. Η μεγαλύτερη αγορά αποφέρει υψηλότερες αποδόσεις στις επενδύσεις, επιτρέποντας την πιο αποτελεσματική χρήση των πόρων και την εκμετάλλευση των οικονομικών κλίμακας (Moore 1993:120-137, Wang και Swain 1995:359-382).

Ένας ακόμη καθοριστικός παράγοντας είναι η εξέλιξη του επιπέδου των τιμών. Μια μεγάλη και μη αναμενόμενη αύξηση του επιπέδου των τιμών ή ο υψηλός πληθωρισμός, θα μπορούσαν να αντανακλούν αστάθεια της μακροοικονομικής πολιτικής στη χώρα υποδοχής. Αυτό το είδος της αστάθειας δημιουργεί αβεβαιότητα στο επενδυτικό περιβάλλον (Bajo-Rubia - Sosvilla-Rivero 1994:104-117, Yih Yun Yang κ.α. 2000:45-54).

Καθοριστική είναι επίσης κι η δύναμη του νομίσματος της χώρας υποδοχής, που

μετράται από τις ισοτιμίες. Μια υποτίμηση του νομίσματος της χώρας υποδοχής μπορεί να προσελκύσει Α.Ξ.Ε. γιατί καθιστά τις μετοχές στη χώρα υποδοχής σχετικά φθηνές, υπάρχουν κίνητρα για Σ. & Ε. κι η υποτίμηση ενισχύει την ανταγωνιστικότητα της παραγωγής στη χώρα υποδοχής, αυξάνοντας τον πλούτο των επενδυτών. (Bénassy-Quéré κ.α. 2001:178-198).

Παρατηρούμε δηλαδή ότι τα εμπειρικά στοιχεία για το πόσο η διεθνής κινητικότητα κεφαλαίων μέσω των Α.Ξ.Ε. οδηγεί σε ανάπτυξη είναι ανάμεικτα. Ο Kose (2006) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, μακροοικονομικά, δεν υπάρχει ισχυρή και σημαντική επίδραση της χρηματοοικονομικής ολοκλήρωσης στην οικονομική ανάπτυξη. Όμως η πρόσφατη βιβλιογραφία έχει αποδείξει ότι οι χρηματοοικονομικές αρχές παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο. Οι Α.Ξ.Ε. είναι ιδιαίτερα σημαντικές γιατί το οικονομικό άνοιγμα που προκύπτει οδηγεί σε διάχυση της τεχνολογίας, ανάλογα βέβαια και με τις τοπικές συνθήκες.

Ως προς τη σχέση των Α.Ξ.Ε. και της παραγωγικότητας, η υπάρχουσα βιβλιογραφία μας δίνει ξανά ανάμεικτα αποτελέσματα. Για παράδειγμα, οι Aitken και Harrison (1999:605-618) εξετάζοντας ένα εργοστάσιο στη Βενεζουέλα βρίσκουν ότι το καθαρό αποτέλεσμα των Α.Ξ.Ε. στην παραγωγικότητα είναι αρκετά μικρό. Από μελέτες των Borensztein κ.α. (1998) και Carkovic και Levine (2005) συμπεραίνουμε ότι υπάρχουν ελάχιστες ενδείξεις ότι οι Α.Ξ.Ε. έχουν θετικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη.

Σε μακροοικονομικό επίπεδο, υπάρχουν στη βιβλιογραφία ενδείξεις όχι ενός εξωγενούς θετικού αποτελέσματος των Α.Ξ.Ε. στην οικονομική ανάπτυξη αλλά ενός θετικού αποτελέσματος στις τοπικές συνθήκες και πολιτικές, δηλαδή την πολιτική για το περιβάλλον (Balasubramanayam κ.α.,1996), το ανθρώπινο κεφάλαιο (Borensztein, 1998), τις τοπικές χρηματαγορές (Alfaro κ.α., 2006) κ.α. Πολλές εμπειρικές μελέτες έχουν ασχοληθεί με την παρουσία εξωτερικότητας χωρίς να προσπαθούν να εξηγήσουν πώς συμβαίνει αυτό.

Επίσης, υπάρχει πληθώρα εμπειρικών μελετών που εξετάζει τη σχέση των Α.Ξ.Ε. με την οικονομική μεγέθυνση. Ως προς τις αναπτυγμένες χώρες, αποδείχθηκε ότι η παραγωγικότητα της εγχώριας ιδιοκτησίας των επιχειρήσεων συνδέεται θετικά με την παρουσία των αλλοδαπών επιχειρήσεων. (Caves, 1974, Globerman, 1979). Για τις αναπτυσσόμενες χώρες τα αποτελέσματα είναι παρόμοια, αν και πιο ασαφή, καθώς κάποιες μελέτες δείχνουν ότι η ξένη παρουσία οδηγεί σε αύξηση της παραγωγικότητας σε όλους τους τομείς της χώρας υποδοχής, ενώ άλλες μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει αποτελεσματική διάχυση των πληροφοριών. Έτσι, οι Blomstrom (1986) και Kokko (1994) χρησιμοποιούν οικονομετρικές μεθόδους για να αποδείξουν τις θετικές επιπτώσεις των Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό, οι Blomstrom, Lipsey και Zejan (1994), στην Ουρουγουάη και ο Sjöholm (1999) αντίστοιχα στην Ινδονησία.

Η άποψη ότι οι άμεσες ξένες επενδύσεις ενισχύουν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας υποδοχής, ενισχύεται επίσης και από τα εμπειρικά ευρήματα των De Mello (1999), Obwona (2001) και Borensztein κ.α. (1998) που απέδειξαν ότι οι Α.Ξ.Ε. μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μεταφορά της τεχνολογίας και να συμβάλλουν περισσότερο στην ανάπτυξη της χώρας σε σύγκριση με τις εγχώριες επενδύσεις. Για το λόγο αυτό χρησιμοποίησαν ένα μοντέλο ενδογενούς ανάπτυξης στο οποίο το ποσοστό της τεχνολογικής προόδου είναι ο κύριος καθοριστικός παράγοντας του μακροχρόνιου ρυθμού αύξησης του εισοδήματος.

Επίσης, υπάρχουν εμπειρικές μελέτες που επικεντρώνονται στον εντοπισμό των καθοριστικών παραγόντων των ροών ξένων άμεσων επενδύσεων και στην ανάλυση των επιπτώσεων των καθοριστικών αυτών παραγόντων στην ελκυστικότητα της χώρας υποδοχής. Οι μελέτες αυτές αναφέρονται το μέγεθος της χώρας υποδοχής, τις τιμές και τους περιορισμούς στο ισοζύγιο πληρωμών (Bhasin κ.α., 1994, Love και Lage-Hidalgo, 2000, Lipsey, 2000). Ακόμη υπάρχουν εμπειρικές μελέτες που περιλαμβάνουν θεσμικούς παράγοντες, όπως η ευρύτητα πνεύματος και εμπορικές πολιτικές, το νομοθετικό περιβάλλον και η επιβολή του νόμου (Lee και Mansfield, 1996) και το βαθμό της οικονομικής και πολιτικής σταθερότητας (Bajorubio και Sosvilla-Rivero, 1994, Lipsey, 1999).

Τα κύρια συμπεράσματα των μελετών αυτών μπορούν να συνοψιστούν εν συντομία ως εξής:

- ⊕ Οι χώρες υποδοχής με σημαντικές εγχώριες αγορές, υπολογίζοντας το Α.Ε.Π. ανά κάτοικο και τη βιώσιμη ανάπτυξη, που μετράται με ρυθμούς αύξησης του Α.Ε.Π., προσελκύουν σχετικά μεγάλο όγκο Α.Ξ.Ε.
- ⊕ Δωρεές των πόρων των χωρών υποδοχής, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού, αποτελούν σημαντικό παράγοντα στη διαδικασία της επενδυτικής απόφασης των πολυεθνικών.
- ⊕ Οι εγκαταστάσεις υποδομής (συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς και των δικτύων επικοινωνίας) είναι ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας των Α.Ξ.Ε.
- ⊕ Η μακροοικονομική σταθερότητα, καθοριζόμενη από σταθερές ισοτιμίες και χαμηλά ποσοστά πληθωρισμού, αποτελεί σημαντικό παράγοντα στις αποφάσεις των πολυεθνικών για τις Α.Ξ.Ε.
- ⊕ Η πολιτική σταθερότητα στις χώρες υποδοχής είναι ένας σημαντικός παράγοντας στη διαδικασία της επενδυτικής απόφασης των πολυεθνικών.
- ⊕ Ένα σταθερό και διαφανές πλαίσιο πολιτικής για τις Α.Ξ.Ε. είναι ελκυστικό για τους δυνητικούς επενδυτές.

✦ Φορολογικά και νομισματικά κίνητρα με τη μορφή φορολογικών ελαφρύνσεων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προσέλκυση Α.Ξ.Ε., αλλά αυτά έχουν μικρή σημασία σε περίπτωση απουσίας ενός σταθερού οικονομικού περιβάλλοντος.

Κεφάλαιο 5^ο

Θεωρίες Α.Ξ.Ε.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται συνοπτικά οι βασικές θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί για τις Α.Ξ.Ε., η κριτική που έχει γίνει και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτές.

5.1 Αποδοχή ύπαρξης και λειτουργίας ατελούς αγοράς

Σύμφωνα με τους Hymer (1960) και Kindleberger (1969) η ξένη επιχείρηση πρέπει να κατέχει κάποιο αντισταθμιστικό πλεονέκτημα έναντι των εγχωρίων επιχειρήσεων στη χώρα υποδοχής ώστε να πραγματοποιήσει την επένδυση και να καλύψει το κόστος λειτουργίας. Η άποψη αυτή εμπλουτίζεται με την άποψη της *εσωτερικοποίησης*, σύμφωνα με την οποία η επιχείρηση εσωτερικεύει τη χρήση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος που έχει, εκμεταλλευόμενη τα οφέλη της παραγωγικής διαδικασίας η ίδια κι όχι μέσω συνεργασιών με άλλες οικονομικές μονάδες.

5.2. Θεωρίες ερμηνείας ξένων επενδύσεων που προϋποθέτουν τέλεια λειτουργία αγορών:

5.2.1. Διαφορετικά ποσοστά απόδοσης επενδεδυμένου κεφαλαίου

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή οι Α.Ξ.Ε. είναι το αποτέλεσμα της προσπάθειας των επιχειρήσεων να μεταφέρουν κεφάλαια από χώρες με χαμηλά ποσοστά απόδοσης κεφαλαίου σε χώρες με υψηλά ποσοστά απόδοσης κεφαλαίου με σκοπό τη μεγιστοποίηση των κερδών τους. Αρκετοί μελετητές προσπάθησαν να επαληθεύσουν ή να απορρίψουν την άποψη αυτή. Έτσι ο Stevens (1969:137-200) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η θεωρία ισχύει για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής ως σύνολο και όχι για τις επιμέρους χώρες με εξαίρεση τη Βραζιλία, ενώ ο Blais (1975), μελετώντας τις Α.Ξ.Ε. του Ηνωμένου Βασιλείου και του Καναδά στις Η.Π.Α. από το 1950 έως το 1971 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα ποσοστά απόδοσης κεφαλαίου διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην καθορισμό των επενδύσεων (ειδικά από το 1950 έως το 1967). Οι Bandera και White (1968) ανέλυσαν τις Α.Ξ.Ε. που πραγματοποίησαν πολυεθνικές επιχειρήσεις των Η.Π.Α. σε ευρωπαϊκές χώρες από το 1953 έως το 1962 χωρίς να εντοπίσουν κάποιο στοιχείο που να θεμελιώνει τη θεωρία αυτή, ενώ οι Bandera και Lucken (1972) δε βρήκαν καμία συσχέτιση των κερδών των πολυεθνικών επιχειρήσεων των

Η.Π.Α. με την κατανομή των επενδύσεων των εταιρειών αυτών στην Ε.Ο.Κ.

Ο Χαζάκης (2000:58-61) αναφέρει ότι η θεωρία αυτή δεν αποτελεί ολοκληρωμένη και επαρκή ερμηνεία της διεθνοποίησης των εταιρειών καθώς:

- ✦ δε διακρίνει τα κέρδη που αναφέρουν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις στους ισολογισμούς τους από τα πραγματικά τους κέρδη
- ✦ στηρίζεται στην ύπαρξη ενός ενιαίου ποσοστού απόδοσης όλων των δραστηριοτήτων σε μια συγκεκριμένη χώρα, αν κι υπάρχει διαφοροποίηση των ποσοστών απόδοσης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας ανά γεωγραφική περιοχή σε κάθε κράτος
- ✦ δεν μπορεί να εξηγήσει την άνιση κατανομή των Α.Ξ.Ε. σε διαφορετικούς τύπους βιομηχανιών
- ✦ επιδιώκει την ερμηνεία των Α.Ξ.Ε. στηριζόμενη μόνο στην ύπαρξη διαφορετικών ποσοστών απόδοσης υποβαθμίζοντας άλλους στόχους, όπως η σταθερότητα ροής πρώτων υλών στην παραγωγική διαδικασία, η επίτευξη οικονομιών κλίμακας, η απόκτηση σύγχρονου δικτύου διανομής προϊόντων κι υπηρεσιών σε αναπτυσσόμενες χώρες, η διεύρυνση του εταιρικού μεριδίου σε νέες αγορές κ.ά. (Χαζάκης 2000)

5.2.2 Θεωρία διαφοροποίησης του Χαρτοφυλακίου

Ο Tobin (1958) υποστήριξε ότι οι επενδύτες δεν επιδιώκουν μόνο μια καλή απόδοση των κεφαλαίων τους αλλά προσπαθούν να μειώσουν παράλληλα το σύνολο των κινδύνων που υπάρχει σε κάθε επενδυτικό περιβάλλον.

Η θεωρία αυτή είναι σημαντική για την ερμηνεία των Α.Ξ.Ε. αφού ενσωματώνει τον επιχειρηματικό – επενδυτικό κίνδυνο στην ανάλυση της και είναι περισσότερο χρήσιμη σε σχέση με τη θεωρία των διαφορετικών ποσοστών απόδοσης κεφαλαίου, ειδικά όσον αφορά τη μελέτη της ταυτόχρονης εισροής και εκροής Α.Ξ.Ε. σε διάφορες χώρες. Όμως, δεν καταφέρνει να αναλύσει πλήρως τους λόγους για τους οποίους παρατηρείται συγκέντρωση Α.Ξ.Ε. σε ορισμένες βιομηχανίες, ούτε αναφέρεται επαρκώς στο φαινόμενο της διεθνοποίησης.

5.3.ερμηνευτική προσέγγιση θεωριών εσωτερικοποίησης επιχειρησιακών συναλλαγών (η διάκριση της προσέγγισης αυτής αναλύεται από τον Kay, 1983)

5.3.1. Θεωρίες Coase - Hymer

Ο Coase (1937) προσπάθησε να αποδώσει τους λόγους ύπαρξης μιας επιχείρησης επισημαίνοντας το πρόβλημα του *συναλλακτικού κόστους* που απορρέει από το κόστος

χρήσης του μηχανισμού των τιμών. Υποστήριξε ότι μια συναλλαγή θα πραγματοποιηθεί στην ανοιχτή αγορά αν το κόστος της δεν υπερβαίνει το όφελος για το συναλλασσόμενο μέρος.

Αναφέρει τρεις κατηγορίες συναλλακτικού κόστους:

- ✦ το κόστος χρήσης του μηχανισμού τιμών της αγοράς, δηλαδή το κόστος που απαιτείται να πληρωθεί από κάθε συναλλασσόμενο ώστε να ενημερωθεί για τις τιμές των προϊόντων που τον ενδιαφέρουν

- ✦ το κόστος που καταβάλλει ο συναλλασσόμενος για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη μεμονωμένης σύμβασης στην αγορά

- ✦ το κόστος συμβάσεων με μακροχρόνια ισχύ για την προμήθεια κάποιου αγαθού ή υπηρεσίας που προκύπτει από τη δυσκολία να προσδιοριστούν όλες οι προσδοκίες κι οι όροι κάθε συμβαλλόμενου μέρους.

Οι απόψεις του Coase αποτέλεσαν τη βάση για τη θεωρία της εσωτερίκευσης και σε αυτές στηρίχτηκε ο Hymer (1960), ο οποίος αν και δεν είναι οπαδός της εσωτερίκευσης, υποστήριξε ότι το διεθνές εμπόριο κι οι κινήσεις κεφαλαίων δεν μπορούν να ερμηνεύσουν τις ξένες οικονομικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων κι ειδικά τις αμφίδρομες ροές των Α.Ξ.Ε. μεταξύ των χωρών με όμοιους συντελεστές παραγωγής.

Ο Coase παρουσίασε μια προσέγγιση στηριζόμενη σε δυο τύπους ατελειών της αγοράς που τις ονόμασε «δομικές ατέλειες» και σε ατέλειες που συνδέονται με το συναλλακτικό κόστος. Οι δομικές ατέλειες οδηγούν σε αύξηση της δύναμης της επιχείρησης στην αγορά και προκύπτουν από το αποτέλεσμα οικονομικών κλίμακας κατοχής ειδικής γνώσης, ύπαρξης δικτύων διανομής, προνομιακής πρόσβασης σε χρηματοδοτικές πηγές κ.α.

Ο Hymer υποστήριξε ότι οι Α.Ξ.Ε. αναφέρεται στη μεταφορά ενός «πακέτου πόρων», όπως η τεχνολογία, η τεχνογνωσία, το management κ.ά. και όχι απλά στη διασυνοριακή ροή κεφαλαίων. Σε αντίθεση με τις απόψεις των θεωρητικών της εσωτερικοποίησης οι οποίοι θεωρούν την εσωτερικοποίηση ως απάντηση στις ατέλειες της αγοράς, ο Hymer υποστήριξε ότι η μεγέθυνση της εταιρείας οδηγεί σε ατέλειες.

Ωστόσο με τη θεωρία αυτή δεν είναι συγκεκριμένοι οι τρόποι παραγωγής των ειδικών πλεονεκτημάτων που κατέχει η επιχείρηση μονοπωλιακά και δεν υπάρχει ενδελεχής μελέτη του κόστους εσωτερικοποίησης και του κόστους εσωτερικής οργάνωσης της εταιρείας. Τέλος, δεν κάνει διάκριση των τύπων των πλεονεκτημάτων που είναι περισσότερο δαπανηροί για την εταιρεία κι η μελέτη του Hymer αφορά μόνο τις Η.Π.Α..

5.3.2. Θεωρία οικονομικών θεσμών καπιταλισμού (Oliver Williamson)

Ο Williamson (1985) διατύπωσε μια θεωρία οικονομικών θεσμών του καπιταλισμού βασιζόμενος στην έννοια του συναλλακτικού κόστους του Coase και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι επιχειρήσεις προτιμούν να δημιουργούν θυγατρικές παρά να παραχωρούν την τεχνολογία ή την τεχνογνωσία έναντι αμοιβής γιατί:

- ✦ Ως προς τις τεχνολογίες αιχμής, οι εταιρείες δεν μπορούν να τις περιγράψουν με απόλυτη ακρίβεια, ενώ οι δυνητικοί αγοραστές δεν είναι βέβαιοι για τις δυνατότητες των τεχνολογιών αυτών, άρα έχουμε υψηλό συναλλακτικό κόστος.

- ✦ Οι επιχειρήσεις βασίζονται στην επιτυχία μιας λειτουργικής μορφής εσωτερικής οργάνωσης που παρουσιάζεται όταν η κεντρική διοίκηση δεν ασχολείται με την παρακολούθηση των καθημερινών λειτουργιών αλλά μόνο με τη διαμόρφωση και τον έλεγχο της στρατηγικής διοίκησης της επιχείρησης.

Όμως, εκτός από τους λόγους που αναφέρουν οι Coase και Williamson κι ωθούν μια εταιρεία στην εσωτερικοποίηση έχουν διατυπωθεί κι οι ακόλουθες απόψεις:

- ✦ Αδυναμία ιδιοποίησης της γνώσης αφού η χρήση της γνώσης που κατέχει μια εταιρεία είναι θεμελιώδης. Ο Rugman (1981) υποστήριξε ότι οι επιχειρήσεις δημιουργούν την «εσωτερική αγορά» για να αντεπεξέλθουν στην αποτυχία ανάδειξης μιας εξωτερικής αγοράς για την πώληση των πληροφοριών και ταυτόχρονα ένα αύλο προϊόν της ερευνάς μετατρέπεται σε πολύτιμο περιουσιακό στοιχείο για την εταιρεία άρα ο κίνδυνος αποτίμησης του προϊόντος από ανταγωνίστριες εταιρείες μειώνεται.

- ✦ Κάποιες φορές είναι δύσκολο να πουλήσει η εταιρεία τη γνώση αφού ορισμένα στοιχεία, όπως ο διοικητικός συντονισμός, η οργάνωση της παραγωγής, η διαφήμιση κ.ά. είναι εταιρικά και δύσκολο να μεταβιβαστούν σε άλλη εταιρεία. Ισχύει, δηλαδή, η *αρχή της αδιαιρετότητας* που σημαίνει ότι είναι απαραίτητο να συνδυαστούν τα στοιχεία αυτά με άλλα στοιχεία καθώς είναι δύσκολος ο αποχωρισμός τους κι η μετάβαση τους σε τρίτους. (Baïτσος, 1982:199-202).

- ✦ Η εσωτερικοποίηση μειώνει την αβεβαιότητα της εταιρείας ως προς τη διαθεσιμότητα, την ποιότητα και τη συνέχεια εισροής ενός ενδιάμεσου προϊόντος που είναι απαραίτητο στην παραγωγική διαδικασία. (Hennart, 1989: 218-220)

- ✦ Με την εσωτερικοποίηση μειώνεται η δυνατότητα εκτεταμένης κρατικής παρέμβασης, άρα μειώνεται η επίδραση των δασμολογικών και μη εμποδίων, των συναλλαγματικών περιορισμών κ.ά. που επιβάλλονται στις συναλλαγές στην ανοιχτή αγορά.

(Booth κ.α., 1985:104-106)

5.4. Σχολή Συμπεριφοράς Yair Aharoni

Ο Aharoni (1966:54-56) υποστήριξε ότι το στάδιο πριν την πραγματοποίηση της επένδυσης χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα η οποία μπορεί να ξεπεραστεί μόνο αν η εταιρεία αναλάβει κάποιου είδους επενδυτική πρωτοβουλία. Η πρωτοβουλία αυτή μπορεί να προέρχεται είτε από το εσωτερικό της εταιρείας (από ένα νέο διευθυντικό στέλεχος, με την ανάπτυξη νέας τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία κ.α.) είτε από κάποιο εξωτερικό ερέθισμα (δυσκολίες στην εξαγωγή ενός προϊόντος, ανταγωνισμός στην εσωτερική αγορά από θυγατρική εταιρεία μιας ανταγωνίστριας, ελκυστικές προτάσεις κι επενδυτικά κίνητρα από κυβερνήσεις αναπτυσσόμενων χωρών κ.ά.).

Επίσης, η εταιρεία θα πρέπει να καθορίσει την επικινδυνότητα και την αβεβαιότητα κάθε επένδυσης, ώστε να αποφασιστεί αν θα προχωρήσει στην επένδυση αυτή ή αν θα εγκαταλειφθεί, όποτε όσο περισσότερες είναι οι πληροφορίες τόσο μικρότερη είναι η αβεβαιότητα.

Οι θέσεις του είναι διαφωτιστικές ως προς τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, χωρίς ωστόσο να γενικεύουν και να αποτελούν μια γενική θεωρία Α.Ξ.Ε., καθώς εκτός από τα βασικά γνωρίσματα της μοναδικότητας κάθε επιχείρησης, θα πρέπει να γίνουν ειδικές μελέτες ανά περίπτωση για την κατανόηση του τρόπου δράσης ανάλογα με το χρόνο και τον τόπο. (Aharoni, 1966:54-56)

5.5. Θεωρία ηγέτη και ακόλουθου

Ο Knickerbocker (1973:24-28) υποστήριξε ότι οι Α.Ξ.Ε. μιας επιχείρησης σε μια τρίτη χώρα προκαλούν παρόμοιες επενδύσεις από άλλες ηγετικές επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου οι οποίες προσπαθούν να αποτρέψουν την απόκτηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων από την πρώτη. Η θεωρία του στηρίχτηκε σε μελέτες των Hellman (1970:244-245) και Hu (1973:105-108) αλλά ήταν ο πρώτος που παρήγαγε συγκεκριμένο οικονομικό μοντέλο για να επαληθεύσει τις απόψεις του.

Στη μελέτη του χρησιμοποίησε οικονομικά στοιχεία θυγατρικών επιχειρήσεων από πολυεθνικές επιχειρήσεις των Η.Π.Α. σε 23 χώρες από το 1948 έως το 1967 κι υπολόγισε τους «δείκτες συγκέντρωσης εσόδου» (*entry concentration indexes*) οι οποίοι κατέγραφαν το βαθμό συγκέντρωσης των επενδύσεων των πολυεθνικών επιχειρήσεων μιας βιομηχανίας σε συγκεκριμένα κράτη και σε συγκεκριμένες περιόδους.

Από την έρευνα του προέκυψε ότι ο δείκτης συγκέντρωσης εισόδου των επιχειρήσεων είναι θετικά συσχετιζόμενος με το δείκτη συγκέντρωσης της βιομηχανίας των Η.Π.Α., άρα η αυξημένη βιομηχανική συγκέντρωση προκαλεί αυξημένη αντίδραση από ανταγωνίστριες εταιρείες με σκοπό να μειώσουν την πιθανότητα να κερδίσει ο αντίπαλος σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα έναντι των υπόλοιπων εταιρειών. Επίσης ο δείκτης συγκέντρωσης εισόδου είναι θετικά συσχετιζόμενος με το μέγεθος της αγοράς, άρα η αντίδραση των αντίπαλων εταιρειών αυξάνεται όσο μεγαλύτερη είναι η αγορά πραγματοποίησης της επένδυσης.

Ωστόσο, δεν επεσήμανε θετική συσχέτιση μεταξύ του δείκτη εισόδου των επιχειρήσεων και του δείκτη συγκέντρωσης της βιομηχανίας όταν οι επιχειρήσεις διαθέτουν ποικιλία επενδυτικών ευκαιριών ούτε όταν οι σχετικές θέσεις τους έναντι του ανταγωνιστή επενδύτη που πραγματοποίησε πρώτος την επένδυση εξαρτώνται από τεχνολογικές υποθέσεις.

Παρόμοια μελέτη με του Knickebocker πραγματοποίησε και ο Graham (1993), ο οποίος διατύπωσε τη «*θεωρία της ανταλλαγής απειλών*» και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι Α.Ξ.Ε. των ευρωπαϊκών εταιρειών στις Η.Π.Α. κατά τη δεκαετία του 1970 αποτελούν αντίδραση σε προγενέστερες επενδύσεις πολυεθνικών εταιρειών των Η.Π.Α. στην Ευρώπη. Ομοίως, ο Flowers (1976:43-55), απέδειξε ότι οι ευρωπαϊκές και канаδικές Α.Ξ.Ε. στις Η.Π.Α. ακολουθούν (με χρονική υστέρηση 3 ετών) τις αρχικές επενδύσεις πολυεθνικών εταιρειών των Η.Π.Α. στην Ευρώπη, ενώ οι Yu και Ito (1988:449-460) διαπίστωσαν επίσης την ύπαρξη ολιγοπωλιακής αντίδρασης στην επενδυτική συμπεριφορά των πολυεθνικών επιχειρήσεων αλλά επεσήμαναν ταυτόχρονα και την επιρροή άλλων παραγόντων που προέρχονται από τη μητρική χώρα προέλευσης της εταιρείας.

Ωστόσο, στη θεωρία του ο Knickebocker:

- ✦ Δεν εξηγεί αρκετά γιατί η μητρική επιχείρηση πραγματοποιεί την αρχική επένδυση σε τρίτες χώρες.

- ✦ Δεν εξετάζει το ενδεχόμενο αντίδρασης των ανταγωνιστριών εταιρειών σε μια αρχική επένδυση, όχι απαραίτητα μέσω των Α.Ξ.Ε. αλλά και με άλλους τρόπους, όπως η συνεργασία με εγχώριες επιχειρήσεις στη χώρα υποδοχής ή η αναβάθμιση του προϊόντος μέσω της εισροής ενός νέου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στην παραγωγική διαδικασία.

- ✦ Σε μια διεθνοποιημένη οικονομία με συνεχή αμφίδρομη ροή κεφαλαίων μεταξύ των κρατών, δεν είναι εύκολο να διακρίνουμε τις αμυντικές και τις επιθετικές επιχειρησιακές στρατηγικές και συμπεριφορές παγκοσμίως.

- ✦ Δεν μπορούν να ερμηνευτούν οι Α.Ξ.Ε. πολυκλαδικών επιχειρήσεων καθώς

δραστηριοποιούνται στην παράλληλη παραγωγή διαφορετικών προϊόντων σε διαφορετικές αγορές ταυτόχρονα.

⊕ Επίσης, εστιάζει σε ένα μόνο παράγοντα (αμυντική αντίδραση επιχείρησης) για να ερμηνεύσει τις Α.Ξ.Ε..

5.6. Μακροοικονομική θεωρία των Kojima Ozawa

Ο Kojima (1973:2-7) ασχολήθηκε με τους τρόπους που πραγματοποιούν Α.Ξ.Ε. οι Η.Π.Α. και η Ιαπωνία στις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς επίσης και με τις επιπτώσεις των διαφορών αυτών στη βελτίωση ή στην επιδείνωση του διεθνούς εμπορίου και της παγκόσμιας οικονομίας κι υποστήριξε ότι στην οικονομία των Η.Π.Α. συνυπάρχουν οι καινοτόμες ολιγοπωλιακές βιομηχανίες κι οι παραδοσιακές βιομηχανίες. Όμως, το διεθνές εμπόριο δεν προάγεται, καθώς η αμερικανική οικονομία προωθεί στη διεθνοποίηση τις ολιγοπωλιακές βιομηχανίες ώστε να εκμεταλλευτούν μονοπωλιακά τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Όσον αφορά στις Ιαπωνικές Α.Ξ.Ε. ο Kojima (1982:10-12) υποστήριξε ότι πραγματοποιούνται σε τομείς που η χώρα δεν έχει συγκριτικό πλεονέκτημα και στους οποίους οι χώρες υποδοχής μπορούν να αναπτύξουν τέτοια πλεονεκτήματα. Πρόκειται κυρίως για βιομηχανίες του πρωτογενή (πρώτες ύλες) και δευτερογενή τομέα (υφαντουργία, μηχανήματα κλπ).

Η θεωρία του Kojima διαφέρει από τις υπόλοιπες καθώς:

⊕ Το συγκριτικό πλεονέκτημα της εταιρείας δεν είναι άμεσα αντιληπτό. Δε μεταφέρεται κάποια μορφή εξειδικευμένης τεχνολογίας ή τεχνογνωσίας αλλά τεχνολογία γενικότερα που καλύπτει ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων (τεχνικές συναρμολόγησης, έλεγχοι ποιότητας προϊόντος, τρόπος εγκατάστασης παραγωγικής διαδικασίας κ.α.)

⊕ Η ιαπωνική επιχείρηση που διεθνοποιεί τη δράση της είναι παρόμοια με μια μικρή ή μεσαία επιχείρηση σε αντίθεση με την ολιγοπωλιακή και μεγάλου μεγέθους αμερικανική επιχείρηση.

⊕ Δεν είναι απαραίτητη η τυποποίηση των Α.Ξ.Ε., η ύπαρξη ολιγοπωλιακών ή μονοπωλιακών δομών, είτε στη χώρα προέλευσης είτε στη χώρα υποδοχής.

Ακολούθησε ο Ozawa (1979:114-115) ο οποίος στηρίχτηκε στη μελέτη του Kojima κι υποστήριξε ότι η έλλειψη εργατικού δυναμικού στην Ιαπωνία στα μέσα της δεκαετίας του 1960, προκάλεσε δυσκολίες σε μικρές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στην παραγωγή προϊόντων έντασης εργασίας και σε συνδυασμό με την πρόσφορα χαμηλού εργατικού κόστους προκάλεσε την εκροή ιαπωνικών επενδυτικών κεφαλαίων στις ιαπωνικές χώρες.

Αναφέρει επίσης και κάποιους δευτερεύοντες παράγοντες που ωθούν στη διεθνοποίηση, όπως η ανατίμηση του ιαπωνικού νομίσματος (γιεν) και το αυξημένο ενεργειακό κόστος.

Ο Buckley (1991:106-107) κρίνοντας τις απόψεις των Kojima και Ozawa υποστήριξε ότι αναφέρονται σε συγκεκριμένο είδος Α.Ξ.Ε. (ιαπωνικές) και σε ένα συγκεκριμένο τύπο χώρας υποδοχής των επενδύσεων (λιγότερο αναπτυγμένες χώρες), άρα η εφαρμογή του μοντέλου είναι αναπόφευκτα περιορισμένη. Επίσης, δε λαμβάνεται υπόψη το σημαντικό ρόλο των υπηρεσιών στην παραγωγή τελικών προϊόντων, ούτε γίνεται αναφορά στην εσωτερικοποίηση που υπάρχει στις ιαπωνικές επιχειρήσεις ή στις αγορές ενδιάμεσων αγαθών. Τέλος οι Kojima και Ozawa αγνόησαν την επιρροή της εθνικής, περιφερειακής και τοπικής κουλτούρας στην επιλογή συγκεκριμένων τοποθεσιών πραγματοποίησης των Α.Ξ.Ε.

5.7. Θεωρίες ιμπεριαλιστών (κλασικές και σύγχρονες)

Οι ιμπεριαλιστές υποστήριξαν ότι η διεθνής οικονομία δεν είναι ένα σύνολο εθνικών μονάδων αλλά ένα ενιαίο καπιταλιστικό σύστημα στο οποίο οι επιχειρήσεις έχουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο (Murray, 1972:162-168).

Ο Bucharin (1917:70-79) προσπάθησε να ερμηνεύσει τον ιμπεριαλισμό μέσω της διεθνούς οικονομίας κι υποστήριξε ότι οι λόγοι εξαγωγής του κεφαλαίου είναι η δημιουργία μονοπωλίων στο εσωτερικό των ανεπτυγμένων χωρών, η αναζήτηση υψηλότερης απόδοσης κεφαλαίου κι η εξασφάλιση πρώτων υλών και νέων αγορών για την πώληση των τελικών προϊόντων κι ότι έτσι επιτυγχάνεται η μείωση των δασμολογικών εμποδίων.

Ο Lenin (1950:525-528) πίστευε ότι ο ιμπεριαλισμός είναι το ανώτερο στάδιο του καπιταλισμού στο οποίο κυριαρχούν τα μονοπώλια και το χρηματιστικό κεφάλαιο και χαρακτηρίζεται από:

- ⊕ Συγκέντρωση της παραγωγής και του κεφαλαίου ώστε να δημιουργούνται μονοπώλια

- ⊕ Συγχώνευση του τραπεζικού και του βιομηχανικού κεφαλαίου
- ⊕ Εξαγωγή κεφαλαίου
- ⊕ Σχηματισμό διεθνών μονοπωλιακών συνδέσμων καπιταλιστών
- ⊕ Γεωγραφική κατανομή της γης μεταξύ των μεγαλύτερων καπιταλιστικών δυνάμεων

Ως προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ο Lenin (1950:496-502) υποστήριξε ότι επειδή η παραγωγή συγκεντρώνεται συνεχώς σε μονοπώλια, υπάρχουν φθίνοντα ποσοστά κέρδους και για το λόγο αυτό εξάγονται κεφάλαια στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Στις χώρες αυτές τα κέρδη είναι υψηλά, δεν υπάρχει αφθονία κεφαλαίου, η τιμή της γης κι οι μισθοί είναι χαμηλοί

κι οι πρώτες ύλες φθηνές. Υποστηρίζει δηλαδή ότι τα κεφαλαία δεν εξάγονται μόνο για την εξασφάλιση υψηλότερου ποσοστού κέρδους, αλλά και για την αναζήτηση φθηνών πρώτων υλών κι αγροτικών προϊόντων και την εξασφάλιση αγορών για την απορρόφηση των παραγόμενων τελικών προϊόντων.

Αντίθετα, η Luxemburg (1971:368-372) πίστευε ότι ο καπιταλισμός μόνο δεν μπορεί να πωλήσει και να επανεπένδψει παραγωγικά το παραγόμενο πλεόνασμα, αφού δεν υπάρχει επαρκής ενεργή ζήτηση και για το λόγο αυτό πρέπει να βρεθούν αγοραστές εκτός της καπιταλιστικής οικονομίας. Ακόμη, θεωρεί απαραίτητους και τους προκαπιταλιστικούς τρόπους παραγωγής αλλά και την εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες.

Ωστόσο, οι κλασικές θεωρίες θεωρούν δεδομένη την κατάρρευση του καπιταλισμού λόγω των διαδοχικών οικονομικών κρίσεων που συντελούνται σε αυτό. Σύμφωνα με τη Luxemburg (Παλαιός, 1987:40-44) η καταστροφή των καπιταλιστικών δομών οδήγησε και στην υποβάθμιση των δυνατοτήτων παραγωγής του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Επίσης, οι κλασικοί συγγραφείς του ιμπεριαλισμού στηρίζουν τις αναλύσεις τους σε μια συγκεκριμένη περίοδο. Σήμερα, χαρακτηριστικό της διεθνής κίνησης των κεφαλαίων είναι η ραγδαία ανάπτυξη των Α.Ξ.Ε., κυρίως στην Ευρώπη, τις Η.Π.Α. και την Ιαπωνία. Ακόμη, είναι πιο δύσκολο να προσδιοριστεί η φύση των επιχειρήσεων λόγω του υψηλού βαθμού διεθνοποίησης, των δραστηριοτήτων τους και των στρατηγικών τους.

Τέλος, δεν υπάρχει ένα ενιαίο θεωρητικό μοντέλο που να ερμηνεύει την πολυπλοκότητα στο διεθνές οικονομικό σύστημα καθώς ο συνδυασμός του καπιταλισμού με τους προκαπιταλιστικούς τρόπους παραγωγής οδηγεί σε κοινωνικές κι οικονομικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα. (Παλαιός 1987:40-44)

5.8. Θεωρίες εξάρτησης

Ο Frank (1984:103-110) εκφραστής των θεωριών εξάρτησης υποστήριξε ότι η υπανάπτυξη δεν είναι αποτέλεσμα της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής δομής, αλλά της ενσωμάτωση κάποιων χωρών σε μια εξαρτημένη σχέση μητρόπολης-δορυφόρου από την εποχή της αποικιοκρατίας (16^{ος} αιώνας). Ακόμη υποστήριξε ότι η συνεχής επέκταση του καπιταλισμού δημιουργεί ταυτόχρονα ανάπτυξη κι υπανάπτυξη, ενώ αυξάνονται οι αντιθέσεις κι οδηγούμαστε σε σύγκρουση των απελευθερωτικών κινημάτων και του καπιταλιστικού καθεστώτος.

Ο Emmanuel (1972:63-65) ασχολήθηκε με την έννοια της άνισης ανταλλαγής κι

υποστήριξε ότι ανεξάρτητα από οποιαδήποτε διαφοροποίηση στις τιμές οφειλόμενη στον ατελή ανταγωνισμό στην αγορά, η άνιση ανταλλαγή εκφράζεται ως η σχέση των τιμών ισορροπίας που απορρέει από τα διαφορετικά ποσοστά κέρδους και συνεπώς υποδηλώνει άνοδο των τιμών εμπορευμάτων των αναπτυγμένων κρατών και μείωση των τιμών των εμπορευμάτων των αναπτυσσομένων χωρών. Η διάφορα αυτή οφείλεται στην υπόθεση της κινητικότητας του κεφαλαίου και της μη-κινητικότητας της εργασίας.

Ο Amin (1980:73-77) ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την άνιση ανταλλαγή και υποστήριξε ότι πρόκειται για ανταλλαγή προϊόντων που έχουν άνισες αξίες, δηλαδή διαφορετικές τιμές παραγωγής ανάμεσα στο κέντρο και στην περιφέρεια. Επίσης, (Amin,1974:220) ασχολήθηκε με την επέκταση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής σε νέες περιοχές κι υποστήριξε ότι η τάση για μείωση του ποσοστού κέρδους είναι σημαντική κι αποτέλεσμα αυτής είναι το δυναμικό πλεονέκτημα.

Οι Baran και Sweezy (1973:170-174) υποστήριξαν ότι η έλλειψη ενεργούς ζήτησης αποτελεί κύριο στοιχείο του μονοπωλιακού καπιταλισμού κι ότι οι αναπτυγμένες καπιταλιστικά χώρες αναγκάζονται να εξάγουν μαζικά κεφάλαια λόγω του συνεχώς αυξανόμενου πλεονάσματος.

Η ανάλυση των θεωριών εξάρτησης είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν μελετάμε τις Α.Ξ.Ε. καθώς η επέκταση παγκοσμίως των επιχειρήσεων πραγματοποιείται παράλληλα με την επέκταση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής αλλά κι η προσέλκυση ξένων κεφαλαίων από τις αναπτυσσόμενες χώρες συνδέεται με εθνικούς και διεθνείς παράγοντες.

Ωστόσο, οι θεωρίες εξάρτησης υποβάθμισαν τη σημασία της ερευνάς των Α.Ξ.Ε. αναπτυσσομένων κρατών σε αλλά αναπτυσσόμενα. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Έκθεση Επενδύσεων του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών τα τρία τέταρτα των Α.Ξ.Ε. στην Κίνα από το 1990-1993 προήλθαν από το Χονγκ – Κονγκ, τη Σιγκαπούρη και την Ταϊβάν κι οι χώρες αυτές επένδυσαν \$20 δις από το 1985-1992 στην Ινδονησία, τη Μαλαισία, τις Φιλιππίνες και την Ταϊλάνδη. (U.N.C.T.A.D.,1995: 34-35).

5.9. *Εκλεκτικό υπόδειγμα Dunning*

Το συγκεκριμένο υπόδειγμα δεν αποτελεί αυτόνομη θεωρία των Α.Ξ.Ε. αλλά είναι μια γενικότερη προσέγγιση στην κατανόηση τους. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή η επιχείρηση πραγματοποιεί Α.Ξ.Ε. αν ικανοποιούνται οι ακόλουθες συνθήκες (Dunning 1992:79-80) :

- ✦ Πρέπει να είναι περισσότερο ωφέλιμο η επιχείρηση που κατέχει τα πλεονεκτήματα

αυτά να τα χρησιμοποιεί η ίδια κι όχι να τα πουλά ή να παραχωρεί την αποκλειστική τους χρήση σε άλλες επιχειρήσεις.

⊕ Η επιχείρηση πρέπει να κατέχει ειδικά πλεονεκτήματα αποκλειστικής χρήσης έναντι άλλων επιχειρήσεων διαφορετικών εθνικοτήτων στις αγορές που δραστηριοποιείται. Τα πλεονέκτημα αυτά αφορούν στην κυριότητα περιουσιακών στοιχείων, στον καταμερισμό της εργασίας, στην E. & A., στη διαφοροποίηση του προϊόντος κ.α.

⊕ Πρέπει να είναι περισσότερο ωφέλιμο για την επιχείρηση που κατέχει τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα να τα χρησιμοποιεί σε συνδυασμό με κάποιες τουλάχιστον εισροές συντελεστών εκτός της αρχικής χώρας εγκατάστασης γιατί διαφορετικά οι διεθνείς αγορές θα εξυπηρετούνται από εξαγωγές κι οι εγχώριες αγορές από την εγχώρια παραγωγή.

⊕ Αν τηρούνται οι συνθήκες αυτές, πρέπει η επιχείρηση να θεωρεί ότι η αλλοδαπή παραγωγή συνδέεται με τη μακροπρόθεσμη στρατηγική της επιχείρησης.

Η εκλεκτική προσέγγιση αναλύει τις Α.Ξ.Ε. ως προς τις αλλαγές που επέρχονται μεταξύ των διαφορετικών χρονικών περιόδων, δηλαδή τη δυναμική τους μορφή. Σε αντίθεση με άλλες προσεγγίσεις, όπως του Vernon (1966) και των Buckley και Casson (1981:75-87) στην προσέγγιση αυτή οι Α.Ξ.Ε. αναλύονται στα πλαίσια ενός συνεχώς μεταβαλλόμενου κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά συστήματος.

Ωστόσο παρατηρούμε ότι στην ανάλυση δεν εξετάζονται ούτε οι ενδοεπιχειρησιακές ροές κεφαλαίων, ανθρώπων και γνώσεων ούτε κι οι διεπιχειρησιακές μορφές συνεργασίας και δε λαμβάνονται υπόψη οι πολιτικοί παράγοντες που επιδρούν στα κίνητρα, στο επίπεδο και στην κατεύθυνση των Α.Ξ.Ε. Ακόμη, δεν ενσωματώνεται η ιστορική ανάλυση στις προσεγγίσεις των Α.Ξ.Ε. ώστε να γίνει κατανοητή η επιρροή προηγούμενων επενδυτικών ευκαιριών και δεν αναλύεται η οργάνωση κι η διοίκηση κάθε επιχείρησης λαμβάνοντας υπόψη την επιχειρηματικότητα και την ευρηματικότητα αυτής.

5.10. Θεωρία «κύκλου ζωής προϊόντος»

Ο Vernon (1966:191-202) προσπάθησε να ερμηνεύσει την παγκόσμια εξάπλωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων των Η.Π.Α. μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, εξετάζοντας τις Α.Ξ.Ε. ως ένα φυσικό στάδιο του κύκλου ζωής του προϊόντος.

Υποστήριξε ότι οι επιχειρήσεις μιας οποιασδήποτε ανεπτυγμένης χώρας δεν μπορούν να διακριθούν από τις επιχειρήσεις άλλης ανεπτυγμένης χώρας, όσον αφορά την προσπέλαση τους στην επιστημονική γνώση αλλά είναι λάθος να υποθέτουμε ότι ίσες δυνατότητες προσπέλασης στις επιστημονικές αρχές σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες σημαίνει και ίσες

πιθανότητες εφαρμογής των αρχών στην παραγωγή νέων προϊόντων.

Αυτό έχει ως συνέπεια το γεγονός ότι οι παραγωγοί μιας οποιασδήποτε αγοράς πιθανότερα να γνωρίζουν τις δυνατότητες εισαγωγής νέων προϊόντων στην αγορά αυτή σε σύγκριση με τους παραγωγούς που είναι εγκατεστημένοι αλλού.

Αναφερόμενος στην αγορά των Η.Π.Α., παρατηρεί ότι κατά τη δεκαετία του 1960 κυριαρχείται από καταναλωτές με μέσο εισόδημα υψηλότερο από οποιασδήποτε άλλης εθνικής αγοράς, υπάρχει επίσης υψηλό κόστος ανά μονάδα εργασίας και σχετικά ακατανέμητο κεφαλαίο σε σύγκριση με άλλες οικονομίες. Υποστηρίζει ότι οι παραγωγοί των Η.Π.Α. πραγματοποιούν δαπάνες με σκοπό την ανάπτυξη νέων προϊόντων σε πολύ υψηλότερο ποσοστό σε σύγκριση με παραγωγούς άλλων χωρών, τουλάχιστον για τις κατηγορίες προϊόντων που αποσκοπούν σε υποκατάσταση κεφαλαίου στην εργασία ή ικανοποιούν ανάγκες υψηλών εισοδηματικών ομάδων (πρώτη φάση ζωής νέου προϊόντος).

Όσο αυξάνεται η ζήτηση του προϊόντος, αναγκαστικά αυτό τυποποιείται και παρουσιάζεται ζήτηση και σε άλλες αγορές εκτός των Η.Π.Α. Τότε οι παραγωγοί που είναι εγκατεστημένοι στις Η.Π.Α. εξετάζουν τη δυνατότητα ίδρυσης νέας μονάδας παραγωγής στη χώρα εισαγωγής και τον εφοδιασμό της τοπικής αγοράς αλλά και τρίτων αγορών σε άλλα κράτη (δεύτερη φάση). Τότε ακολουθεί η επόμενη φάση (φάση ώριμου προϊόντος) κατά την οποία το προϊόν βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο τυποποίησης κι οι αναπτυγμένες χώρες μπορούν να προσφέρουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σαν τόπος εγκατάστασης, ακόμη και να εξάγουν στη χώρα παραγωγής.

Το 1970 ο Vernon μετονόμασε τα στάδια αυτά σε «ολιγοπωλίου βασισμένου σε καινοτομία», σε «ώριμου μονοπωλίου» και σε «γηρασμένου ή παρωχημένου ολιγοπωλίου».

Ωστόσο, στο μοντέλο του Vernon:

✦ Ο κύκλος ζωής του προϊόντος βασίζεται σε μια γραμμική αλληλουχία σταδίων, η διάρκεια των οποίων καθώς και το σημείο μετάβασης δεν αναλύονται αρκετά. Επίσης, δεν προβλέπεται η δυνατότητα παράτασης ενός κύκλου ζωής του προϊόντος μετά την ωρίμανση, σε περίπτωση που αυτό διαφοροποιηθεί ή βρεθούν νέες διέξοδοι εμπορικής εκμετάλλευσης και κερδοφορίας.

✦ Δεν εξηγούνται ικανοποιητικά οι αμφίδρομες ροές Α.Ξ.Ε. μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών κι ειδικά στον ίδιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

✦ Υποθέτει ότι οι καινοτομίες παράγονται μόνο σε αναπτυγμένες χώρες ενώ σε αρκετές περιπτώσεις δημιουργούνται καινοτομίες σε θυγατρικές εταιρείες πολυεθνικών επιχειρήσεων και σε αναπτυσσόμενα κράτη.

✦ Δεν ερμηνεύει την καθετοποίηση της παραγωγής αφού οι θυγατρικές

δραστηριοποιούνται στην παραγωγή ενός μόνο τμήματος του τελικού προϊόντος.

✦ Ερμηνεύει μονοδιάστατα τη μετακίνηση των οικονομικών δραστηριοτήτων στο γεωγραφικό χώρο και δε λαμβάνει υπόψη τις αιτίες και τους μηχανισμούς που παράγουν τον ίδιο κύκλο ζωής και βρίσκονται σε ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον αλλά και τις αντιδράσεις και τις πρωτοβουλίες των ανταγωνιστών.

✦ Δεν καλύπτει ικανοποιητικά τον τομέα παροχής υπηρεσιών και τους λόγους διεθνοποίησης των μικρών επιχειρήσεων.

5.11. Συμπεράσματα

Από την ανασκόπηση αυτή της βιβλιογραφίας παρατηρούμε ότι ο πιο αναγνωρισμένος παράγοντας είναι η εσωτερίκευση της αγοράς (Hymer, 1990:8-31) λόγω των ατελειών της αγοράς ή του συναλλακτικού κόστους που καθιστά πιο επικερδές για μια επιχείρηση να πραγματοποιεί συναλλαγές εκτός των συνόρων της χώρας. Η εσωτερίκευση της αγοράς οδήγησε στη δημιουργία ενός είδους εμπορίου που δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί λόγω των ατελειών της αγοράς κι έχει επιπτώσεις τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στη χώρα προέλευσης της επένδυσης καθώς μεταφέρεται τεχνολογία, συνάλλαγμα, εργασία κλπ.

Εκτός από την εσωτερίκευση ένα άλλο σημαντικό συμπέρασμα είναι η μορφή των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Παρατηρούμε ότι μπορεί να υπερέχει έναντι άλλων επιχειρήσεων είτε τεχνολογικά (Vernon, 1993:3-15) είτε ως προς το ανθρώπινο κεφάλαιο (Markusen, 1995:169-189) είτε ως προς τις γνώσεις – πληροφορίες (Williamson, 1981:1537-1568). Έτσι οι επιχειρήσεις που υπερέχουν των άλλων ως προς τους παράγοντες αυτούς μπορούν να τους εξάγουν προς τις χώρες υποδοχής που τους έχουν μεγαλύτερη ανάγκη.

Κεφάλαιο 6^ο

Ανταγωνιστικότητα

6.1. Ορισμός ανταγωνιστικότητας

Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν πολλοί ορισμοί της έννοιας της ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας. Οι Reve και Mathiesen (1994) έδωσαν ένα γενικευμένο ορισμό της ανταγωνιστικότητας, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για την ικανότητα επικερδούς διάθεσης στην αγορά προϊόντων κι υπηρεσιών σε συνθήκες διεθνούς ανταγωνισμού. Ο ορισμός αυτός μπορεί να εφαρμοστεί τόσο σε μια επιχείρηση, όσο και σε ένα κλάδο και σε μια χώρα.

Ειδικότερα, η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας, σε έκθεση της επιτροπής για τη Βιομηχανική Ανταγωνιστικότητα στις Η.Π.Α. (President's Commission on Industrial Competitiveness, 1985), ορίζεται ως η ικανότητα της χώρας να διαθέτει τα προϊόντα της σε συνθήκες διεθνούς ανταγωνισμού, διατηρώντας παράλληλα το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της. Πρόκειται για την ικανότητα της χώρας να παράγει σε συνθήκες ελεύθερου και χωρίς διακρίσεις ανταγωνισμού αγαθά κι υπηρεσίες που αντιμετωπίζουν επιτυχώς τις απαιτήσεις των διεθνών αγορών, ενώ ταυτόχρονα τα πραγματικά εισοδήματα των πολιτών της αυξάνονται. Στην ίδια έκθεση επισημαίνεται ότι η ανταγωνιστικότητα δεν είναι ένα απλό μέτρο της ικανότητας της χώρας να πουλά τα προϊόντα της στο εξωτερικό και να διατηρεί την ισορροπία του εμπορικού τους ισοζυγίου αλλά συνδέεται με την αύξηση του βιοτικού επιπέδου, τη διεύρυνση των ευκαιριών για απασχόληση και με την ικανότητα της χώρας να τηρεί τις διεθνείς της υποχρεώσεις.

Ο Reich (1991) όρισε την ανταγωνιστικότητα ως την ικανότητα μιας χώρας να διατηρεί και να βελτιώνει το βιοτικό της επίπεδο χωρίς να προστρέχει στον εξωτερικό δανεισμό κι η Tyson (1992), αναφερόμενη στην ανταγωνιστικότητα των Η.Π.Α., την προσδιόρισε ως την ικανότητα παραγωγής αγαθών κι υπηρεσιών που ξεχωρίζουν στο διεθνή ανταγωνισμό, ενώ οι αμερικανοί πολίτες μπορούν να απολαμβάνουν ένα βιοτικό επίπεδο που η βελτίωση του να διατηρείται μακροχρόνια.

Οι Reve και Mathiesen (1994) διαχωρίζουν τη μικροοικονομική προσέγγιση της ανταγωνιστικότητας από τη παραδοσιακή θεώρηση, η οποία αναφέρεται στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας μέσω της επιλογής κλάδων που θεωρούνται εθνικής σημασίας, όπως η χαλυβουργία, η κατασκευή αεροσκαφών κι υπολογιστών. (Reve και Mathiesen, 1994).

Οι Πιτέλης κι Αντωνάκης (1998:64-65) υποστήριξαν ότι κατά την παραδοσιακή θεώρηση, η ανταγωνιστικότητα ορίζεται μακροοικονομικά, χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το τι συμβαίνει στο εσωτερικό των κλάδων και των επιχειρήσεων. Σημαντικός είναι ο ρόλος του κράτους, που μπορεί να επηρεάσει τη βιομηχανική ανταγωνιστικότητα μέσω της μακροοικονομικής πολιτικής, διατηρώντας χαμηλό τον πληθωρισμό και τα επιτόκια και δημιουργώντας ευνοϊκές συνθήκες λειτουργίας της βιομηχανίας.

Η μικροοικονομική προσέγγιση της ανταγωνιστικότητας επικεντρώνεται περισσότερο στην ποιότητα των συντελεστών παραγωγής, στη διαμόρφωση και στον τρόπο χρήσης τους και στη δομή της οργάνωσης. (Πιτέλης και Αντωνάκης, 1998:64-65)

6.2. Ανταγωνιστικότητα χώρας

Οι Reve και Mathiesen (1994) υποστήριξαν ότι η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας αφορά στο πόσο ανταγωνιστικές είναι οι επιχειρήσεις της χώρας αυτής. Ο Chensais (1986) αναφέρει ότι η διεθνής ανταγωνιστικότητα διαμορφώνεται με βάση την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων που λειτουργούν στο πλαίσιο αυτής κι εξάγουν από τα εθνικά τους σύνορα χωρίς όμως να παραβλέπουν την αυξανόμενη σημασία των διαρθρωτικών παραγόντων που επικρατούν σε μια χώρα. Η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας συνδέεται με τη συσσώρευση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων κι αποτελεί έκφραση του δυναμισμού των εγχώριων επιχειρήσεων και της ικανότητας τους να επενδύουν και να καινοτομούν.

Ο Garelli (2002) υποστήριξε ότι οι χώρες ανταγωνίζονται για να αυξήσουν το βιοτικό τους επίπεδο, μια θέση που δεν ορίζεται πολύ καλά από οικονομική άποψη, καθώς ο ευρέως χρησιμοποιούμενος δείκτης είναι το Α.Ε.Π. (προσαρμοσμένος ενίοτε στην αγοραστική δύναμη, *Purchasing Power Parity*) και συνεπώς δε συμπεριλαμβάνει παράγοντες που οι άνθρωποι πιστεύουν ότι είναι σημαντικοί για την αύξηση του βιοτικού επιπέδου τους, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η προσωπική ασφάλεια, η εκπαίδευση κ.α.

Ο Ο.Ο.Σ.Α. ορίζει την ανταγωνιστικότητα ενός έθνους ως το βαθμό στον οποίο μια χώρα μπορεί, κάτω από ελεύθερες και δίκαιες συνθήκες αγοράς, να παραγάγει αγαθά κι υπηρεσίες που πληρούν το κριτήριο των διεθνών αγορών, ενώ ταυτόχρονα να διατηρήσει και να επεκτείνει τα πραγματικά εισοδήματα των κατοίκων της μακροπρόθεσμα.

Ο Garelli (2002), αναφερόμενος στις συνθήκες που πρέπει να επικρατούν σε μια χώρα για να γίνει ή να παραμείνει ανταγωνιστική, παρουσίασε τους **Χρυσούς Κανόνες της Ανταγωνιστικότητας**, οι οποίοι είναι οι εξής:

I. Η δημιουργία ενός σταθερού και προβλέψιμου θεσμικού πλαισίου

- II.** Ένα ευέλικτο οικονομικό περιβάλλον
- III.** Η επένδυση σε παραδοσιακές και τεχνολογικές υποδομές
- IV.** Η προώθηση της ιδιωτικής αποταμίευσης και των επενδύσεων
- V.** Η ανάπτυξη επιθετικής στρατηγικής στις διεθνείς αγορές κι η προσπάθεια να προσελκύσει η χώρα ξένες επενδύσεις
- VI.** Η προσοχή στην ποιότητα, την ταχύτητα και τη διαφάνεια στην κυβέρνηση και στη δημόσια διοίκηση
- VII.** Η διατήρηση της σχέση ανάμεσα στο επίπεδο των μισθών, την παραγωγικότητα και τη φορολογία
- VIII.** Η διαφύλαξη του κοινωνικού ιστού με τη μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων και την ενίσχυση των μεσαίων στρωμάτων
- IX.** Η επένδυση στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα στη δευτεροβάθμια και στη δια βίου εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού
- X.** Η εξισορρόπηση της εθνικής οικονομίας με την παγκόσμια ώστε να διασφαλιστεί η δημιουργία πλούτου και παράλληλα η διατήρηση του συστήματος αξιών που επιθυμούν οι πολίτες

6.3. Α.Ξ.Ε. – Πολυεθνικές επιχειρήσεις

Ο Thirwall (2003:374-380) υποστήριξε ότι οι ιδιωτικές ροές κεφαλαίων αποτελούν, εκτός από την επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια, μια πηγή αναπτυξιακών πόρων, επιτρέποντας στις αναπτυσσόμενες χώρες να εισάγουν περισσότερα αγαθά από όσα εξάγουν και να επενδύουν περισσότερο από όσο αποταμιεύουν. Οι Α.Ξ.Ε. αποτελούν τη μία από τις δυο βασικές μορφές των ροών (η άλλη είναι ο δανεισμός από εμπορικές τράπεζες). Η κύρια διάφορα τους είναι ότι οι Α.Ξ.Ε. δε δημιουργούν χρέος σε αντίθεση με το δανεισμό από τις εμπορικές τράπεζες που οδηγεί στη δημιουργία χρέους.

Η αύξηση των Α.Ξ.Ε. προς τις αναπτυσσόμενες χώρες που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια οφείλεται στην επέκταση των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών εταιρειών και της αναζήτηση νέων ευκαιριών κέρδους στην παγκόσμια αγορά, στη φιλελευθεροποίηση της παγκόσμιας αγοράς κεφαλαίων και στην προώθηση της οικονομικής φιλελευθεροποίησης στο εσωτερικό των αναπτυσσομένων χωρών. Οι Α.Ξ.Ε. ανέρχονται πλέον σε \$100 δις το χρόνο, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του '80 δεν ξεπερνούσαν τα \$20 δις το χρόνο και κατευθύνονται κυρίως προς την Κίνα και τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας.

Διερευνώντας τους προσδιοριστικούς παράγοντες των Α.Ξ.Ε. παρατηρούμε ότι έχει ιδιαίτερη σημασία η διάρθρωση του κόστους, οι διαφορές στις αποδόσεις των επενδύσεων, η

μεγέθυνση της αγοράς και τα θεσμικά χαρακτηριστικά των αναπτυσσομένων χωρών. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις που επενδύουν στο εξωτερικό αναζητούν χώρες με ευνοϊκούς όρους εμπορίου κι επενδύσεων, καλή υποδομή, μηχανισμούς προστασίας των περιουσιακών δικαιωμάτων, πολιτική και μακροοικονομική σταθερότητα και κατάλληλα εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό. Ακόμη, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις στηρίζουν τις αποφάσεις τους στη δυνατότητα απορρόφησης των επενδύσεων από τις αναπτυσσόμενες χώρες, άρα αποφασίζουν βασιζόμενες στις αναπτυξιακές προοπτικές και τις εξαγωγικές δυνατότητες των χωρών αυτών.

6.4. Α.Ξ.Ε. και Α.Ε.Π.

Οι Borenzstein κ.α. (1995) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η αύξηση του λόγου των Α.Ξ.Ε. προς το Α.Ε.Π. κατά μια ποσοστιαία μονάδα αυξάνει το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. των αναπτυσσομένων χωρών κατά 0,4 – 0,7%. Επίσης, έδειξαν ότι το μέγεθος της θετικής επίδρασης των Α.Ξ.Ε. στο Α.Ε.Π. εξαρτάται από την ποιότητα της εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού, η οποία αποτελεί δείκτη της ικανότητας μια χώρας να απορροφά νέες τεχνολογίες. Ο De Mello (1997:1-34) έδειξε ότι υπάρχει αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στις Α.Ξ.Ε. και στην οικονομική μεγέθυνση, καθώς οι Α.Ξ.Ε. αυξάνουν το ρυθμό της οικονομικής μεγέθυνσης αλλά κι οι αυξημένοι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης προσελκύουν περισσότερες Α.Ξ.Ε.

Σε έκθεση του Ο.Ο.Σ.Α. (Ο.Ε.Κ.Δ. 2003) αναφέρεται ότι ανταγωνιστικότητα των Α.Ξ.Ε. καθορίζεται σε καταστάσεις όπου οι αρχές θέτουν νέα ή τροποποιούν τα υπάρχοντα κίνητρα των Α.Ξ.Ε. κ έχουμε δύο είδη ανταγωνιστικότητας:

⊕ **Targeted competition** (ανταγωνιστικότητα ως προς το στόχο) που παρουσιάζεται όταν οι αρχές προσπαθούν να προσελκύσουν μεμονωμένες Α.Ξ.Ε..

⊕ **Regime competition** (ανταγωνιστικότητα καθεστώτος) όπου ο σχεδιασμός των κινήτρων για τις Α.Ξ.Ε. επιλέγεται ως απάντηση στις πρακτικές που ακολουθούνται οπουδήποτε αλλού.

Κεφάλαιο 7^ο

Αναπτυσσόμενες χώρες

7.1. Χαρακτηριστικά αναπτυσσομένων χωρών

Ο όρος «αναδυόμενες οικονομίες» επινοήθηκε για πρώτη φορά στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από τον Antoine Van Agtmael (που εργαζόταν στο International Finance Corporation της Παγκόσμιας Τράπεζας) για τον χαρακτηρισμό των ταχέως αναπτυσσόμενων οικονομιών στις οποίες παρατηρείται άνοδος των χρηματοπιστωτικών αγορών ενώ παράλληλα προσφέρουν νέες ευκαιρίες για τους διεθνείς επενδυτές.

Η U.N.C.T.A.D. (2009a) παρουσιάζει τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία μια χώρα κατατάσσεται στις λιγότερο αναπτυγμένες:

✦ **Κριτήριο χαμηλού εισοδήματος**, που στηρίζεται στον εκτιμώμενο μέσο όρο του ακαθάριστου εγχώριου κατά κεφαλήν εισοδήματος των τριών τελευταίων ετών, με κατώτατο όριο τα \$905 για την προσθήκη στη λίστα και όριο τα \$1.086 για εξαγωγή της χώρας από τη λίστα αυτή.

✦ **Κριτήριο αδυναμίας ανθρώπινων πόρων**, (*Human Assets Index, H.A.I.*), που προκύπτει από τους ακόλουθους δείκτες:

- Διατροφή ο ποσοστό του πληθυσμού που υποσιτίζονται
- Υγεία (παιδική θνησιμότητα)
- Το ποσοστό φοίτησης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- Παιδεία (το ποσοστό αναλφαριθμισμού των ενηλίκων)

✦ **Κριτήριο οικονομικής ευπάθειας** (*Economic Vulnerability Index, E.V.I.*) που υπολογίζεται από τους εξής δείκτες:

- Δείκτη αστάθειας της γεωργικής παραγωγής και του μεριδίου του πληθυσμού που εκτοπίστηκε από φυσικές καταστροφές.
- Δείκτη αστάθειας εξαγωγών προϊόντων κι υπηρεσιών
- Μεριδίο της γεωργίας, της αλιείας και της κτηνοτροφίας στο Α.Ε.Π.
- Τον πληθυσμό εκφρασμένο ως λογάριθμο
- Ποσοστό του πληθυσμού που εκτοπίστηκαν από τις φυσικές καταστροφές

Σήμερα οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες ανέρχονται σε 50.

Ο Μπαμπανασης (2004:151-160) αναφέρει τα χαρακτηριστικά των αναπτυσσόμενων χωρών που είναι:

- ✦ Το χαμηλό κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.
- ✦ Το χαμηλό επίπεδο ανθρώπινης ανάπτυξης (δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης) Ο.Η.Ε.
- ✦ Το χαμηλό βιοτικό επίπεδο κι η μαζική φτώχεια (αριθμός ατόμων που ζουν με λιγότερο από \$1 τη μέρα) με τη χρήση του Δείκτη Ανθρώπινης Φτώχειας που περιλαμβάνει:
  - Το ποσοστό πληθυσμού που πεθαίνει σε ηλικία μικρότερη των 40 ετών
  - Το ποσοστό αγραμμάτων
  - Το ποσοστό πληθυσμού που δεν έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και καθαρό νερό
  - Το ποσοστό παιδιών που πεθαίνουν σε ηλικία μικρότερη των 5 ετών.
- ✦ Υπερχρέωση αναπτυσσόμενων χωρών
- ✦ Ποιοτικά χαρακτηριστικά οικονομιών των αναπτυσσόμενων χωρών που είναι:
  - Η ανομοιογενής δομή της οικονομίας και της κοινωνίας που χαρακτηρίζονται από δυισμό περιλαμβάνοντας δυο τομείς: ένα σύγχρονο, αναπτυγμένο κι εξωστρεφή τομέα κι έναν υπανάπτυκτο παραδοσιακό τομέα. Ο δυϊσμός εκδηλώνεται σε χωροταξικό επίπεδο με την πόλωση και τη διαφορετική κίνηση των πόλεων και των χωριών και σε κλαδικό επίπεδο με τη στρεβλή κλαδική διάρθρωση της οικονομίας και την ανεπάρκεια των κλαδικών διασυνδέσεων.
  - Η περιορισμένη εσωτερική αποταμίευση και συσσώρευση (στενότητα κεφαλαίων), η μονόπλευρη στρεβλής ανάπτυξη των υποδομών που εξυπηρετεί κυρίως τις εξωτερικές σχέσεις του αναπτυγμένου τομέα της οικονομίας (επικοινωνία με το εξωτερικό, ανάγκες εξωτερικού εμπορίου κ.ά.) και όχι τα σύνολο της εθνικής οικονομίας.
  - Δυσμενής εξέλιξη του πληθυσμού κι ανισορροπίες στην αγορά εργασίας: διαφορά μεταξύ εκτοπιζόμενου από τον παραδοσιακό τομέα μεγαλύτερου εργατικού δυναμικού και της μικρότερης απορροφητικής ικανότητας του σύγχρονου τομέα καθώς κι η διαφορά μεταξύ του μεγάλου πλεονάσματος του φθηνού, ανειδίκευτου δυναμικού και της έλλειψης κατάλληλα καταρτισμένου εργατικού δυναμικού.
  - Μεγάλος βαθμός συγκέντρωσης της οικονομικής δύναμης που συνήθως είναι ξένη ή συνδέεται με το εξωτερικό, ισχυρή τάση μονοπώλησης με έλλειψη αντίρροπων δυνάμεων και πολιτικοποίηση των οικονομικών συγκρούσεων.
- ✦ Ποιοτικά χαρακτηριστικά της διεθνούς οικονομικής θέσης των αναπτυσσόμενων

χωρών:

- Περιφερειακή θέση στην παγκόσμια οικονομία, δηλαδή μονόπλευρη εξάρτηση από τα κέντρα των αναπτυγμένων χωρών με υποβαθμισμένο ρόλο των εμπορικών, χρηματοοικονομικών και τεχνολογικών σχέσεων και των διαδικασιών πολυεθνικοποίησης και παγκοσμιοποίησης.
  - Ιδιόμορφη σύνδεση με την παγκόσμια οικονομία που περιλαμβάνει όχι μόνο το εμπόριο των προϊόντων αλλά και τη διεθνή κίνηση των συντελεστών παραγωγής κι αφορά μόνο το σύγχρονο τομέα της οικονομίας.
  - Ασύμμετρες και δυσμενείς εξαρτήσεις από το κέντρο των αναπτυγμένων χωρών ως προς τη διεθνή ροή των εμπορευμάτων, τις υπηρεσίες και τους παραγωγικούς συντελεστές κι εξειδίκευση στο σύστημα διεθνούς καταμερισμού εργασίας η οποία εμποδίζει την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων του διεθνούς καταμερισμού εργασίας και προκαλεί απώλειες. Οι αναπτυσσόμενες χώρες εξειδικεύονται κυρίως στην παραγωγή κι εξαγωγή δευτερεύουσας σημασίας προϊόντων, όπως οι πρώτες ύλες και μεταποιητικών δραστηριοτήτων εξαρτημένες τεχνολογικά από το εξωτερικό.
- ✚ Ποιοτικά χαρακτηριστικά κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων
- Ανομοιογένεια
  - Πολυτελής τρόπος ζωής κάποιων κοινωνικών ομάδων και ταυτόχρονη ύπαρξη φτώχειας και πεινάς
  - Έλλειψη δημοκρατίας, μη αποτελεσματική λειτουργία δημοκρατικών θεσμών προερχόμενων από το εξωτερικό
  - Κατάτμηση των κοινωνικών υποσυστημάτων κι υποταγή σε δυνάμεις αγοράς και παρεμβάσεις κράτους.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών είναι πιο ευάλωτες απέναντι στις αλλαγές της παγκόσμιας οικονομικής που προκαλούν εσωτερικές και εξωτερικές ανισοροπίες. Για την ανάπτυξη τους απαιτούνται επενδυτικά αγαθά, τεχνολογία, κεφάλαιο κι άλλοι συντελεστές παραγωγής από το εξωτερικό καθώς οι εξαγωγικές τους δυνατότητες είναι περιορισμένες κι όταν οι εισαγωγές αυξάνονται, έχουμε ανατροπή της εξωτερικής κι εσωτερικής ισορροπίας της οικονομίας, αύξηση των ελλειμμάτων του εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου πληρωμών κι υπερχρέωση των αναπτυσσόμενων χωρών. (Μπαμπανασης, 2004:151-160)

7.2. Ρόλος κυβέρνησης σε αναπτυσσόμενες χώρες

Οι αναπτυσσόμενες χώρες δε διαθέτουν τις ταχέως εκτεταμένες και προσαρμοσμένες χρηματαγορές των βιομηχανικών χωρών. Ο ρόλος της κυβέρνησης είναι καταλυτικός, αφού ελέγχει τις χορηγήσεις των δανείων προς τον επιχειρηματικό και τον αγροτικό τομέα, ασκεί άμεσο έλεγχο στις πιστωτικές αγορές κι εφαρμόζει επίσης μια έμμεση φορολόγηση στο τραπεζικό σύστημα. Στις χώρες αυτές δεν υπάρχουν περιουσιακά στοιχεία υψηλής απόδοσης κι οι κυβερνητικοί έλεγχοι συχνά εμποδίζουν τους εγχώριους αποταμιευτές να αγοράσουν ξένα περιουσιακά στοιχεία.

Οι περισσότερες επιχειρήσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι κρατικές κι είναι πολλές οι κυβερνητικές ρυθμίσεις. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές ιδιωτικοποιήσεις, καθώς κάποιες κυβερνήσεις προχώρησαν σε πωλήσεις κρατικών επιχειρήσεων για να περιορίσουν τα δημόσια ελλείμματα. Η επιτυχία των ιδιωτικοποιήσεων εξαρτάται από την εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό. Στις χώρες αυτές υπάρχουν έντονες πολιτικές αντιδράσεις όσων κινδυνεύουν να χάσουν θέσεις εργασίας και στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες οι προσπάθειες για ιδιωτικοποιήσεις δεν επέφεραν ποιοτικές αλλαγές στον κεντρικό ρόλο του κράτους. (Krugman– Obstfeld, 1994:431-434)

7.3. Πρόσφατες εξελίξεις στις παγκόσμιες εισροές Α.Ξ.Ε.

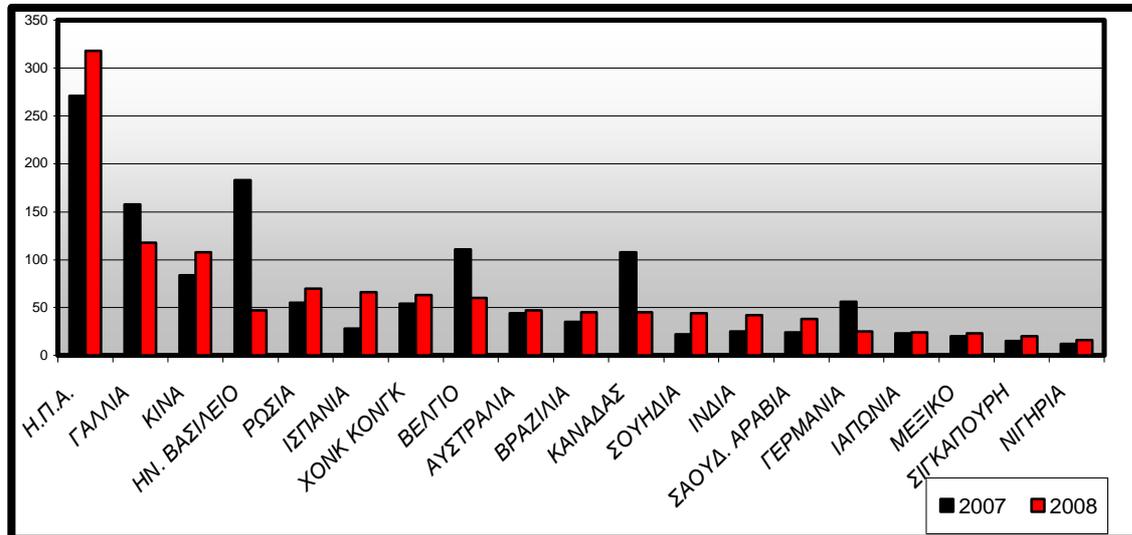
Σύμφωνα με την U.N.C.T.A.D. (2008b) οι εισροές Α.Ξ.Ε. κατά το 2007 αυξήθηκαν σε περίπου \$1,5 τρις, ξεπερνώντας το προηγούμενο ρεκόρ του 2000. Επίσης παρατηρήθηκε ότι οι Α.Ξ.Ε. συνέχισαν να αυξάνονται σε όλες τις ομάδες των οικονομιών, στις ανεπτυγμένες χώρες, τις αναπτυσσόμενες και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Κ.Α.Κ., γεγονός που σε μεγάλο βαθμό αντανάκλα το σημαντικό ρόλο και την ανάπτυξη των πολυεθνικών εταιρειών και τις μεγάλες οικονομικές αποδόσεις σε πολλά μέρη του κόσμου. Τα αυξημένα εταιρικά κέρδη κι η αφθονία των ρευστών διαθέσιμων ενίσχυσαν την αξία των διασυνοριακών Σ. & Ε. και αποτελούν ένα μεγάλο ποσοστό των ροών Α.Ξ.Ε., παρόλο που η αξία των Σ. & Ε. κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2007 μειώθηκε. (U.N.C.T.A.D., 2008b)

Το διάγραμμα που ακολουθεί αφορά στις παγκόσμιες εισροές Α.Ξ.Ε. για την περίοδο 2007-2008. Παρατηρούμε ότι οι ροές Α.Ξ.Ε. στις ανεπτυγμένες χώρες το 2007 αυξήθηκαν (για τέταρτο συνεχές έτος). Οι ροές ήταν ιδιαίτερα μεγάλες στο Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες. Οι Η.Π.Α. διατήρησαν τη θέση τους ως ο κυριότερος αποδέκτης εισροών Α.Ξ.Ε., ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση εξακολουθεί να είναι η μεγαλύτερη περιοχή

υποδοχής, προσελκύοντας το 40% σχεδόν των συνολικών εισροών Α.Ξ.Ε. κατά το 2007. Οι αναπτυσσόμενες χώρες που έλαβαν τις μεγαλύτερες εισροές Α.Ξ.Ε. είναι η Κίνα, το Χονγκ Κονγκ και η Βραζιλία.

Διάγραμμα 2:

Παγκόσμιες εισροές Α.Ξ.Ε. 2007-2008

Πηγή: U.N.C.T.A.D., 2009a

Συγκεκριμένα, στην Αφρική οι εισροές Α.Ξ.Ε. το 2007 έφτασαν τα \$53 δις και συνεχίστηκε η άνθηση στις παγκόσμιες αγορές εμπορευμάτων. Οι Σ. & Ε., ειδικά στις βιομηχανίες εξόρυξης και συναφών υπηρεσιών, αποτέλεσαν την πιο σημαντική πηγή Α.Ξ.Ε. Οι μεγαλύτεροι αποδέκτες στην Αφρική ήταν η Νιγηρία, η Αίγυπτος, η Νότιος Αφρική και το Μαρόκο.

Οι εισροές Α.Ξ.Ε. στη Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία και την Ωκεανία διατήρησαν την ανοδική πορεία τους το 2007, φθάνοντας σε νέα υψηλά επίπεδα των \$ 224 δις, σημειώνοντας αύξηση 12% σε σχέση με το 2006. Περισσότερο από το 50% του συνόλου των Α.Ξ.Ε. προς τις αναπτυσσόμενες χώρες κατευθύνθηκε σε αυτές τις οικονομίες. Σε περιφερειακό επίπεδο, υπήρξε μια μεγαλύτερη στροφή προς τη Νότια και Νοτιοανατολική Ασία (Ινδία), παρόλο που η Κίνα και το Χονγκ Κονγκ παρέμειναν οι δύο μεγαλύτεροι παραλήπτες στην περιοχή.

Στη Λατινική Αμερική και στην Καραϊβική οι Α.Ξ.Ε. αυξήθηκαν κατά 36%, φθάνοντας τα \$126 δις. Σημαντικές αυξήσεις σημειώθηκαν στη Βραζιλία και στη Χιλή, όπου οι εισροές διπλασιάστηκαν. Σε αντίθεση με τη δεκαετία του 1990, μεγάλη αύξηση των Α.Ξ.Ε. σημειώθηκε κυρίως σε επενδύσεις σε αναξιοποίητες περιοχές, όπου οι πολυεθνικές ίδρυσαν εξ

ολοκλήρου μια νέα εταιρεία (*Greenfield investments*) και όχι με Σ. & Ε. (κυρίως λόγω της υψηλής περιφερειακής ανάπτυξης και των υψηλών εταιρικών κερδών).

Οι Α.Ξ.Ε. στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Κ.Α.Κ. αυξήθηκαν σημαντικά, κατά 41%, φτάνοντας σε νέο ρεκόρ \$98 δις. Αυτό ήταν το έβδομο έτος της συνεχούς αύξησης των Α.Ξ.Ε. στην περιοχή. Οι εισροές σχεδόν διπλασιάστηκαν με μεγαλύτερο αποδέκτη της περιοχής τη Ρωσική Ομοσπονδία, ενώ πλούσιες σε πόρους χώρες, όπως το Καζακστάν, έλαβαν περισσότερες Α.Ξ.Ε. από το 2006 λόγω της ιδιωτικοποίησης των κρατικών επιχειρήσεων που οδήγησε τις Α.Ξ.Ε. προς τη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Οι προοπτικές για τις Α.Ξ.Ε. στη Ρωσική Ομοσπονδία, ωστόσο, πλήττονται από τους αυστηρότερους ρωσικούς κανονισμούς για τους φυσικούς πόρους και από τις διαμάχες για την προστασία του περιβάλλοντος και το κόστος εξόρυξης. (U.N.C.T.A.D., 2008a)

Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι μέχρι το τέλος του 2007 η οικονομική και πιστωτική κρίση δεν επηρέασε το συνολικό όγκο των εισροών Α.Ξ.Ε. Ακόμη και με την επιβράδυνση της οικονομίας των Η.Π.Α., η υποτίμηση του δολαρίου συνέβαλε στη διατήρηση υψηλών επιπέδων των εισροών στη χώρα, ιδίως από χώρες στις οποίες παρατηρήθηκε ανατίμηση των νομισμάτων, όπως είναι οι ευρωπαϊκές κι οι αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας. Ενώ η υποτίμηση επέδρασε ανασταλτικά στις δυνατότητες δανειοδότησης των τραπεζών, νέες εισφορές κεφαλαίου από διάφορα ταμεία, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών επενδυτικών ταμείων, έχουν συμβάλει στην αντιμετώπιση ορισμένων από τα προβλήματα.

Ωστόσο, αρκετοί κίνδυνοι για την παγκόσμια οικονομία μπορεί να έχουν συνέπειες στις ροές Α.Ξ.Ε. προς κι από τις ανεπτυγμένες χώρες το 2008. Οι υψηλές κι ασταθείς τιμές των εμπορευμάτων μπορεί να προκαλέσουν πληθωριστικές πιέσεις και δεν μπορεί να αποκλειστεί η θέσπιση αυστηρότερων οικονομικών συνθηκών της αγοράς. Η αυξανόμενη πιθανότητα μιας ύφεσης στις Η.Π.Α. κι οι αβεβαιότητες σχετικά με τις παγκόσμιες επιπτώσεις μπορεί να οδηγήσουν σε μια πιο επιφυλακτική στάση των επενδυτών. Οι εκτιμήσεις αυτές υπογραμμίζουν την ανάγκη για μεγαλύτερη προσοχή στην αξιολόγηση των μελλοντικών προοπτικών των Α.Ξ.Ε. για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Τέλος, η συνέχιση των παγκόσμιων εξωτερικών ανισοροπιών, οι απότομες διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών, η άνοδος των επιτοκίων κι η αύξηση των πληθωριστικών πιέσεων, οι υψηλές κι ασταθείς τιμές των βασικών προϊόντων, ενέχουν κινδύνους που μπορεί να έχει μια σημαντική επίδραση στις παγκόσμιες ροές Α.Ξ.Ε. (U.N.C.T.A.D. 2008b)

Έτσι, το 2008 παρατηρήθηκε μείωση των εισροών Α.Ξ.Ε. κατά 21%, σε περίπου \$1,4 τρις. Λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης ισχύουν πλέον αυστηρότεροι όροι δανεισμού

κι επικρατεί αβεβαιότητα για την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, ενώ πολλές εταιρείες έχουν ανακοινώσει σχέδια για τον περιορισμό της παραγωγής, απολύσεις και μείωση στις κεφαλαιακές δαπάνες, οι οποίες οδηγούν σε μείωση των Α.Ξ.Ε. Επίσης, οι επιπτώσεις της κρίσης διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με την περιοχή και τη χώρα, με συνέπεια τη διαφορετική κατανομή των ροών Α.Ξ.Ε.

Τα στοιχεία για το 2008 δείχνουν ότι για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, οι ροές Α.Ξ.Ε. μειώθηκαν, κυρίως λόγω των παρατεταμένων προβλημάτων που επηρεάζουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και της κρίσης ρευστότητας στις αγορές χρήματος και του χρέους. Οι εισερχόμενες Α.Ξ.Ε. μειώθηκαν στη Φινλανδία, τη Γερμανία, την Ουγγαρία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Επίσης, παρατηρούνται μειωμένα κέρδη από τις αναπτυσσόμενες χώρες για τις πολυεθνικές εταιρείες και μείωση των κοινοπρακτικών τραπεζικών δανείων που περιορίζουν τη χρηματοδότηση των επενδύσεων. Ακόμη, ο περιορισμός των διασυνοριακών Σ. & Ε. κατά περίπου 33% συμπίεσε τη ροή των Α.Ξ.Ε. στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Στις αναπτυσσόμενες και τις υπό μετάβαση οικονομίες, οι εισροές Α.Ξ.Ε. δείχνουν να είναι πιο ανθεκτικές. Ο ρυθμός αύξησης των εισροών προς τις αναπτυσσόμενες χώρες εξακολουθεί να παραμένει θετικός για το 2008 σε περίπου 4%. Οι ροές προς την Αφρική αυξήθηκαν περαιτέρω, σε περισσότερα από \$60 δις, παρά την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης και τις αρνητικές συνέπειες για την περιοχή. Οι ροές προς την Ανατολή, τη Νότια και τη Νοτιοανατολική Ασία (που παρέμεινε ο μεγαλύτερος αποδέκτης Α.Ξ.Ε., αντιπροσωπεύοντας σχεδόν το ήμισυ του συνόλου των ροών προς τις αναπτυσσόμενες χώρες) αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2008, αλλά με πιο αργό ρυθμό από το 2007. Οι ροές προς τη Δυτική Ασία μειώθηκαν σημαντικά (πάνω από 20%), μετά τα προηγούμενα επίπεδα ρεκόρ. Η αιτία ήταν η βραδύτερη αύξηση στη ζήτηση πετρελαίου, η αύξηση του κόστους και το χαμηλότερο κεφάλαιο από τα έσοδα των εξαγωγών (λόγω των χαμηλότερων τιμών του πετρελαίου). Αντίθετα, οι ροές Α.Ξ.Ε. στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική αυξήθηκαν κατά 13% το 2008, εν μέρει ως αποτέλεσμα της ισχυρής αύξησης των ροών Α.Ξ.Ε. στη Νότια Αμερική. Οι ροές Α.Ξ.Ε. στις μεταβατικές οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και την Κ.Α.Κ. διατήρησαν την ανοδική τάση τους, παρά την οικονομική κρίση, την παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση και τις περιφερειακές συγκρούσεις με μια αύξηση περίπου 6% το 2008.

Από τις αναπτυσσόμενες χώρες και τις οικονομίες σε μετάβαση, κυρίως η Βραζιλία, η Ρωσία, η Ινδία κι η Κίνα παρουσίασαν αύξηση των Α.Ξ.Ε. το 2008, ενώ αυξήθηκαν επίσης κι οι διασυνοριακές Σ. & Ε. στις χώρες αυτές. Η αύξηση κατά τη διάρκεια του έτους

υπολογίζεται περίπου στο 16%, με το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης να παρατηρείται στην Αφρική και την Ασία.

Βραχυπρόθεσμα, οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις Α.Ξ.Ε. συμβάλουν σε μια συνεχιζόμενη πτώση των συνολικών Α.Ξ.Ε. και το 2009, χωρίς να εξαιρούνται οι αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο, διάφοροι παράγοντες έδωσαν το έναυσμα για αναβίωση των διεθνών επενδυτικών ροών. Αυτοί οι παράγοντες περιλαμβάνουν τις επενδυτικές ευκαιρίες που βασίζονται σε φθηνές τιμές των στοιχείων ενεργητικού και την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας, σχετικά μεγάλες ποσότητες των χρηματοδοτικών πόρων που διατίθενται στις αναδυόμενες χώρες και στις χώρες που εξάγουν πετρέλαιο, η ταχεία επέκταση των νέων δραστηριοτήτων, όπως η νέα ενέργεια και το περιβάλλον που συνδέονται με τις βιομηχανίες, και η σχετική ανθεκτικότητα των διεθνών εταιρειών.

Οι δημόσιες πολιτικές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την ταχεία αποκατάσταση των ροών Α.Ξ.Ε. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις αποσκοπούν στην εξασφάλιση της σταθερότητας στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, την άμεση κι αποτελεσματική οικονομική βοήθεια από τις εθνικές κυβερνήσεις, την ανανέωση της δέσμευσης για μια ανοικτή στάση προς τις Α.Ξ.Ε., την εφαρμογή των πολιτικών που αποσκοπούν στην ενθάρρυνση των επενδύσεων και της καινοτομίας, κυρίως στους τομείς του περιβάλλοντος, τις νέες πηγές ενέργειας και τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Η σημερινή κρίση θα μπορούσε να μετατραπεί σε μια μεγάλη ευκαιρία για τη δημιουργία ώθησης στις παγκόσμιες Α.Ξ.Ε. Ωστόσο, αυτό μπορεί να συμβεί μόνο με τη χάραξη πολιτικής που θα αντισταθμίσει τον προστατευτισμό και τις άλλες πολιτικές που περιορίζουν τις Α.Ξ.Ε. (U.N.C.T.A.D. 2009b)

Μετά το τέλος τους 2008, από τα αποτελέσματα έρευνας της U.N.C.T.A.D. (2009c) συμπεραίνουμε ότι, όπως και σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες, έτσι και στις Α.Ξ.Ε. παρατηρούνται δραματικές μεταβολές. Το ασυνήθιστο μέγεθος της συνεχιζόμενης οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης την καθιστά τη χειρότερη τα τελευταία 60 χρόνια κι εγείρει σημαντικές ανησυχίες σχετικά με την τάση και την ικανότητα των πολυεθνικών να συνεχίσουν να επενδύουν και να επεκτείνονται στο εξωτερικό. Η μείωση των κερδών, η μείωση της πρόσβασης σε χρηματοδοτικούς πόρους, η μείωση της αγοράς ευκαιριών, καθώς κι ο κίνδυνος μιας πιθανής επιδείνωσης της τρέχουσας παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης είναι προφανή αίτια για τη μείωση των ροών Α.Ξ.Ε. Αυτό με τη σειρά του προκαλεί, επίσης, ανησυχίες μεταξύ των χωρών υποδοχής, ιδίως στον αναπτυσσόμενο κόσμο, οι οποίες βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις διεθνείς επενδύσεις για τη χρηματοδότηση της εγχώριας ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Τα επενδυτικά σχέδια εταιρειών έχουν ήδη πληγεί σημαντικά από διάφορες πτυχές της συνεχιζόμενης οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης: 85% των επιχειρήσεων που απάντησαν ανέφεραν αρνητικές επιπτώσεις στις δαπάνες και στα προγράμματα για τις Α.Ξ.Ε., ενώ το 37% αυτών δήλωσε ότι αυτές οι επιπτώσεις είναι "πολύ αρνητικές".

Οι επιχειρήσεις ανησυχούν πολύ για την βραχυπρόθεσμη εξέλιξη του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Σχεδόν το 90% από αυτούς είναι απαισιόδοξο ή πολύ απαισιόδοξο για τις παγκόσμιες προοπτικές Α.Ξ.Ε. για τα επόμενα χρόνια.

Μεταξύ των επικείμενων παγκόσμιων κινδύνων που θα μπορούσαν ενδεχομένως να επηρεάσουν τα σχέδια των πολυεθνικών για τις Α.Ξ.Ε., οι ερωτηθέντες έκριναν ως ιδιαίτερα απειλητικά την εμβάθυνση της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, την αύξηση της χρηματοδοτικής αστάθειας και την αύξηση του προστατευτισμού, που συνεπάγεται μεταβολή του εξωτερικού καθεστώτος επενδύσεων. Η αστάθεια του πετρελαίου και των τιμών των πρώτων υλών αλλά κι η αστάθεια των συναλλαγματικών ισοτιμιών κρίθηκαν επίσης ως σημαντικές απειλές.

Στην προσπάθειά τους να μειώσουν τα έξοδα, προκειμένου να ξεπεραστούν οι συνέπειες της κρίσης, οι πολυεθνικές έδειξαν την τάση να βασίζονται περισσότερο σε τρόπους εισόδου ιδίων κεφαλαίων, όπως οι συμπράξεις ή η χορήγηση αδείας για να αναπτύξουν τις διεθνείς επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Κατά συνέπεια, τα γενικά σχέδια πολυεθνικών για τις Α.Ξ.Ε. τα επόμενα χρόνια τείνουν να είναι αρνητικά προσανατολισμένα. Περίπου το 58% των ερωτηθέντων ανέφεραν την πρόθεση τους να μειώσουν τις Α.Ξ.Ε. τους στο εξωτερικό το 2009 σε σύγκριση με το 2008, με σχεδόν το ένα τρίτο από αυτούς να αναμένει μείωση μεγαλύτερη από 30%.

Το 2008 σηματοδότησε, επίσης, το τέλος ενός κύκλου αύξησης των διεθνών επενδύσεων που ξεκίνησε το 2004, με τις παγκόσμιες εισροές Α.Ξ.Ε. να πετυχαίνουν ένα ιστορικό ρεκόρ των \$1,9 τρις το 2007. Οι πολυεθνικές αντιμετώπιζαν επίσης τις συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής επιβράδυνσης (και ύφεσης σε ορισμένες μεγάλες οικονομίες), με αποτέλεσμα την πτώση των προσδοκιών της αγοράς, τους αυστηρότερους όρους δανεισμού και την κάμψη των εταιρικών κερδών. Ως αποτέλεσμα, πολλές πολυεθνικές ανακοίνωσαν τα σχέδια τους για τον περιορισμό της παραγωγής, απέλυσαν εργαζόμενους και μείωσαν τις κεφαλαιουχικές δαπάνες, επηρεάζοντας τις συνολικές εισροές.

Η αποτυχία των Α.Ξ.Ε. επηρέασε τις διασυννοριακές Σ. & Ε., η αξία τους μειώθηκε απότομα το 2008, μετά τα επίπεδα ρεκόρ του προηγούμενου έτους, ενώ παρατηρήθηκε ένα αυξανόμενο κύμα εκποιήσεων και αναδιαρθρώσεων. Τα αποτελέσματα φανερώνουν επίσης τη σημαντική επιδείνωση της κατάστασης το 2009: 57% των εταιρειών ανέφερε ότι ανέμεναν

μείωση στις δαπάνες για Α.Ξ.Ε. σε σύγκριση με 2008. Μόνο το 22% των ερωτηθέντων ανέφεραν την πρόθεσή τους να αυξήσει τις δαπάνες το 2009, σε σύγκριση με περισσότερο από 60% στα μέσα του 2008. Περισσότερες από τις μισές εταιρείες ανέφεραν την πρόθεσή τους να επενδύσουν περισσότερο στο εξωτερικό το 2011 από ό,τι έκαναν στο 2008, έναντι 33% και 22% το 2010 και 2009, αντίστοιχα.

Η έρευνα αποκάλυψε μερικές αλλαγές στις αντιλήψεις των πολυεθνικών για τις κυριότερες 15 τοποθεσίες για τις Α.Ξ.Ε. από το περασμένο έτος. Η μόνη νέα χώρα που πρέπει να προστεθεί στον κατάλογο είναι η Ταϊλάνδη, αντικαθιστώντας την Τουρκία, κι η Νότια Αφρική. Οι Η.Π.Α. καταλαμβάνουν τη δεύτερη θέση, ξεπερνώντας την Ινδία, η Βραζιλία βρίσκεται στην τέταρτη θέση, ξεπερνώντας τη Ρωσία. Μεταξύ των άλλων χωρών, το Ηνωμένο Βασίλειο, και σε μικρότερο βαθμό η Αυστραλία, βελτίωσαν την κατάταξή τους σε βάρος του Βιετνάμ και της Ινδονησίας.

Επίσης, η έρευνα ασχολήθηκε με τις περιοχές που επιλέγουν να τοποθετήσουν τα κεφάλαιά τους οι κυριότερες ομάδες οικονομιών και κατέληξε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- ✦ Η Βόρεια Αμερική (Καναδάς κι Η.Π.Α.) επιθυμεί να τοποθετεί τα κεφάλαια της στην Κίνα, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Ρωσία, τη Γερμανία, τη Βραζιλία και τις Η.Π.Α.

- ✦ Η Ευρώπη θα επιδιώξει την τοποθέτηση των Α.Ξ.Ε. στις Η.Π.Α., την Κίνα, την Ινδία, τη Βραζιλία, τη Ρωσία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

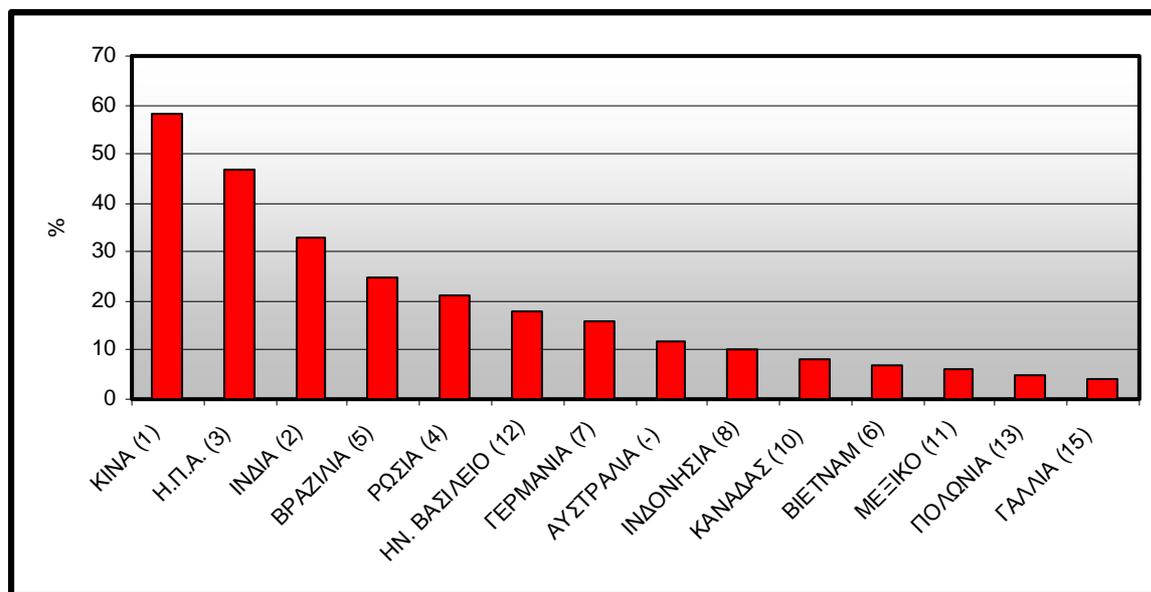
- ✦ Η Ιαπωνία προτιμά την Κίνα, την Ινδία, τις Η.Π.Α., τη Βραζιλία, το Βιετνάμ και τη Γερμανία.

- ✦ Οι αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας προτιμούν την Κίνα, τις Η.Π.Α., την Ινδονησία, την Αυστραλία, την Ινδία και το Βιετνάμ. (U.N.C.T.A.D. 2009c)

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι ελκυστικότεροι προορισμοί για το 2009-2011. Η U.N.C.T.A.D. (2009c) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι περισσότερες από τις πολυεθνικές που συμμετείχαν στην ερευνά προτιμούν την Κίνα για την τοποθέτηση των κεφαλαίων τους τα έτη 2009-2011. Ακολουθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ η Ινδία κι η Βραζιλία είναι τρίτος και τέταρτος, αντίστοιχα, ελκυστικότερος προορισμός. Τη λίστα των έξι προτιμότερων χωρών συμπληρώνουν η Ρωσία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Διάγραμμα 3:

Πιο ελκυστικοί προορισμοί για τοποθέτηση άμεσων ξένων επενδύσεων 2009-2011 (%)

Πηγή: U.N.C.T.A.D. (2009c)

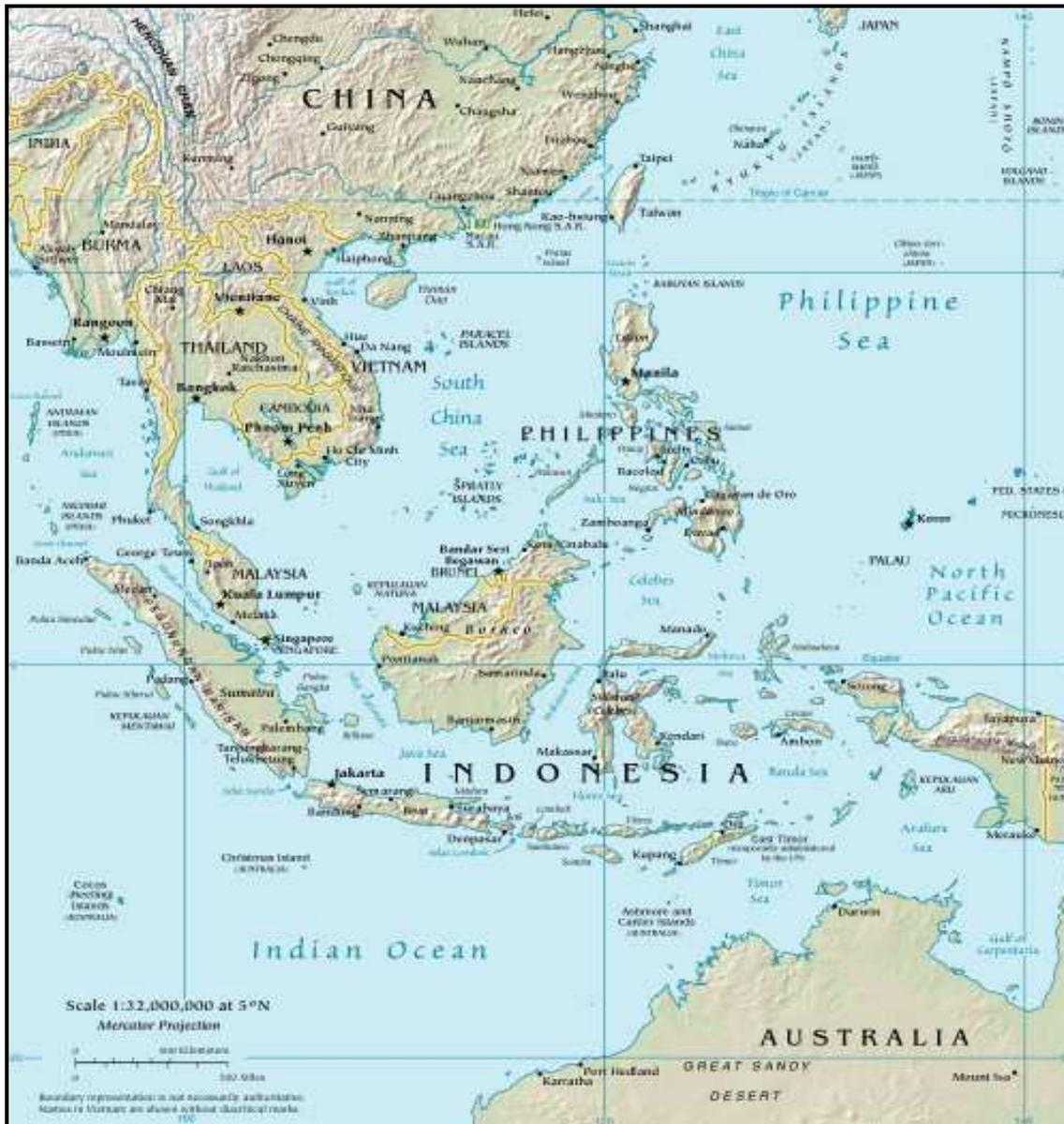
Σημείωση: Το ποσοστό % υπολογίζεται ως ο αριθμός των φορών που αναφέρθηκε κάθε χώρα διαιρούμενος με τον αριθμό των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην ερευνά. Οι αριθμοί στην παρένθεση αναφέρονται στην κατάταξη του 2008.

Κεφάλαιο 8^ο

Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία κ Ωκεανία

Χάρτης 1:

Νότια, ανατολική και νοτιοανατολική Ασία κ Ωκεανία

Πηγή: The World FactBook

8.1. Α.Ξ.Ε. σε Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία κι Ωκεανία

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τις εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία, την Κίνα και το Χονγκ Κονγκ. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να εξετάσουμε τις εισροές στη Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία.

Ως προς τους κυριότερους προορισμούς για τις Α.Ξ.Ε., η Ανατολική, η Νότια κι η Νοτιοανατολική Ασία παραμένουν οι περιοχές με τη μεγαλύτερη προτίμηση, ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.- 15)¹ κι η Βόρεια Αμερική. Η Κίνα είναι η πλέον προτιμώμενη χώρα επενδύσεων, σύμφωνα με την U.N.C.T.A.D., ακολουθούμενη από την Ινδία, τις Η.Π.Α., τη Ρωσική Ομοσπονδία και τη Βραζιλία. Όσον αφορά τις μακροπρόθεσμες προοπτικές, η U.N.C.T.A.D. παρουσίασε για πρώτη φορά ότι η Ινδία αντικαθιστά την Κίνα ως πιο υποσχόμενες χώρα για τις επιχειρηματικές δραστηριότητες του Ιαπωνικά πολυεθνικών.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ασία και στην Ωκεανία. Οι ροές Α.Ξ.Ε. στην Ανατολική, Νότια και Νοτιοανατολική Ασία και στην Ωκεανία αυξήθηκαν για πέμπτο συνεχές έτος, φθάνοντας τα \$ 249 δις (18% αύξηση) με υψηλότερες εισροές στις περισσότερες περιφέρειες. Η περιοχή παρέμεινε ο μεγαλύτερος αποδέκτη των ροών Α.Ξ.Ε. μεταξύ όλων των αναπτυσσόμενων περιοχών και των μεταβατικών οικονομιών, που αντιστοιχεί στα δύο πέμπτα των ροών του 2007.

Οι 10 κυριότεροι δικαιούχοι εισέπραξαν περισσότερο από το 90% των ροών προς την περιοχή το 2007. Οι βελτιώσεις στο επενδυτικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της περαιτέρω απελευθέρωσης των Α.Ξ.Ε., η οικονομική ανάπτυξη κι η ισχυρή βιομηχανική ανάπτυξη σε ορισμένες χώρες συνέβαλε στην προσέλκυση Α.Ξ.Ε. Οι πωλήσεις από τις ισχυρές διασυνοριακές Σ. & Ε. στην περιοχή συνέβαλαν, επίσης, στην αύξηση των Α.Ξ.Ε. κατά 33% σε σχεδόν \$82 δις. Περισσότερο από το 75% των πωλήσεων αυτών ήταν συγκεντρωμένο σε πέντε οικονομίες: το Χονγκ Κονγκ, Κίνα, τη Σιγκαπούρη, την Ταϊβάν και την Ινδία.

---

¹ *Ε.Ε. 15: Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Δανία, Ιρλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία, Αυστρία, Φινλανδία, Σουηδία*

Πίνακας 1:
Εισροές Α.Ξ.Ε. σε Ασία κι Ωκεανία

ΈΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗΝ ΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΩΚΕΑΝΙΑ*	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗΝ ΑΣΙΑ*
1980	781	663
1981	13.466	13.329
1982	17.277	17.136
1983	11.072	10.894
1984	11.726	11.557
1985	5.511	5.421
1986	9.351	9.299
1987	13.494	13.426
1988	18.248	18.058
1989	17.406	16.992
1990	23.339	22.642
1991	24.623	24.154
1992	33.141	32.919
1993	56.305	56.020
1994	68.477	68.191
1995	80.699	80.008
1996	94.812	94.140
1997	106.138	105.763
1998	95.574	95.268
1999	111.990	111.510
2000	148.600	148.333
2001	113.574	113.451
2002	98.431	98.310
2003	115.330	114.987
2004	170.722	169.999
2005	209.127	208.744
2006	259.773	259.434
ΣΥΝΟΛΑ	1.928.985	1.920.647

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Έκατ. \$

Από την περιοχή της Ασίας και της Ωκεανίας, στη συγκριτική ανάλυση της παρούσας εργασίας εξετάζουμε την Ινδία που βρίσκεται στη Νότια Ασία και την Κίνα και το Χονγκ Κονγκ που βρίσκονται στην Ανατολική Ασία. Για το λόγο αυτό στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται οι εισροές Α.Ξ.Ε. στην Νότια κι Ανατολική Ασία και στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας.

Πίνακας 2:

Εισροές Α.Ξ.Ε. σε Νότια, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία κι Ωκεανία

ΈΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗ ΝΟΤΙΑ, ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ*	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ*	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗ ΝΟΤΙΑ ΑΣΙΑ*
1980	3.909	950	203
1981	6.466	2.614	255
1982	5.688	1.861	204
1983	5.672	2.307	73
1984	6.019	3.038	108
1985	4.740	2.248	173
1986	8.012	4.894	247
1987	14.696	9.883	391
1988	17.320	9.983	272
1989	16.578	8.403	459
1990	22.187	8.791	575
1991	22.009	7.944	424
1992	29.844	16.326	746
1993	53.658	35.920	1.147
1994	66.137	43.774	1.950
1995	77.513	46.552	2.808
1996	89.935	56.086	3.359
1997	101.527	61.849	5.371
1998	91.718	65.554	3.889
1999	109.730	77.730	3.234
2000	144.824	116.625	4.658
2001	106.236	79.093	6.415
2002	92.709	67.701	6.984
2003	102.625	72.666	5.469

2004	149.160	106.314	7.601
2005	167.190	116.253	9.866
2006	199.531	125.774	22.274
ΣΥΝΟΛΑ	1.715.633	1.151.135	89.153

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Έκατ. \$

Παρατηρούμε ότι οι ροές Α.Ξ.Ε. στη Νότια Ασία αυξήθηκαν κατά 19% σε \$31 δις, κυρίως λόγω της σημαντικής αύξησης των ροών προς την Ινδία και το Πακιστάν. Η εύρωστη οικονομική ανάπτυξη, το βελτιωμένο επενδυτικό περιβάλλον και το περαιτέρω άνοιγμα των τηλεπικοινωνιών, του λιανικού εμπορίου κι άλλων βιομηχανιών συνέβαλε στην αύξηση κατά 17% των εισροών Α.Ξ.Ε. στην Ινδία. Οι κυριότερες Α.Ξ.Ε. πραγματοποιήθηκαν στην αυτοκινητοβιομηχανία, τις τηλεπικοινωνίες, τα ακίνητα κι άλλες βιομηχανίες υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των μεγάλης κλίμακας επενδύσεων από πολυεθνικές, όπως η Vodafone, η Oracle, η Holcim και η Matsushita.

Μερικές κυβερνήσεις της περιοχής μείωσαν κι άλλο τους περιορισμούς ως προς την ιδιοκτησία για τους ξένους επενδυτές. Η Ινδία ήταν μια από αυτές καθώς η κυβέρνηση έθεσε το όριο ξένης ιδιοκτησίας μετοχών στον τομέα των τηλεπικοινωνιών σε 74% το Μάρτιο του 2007 από το προηγούμενο όριο του 49%. Επεκτείνοντας την πολιτική απελευθέρωσης και σε άλλες βιομηχανίες, η χώρα έθεσε επίσης νέο επιτρεπόμενο επίπεδο κυριότητας ξένων κεφαλαίων στην πολιτική αεροπορία, τα διυλιστήρια, σε μερικές βιομηχανίες εξόρυξης ορυκτών, στις κατασκευές και τα βιομηχανικά πάρκα τον Ιανουάριο του 2008.

Διάφορα μέτρα ελήφθησαν επίσης από χώρες της περιοχής για τη διευκόλυνση των επενδύσεων. Οι περισσότερες κυβερνήσεις αποφάσισαν την παροχή φορολογικών κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων από τις μεγάλες παγκόσμιες εταιρείες ώστε να αναπτύξουν την παραγωγή ημιαγωγών και τη μικρο και νανοτεχνολογία. (U.N.C.T.A.D., 2008a)

Κεφάλαιο 9^ο

Α.Ξ.Ε. στην Ινδία

Taj Mahal

9.1 Προφίλ χώρας

Η Ινδία βρίσκεται στη Νότια Ασία και είναι η δεύτερη μεγαλύτερη σε πληθυσμό χώρα στον κόσμο. Χαρακτηριστικό της χώρας είναι ο πολιτισμός της κι είναι ευρέως γνωστή για τον εμπορικό και πολιτιστικό πλούτο της. Είναι το κέντρο της συγχώνευσης πολλών θρησκειών κι εθνοτήτων που έχουν διαμορφώσει τον ξεχωριστό πολιτισμό της. Αποτελούσε αποικία του Ηνωμένου Βασιλείου από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, ενώ έγινε σύγχρονο εθνικό κράτος το 1947, μετά από αγώνα για την ανεξαρτησία. (India Resource Centre, 2009).

- ▶ **Πλήρες όνομα:** Republic of India
- ▶ **Πληθυσμός:** 1.2 εκατομ. (2009)
- ▶ **Συνολική έκταση:** 3.287.590 τετραγωνικά χιλιόμετρα
- ▶ **Πρωτεύουσα:** Νέο Δελχί
- ▶ **Μεγαλύτερη πόλη:** Βομβάη
- ▶ **Επικρατέστερη γλώσσα:** Hindi, αγγλικά και περισσότερες από 16 επίσημες διάλεκτοι
- ▶ **Επικρατέστερη θρησκεία:** Ινδουισμός, Ισλαμισμός, Χριστιανισμός, Sikhism, Βουδισμός, Ζαϊνισμός
- ▶ **Προσδόκιμο όριο ζωής:** 62 χρόνια (άντρες) , 65 χρόνια (γυναίκες)
- ▶ **Νόμισμα:** 1 Ινδική Ρουπία = 100 paise
- ▶ **A.E.Π. (\$ δις, 2007):** 1,100.7
- ▶ **κ.κ. A.E.Π. (2007):** 2,563.3
- ▶ **Πραγματικού A.E.Π. (% , 2007):** 9,3
- ▶ **κ.κ. A.E.Π. ως ποσοστό (%) του παγκόσμιου συνόλου, (2007):** 4,6
- ▶ **Ανεργία (% εργατικού δυναμικού, 2008):** 6,8
- ▶ **Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης, (2006):** 0,6
- ▶ **Συντελεστής Gini² (2009):** 36,8
- ▶ **Κατά κεφαλήν εισόδημα το 2008-09:** \$ 653,13
- ▶ **Εξαγωγές (2008-2009):** \$ 182.631 εκατ.

---

² Ο συντελεστής Gini (Gini Index) είναι ένα μέτρο της στατιστικής διασποράς που χρησιμοποιείται συνήθως ως μέτρο της ανισότητας του εισοδήματος και του πλούτου. Ως μέτρο της εισοδηματικής ανισότητας, στην πιο άνιση κοινωνία, ένα πρόσωπο λαμβάνει το 100% του συνολικού εισοδήματος και ο υπόλοιπος πληθυσμός μηδενικό ποσοστό ($G = 1$). Αντίθετα, στην πιο ισότιμη κοινωνία κάθε πρόσωπο λαμβάνει το ίδιο ποσοστό του συνολικού εισοδήματος ($G = 0$).

- ▶ **Εξαγόμενα προϊόντα:** ορυκτά καύσιμα, προϊόντα πετρελαίου, πολύτιμοι λίθοι και κοσμήματα, σίδηρος και χάλυβας, οργανικές χημικές ουσίες, πυρηνικοί αντιδραστήρες, μηχανήματα.
- ▶ **Χώρες στις οποίες εξάγονται τα προϊόντα (2007-08):** Η.Π.Α. 12,71%, Αραβικά Εμιράτα 9,59%, Κίνα 6,64%, Σιγκαπούρη 4,52%, Ηνωμένο Βασίλειο 4,11%
- ▶ **Συνάλλαγμα:** 1 USD = 47,81 INR (30 Σεπτεμβρίου, 2009)
- ▶ **Βασικοί επενδυτές (χώρες):** Μαυρίκιος, Σιγκαπούρη, Η.Π.Α., Βρετανία, Ολλανδία, Ιαπωνία, Κύπρος, Γερμανία, Γαλλία κι Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
- ▶ **Κυριότεροι τομείς προσέλκυσης εισροών Α.Ξ.Ε.:** Τομέας υπηρεσιών, Υλικό υπολογιστών και λογισμικού, τηλεπικοινωνίες, Ακίνητα. (India Resource Centre, 2009)
- ▶ **Σημαία:**

Πηγή: The World FactBook

Κυβέρνηση

Ως προς το πολιτικό σύστημα και την κυβέρνηση της χώρας, το Σύνταγμα του 1950 προβλέπει ένα κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης, με δύο σώματα του κοινοβουλίου και τρεις ανεξάρτητους κλάδους: της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας. Η χώρα έχει ομοσπονδιακή δομή με εκλεγμένες κυβερνήσεις σε κάθε διοικητική περιοχή. Το Σύνταγμα της Ινδίας τέθηκε σε ισχύ στις 26 Γενάρη του 1950. (India Resource Centre, 2009).

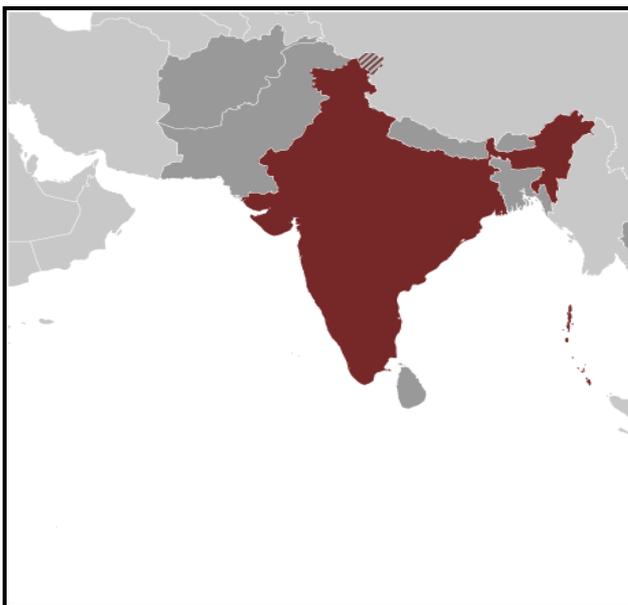
Η Ινδία είναι μέλος των οργανισμών: World Trade Organization, World Customs Organization, Organization for the Prohibition of Chemical Weapons, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna, Montreal Protocol, Organization for Economic Co-operation and Development, Wassenaar Arrangement, S.A.A.R.C. (South Asian Association for Regional Co-operation), Bangkok Agreement (BA), General System of Tariff Preferences (G.S.T.P.), South Asian Preferential Trading Arrangement (S.A.P.T.A.).

Δημογραφία- Γλώσσα-θρησκεία

Η Ινδία αντιπροσωπεύει μόλις το 2,4% της επιφάνειας του κόσμου, ο πληθυσμός της, που στα τέλη του 20^{ου} αιώνα ήταν περίπου 238,4 εκατομμύρια, αυξήθηκε σε 1.028 εκατ. στις αρχές του 21^{ου} αιώνα και από το 1901 αυξάνεται σταθερά, εκτός από μια μείωση κατά τη διάρκεια του 1911-21. (Investment Commission Report, 2006).

Η Ινδία αποτελείται από τις εξής εθνότητες: Indo-Aryan 72%, Dravidian 25% και Mongoloid 3%. Οι θρησκείες στη χώρα είναι η Hindu 80,5%, η μουσουλμανική 13,4%, η χριστιανική 2,3%, η Sikh 1,9%, διάφορες θρησκείες 1,8% ενώ απροσδιόριστο ως προς τη θρησκεία παραμένει το 0,1% του πληθυσμού (απογραφή 2001). Εκτός από τα Χίντι, που είναι η επίσημη γλώσσα της Ινδίας και η μητρική γλώσσα του 30% του λαού, υπάρχουν 21 επίσημες γλώσσες. Τα αγγλικά είναι η γλώσσα που προτιμάται για εθνικούς, πολιτικούς και εμπορικούς λόγους. (Indian Resource Centre, 2009)

Χάρτης 2: Ινδία

Πηγή: The World FactBook

9.2. Χαρακτηριστικά ινδικής οικονομίας

Η διαφοροποιημένη οικονομία της Ινδίας αποτελείται από τη συμβατική αλλά και τη σύγχρονη γεωργία, ένα ευρύ φάσμα σύγχρονης βιομηχανίας κι ένα μεγάλο αριθμό υπηρεσιών και χειροτεχνίας. Οι υπηρεσίες είναι η κύρια πηγή οικονομικής ανάπτυξης κι αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το ήμισυ της παραγωγής της Ινδίας, απασχολώντας όμως λιγότερο από το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού της. Η ινδική οικονομία έχει μέσο ρυθμό

ανάπτυξης άνω του 7% από το 1997, ενώ η φτώχεια μειώθηκε κατά περίπου 10%. Η χώρα κατάφερε να αυξήσει κατά 9,6% το Α.Ε.Π. το 2006, 9,0% το 2007 και 6,6% το 2008. Η αύξηση του πραγματικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε τιμές κόστους συντελεστών παραγωγής ανήλθε σε 6,7% το 2008-09. (India Resource Centre, 2009).

Η Ινδία έχει καταστεί αυτάρκης στον τομέα της γεωργικής παραγωγής και πλέον κατατάσσεται 10^η ανάμεσα στις βιομηχανικές χώρες του κόσμου και είναι το έκτο έθνος που έχει ταξιδέψει στο διάστημα προς όφελος του λαού της. (Investment Commission Report, 2006)

Η χώρα διαθέτει μεγάλο και καλά εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, έμπειρο στην αγγλική γλώσσα που συντελεί ώστε η Ινδία να γίνει σημαντικός εξαγωγέας των υπηρεσιών λογισμικού και των εργαζομένων λογισμικού. (India Resource Centre, 2009)

9.3. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Ινδία

9.3.1. Κίνητρα για επενδύσεις στην Ινδία

Η παγκόσμια τάση για επενδύσεις και το ευνοϊκό περιβάλλον στην Ινδία διευκολύνουν το ρόλο των ξένων επενδυτών στη χώρα σήμερα. Η αναγέννηση των Α.Ξ.Ε. αποδίδεται σε διάφορους άλλους παράγοντες που περιλαμβάνουν φιλελεύθερες πολιτικές επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων, καινοτόμα και τεχνολογικά προηγμένα προϊόντα που παράγονται στην Ινδία και χαμηλό κόστος (India Resource Centre, 2009).

Η Ινδία κατατάσσεται στην 3^η θέση σε παγκόσμιο επίπεδο ως προς τις Α.Ξ.Ε. για το 2008 μετά την οικονομική κατάρρευση και θα συνεχίσει να παραμένει μεταξύ των κορυφαίων πέντε ελκυστικότερων προορισμών για τους διεθνείς επενδυτές κατά τα επόμενα δύο χρόνια σύμφωνα με νέα έκθεση της U.N.C.T.A.D. (U.N.C.T.A.D., 2009c.)

Το Ινδικό Κέντρο Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομικών παρουσιάζει κάποιους από τους λόγους για τους οποίους οι ξένοι επενδυτές θα πρέπει να επιλέξουν την Ινδία ως τον τόπο εγκατάστασης των κεφαλαίων τους κι είναι οι εξής:

- ✦ Η Ινδία είναι μία από τις μεγαλύτερες οικονομίες στον κόσμο.
- ✦ Βρίσκεται σε στρατηγική θέση κι έχει πρόσβαση στην τεράστια αγορά της αλλιά και στην αγορά της Νότιας Ασίας.
- ✦ Πρόκειται για μια μεγάλη και ταχέως αναπτυσσόμενη καταναλωτική αγορά 300 εκατομμυρίων ανθρώπων που αποτελούν αγορά για τα επώνυμα καταναλωτικά αγαθά.
- ✦ Η ζήτηση για πολλά καταναλωτικά προϊόντα αυξάνεται πάνω από 12% ετησίως.
- ✦ Οι ξένες επενδύσεις είναι ευπρόσδεκτες, απαιτείται βέβαια έγκριση, αλλά ισχύει

αυτόματα σε εξήντα κατηγορίες βιομηχανιών.

- ✦ Υπάρχει ανθρώπινο δυναμικό υψηλής ειδίκευσης κι επαγγελματικά στελέχη σε ανταγωνιστικές τιμές.
- ✦ Είναι ένας από τους μεγαλύτερους τομείς της μεταποιητικής βιομηχανίας στον κόσμο, που καλύπτει σχεδόν όλους τους τομείς των δραστηριοτήτων παραγωγής.
- ✦ Υπάρχει μία από τις μεγαλύτερες ομάδες επιστημόνων, μηχανικών, τεχνικών και managers στον κόσμο.
- ✦ Αποτελεί πηγή ορυκτών και γεωργικών πόρων.
- ✦ Διαθέτει ένα εξελιγμένο χρηματοπιστωτικό τομέα.
- ✦ Έχει έντονη αγορά κεφαλαίου με πάνω από 9.000 εισηγμένες εταιρείες.
- ✦ Υπάρχουν αναπτυγμένες υποδομές E. & A. και τεχνικές και εμπορικές υπηρεσίες.
- ✦ Εφαρμόζεται πλαίσιο πολιτικής που παρέχει ελευθερία στην είσοδο, τις επενδύσεις, την τοποθεσία, την επιλογή της τεχνολογίας, την παραγωγή, τις εισαγωγές και τις εξαγωγές.
- ✦ Εφαρμόζει ισορροπημένο σύστημα των φορολογικών κινήτρων.
- ✦ Έχει καθιερώσει εξελιγμένο νομικό και λογιστικό σύστημα.
- ✦ Η αγγλική γλώσσα είναι ευρέως διαδεδομένη και γίνεται εύκολα κατανοητή.
- ✦ Οι ξένες εμπορικές ονομασίες χρησιμοποιούνται ελεύθερα.
- ✦ Δεν ισχύει φόρος εισοδήματος για τα κέρδη που προέρχονται από την εξαγωγή των εμπορευμάτων.
- ✦ Εφαρμόζεται πλήρης απαλλαγή από δασμούς για τις εισροές από τη βιομηχανία.
- ✦ Έχει μακροχρόνια σταθερή κοινοβουλευτική δημοκρατία.
- ✦ Δεν εφαρμόζεται διπλή εταιρική φορολογία για τις ξένες εταιρείες της χώρας (Indian Investment Centre)

Η ινδική λιανική αγορά, η οποία είναι ο πέμπτος μεγαλύτερος προορισμός παγκοσμίως λιανικής αγοράς, έχει αξιολογηθεί ως η πιο ελκυστική αναδυόμενη αγορά για επενδύσεις στον τομέα του λιανικού εμπορίου. (India Resource Centre, 2009)

9.3.2. Σενάρια Επενδύσεων

Ο πρωθυπουργός της Ινδίας κ. Manmohan Singh κάλεσε τους ξένους επενδυτές και επιχειρηματίες να επενδύσουν στην Ινδία. Συγκεκριμένα:

- ✦ Η Γερμανική εταιρεία κατασκευής αυτοκινήτων πολυτελείας, Audi, αποσκοπεί σε ψηλότερες πωλήσεις και για το λόγο αυτό θα δημιουργήσει μια νέα γραμμή συναρμολόγησης στο εργοστάσιο Aurangabad για το Q5 μοντέλο από το 2010.

- ✦ Η Ιταλική αυτοκινητοβιομηχανία Fiat θα εισπράξει περισσότερα από \$1 δις από την Ινδία μέσω των παγκόσμιων επιχειρήσεων της το 2010.
- ✦ Η Accor Hospitality θα επενδύσει \$130 εκατ. για να καταλήξει σε 50 ξενοδοχεία στην Ινδία από το 2012.
- ✦ Ο Ιαπωνικός κατασκευαστής ελαστικών, Bridgestone, θα δημιουργήσει μια δεύτερη εγκατάσταση σε μια επένδυση περίπου \$420,72 εκατομμυρίων.
- ✦ Η γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία Volkswagen αποφάσισε να επενδύσει \$453,66 εκατομμύρια για την επέκταση του εργοστασίου της στη Chakan.
- ✦ Η PepsiCo αποφάσισε το διπλασιασμό των επενδύσεων της στην ινδική οικονομία για το 2009 σε πάνω από \$220 εκατ., γεγονός που οδήγησε σε αύξηση της ικανότητας της επιχείρησης.
- ✦ Η μεξικάνικη αλυσίδα σινεμά Cinépolis θα επενδύσει περίπου \$163,1 εκατομμύρια στη νότια Ινδία για τη δημιουργία κινηματογράφων σε τέσσερις πολιτείες της χώρας. (India Resource Centre, 2009)

Η Ινδία έχει ένα από τα πιο διαφανή και φιλελεύθερα συστήματα Α.Ξ.Ε. για τις αναδυόμενες κι αναπτυσσόμενες οικονομίες. Η διαφορετική μεταχείριση είναι περιορισμένη ως προς τους κανόνες εισόδου, κυρίως σε ορισμένους τομείς υπηρεσιών. Οι ξένες επιχειρήσεις κι οι μεμονωμένες επενδύσεις στην Ινδία, όταν πρόκειται για τον έλεγχο ή την κυριότητα μιας εταιρείας στην Ινδία, μπορούν να λάβουν μία από τις δύο κατευθύνσεις:

- i. **Αυτόματης διαδρομής ή αυτόματης έγκρισης:** Στην περίπτωση αυτή δεν απαιτείται προηγούμενη έγκριση για τις Α.Ξ.Ε. αλλά γίνεται κατόπιν κατάθεσης των στοιχείων που αφορούν την επένδυση με την Reserve Bank of India (R.B.I.) και μπορεί να πραγματοποιηθεί σε όλους τους τομείς ή τις δραστηριότητες.
- ii. **Έγκριση F.I.P.B. - ή Προώθησης Ξένων Επενδύσεων Board (F.I.P.B.):** Η F.I.P.B. εξασφαλίζει μια ενιαία έγκριση για τις επενδύσεις κι ενεργεί ως οργανισμός ελέγχου. Οι εγκρίσεις F.I.P.B. (ή απόρριψης) πραγματοποιούνται εντός 30 ημερών. Ορισμένοι ξένοι επενδυτές χρησιμοποιούν την εφαρμογή F.I.P.B. όταν υπάρχει έλλειψη της δεδηλωμένης πολιτικής ή έλλειψη σαφήνειας της πολιτικής. (Investment Commission of India)

9.3.3. Επιλογές για τους νέους ξένους επενδυτές

Μια ξένη εταιρεία που σχεδιάζει τις επιχειρηματικές δραστηριότητες στην Ινδία έχει τις επιλογές που αναφέρει η Investment Commission of India:

- ✦ Ενσωμάτωση μίας εταιρείας στο πλαίσιο του νόμου περί εταιρειών του 1956, μέσω:
  - Joint Venture (Παραγωγή στο εξωτερικό, η οποία μπορεί να πάρει τη μορφή μιας μεικτής επιχείρησης)
  - Εξ ολοκλήρου θυγατρική

Τα ξένα κεφάλαια σε αυτές τις ινδικές εταιρείες μπορεί να φθάσουν το 100%, ανάλογα με τις ανάγκες του επενδυτή και υπόκεινται σε ανώτατα όρια ιδίων κεφαλαίων σε σχέση με τον τομέα των δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της πολιτικής για τις Α.Ξ.Ε.

- ✦ Εισαγωγή ως ξένη εταιρεία, μέσω:
  - Γραφείου Διαμεσολάβησης / Representative Office
  - Project Office
  - Υποκαταστήματος

Τα **κύρια εμπόδια** για τις επενδύσεις, σύμφωνα με το Investment Commission Report (2006) της Ινδίας, επεκτείνονται σε πολλούς τομείς και έχουν καθοριστεί ως εξής:

1. Επενδυτικοί περιορισμοί και / ή εμπόδια πύλης εισόδου σε πολλούς τομείς
2. Απουσία μακροπρόθεσμης πολιτικής, μη εφαρμογή / αντιστροφή της πολιτικής και παραβίασης της σύμβασης
3. Έλλειψη ίσων όρων ανταγωνισμού - ιδίως σε τομείς με δεσπόζουσα θέση
4. Ανελαστική εργατική νομοθεσία
5. Πολλοί οργανισμοί που ασχολούνται με τις ίδιες ή παρόμοιες δραστηριότητες που σχετίζονται με Α.Ξ.Ε.
6. Γραφειοκρατικές καθυστερήσεις, έννομο συμφέρον, μεροληψία κι υποκειμενική πρακτικές
7. Υψηλό κόστος εισόδου, συναλλαγών κι εξόδου, αναποτελεσματική επίλυση διαφορών
8. Φτώχη υποδομή
9. Τομείς προτεραιότητας που δεν προσδιορίζονται με σαφήνεια

Οι τομείς στους οποίους απαγορεύονται οι Α.Ξ.Ε. (Department of Industrial Policy & Promotion 2006) είναι:

- i. Λιανικών συναλλαγών
- ii. Ατομικής ενέργειας
- iii. Λοταριών
- iv. Τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται οι εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία από το 1980 έως το 2006.

Πίνακας 3:
Εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία

ΕΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ*	% ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ Α.Ξ.Ε.	% Α.Ξ.Ε. ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ
1980	79,16	0,14	1,03
1981	91,92	0,13	0,38
1982	72,08	0,12	0,27
1983	5,64	0,01	0,03
1984	19,24	0,03	0,11
1985	106,09	0,18	0,75
1986	117,73	0,13	0,75
1987	212,32	0,15	0,99
1988	91,25	0,06	0,30
1989	252,10	0,13	0,82
1990	236,69	0,12	0,66
1991	75,00	0,05	0,19
1992	252,00	0,15	0,47
1993	532,00	0,24	0,69
1994	974,00	0,38	0,94
1995	2.151,00	0,63	1,85
1996	2.525,00	0,64	1,72
1997	3.619,00	0,74	1,90
1998	2.633,00	0,37	1,39
1999	2.168,00	0,20	0,95
2000	3.585,00	0,25	1,40
2001	5.472,00	0,66	2,58
2002	5.627,00	0,90	3,38
2003	4.323,00	0,77	2,42
2004	5.771,00	0,78	2,04
2005	6.676,00	0,71	2,12
2006	16.881,00	1,29	4,45
ΣΥΝΟΛΑ	64.548,22		

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Εκατ. \$

9.3.4. Μεταρρυθμίσεις πριν το 1991

Δύο ξεχωριστές φάσεις μπορούν να εντοπιστούν στο εξωτερικό εμπόριο της Ινδίας και στο καθεστώς των Α.Ξ.Ε.: η φάση πριν το 1991 και μετά το 1991. Για τη φάση πριν το 1991 φάσης πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι αν και το καθεστώς σηματοδεύτηκε από εκτεταμένες ρυθμίσεις του εμπορίου και των επενδύσεων, δεν οδήγησε σε απαγόρευση της συμμετοχής των Α.Ξ.Ε. στην οικονομία.

Το πολιτικό πλαίσιο καθόριζε τις βιομηχανίες στις οποίες είτε επιτρεπόταν η ξένη χρηματοδότηση κι η τεχνική συμμετοχή, είτε επιτρεπόταν μόνο τεχνική συνεργασία είτε δεν επιτρεπόταν ούτε τεχνική ούτε οικονομική συμμετοχή. Αυτό το είδος επιλεκτικής προσέγγισης ως προς τον βαθμό της συμμετοχής αλλοδαπών στους τομείς της βιομηχανίας αντανάκλα την επιθυμία της κυβέρνησης να οριοθετήσει την ξένη ιδιοκτησία και να ελέγχει τις βιομηχανίες. Η προτίμηση για τεχνικές συμφωνίες συνεργασίας σε αντίθεση με την ξένη ιδιοκτησία μετοχών φαίνεται να υπαγορεύεται από την επιθυμία για την προώθηση της διατήρησης της ελευθερίας από ξένο έλεγχο των επιχειρήσεων και ταυτόχρονα της απόκτησης πρόσβασης σε ξένη τεχνολογία και τεχνογνωσία.

Η Ινδία ήταν γνωστή για την εχθρότητά της προς τις Α.Ξ.Ε., κυρίως λόγω των περιορισμών για την συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο και τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται κατά την εξαγωγή τη δεκαετία του 1970. Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 σημειώθηκε μια σημαντική χαλάρωση του καθεστώτος εμπορικών συναλλαγών και των επενδύσεων, με μια σχετικά ήπια στάση έναντι των αλλοδαπών θυγατρικών. Την περίοδο αυτή ο συνολικός αριθμός των συμφωνιών συνεργασίας που εγκρίθηκαν αυξήθηκε από 242 κατά την περίοδο 1967-1979 σε 658 κατά την περίοδο του 1980-1990.

Μία από τις σημαντικότερες συνέπειες της πολιτικής του καθεστώτος κατά τη φάση πριν το 1991 ήταν η σημαντική μεταβολή του τρόπου διεξαγωγής των Α.Ξ.Ε. στην Ινδία, αποφεύγοντας τις φυτείες, τα μέταλλα και το πετρέλαιο κι οδηγούμενη προς τον τομέα της μεταποίησης. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980 ο βιομηχανικός τομέας αντιπροσώπευε σχεδόν το 85% επί του συνολικού αποθέματος Α.Ξ.Ε., δηλαδή περίπου Rs 28 δις. Το μεγαλύτερο μέρος των Α.Ξ.Ε. πραγματοποιήθηκε στον τομέα της μεταποίησης, των βιομηχανιών εντάσεως υψηλής τεχνολογίας, όπως είναι τα μηχανήματα κι εργαλεία μηχανών, ο μεταφορικός εξοπλισμός, το ηλεκτρολογικό υλικό κι οι χημικές ουσίες. (Wei – Balasubramanyam, 2004: 47-73)

Υπάρχουν διάφορες εκτιμήσεις για την παρουσία ξένων επενδυτών στην ινδική

βιομηχανία. Ο Kumar (1994) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το μερίδιο των αλλοδαπών θυγατρικών στα στοιχεία του ενεργητικού ή των πωλήσεων του οργανωμένου ιδιωτικού τομέα των επιχειρήσεων στην Ινδία ήταν περίπου 23%. Το μερίδιο των αλλοδαπών θυγατρικών εταιρειών σε επιμέρους κλάδους, στον τομέα της μεταποίησης, ωστόσο, ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό, από 98% σε προϊόντα από δέρμα έως 7% σε μηχανές κλωστοϋφαντουργίας. Εξετάζοντας 11 βιομηχανίες, συμπεριλαμβανομένων των μεταποιημένων τροφών, των τσιγάρων, των δερμάτινων ειδών, των φαρμακευτικών προϊόντων και των εξαρτημάτων αυτοκινήτων, το μερίδιο των αλλοδαπών θυγατρικών στο σύνολο των πωλήσεων υπερέβη το 66%. Σε δείγμα 15 άλλων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρικών λαμπτήρων, των ηλεκτρικών μηχανημάτων, των χρωμάτων και των ανταλλακτικών αυτοκινήτων, το μερίδιο των αλλοδαπών θυγατρικών στο σύνολο των πωλήσεων κυμαινόταν μεταξύ 34 και 66%. Πιο πρόσφατες εκτιμήσεις (Athreya και Karur, 2001) δείχνουν ότι κατά την περίοδο 1970-1994 οι αλλοδαπές θυγατρικές αντιπροσώπευαν το ένα τρίτο έως το ένα τέταρτο των ακαθάριστων πωλήσεων του μεταποιητικού τομέα της Ινδίας.

Οι εκτιμήσεις αυτές, ιδίως εκείνες που αφορούν επιμέρους βιομηχανίες, δείχνουν ότι ο ξένος έλεγχος στην ινδική βιομηχανία κατά τη διάρκεια της φάσης πριν το 1991 ήταν σημαντικός, ιδιαίτερα σε μια σειρά καταναλωτικών αγαθών και βιομηχανιών εντάσεως τεχνολογίας. Η ρυθμιστική φάση περιόρισε τον απόλυτο όγκο των Α.Ξ.Ε. στην Ινδία σε σχέση με ορισμένες χώρες της Λατινικής Αμερικής και χώρες της Ανατολικής Ασίας, αλλά ενδέχεται να μην περιόρισε την έκταση του ελέγχου που ασκείται από τις αλλοδαπές θυγατρικές σε επιμέρους βιομηχανικούς κλάδους και στον μεταποιητικού τομέα.

Το μέγεθος των αγορών στην Ινδία, ιδίως για τα καταναλωτικά αγαθά με γνωστά εμπορικά σήματα, οι πολιτικές βιομηχανοποίησης της Ινδίας, με έμφαση στην επιστήμη και την τεχνολογικά προσανατολισμένη βιομηχανίες, το γενικά σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον και το ανθρώπινο κεφαλαίο της Ινδίας ήταν οι παράγοντες που οδήγησαν σε αύξηση του όγκου των Α.Ξ.Ε. και των συμφωνιών παραχώρησης αδειών εκμετάλλευσης τεχνολογίας στην οικονομία κατά την περίοδο του 1950-1990.

Αυτό το πρότυπο των Α.Ξ.Ε. στην Ινδία δεν φαίνεται να έχει αλλάξει κατά τη διάρκεια της φάσης μετά το 1991. Όλα αυτά δείχνουν ότι η έλξη των πολυεθνικών για την Ινδία οφείλεται στις κερδοφόρες εγχώριες αγορές για επώνυμα προϊόντα και προϊόντα υψηλής τεχνολογίας και στο ανθρώπινου κεφαλαίου της χώρας, με ειδικά εκπαιδευμένους επιστήμονες και μηχανικούς. (Wei –Balasubramanyam, 2004: 47-73).

9.3.5. Η φάση μετά το 1991

Η χαλάρωση των ελέγχων στις Α.Ξ.Ε. αποτελεί σημαντικό στοιχείο των οικονομικών μεταρρυθμίσεων που εισήχθησαν το 1991. Τα τρία βασικά στοιχεία της μεταρρύθμισης ήταν:

- ⊕ η κατάργηση των απαιτήσεων αδειοδότησης που διέπουν τις εγχώριες επενδύσεις,
- ⊕ η μείωση των δασμών στις εισαγωγές και
- ⊕ η χαλάρωση των ελέγχων επί των Α.Ξ.Ε.

Οι κυριότερες αλλαγές στο καθεστώς των Α.Ξ.Ε. περιλαμβάνουν αυτόματη έγκριση των Α.Ξ.Ε. σε περίπτωση μέχρι 51% των μετοχών ιδιοκτησίας από πολυεθνικές σε μια ομάδα 34 βιομηχανιών έντασης τεχνολογίας, εξέταση κατά περίπτωση (μια προς μια) για μετοχές μέχρι 75% σε 9 βιομηχανίες (κυρίως για τις υποδομές), καθώς και την απλούστευση των διαδικασιών που αφορούν την έγκριση των αιτήσεων επενδύσεων.

Η χαλάρωση των ελέγχων όσον αφορά την έκταση της ξένης ιδιοκτησίας των μετοχών σηματοδότησε μια σημαντική απόκλιση από το προγενέστερο καθεστώς, αν και η ξένη συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο για μεγαλύτερο του 50% γινόταν με την προϋπόθεση ότι οι επενδυτές θα πρέπει να εξισώνουν όλα τα έξοδα του ξένου συναλλάγματος για λογαριασμό της επιχείρησης με έσοδα από τις εξαγωγές μέσα σε μια περίοδο επτά ετών. Οι εισροές Α.Ξ.Ε. φαίνεται να ανταποκρίθηκαν σε νέες πρωτοβουλίες κι έτσι οι εγκρίσεις Α.Ξ.Ε. αυξήθηκαν από περίπου 10 δις Rs (περίπου \$384 εκατομμύρια) στα τέλη της δεκαετίας του 1980 σε περίπου 2,5 τρις Rs (\$ 3 δις) στα τέλη της δεκαετίας του 1990.

Ακόμα κι έτσι, ο όγκος των Α.Ξ.Ε. σε σχέση με το μέγεθος της οικονομίας είναι χαμηλός, αντιπροσωπεύοντας μόνο το 5% του ακαθάριστου εγχώριου κεφαλαίου. Οι πραγματικές εισροές είναι πολύ χαμηλότερες από τις εγκρίσεις (περίπου το 21% των εγκρίσεων που ανέρχεται σε \$54 εκατομμύρια μεταξύ των ετών 1991-1998). (Wei – Balasubramanyam, 2004: 47-73).

Στο Investment Report του A.S.E.A.N.³ (2006) αναφέρεται ότι τόσο η Κίνα όσο κι η Ινδία αναγνωρίζονται ανάμεσα τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους προορισμούς Α.Ξ.Ε. στον κόσμο ιδίως στον τομέα των υπηρεσιών και των κατασκευών (φαρμακευτικά προϊόντα, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα κ.λπ.) τομείς.

Τα διαγράμματα που ακολουθούν προέρχονται από την επεξεργασία των δεδομένων του Πίνακα 3 με τη χρήση του προγράμματος Excel. Στο Διάγραμμα 4 παρατηρούμε τις

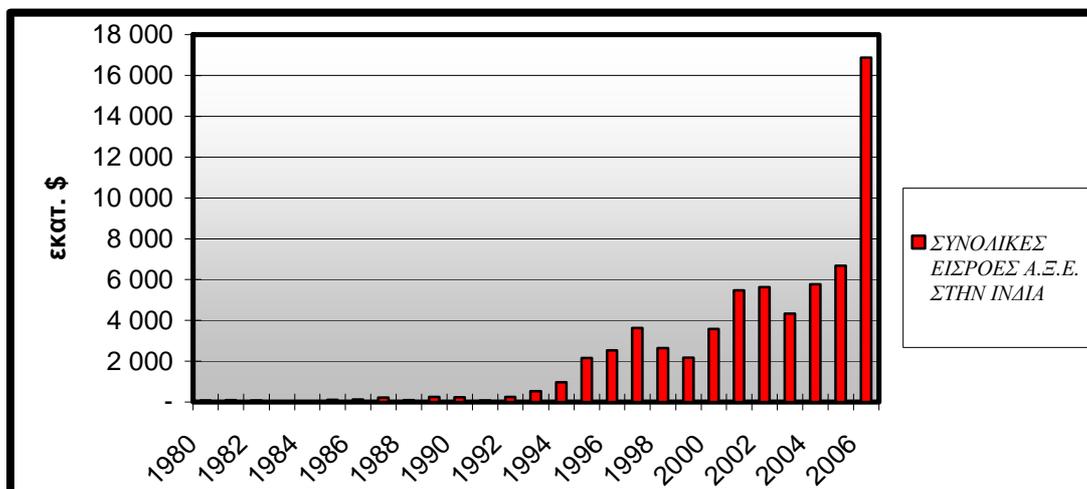
---

³ Ο A.S.E.A.N είναι η γεω-πολιτική και οικονομική οργάνωση των 10 χωρών που βρίσκονται στη Νοτιοανατολική Ασία, με σκοπό την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής προόδου, της πολιτιστικής ανάπτυξης μεταξύ των μελών της, την προστασία της ειρήνης και της σταθερότητας της περιοχής.

συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία από το 1980-2006, στο Διάγραμμα 5 τις συνολικές εισροές στην Ινδία σε σύγκριση με τις συνολικές στην Ασία, ενώ στο Διάγραμμα 6 συγκρίνουμε τις εισροές της Ινδίας και των αναπτυσσόμενων χωρών, ενώ στη συνέχεια θα εξετάσουμε τους λόγους για τους οποίους οι εισροές μειώθηκαν.

Διάγραμμα 4:

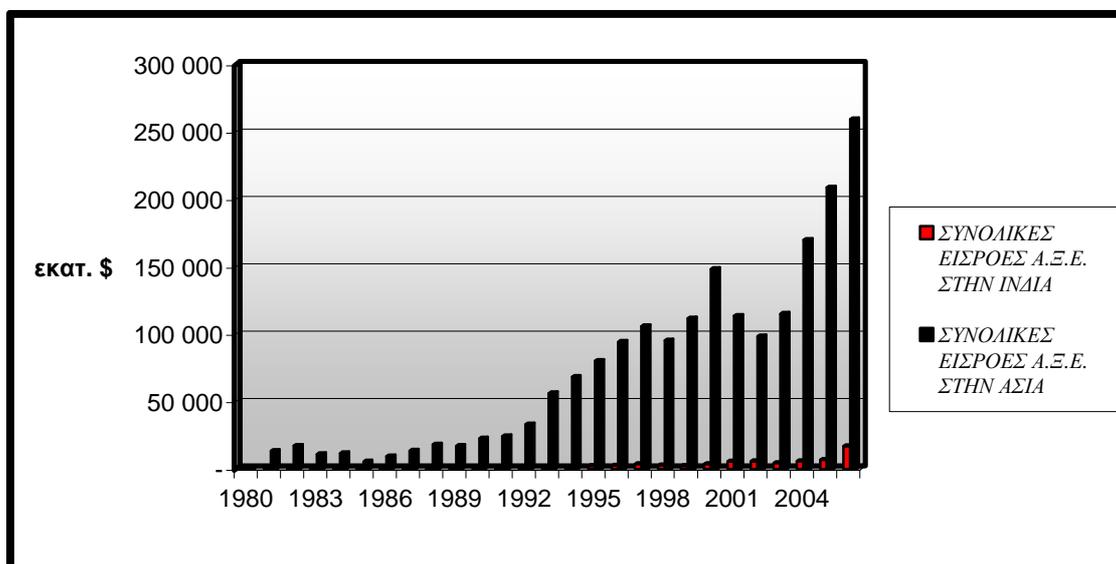
Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Διάγραμμα 5:

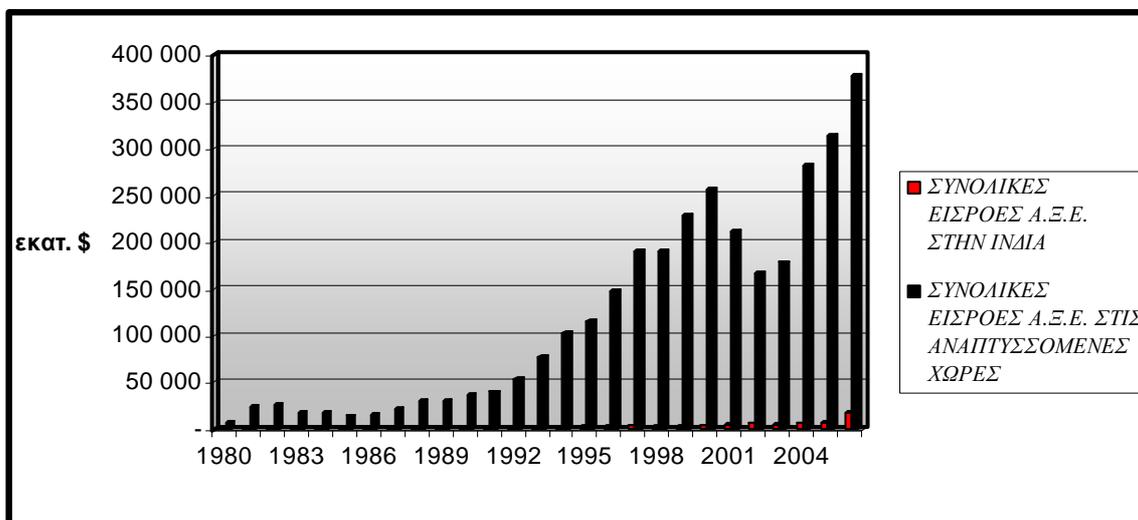
Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία και στην Ασία

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Διάγραμμα 6:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Ινδία και στις αναπτυσσόμενες χώρες

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Ως βασικά μειονεκτήματα στο επενδυτικό κλίμα της Ινδίας αναφέρονται:

✦ Η έλλειψη υποδομών στις οδικές μεταφορές, στα λιμάνια, στις τηλεπικοινωνίες και στην ηλεκτρική ενέργεια. Για το λόγο αυτό μεγάλα επενδυτικά σχέδια υλοποιούνται σε αυτούς τους τομείς

✦ Η γραφειοκρατία

✦ Ο μεγάλος αριθμός εθνοτήτων, θρησκειών και γλωσσών (Ινδικό Υπουργείο Οικονομικών)

Οι Wei –Balasubramanyam (2004:47-73) αναφέρουν ότι από το 1991, η Ινδία παρουσιάζεται πιο απελευθερωμένη και οργανώνει το καθεστώς της ως προς τις Α.Ξ.Ε. καλύτερα σε σύγκριση με τις προηγούμενες δεκαετίες. Είναι σαφές ότι χρειάστηκε μια οικονομική κρίση για την Ινδία ώστε να απελευθερώσει το εμπόριο και το καθεστώς των Α.Ξ.Ε. κι όχι μια θεμελιώδη αλλαγή στη στάση απέναντι στο ρόλο που έχουν οι Α.Ξ.Ε. στην αναπτυξιακή διαδικασία. Ωστόσο, οι μεταρρυθμίσεις του 1991 πραγματοποίησαν ένα μεγάλο διάλειμμα από το προγενέστερο καθεστώς με τους αυστηρούς κανονισμούς στους τομείς της συμμετοχής αλλοδαπών θυγατρικών και τους τρόπους λειτουργίας τους.

Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις του 1991 κατάφεραν να αλλάξουν όλα αυτά. Μαζί με την εικονική κατάργηση του βιομηχανικού συστήματος χορήγησης αδειών, ο έλεγχος στο εξωτερικό εμπόριο και τις Α.Ξ.Ε. χαλάρωσε σημαντικά, καθώς η κυβέρνηση προχώρησε σε άρση του ορίου ιδιοκτησίας μετοχών από τις πολυεθνικές. Οι μεταρρυθμίσεις είχαν ως

αποτέλεσμα την αυξημένη εισροή Α.Ξ.Ε. κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Ακόμα κι έτσι, ο όγκος των Α.Ξ.Ε. στην Ινδία παρέμεινε σχετικά χαμηλός σε σύγκριση με τις περισσότερες άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. (Wei –Balasubramanyam, 2004: 47-73)

Αυτοί που υποστηρίζουν ότι η Ινδία θα πρέπει να αποσκοπεί στην αύξηση του όγκου των Α.Ξ.Ε. αναφέρουν ότι όσον αφορά τις Α.Ξ.Ε., πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες. Οι Α.Ξ.Ε. φέρνουν τεράστια πλεονεκτήματα (νέα κεφάλαια, τεχνολογία, διοικητική εμπειρία, καθώς και πρόσβαση σε ξένες αγορές), με μικρά ή καθόλου μειονεκτήματα. (Bajraϊ και Sachs, 2000:1-6).

Ωστόσο, το εμπόριο της Ινδίας και το καθεστώς Α.Ξ.Ε. αποτελούν σημαντικά εμπόδια για την αύξηση των εισροών. Βεβαίως, το 1991 οι μεταρρυθμίσεις χαλάρωσαν σημαντικά το καθεστώς. Ακόμα κι έτσι, το προϊόν κι οι στρεβλώσεις της αγοραπό το προγενέστερο καθεστώς εξακολουθούν να υφίστανται. (Wei –Balasubramanyam, 2004: 47-73)

9.4. Συμπεράσματα

Τα χαμηλά ποσοστά των Α.Ξ.Ε. στην Ινδία σε σχέση με κάποιες οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ασίας, ιδιαίτερα με την Κίνα, αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης αρκετών οικονομολόγων. Μια πρόσφατη έκθεση της κυβέρνησης (Government of India, 2002) εξετάζει τους λόγους για τους οποίους οι επιδόσεις της Ινδίας στον τομέα των Α.Ξ.Ε. ήταν ανεπαρκείς. Οι κυριότεροι περιορισμοί ήταν:

- ⊕ Η εικόνα κι η συμπεριφορά καθώς υπάρχει η αντίληψη μεταξύ των επενδυτών ότι οι αλλοδαπές επιχειρήσεις εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται με καχυποψία και δυσπιστία στην Ινδία.

- ⊕ Η εσωτερική πολιτική, καθώς ενώ η πολιτική των Α.Ξ.Ε. είναι πολύ απλή και μειώνονται οι περιορισμοί σε όλους τους τομείς, κάθε ξένος επενδυτής υπόκειται σε εγχώριους κανονισμούς, οι οποίοι θεωρούνται υπερβολικοί.

- ⊕ Οι διαδικασίες, αφού παρά το γεγονός ότι η έγκριση των επενδύσεων δίνεται πολύ εύκολα, για την πραγματοποίηση της απαιτεί μια σειρά από περαιτέρω εγκρίσεις από τις κεντρικές, κρατικές και τοπικές αρχές, που οδηγεί σε σημαντικές καθυστερήσεις.

- ⊕ Οι καθυστερήσεις στις νομικές διαδικασίες. Παρά το ιδιαίτερα δομημένο νομικό σύστημα, η διαφορά ανάμεσα στο διακανονισμό και την εκτέλεση των συμβάσεων είναι χρονοβόρες δραστηριότητες στην Ινδία.

- ⊕ Η ποιότητα των υποδομών που κάνει τους ξένους επενδυτές να ανησυχούν για τα προβλήματα στις υποδομές - ιδίως, της ηλεκτρικής ενέργειας και των μεταφορών.

✦ Τα εμπόδια σε κυβερνητικό επίπεδο, αφού οι περισσότεροι παρατηρητές συμφωνούν ότι οι πρακτικές της κυβέρνησης σε θέματα όπως η ιδιοκτησία της γης, το δίκτυο της ενέργειας και του νερού κ.ά., αυξάνουν το χρόνο που χρειάζεται μια μονάδα για να λειτουργήσει. Οι διαφορές αυτές εξηγούν εν μέρει τη δυσανάλογη ροή των Α.Ξ.Ε. σε ορισμένες πολιτείες της Ινδίας. Επιπλέον, υπάρχουν ορισμένα φορολογικά εμπόδια στην απρόσκοπτη ροή των αγαθών κι υπηρεσιών στο εσωτερικό της χώρας, αν και το επίπεδο των αυτών των εμποδίων έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια.

Κεφάλαιο 10^ο

Α.Ξ.Ε. στην Κίνα

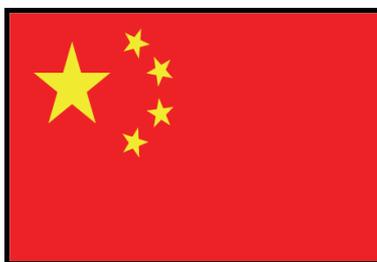

Πύργος στην Απαγορευμένη Πόλη

10.1. Προφίλ χώρας

Τα ακόλουθα δημογραφικά στοιχεία είναι από τη CIA World Factbook και αναφέρονται μόνο στην ηπειρωτική Κίνα.

- ▶ **Πλήρες όνομα:** People's Republic of China
- ▶ **Πληθυσμός:** 1.34 εκατομ (2009)
- ▶ **Πρωτεύουσα:** Beijing
- ▶ **Μεγαλύτερη πόλη:** Shanghai
- ▶ **Συνολική επιφάνεια:** 9.596.960 τετραγωνικά χλμ.
- ▶ **Επικρατέστερη γλώσσα:** Mandarin Chinese
- ▶ **Επικρατέστερη θρησκεία:** Βουδισμός, Χριστιανισμός, Ισλαμισμός, Ταοϊσμός
- ▶ **Προσδόκιμο όριο ζωής:** 71 χρόνια (άντρες), 75 χρόνια (γυναίκες)
- ▶ **Νόμισμα:** 1 Renminbi (yuan) (Y) = 10 jiao = 100 fen
- ▶ **Εξαγόμενα προϊόντα:** Μεταποιημένα προϊόντα, υφάσματα, ενδύματα, ηλεκτρονικά, όπλα
- ▶ **Κατάταξη ως προς τον Πληθυσμό παγκοσμίως:** 1
- ▶ **A.E.Π. (\$ δισ., 2007):** 3,280.2
- ▶ **κ.κ. A.E.Π. (2007):** 5,325.2
- ▶ **Πραγματικού A.E.Π. (% , 2007):** 11,9
- ▶ **Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης, (2006):** 0,76
- ▶ **κ.κ. A.E.Π. ως ποσοστό (%) του παγκόσμιου συνόλου, (2007):** 10,8
- ▶ **Ανεργία (% εργατικού δυναμικού, 2008):** 9,0
- ▶ **Συντελεστής Gini(2009):** 47,0
- ▶ **Σημαία:**

Πηγή: The World FactBook

Τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Ξένου Εμπορίου κι Οικονομικής Συνεργασίας (Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation) της Κίνας καταγράφουν

συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον των επενδυτών για τη χώρα και κατά την περίοδο που εξετάζουμε, δηλαδή από το 1980 έως το 2006 από διάφορα τεύχη της U.N.C.T.A.D. (World Investment Report) προκύπτει ότι οι συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. ήταν συνολικά \$702.958 εκατ.

Η Κίνα είναι μέλος των οργανισμών: World Trade Organization, Economic & Social Commission for Asia and Pacific (E.S.C.A.P.), Asia-Pacific Economic Cooperation (A.P.E.C.), World Customs Organization (W.C.O.), Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (C.I.T.E.S.) κ.α.

Χάρτης 3: Κίνα

Πηγή: The World FactBook

Παρατηρώντας την τομεακή κατανομή των Α.Ξ.Ε., κι όπως αποδεικνύεται από τους Huang και Shirai (1994), χαρακτηριστικό των Α.Ξ.Ε. στην Κίνα είναι η άνιση κατανομή ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας. Κατά τη δεκαετία του 1980, το μεγαλύτερο μέρος τους χρησιμοποιήθηκε στην εκμετάλλευση της ακίνητης περιουσίας και στο δευτερογενή τομέα, κυρίως στην κλωστοϋφαντουργία, την παραγωγή ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών προϊόντων κ.α.

Ως προς τη δομική μορφή των Α.Ξ.Ε., μέχρι τα μέσα της δεκαετία του 1990 κυριαρχούν οι μεικτές επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, οι Qu και Green (1997) παρατηρούν ότι από το 1979 έως το 1994 από τις 220.000 περίπου Α.Ξ.Ε. οι 139.260 ήταν μεικτών επιχειρήσεων, οι 34.320 ήταν περιπτώσεις συμμετοχικών εταιρειών ενώ οι 46.420 εταιρειών αμιγώς ξένης ιδιοκτησίας.

Δύο από τους κυριότερους λόγους για τους οποίους η Κίνα προσελκύει Α.Ξ.Ε. είναι το χαμηλό κόστος εργασίας κι οι τεράστιες δυνατότητες στην εγχώρια αγορά των 1,2 δισεκατομμυρίων καταναλωτών. Τα στοιχεία που παρέχονται από το Υπουργείο Εμπορίου έδειξαν ότι οι εισροές Α.Ξ.Ε. ήταν \$53,781 δις τους πρώτους μήνες του 2004 και αυξάνονται κατά 23% κάθε έτος. (A.S.E.A.N., 2006)

Ο Οργανισμός Προσέλκυσης Επενδύσεων (Investment Promotion Agency) του M.O.F.C.O.M. αναφέρει ότι μετά την ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, η Κίνα έγινε μια από τις μεγαλύτερες οικονομικά χώρες στον κόσμο και με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Στο σύνολό τους, οι άνθρωποι έχουν φθάσει σε ένα εύπορο βιοτικό επίπεδο. Από το 1953 έως το 2005, η Κίνα έκανε αξιόλογες επιτυχίες, οι οποίες έθεσαν ένα γερό θεμέλιο για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας.

10.2. Οικονομικό σύστημα Κίνας

Η εξέλιξη του οικονομικού συστήματος με τη δημόσια ιδιοκτησία παίζει κυρίαρχο ρόλο κι οι διάφορες μορφές ιδιοκτησίας που αναπτύσσονται είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό του σοσιαλιστικού οικονομικού συστήματος. Σκοπός είναι η διατήρηση και βελτίωση του βασικού οικονομικού συστήματος κι η μεταρρύθμιση των κρατικών περιουσιακών στοιχείων του συστήματος διαχείρισης.

Η απορρόφηση των Α.Ξ.Ε. από την Κίνα αποτελούν σημαντικό περιεχόμενο της θεμελιώδους αρχής της Κίνας για το *άνοιγμα προς τον έξω κόσμο* και είναι μία από τις κυριότερες πρακτικές της σοσιαλιστικής οικονομίας.

Οι ξένες επενδύσεις χωρίζονται ουσιαστικά σε άμεσες επενδύσεις και σε άλλα επενδυτικά μέσα. Η άμεση επένδυση, η οποία έχει εγκριθεί ευρέως, περιλαμβάνει κινεζικές - ξένες κοινοπραξίες, από κοινού εκμετάλλευση κι αποκλειστικά ξένες επιχειρήσεις, που χρηματοδοτούνται από ξένους για απόκτηση μετοχών εταιριών και την από κοινού ανάπτυξη:

1. Κινεζικές - ξένες κοινοπραξίες

Έχουν συσταθεί στην Κίνα με κοινά κεφάλαια με ξένες εταιρείες, επιχειρήσεις, άλλους οικονομικούς οργανισμούς κι άτομα από κινεζικές εταιρείες, επιχειρήσεις, άλλους οικονομικούς οργανισμούς κι ιδιώτες. Το κύριο χαρακτηριστικό είναι ότι τα συμβαλλόμενα μέρη επενδύουν μαζί, λειτουργούν από κοινού, αναλαμβάνουν κινδύνους, σύμφωνα με την αναλογία των κεφαλαίων τους κι αναλαμβάνουν την ευθύνη των ζημιών και των κερδών. Οι κινεζικές - ξένες κοινοπραξίες είναι από τις πρώτες μορφές της απορρόφησης Α.Ξ.Ε. στην Κίνα κι αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο ποσοστό.

2. Συνεταιριστικές επιχειρήσεις

Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις ονομάζονται επίσης συμβατικές επιχειρήσεις συνεργασίας. Έχουν συσταθεί στην Κίνα με κοινά κεφάλαια ή όρους με ξένες εταιρείες, επιχειρήσεις, άλλους οικονομικούς οργανισμούς κι άτομα από κινεζικές εταιρείες, επιχειρήσεις, άλλους οικονομικούς οργανισμούς κι ιδιώτες. Τα δικαιώματα κι οι υποχρεώσεις

των διαφόρων μερών ενσωματώνονται στη σύμβαση. Για τη δημιουργία μιας συνεταιριστικής επιχείρησης, το ξένο μέρος εφοδιάζει όλα ή τα περισσότερα από τα κεφάλαια, ενώ το κινεζικό μέρος προσφέρει τη γη, τις εγκαταστάσεις του εργοστασίου, διάφορες άλλες χρήσιμες παροχές, καθώς επίσης κι ένα συγκεκριμένο ποσό του κεφαλαίου.

3. Αποκλειστικά ξένης ιδιοκτησίας επιχειρήσεις

Οι αποκλειστικά ξένες επιχειρήσεις έχουν δημιουργηθεί εξ ολοκλήρου από ξένες εταιρείες στην Κίνα ή από άλλους οικονομικούς οργανισμούς κι ιδιώτες, σύμφωνα με τους νόμους της Κίνας. Το νομικό σύστημα της χώρας, ως προς τις επιχειρήσεις που χρηματοδοτούνται από κεφάλαια του εξωτερικού, αναφέρει ότι η εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων θα πρέπει να διευκολύνει την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας μας και να είναι σύμφωνη τουλάχιστον με ένα από τα ακόλουθα κριτήρια:

- ⊕ οι επιχειρήσεις πρέπει να υιοθετήσουν τη διεθνή προηγμένη τεχνολογία
- ⊕ όλα ή τα περισσότερα από τα προϊόντα πρέπει να είναι προσανατολισμένα στις εξαγωγές.

4. Κοινή εκμετάλλευση

Η από κοινού εκμετάλλευση αποτελεί τη σύντηξη της θαλάσσιας και χερσαίας από κοινού εκμετάλλευσης του πετρελαίου. Είναι ένα ευρέως χρησιμοποιούμενο μέτρο της οικονομικής συνεργασίας στον διεθνή τομέα των φυσικών πόρων. Τα χαρακτηριστικά είναι ο υψηλός κίνδυνος, η υψηλή επένδυση κι η μεγάλη ανταμοιβή.

5. Εταιρείες που χρηματοδοτούνται από ξένα κεφάλαια για την απόκτηση μετοχών

Οι ξένες επιχειρήσεις, οι διάφοροι οικονομικοί οργανισμοί κι οι ιδιώτες αποτελούν τις εταιρείες αυτές σε συνδυασμό με κινεζικές επιχειρήσεις κι άλλους οικονομικούς οργανισμούς. Το σύνολο των κεφαλαίων των εταιρειών αποτελείται από ίσα μερίδια, οι μέτοχοι αναλαμβάνουν τις ευθύνες για την εταιρεία σύμφωνα με τις μετοχές που αγοράζουν κι η εταιρεία αναλαμβάνει τις ευθύνες για όλα τα χρέη της. Οι μετοχές που αγοράστηκαν και βρίσκονται στην κατοχή των ξένων επενδυτών αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 25% του συνολικού εγγεγραμμένου κεφαλαίου της εταιρείας.

6. Νέοι τύποι των ξένων επενδύσεων

Εκτός από την επέκταση των περιοχών και το άνοιγμα της εγχώριας αγοράς, η Κίνα πρέπει, επίσης, να εξερευνήσει και να επεκτείνει ενεργά νέες μορφές της αξιοποίησης των Α.Ξ.Ε. Δεδομένου ότι οι Σ. & Ε. έχουν καταστεί ο κυριότερος τύπος των διεθνών Α.Ξ.Ε., η κινεζική κυβέρνηση ερευνά και θεσπίζει σχετικές πολιτικές, έτσι ώστε να διευκολύνει τους ξένους να επενδύσουν στην Κίνα μέσω των Σ. & Ε. (M.O.F.C.O.M.)

10.3. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Κίνα

Η Κίνα έχει καταφέρει να αποσπάσει το μεγαλύτερο όγκο Α.Ξ.Ε. τα τελευταία χρόνια.

Στον Πίνακα 4 έχουμε τις εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα από το 1980 έως το 2006.

Πίνακας 4:

Εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα

ΈΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ*	% ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ Α.Ξ.Ε.	% Α.Ξ.Ε. ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ
1980	57,00	0,10	0,74
1981	265,00	0,38	1,10
1982	430,00	0,72	1,63
1983	916,00	1,81	5,19
1984	1.419,00	2,41	8,00
1985	1.956,00	3,37	13,78
1986	2.243,73	2,53	14,28
1987	2.313,53	1,64	10,82
1988	3.193,68	1,94	10,55
1989	3.392,57	1,76	11,08
1990	3.487,11	1,73	9,72
1991	4.366,34	2,82	10,93
1992	11.007,51	6,46	20,70
1993	27.514,95	12,28	35,46
1994	33.766,50	13,28	32,61
1995	37.520,53	10,95	32,36
1996	41.725,52	10,62	28,38
1997	45.257,04	9,25	23,75
1998	45.462,75	6,41	23,97
1999	40.318,71	3,67	17,65
2000	40.714,81	2,88	15,90
2001	46.877,59	5,63	22,11
2002	52.742,86	8,48	31,71
2003	53.505,00	9,49	29,94
2004	60.630,00	8,17	21,42
2005	72.406,00	7,66	23,04
2006	69.468,00	5,32	18,33
ΣΥΝΟΛΑ	702.957,73		

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Έκατ. \$

Η Κίνα προσαρμόστηκε στη νέα κατάσταση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης, τηρώντας τις αρχές της χρήσης των ξένων κεφαλαίων που συνδυάζουν την απορρόφηση ξένων κεφαλαίων με την προσαρμογή της οικονομικής δομής και την προώθηση της βιομηχανικής αναβάθμισης, τη βελτίωση του σοσιαλιστικού συστήματος της αγοράς, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, την επέκταση των εξαγωγών και την ανάπτυξη της ανοικτής οικονομίας, τη δυναμική αξιοποίηση της δυτικής περιοχής της Κίνας και την προώθηση της αρμονικής ανάπτυξης των περιφερειακών οικονομιών. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για την περαιτέρω βελτίωση του περιβάλλοντος για τις Α.Ξ.Ε., να γίνει έρευνα για νέες μεθόδους απορρόφησης ξένων κεφαλαίων, να δοθεί έμφαση στην απορρόφηση προηγμένων τεχνολογιών, σύγχρονης διαχείρισης κι ιδιαίτερων δεξιοτήτων και να απορροφώνται ενεργά τα ξένα κεφαλαία στις βιομηχανίες, να ενθαρρύνονται οι πολυεθνικές ώστε να επενδύουν στις περιφέρειες και να προωθηθεί το εμπόριο στον τομέα των υπηρεσιών.

Για τους λόγους αυτούς η χώρα θα πρέπει να προχωρήσει σε:

✦ Ενεργειακή βελτίωση του πολιτικού και νομικού περιβάλλοντος για τις Α.Ξ.Ε. και σε ενίσχυση της διοίκησης. Για την ένταξη στον Π.Ο.Ε. (το 2001) και το άνοιγμα της οικονομίας, η χώρα βελτίωσε περαιτέρω το νομικό σύστημα της απορρόφησης Α.Ξ.Ε., διατήρησε τη σταθερότητα, τη συνέπεια, την προβλεψιμότητα και τη σκοπιμότητα των πολιτικών και της νομοθεσίας των ξένων επενδυτικών νόμων και δημιούργησε ένα ενωμένο, σταθερό, διαφανές και προβλέψιμο περιβάλλον για τις Α.Ξ.Ε.

✦ Θα πρέπει να διατηρήσει και να βελτιώσει ένα ανοικτό και δίκαιο περιβάλλον της αγοράς. Θα πρέπει να απαγορεύει κατηγορηματικά την καταχρηστική είσπραξη τελών από ξένες εταιρείες και να λάβει μέτρα για την κατάργηση του τοπικού προστατευτισμού και του βιομηχανικού μονοπωλίου. Είναι, επίσης, απαραίτητο να ενισχυθούν τα νόμιμα μέτρα για την προστασία του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και να καθιερώσει ένα ανοικτό, ενιαίο και δίκαιο περιβάλλον της αγοράς και να προστατεύσει τα νόμιμα δικαιώματα των ξένων εμπόρων σύμφωνα με τον νόμο.

✦ Θα πρέπει να ασχοληθεί με το περαιτέρω άνοιγμα στον τομέα των υπηρεσιών της βιομηχανίας. Οφείλει να καθιερώσει κανονισμούς για τη βιομηχανία των υπηρεσιών και να διαμορφώσει ένα ενιαίο και τυποποιημένο σύστημα για την ένταξη στην αγορά των ξένων επενδυτικών υπηρεσιών. Επιβάλλεται να ενθαρρύνει την εισαγωγή σύγχρονων αντιλήψεων

και προηγμένων υπηρεσιών με την εμπειρία της διαχείρισης, των τεχνολογιών και των σύγχρονων τρόπων λειτουργίας της αγοράς.

⊕ Θα πρέπει να ενθαρρύνει τους ξένους επιχειρηματίες ώστε να επενδύσουν στη νέα βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας, τη βασική βιομηχανία και την υποστηρικτική βιομηχανία. Η ικανότητα της τεχνολογικής καινοτομίας και της αιφύρου ανάπτυξης αντανακλούν τα πλεονεκτήματα της ανταγωνιστικότητας μιας χώρας και για το λόγο αυτό θα πρέπει να εξακολουθήσει να ενθαρρύνει τους ξένους επενδυτές για την εισαγωγή, την ανάπτυξη και την καινοτομία στην τεχνολογία. Για να προσελκύσουν ξένους ώστε να επενδύσουν στην υποστήριξη της βιομηχανίας θα πρέπει να ενθαρρυνθεί ο εντοπισμός νέων υλικών, να δοθεί ώθηση στις εγχώριες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις για να συνεργαστούν με ξένες εταιρείες και να προχωρήσουν στην εισαγωγή κι εφαρμογή της τεχνολογία που ταιριάζει με τις μεγάλες επιχειρήσεις (που χρηματοδοτούνται από ξένα κεφάλαια) ώστε να εισέλθουν στην παραγωγή και στις πωλήσεις του δικτύου των πολυεθνικών εταιρειών.

⊕ Θα πρέπει να προσελκύσουν ενεργά περισσότερες πολυεθνικές εταιρείες για να επενδύουν στην Κίνα που αποτελεί ηγετική δύναμη της παγκόσμιας οικονομίας σήμερα. Πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στη βελτίωση των σχετικών πολιτικών που αφορούν την προσέλκυση πολυεθνικών εταιρειών ώστε να επενδύουν στην Κίνα, να καθοριστούν κεντρικά γραφεία και να δημιουργηθούν διασυνοριακά κέντρα προμηθειών. Χρησιμοποιώντας την εμπειρία και τις μεθόδους των Σ. & Ε. των άλλων χωρών και λαμβάνοντας υπόψη το οικονομικό σύστημα με τα χαρακτηριστικά της Κίνας, θα πρέπει να βελτιώσει την πολιτική και τις διατάξεις των επενδύσεων μέσω Σ. & Ε. και να δοθεί έμφαση στις διάφορες διατάξεις για την εισαγωγή ξένων επιχειρήσεων που χρηματοδοτούνται από το εσωτερικό και στο εξωτερικό.

⊕ Είναι ακόμη απαραίτητη η περαιτέρω προώθηση Α.Ξ.Ε. στις κεντρικές και δυτικές περιοχές. Οι τεράστιες αυτές περιοχές είναι πλούσιες σε γεωργικούς, κτηνοτροφικούς, ορυκτούς και τουριστικούς πόρους. Η χώρα διαθέτει μεγάλο πληθυσμό και μια αγορά με μεγάλη εργατική δύναμη, βασικά στοιχεία για την παραγωγή είναι σχετικά φθηνά κι έχει υιοθετήσει τη δυτική στρατηγική ανάπτυξης ως προς τις εγκαταστάσεις, τις μεταφορές, την επικοινωνία και τις κατασκευές. Λόγω της βελτίωσης του επενδυτικού περιβάλλοντος και της οικολογικής ανάπτυξης, οι ξένοι επιχειρηματίες που επενδύουν σε αυτές τις περιοχές εκμεταλλεύονται τις καινούργιες ευκαιρίες και τη διαρκή ανάπτυξη.

Ο Οργανισμός Προσέλκυσης Επενδύσεων (Investment Promotion Agency) του Μ.Ο.Φ.Σ.Ο.Μ. αναφέρεται επίσης στις προοπτικές και τις τελευταίες τάσεις απορρόφησης κεφαλαίων της χώρας. Το 2008, στην Κίνα ο αριθμός των νεοσύστατων επιχειρήσεων

μειώθηκε ενώ κατάφερε να απορροφήσει Α.Ξ.Ε. ύψους \$111.17 εκατ. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρόλο που οι παγκόσμιες Α.Ξ.Ε. μειώθηκαν σημαντικά το 2008, στην πραγματικότητα οι Α.Ξ.Ε. στην Κίνα αυξήθηκαν.

Ως προς τις χώρες προέλευσης οι επενδύσεις από τις Η.Π.Α., την Ε.Ε. και την Ιαπωνία στην Κίνα αυξήθηκαν ελαφρά, αλλά το ποσοστό στο σύνολο των ξένων κεφαλαίων ήταν χαμηλότερο.

Ως προς την τομεακή κατανομή, το ποσοστό των κατασκευών μειώθηκε ελαφρά, αλλά η βιομηχανία παραμένει η κύρια περιοχή των Α.Ξ.Ε.. Το ποσό Α.Ξ.Ε. που απορροφάται στους τομείς της γεωργίας, της δασοκομίας, της κτηνοτροφίας και της αλιείας αυξήθηκε σημαντικά αλλά το ποσοστό παρέμεινε μικρό κι η απορρόφηση ξένων επενδύσεων στον κλάδο των υπηρεσιών διατήρησε σταθερή και γρήγορη ανάπτυξη.

Όσον αφορά στην τοπική διανομή, οι Α.Ξ.Ε. εξακολουθούν να συγκεντρώνονται στην ανατολική Κίνα, με τις περιοχές στη δυτική Κίνα να προσελκύουν συνεχώς περισσότερες ξένες επενδύσεις.

Το 2009, λόγω των περιπλοκών του οικονομικού περιβάλλοντος στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, η Κίνα αντιμετώπισε πολλές προκλήσεις καθώς και κάποιες ευκαιρίες στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Συγκεκριμένα, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Κίνα στην προσέλκυση Α.Ξ.Ε. πηγάζουν από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, καθώς οι προοπτικές της οικονομικής ανάπτυξης στον κόσμο είναι χαμηλές κι η παγκόσμια ροή κεφαλαίων αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω. Οι κυριότερες χώρες που επενδύουν στην Κίνα βρίσκονται σε οικονομική στασιμότητα και ύφεση.

Ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης στην οικονομία της Κίνας γίνεται περισσότερο προφανής, καθώς μετά από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης η χρηματοδότηση έγινε δυσκολότερη και μειώθηκε η αποδοτικότητα κι η αγορά κεφαλαίων. Το τελευταίο τρίμηνο του 2008, το ποσοστό αύξησης του κινεζικού Α.Ε.Π. ήταν μόνο 6,8% και μπορούμε να πούμε ότι η κινεζική οικονομική ανάπτυξη έχει προφανώς επιβραδυνθεί. Η ανταγωνιστικότητα της Κίνας για την προσέλκυση επενδύσεων έχει αποδυναμωθεί.

Ωστόσο, η χώρα έχει και κάποιες ευκαιρίες στην ελκυστικότητα των Α.Ξ.Ε. αφού οι αναδυόμενες χώρες γίνονται νέες πηγές ξένων επενδύσεων κι η διαδικασία της διεθνοποίησης των πολυεθνικών εταιρειών διατηρείται. Επίσης, οι βασικές πτυχές της κινεζικής οικονομικής ανάπτυξης δεν αλλάζουν και παραμένει πολύ ελκυστική για ξένες επενδύσεις.

Το 2008, η κινεζική οικονομία διατήρησε σταθερή και γρήγορη ανάπτυξη και σχεδίασε κι εφάρμοσε ένα πακέτο σχεδίων για την καταπολέμηση της οικονομικής κρίσης

και τη διατήρηση της ανάπτυξης, την ανάπτυξη της εγχώριας ζήτησης και την προσαρμογή της δομής με στόχο την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη. Η διατήρηση σταθερής και ταχείας οικονομικής ανάπτυξης αποτέλεσε τον πρωταρχικό στόχο της μακροοικονομικής προσαρμογής και ελέγχου το 2009. Λόγω της καλής οικονομικής στάσης, πολλοί επενδυτές εξακολουθούν να είναι αισιόδοξοι για την Κίνα.

Η κινεζική κυβέρνηση εκδίδει συνεχώς μέτρα σταθεροποίησης των ξένων επενδύσεων και βελτίωση της ποιότητας των χρησιμοποιούμενων Α.Ξ.Ε.

Για να σταθεροποιήσει τις ξένες επενδύσεις και να αυξήσει την ποιότητα των χρησιμοποιούμενων ξένων επενδύσεων, το 2009, η Κίνα έλαβε τα ακόλουθα μέτρα:

- ✦ Τελειοποίηση του επενδυτικού περιβάλλοντος κι αύξηση της ανταγωνιστικότητας στην προσέλκυση επενδύσεων

- ✦ Βελτίωση της δομής της χρήσης Α.Ξ.Ε. και προώθηση της εγχώριας βιομηχανίας, ενθάρρυνση των Α.Ξ.Ε. στη βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας, διατήρησης της και εφαρμογή των σύγχρονων υπηρεσιών

- ✦ Βελτίωση της περιφερειακής διάρθρωσης των Α.Ξ.Ε., βελτίωση της χρηματοδότησης και των φορολογικών πολιτικών, διευκόλυνση των επενδύσεων, χαμηλότερο κόστος διοικητικής μέριμνας και τόνωση της βιομηχανίας στην Κεντρική και Δυτική Κίνα.

- ✦ Καινοτομία στους τρόπους αξιοποίησης των Α.Ξ.Ε. κι αύξηση των Σ. & Ε. ώστε οι ξένες επενδύσεις να προωθήσουν την εσωτερική αναδιοργάνωση των επιχειρήσεων και την αναβάθμιση της βιομηχανίας.

- ✦ Μακροοικονομική προσαρμογή και πολιτικές ελέγχου στις ευκαιρίες ανάπτυξης της βιομηχανίας. Παρά τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση και την επιβράδυνση της κινεζικής οικονομικής ανάπτυξης, η Κίνα πραγματοποίησε θετικές οικονομικές πολιτικές και εφάρμοσε μια σειρά προσαρμογών και μέτρων ελέγχου, εκμεταλλευόμενη έτσι τις ευκαιρίες ανάπτυξης στις βιομηχανίες που σχετίζονται με την επέκταση της εγχώριας ζήτησης.

Παρά την περίπλοκη κατάσταση στο εσωτερικό και στο εξωτερικό το 2009 και τις τεράστιες προκλήσεις ως προς τις Α.Ξ.Ε., η Κίνα διατηρεί τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- ✦ Όσον αφορά τη χώρα προέλευσης, η Ευρώπη κι οι Η.Π.Α. υπέφεραν σε μεγάλο βαθμό από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης κι οι επενδύσεις αναμένεται να μειωθούν δραματικά. Η Ιαπωνία κι η Νότια Κορέα αντιμετώπισαν λιγότερες δυσκολίες από την κρίση αλλά το ποσοστό των ξένων επενδύσεων από τις ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες, από τις Η.Π.Α. κι άλλες ανεπτυγμένες χώρες που επενδύουν στην Κίνα είναι σχετικά χαμηλό.

- ✦ Από την άποψη των βιομηχανιών, λόγω των επιπτώσεων του οικονομικού

περιβάλλοντος και των πολιτικών, το ποσοστό του μεταποιητικού τομέα στην αξιοποίηση των Α.Ξ.Ε. αναμένεται να μειωθούν ελαφρά, με την αξιοποίηση των Α.Ξ.Ε. στη γεωργία, τη δασοκομία, τη κτηνοτροφία και την αλιεία να σημειώνει συνεχώς αύξηση και το ποσοστό χρησιμοποίησης των Α.Ξ.Ε. από τις υπηρεσίες να αυξάνεται σε μικρό βαθμό. (M.O.F.C.O.M.)

Λόγω του όγκου των Α.Ξ.Ε. που τοποθετούνται στην Κίνα και της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας η ανταγωνιστικότητα της έχει μελετηθεί από τους Gao (2002) και Adams (2004), οι οποίοι ασχολήθηκαν με το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Κίνας, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι τα βασικά χαρακτηριστικά της Κίνας που της προσδίδουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα είναι:

- ✦ Η κατάταξη της χώρας για την ανταγωνιστικότητα όπως αυτή καταγράφεται στο World Economic Forum (W.E.F.). Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ότι η Κίνα, με βάση τους δείκτες που καταγράφουν την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας διαχρονικά καθώς και την ανταγωνιστικότητα στην παρούσα χρονική περίοδο, κατατάσσεται στη 39^η και στη 47^η θέση αντίστοιχα από τις 75 χώρες που συμμετέχουν (W.E.F., 2002). Η μορφή της μεγάλης εγχώριας αγοράς αυξάνει την ανταγωνιστικότητα της χώρας καθώς προσφέρει στις επιχειρήσεις που λειτουργούν στην Κίνα πρόσβαση σε υπηρεσίες χαμηλού κόστους, σε δίκτυα, σε πρωτογενείς πηγές κ.ά.

- ✦ Η Κίνα διαθέτει το πλεονέκτημα του χαμηλού εργατικού κόστους σε συνδυασμό με την τεράστια ποσότητα εργατικού δυναμικού που αποτελεί ίσως την σημαντικότερη πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

- ✦ Το πλεονέκτημα του επενδυτή που εισέρχεται αργοπορημένα στη χώρα (*Latecomer advantage*). Όσοι επενδύουν σε ένα τομέα ο οποίος έχει ήδη προσελκύσει Α.Ξ.Ε. στο παρελθόν μπορούν να διδαχθούν από τους ήδη υπάρχοντες στην περιοχή, τοποθετώντας τα κεφάλαια τους με λιγότερη αβεβαιότητα και χρησιμοποιούν κι εξελίσσουν την υπάρχουσα τεχνολογική διαδικασία. (Gao, 2002 και Adams, 2004)

Οι Fengli και Jing Li, (1999) αναφέρθηκαν στα βασικά στοιχεία της κινεζικής οικονομικής ανάπτυξης που ενισχύσουν τα αποτελέσματα των Α.Ξ.Ε. στην οικονομία της και παρατήρησαν ότι:

- ✦ Η κινεζική οικονομία αναπτύσσεται κατά σχεδόν 10% το χρόνο σε σύγκριση με τις τελευταίες δύο δεκαετίες (ο ταχύτερος ρυθμός ανάπτυξης στον κόσμο).

- ✦ Το ποσοστό αποταμίευσης στην Κίνα ήταν εξαιρετικά υψηλό σε σχεδόν 35% το 1994.

- ✦ Το μέγεθος της φτώχειας έχει μειωθεί σε 6% από 22%.

✦ Σχεδόν 190 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν αποχωρήσει από τη φτώχεια.

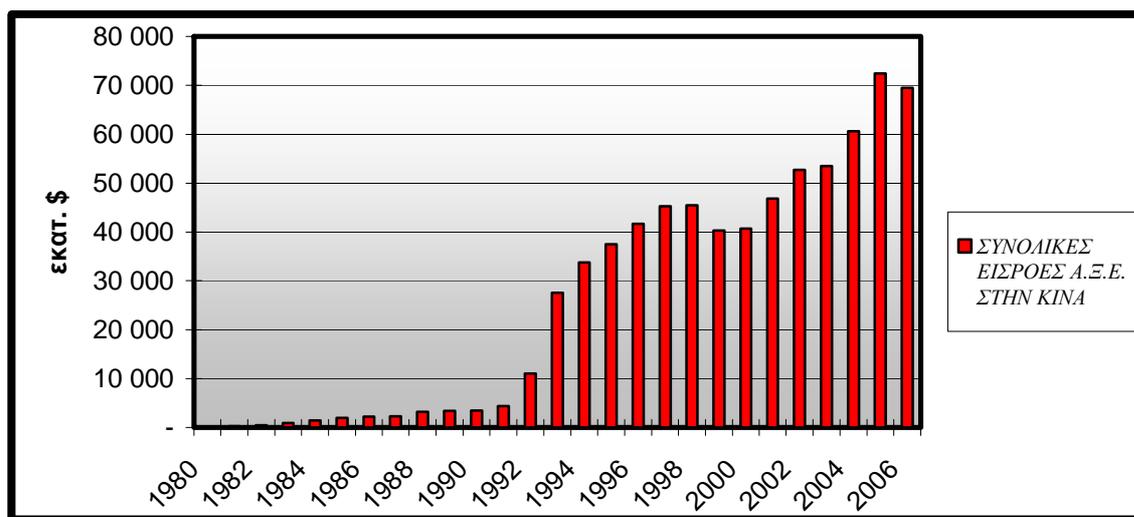
✦ Το τεράστιο ποσό των επενδύσεων που έχουν γίνει στην υποδομή, ειδικά στον τομέα της ενέργειας και των ακινήτων έδωσε ώθηση σε όλα τα προηγούμενα ποσοστά ανάπτυξης.

Ως προς την επενδυτική πολιτική και το επενδυτικό περιβάλλον παρατήρησαν ότι η Κίνα έχει ένα αρκετά περιοριστικό πλαίσιο πολιτικής σε όλες τις προτάσεις Α.Ξ.Ε., που εγκρίνονται για κάθε περίπτωση χωριστά. Οι Α.Ξ.Ε. ωστόσο ενθαρρύνονται (σε κοινοπραξία με εγχώριες κρατικές επιχειρήσεις), στις περισσότερες βιομηχανίες και αγροτικές δραστηριότητες. (Fengli και Jing Li, 1999)

Στο Διάγραμμα 7 παρατηρούμε τις συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα., ενώ στο Διάγραμμα 8 συγκρίνουμε τις εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα με τις εισροές στις αναπτυσσόμενες χώρες κι αντίστοιχα στο Διάγραμμα 9 με τις εισροές στην Ασία. Στη συνέχεια εξετάζουμε τους λόγους και τις περιόδους κατά τις οποίες οι Α.Ξ.Ε. σημείωσαν πτώση.

Διάγραμμα 7:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα

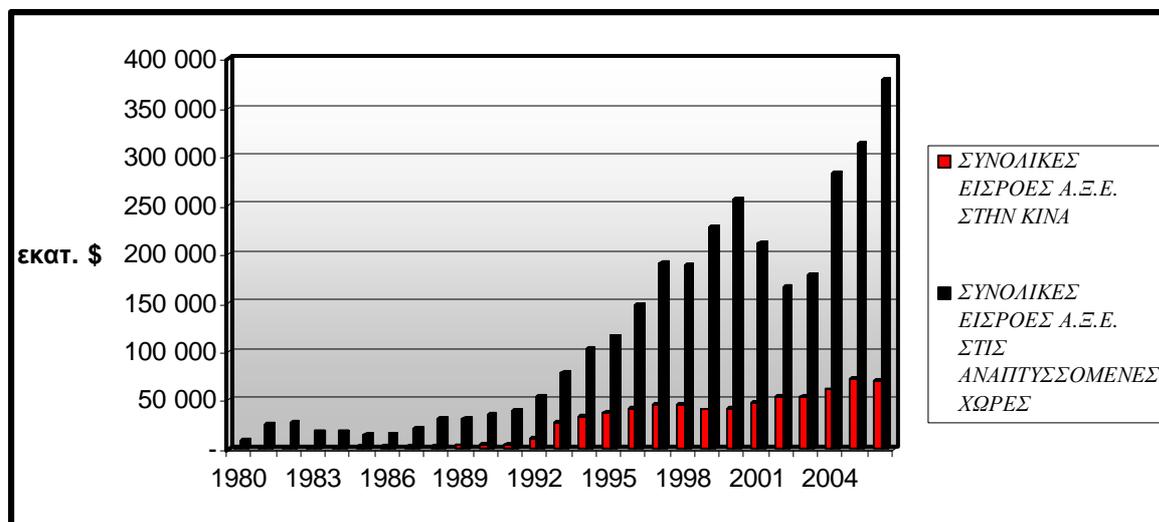

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Στην περίπτωση της Κίνας παρατηρούμε ότι η πορεία των εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων είναι παρόμοια με την πορεία των εισροών στην Ινδική οικονομία που εξετάσαμε προηγουμένως. Στην Κίνα, η πορεία των ροών είναι συνεχώς αύξουσα, με εξαίρεση την περίοδο από το 1998 έως το 2000, λόγω της ενεργειακής κρίσης, ενώ η χρηματοπιστωτική κρίση το 2002 δεν ανάγκασε τις εισροές σε προσωρινή στασιμότητα έως το 2004.

Διάγραμμα 8:

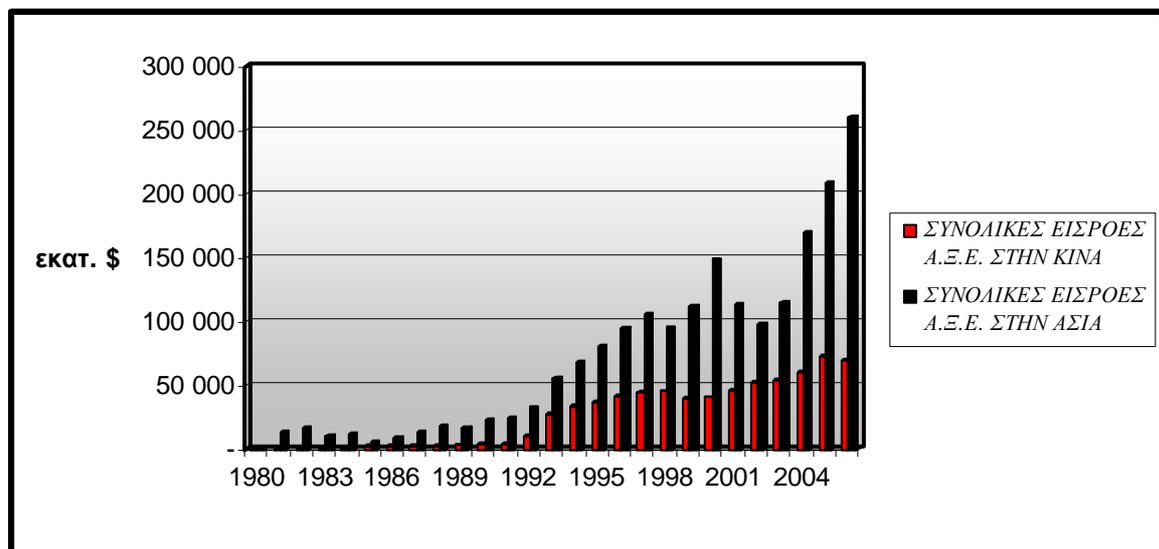
Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα και στις αναπτυσσόμενες χώρες

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Διάγραμμα 9:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα και στην Ασία

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Από το διάγραμμα αυτό παρατηρούμε ότι η Κίνα κατάφερε να αποσπάσει το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών εισροών που απορρόφησε η ευρύτερη περιοχή της Ασίας και συγκριτικά περισσότερα ξένα κεφάλαια από αυτά που κατάφερε να απορροφήσει η Ασία.

10.4. Συμπεράσματα

Η Κίνα αποτελεί πλέον έναν από τους ελκυστικότερους προορισμούς Α.Ξ.Ε. λόγω του μεγάλου όγκου του πληθυσμού της και του φθηνού εργατικού δυναμικού. Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί τεράστια ανάπτυξη στο εμπόριο και στην κατανάλωση ενέργειας καθώς και στις επενδύσεις των παγίων κεφαλαίων που έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη του Α.Ε.Π. και κυρίως του δευτερογενούς τομέα.

Το μέγεθος των Α.Ξ.Ε. που πραγματοποιήθηκαν και συνεχίζουν να υλοποιούνται μέχρι σήμερα αλλά κι ο αριθμός των επενδυτικών σχεδίων τα τελευταία χρόνια είναι ενδεικτικό του ανοίγματος και της απελευθέρωσης της κινεζικής αγοράς. Στην κατάσταση αυτή συνετέλεσαν επίσης οι προσπάθειες εξομάλυνσης του πληθωρισμού, της ανεργίας καθώς και τα μέτρα φορολογικής και δημοσιονομικής-νομισματικής πολιτικής με τα οποία γίνεται φανερή η προσπάθεια της κινεζικής κυβέρνησης να βελτιωθεί και να συμβαδίσει με τα ανεπτυγμένα κράτη, να επιτύχει την κοινωνική ισορροπία και ευημερία προσφέροντας έτσι επιπλέον επενδυτικά κίνητρα στους ξένους επενδυτές.

Παρόλα αυτά, η Κίνα έχει καταφέρει να εισπράξει το μεγαλύτερο ποσοστό Α.Ξ.Ε. στις αναπτυσσόμενες χώρες κι είναι ο κυριότερος αποδεκτής στην Ασία. Ιδιαίτερα μετά το 1984 οι εισροές εκτοξεύτηκαν μέσω της απελευθέρωσης της αγοράς και των μεταρρυθμίσεων που πραγματοποίησε η κυβέρνηση στο επενδυτικό της περιβάλλον.

Κεφάλαιο 11^ο

Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ

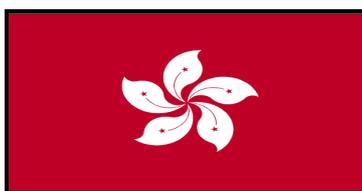

Άποψη της πόλης

11.1. Προφίλ χώρας

Το Χονγκ Κονγκ είναι μια Ειδική Διοικητική Περιφέρεια της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Όπως αναφέρεται και στην επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης του Χονγκ Κονγκ, μετά τη βρετανική κυριαρχία από το 1842 έως το 1997, η Κίνα ανέλαβε την κυριαρχία και καθιερώθηκε η έννοια «*μία χώρα, δύο συστήματα*» που σύμφωνα με το Σύνταγμα του Χονγκ Κονγκ, θα παραμείνει σε ισχύ για 50 χρόνια. Τα δικαιώματα κι οι ελευθερίες των ανθρώπων στο Χονγκ Κονγκ βασίζονται στο αμερόληπτο κράτος δικαίου και την ανεξάρτητη δικαιοσύνη.

- ▶ **Πλήρες όνομα:** Hong Kong
- ▶ **Status:** ειδική διοικητική περιφέρεια της Κίνας / special administrative region of China (ημιαυτόνομο)
- ▶ **Πληθυσμός (2006):** 6.9 εκατομμύρια
- ▶ **Πρωτεύουσα:** City of Victoria
- ▶ **Συνολική έκταση:** 1.104 τετραγωνικά χιλιόμετρα
- ▶ **Επικρατέστερη γλώσσα:** Κινέζικα (Καντονέζικα), Αγγλικά (επίσημες)
- ▶ **Επικρατέστερη θρησκεία:** Βουδισμός, Ταοϊσμός
- ▶ **Προσδόκιμο όριο ζωής:** 79 χρόνια (άντρες), 85 χρόνια (γυναίκες)
- ▶ **Νόμισμα:** δολάριο Χονγκ Κονγκ
- ▶ **Εξαγόμενα προϊόντα:** Ηλεκτρικά κι ηλεκτρονικά αγαθά, ενδύματα
- ▶ **Α.Ε.Π. (2008):** HK \$ 1,653.6 δισ.
- ▶ **κ.κ. Α.Ε.Π. (2008):** HK \$ 236.989
- ▶ **Αύξηση του πραγματικού Α.Ε.Π. (2008):** 2,4% (2008)
- ▶ **Εργατική δύναμη (2008):** 3,65 εκατομμύρια
- ▶ **Ανεργία:** 4,5
- ▶ **Συντελεστής Gini (2009):** 53,3
- ▶ **Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (2006):** 0,94
- ▶ **Σημαία:**

Πηγή: The World FactBook

Η οικονομία του Χονγκ Κονγκ χαρακτηρίζεται από το ελεύθερο εμπόριο, τη χαμηλή φορολογία και την ελάχιστη κρατική παρέμβαση. Είναι η 12^η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο, με την ενδοχώρα της Κίνας να αποτελεί το σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της. Το Χονγκ Κονγκ είναι επίσης μια σημαντική οικονομία των υπηρεσιών, με ιδιαίτερα ισχυρούς δεσμούς με την ηπειρωτική Κίνα και την υπόλοιπη περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού.

Το Χονγκ Κονγκ συμμετέχει ως ανεξάρτητη χώρα στους ακόλουθους οργανισμούς και διεθνείς συμφωνίες: World Customs Organization (W.C.O.), World Trade Organization (W.T.O.), A.P.E.C.⁴, General Agreement on Tariff and Trade (G.A.T.T.), Convention on International Trade in Endangered Species of wild fauna and flora (C.I.T.E.S.), Asia Pacific Economic Cooperation (A.P.E.C.), Closer Economic Partnership Arrangement (C.E.P.A.).

Χάρτης 4: Χονγκ Κονγκ

Πηγή: The World FactBook

Ο πληθυσμός του Χονγκ Κονγκ ήταν περίπου 6,98 εκατομμύρια το 2008. Οι άνθρωποι κινεζικής καταγωγής αποτελούν τη συντριπτική πλειονότητα του πληθυσμού, με τους αλλοδαπούς να αποτελούν περίπου το 5%, που προέρχονται κυρίως από την Ινδονησία (141.012 συνολικά), τις Φιλιππίνες (138.372 συνολικά) και τις Η.Π.Α. (28.624 συνολικά).

Τα Κινέζικα και τα Αγγλικά είναι οι επίσημες γλώσσες του Χονγκ Κονγκ. Τα Αγγλικά χρησιμοποιούνται ευρέως στην κυβέρνηση και τη νομική, στον επαγγελματικό κι επιχειρηματικό τομέα. Οι επαγγελματίες που μιλούν αγγλικά, Καντονέζικα και Putonghua διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις εμπορικές επιχειρήσεις στο Χονγκ Κονγκ και την

---

⁴ *Ο Asia-Pacific Economic Cooperation (A.P.E.C) αποτελεί ένα φόρουμ για 21 χώρες του Ειρηνικού που συνεργάζονται στο περιφερειακό εμπόριο και στην ελευθέρωση των επενδύσεων.*

επιχειρηματική δραστηριότητα στην ηπειρωτική Κίνα και την Ταϊβάν.

- Καντονέζικα: 88,7% του πληθυσμού
- Putonghua: 1,1% του πληθυσμού
- Κινεζική διάλεκτος: 5,8% του πληθυσμού
- Αγγλόφωνοι: 3,1% του πληθυσμού
- Διαφορετική γλώσσα: 1,3% του πληθυσμού

Η κυβέρνηση του Χονγκ Κονγκ, παρουσιάζοντας την επενδυτική πολιτική που ακολουθεί η χώρα, αναφέρει τα διαρκή πλεονεκτήματα που εξασφαλίζουν ότι το Χονγκ Κονγκ είναι ένα περιφερειακό κέντρο επιχειρήσεων της Ασίας. Πρόσφατα παραδείγματα περιλαμβάνουν τη LACOSTE, την ICA AB και την Eurosport. Τρεις από τους λόγους για τους οποίους οι κορυφαίες επιχειρήσεις έχουν επιλέξει για τη δημιουργία των περιφερειακών δραστηριοτήτων τους το Χονγκ Κονγκ είναι:

✦ Καλύτερη θέση και συγκοινωνιακές συνδέσεις μεταξύ Ασίας-Ειρηνικού και διεθνώς: Το Χονγκ Κονγκ βρίσκεται σε στρατηγική τοποθεσία στο κέντρο της Ασίας, με πρόσβαση σε όλες τις βασικές αγορές της περιοχής

✦ Το Χονγκ Κονγκ προσφέρει άμεση πρόσβαση – σύνδεση στην Κίνα, που συνεχίζει να αναπτύσσεται παρά την παγκόσμια οικονομική ύφεση. Η εγγύτητα του Χονγκ Κονγκ με την ηπειρωτική Κίνα έχει καταστήσει τη χώρα το προτιμώμενο σημείο εισόδου στην ηπειρωτική Κίνα για τις επιχειρήσεις για περισσότερο από 150 χρόνια. Η περίφημη ελεύθερη οικονομία του Χονγκ Κονγκ και το διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον εξακολουθούν να παρέχουν ασφαλή οδό προς την ηπειρωτική Κίνα για τις επιχειρήσεις του εξωτερικού. Τα αγγλικά είναι η γλώσσα των επιχειρήσεων στο Χονγκ Κονγκ και πολλοί άνθρωποι μιλούν αγγλικά, Καντονέζικα και την κινεζική γλώσσα και έχουν καλή κατανόηση των διεθνών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων της ηπειρωτικής Κίνας. Πάνω από 3.000 επιχειρήσεις της ηπειρωτικής Κίνας έχουν έδρα το Χονγκ Κονγκ.

✦ Το Χονγκ Κονγκ διαθέτει τον 3^ο χαμηλότερο φόρο στον κόσμο και στη χώρα λειτουργεί ένα χαμηλό και απλό φορολογικό σύστημα. Η φορολογία των επιχειρήσεων έχει ανώτατο όριο 16,5%, ενώ ο φόρος εισοδήματος ανώτατο όριο 15% και δεν εφαρμόζεται φόρος επί των πωλήσεων, των κεφαλαιουχικών κερδών ή των μερισμάτων. (Government of the Hong Kong, Special Administrative Region).

11.2. Οικονομικό σύστημα του Χονγκ Κονγκ

Πρόκειται για μία χώρα με δύο συστήματα καθώς το 1997, το Χονγκ Κονγκ επέστρεψε

στην κυριαρχία της Κίνας, αλλά έχει διατηρήσει όλα τα θεμελιώδη πλεονεκτήματα του ως διεθνής επιχειρηματική πόλη:

- ✦ Ίσους όρους ανταγωνισμού για όλους - δεν υπάρχουν περιορισμοί στην ιδιοκτησία
- ✦ Διαφάνεια κυβέρνησης και κράτος δικαίου στο οποίο κυριαρχεί ανεξάρτητη δικαστική εξουσία
- ✦ Ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, των αγαθών και των πληροφοριών
- ✦ Πλήρως μετατρέψιμο δολάριο ανεξάρτητα από το Renminbi
- ✦ Διαθέτει υψηλό βαθμό αυτονομίας από την ηπειρωτική χώρα με εκτελεστικές και νομοθετικές εξουσίες
- ✦ Τα αγγλικά και τα κινέζικα είναι οι επίσημες γλώσσες του Χονγκ Κονγκ
- ✦ Στο χώρο εργασίας, τα αγγλικά είναι η συνήθης γλώσσα των επιχειρήσεων κι η σύναψη των συμφωνιών πραγματοποιείται στα αγγλικά.

Η χώρα διαθέτει το δεύτερο χαμηλότερο κόστος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και των κινδύνων των επιχειρήσεων στον κόσμο. Επίσης, το Χονγκ Κονγκ έχει χαμηλό, απλό και προβλέψιμο φορολογικό σύστημα. Η πόλη επιβάλλει μόνο τρεις άμεσους φόρους - επί των κερδών, των μισθών και της ιδιοκτησίας - και δεν υπάρχουν τελωνειακοί δασμοί στα εμπορεύματα που εισάγονται στο Χονγκ Κονγκ, εκτός από μερικά είδη που υπόκεινται σε αυστηρούς ελέγχους εισαγωγής κι εξαγωγής. Η κυβέρνηση εισπράττει ειδικό φόρο κατανάλωσης για τον καπνό και τα οινοπνευματώδη ποτά. (Government of the Hong Kong, Special Administrative Region).

Το Χονγκ Κονγκ αναγνωρίζεται ως μια από τις ελεύθερες οικονομίες του κόσμου. Το Heritage Foundation (2009)⁵ έχει θέσει το Χονγκ Κονγκ στην κορυφή του καταλόγου σύμφωνα με το δείκτη της Οικονομικής Ελευθερίας για δώδεκα συναπτά έτη. Το Ινστιτούτο Fraser (2008)⁶ του Καναδά, σε συνεργασία με ιδρύματα από 71 άλλες χώρες, κατατάσσει το Χονγκ Κονγκ ως μια από τις ελεύθερες οικονομίες στον κόσμο στην ετήσια έκθεσή τους για την οικονομική ελευθερία του κόσμου.

Ο Π.Ο.Ε. (2006), ως προς τη μακροοικονομική κατάσταση της χώρας, αναφέρει ότι το Χονγκ Κονγκ είναι μια μικρή ανοικτή οικονομία, οι οικονομικές επιδόσεις της οποίας εξαρτώνται από τις εξελίξεις στο παγκόσμιο και περιφερειακό περιβάλλον. Η οικονομία του

---

⁵ Το Heritage Foundation ασχολείται με την προώθηση συντηρητικών δημόσιων πολιτικών με βάση τις αρχές της ελεύθερης επιχείρησης ο περιορισμένος κυβερνητικός ρόλος, η ατομική ελευθερία, οι παραδοσιακές αμερικανικές αξίες και η ισχυρή εθνική άμυνα.

⁶ Το Ινστιτούτο Fraser ενστερνίζεται τις αρχές της ελεύθερης αγοράς και αντιτίθεται στις κυβερνητικές δαπάνες και τους φόρους

Χονγκ Κονγκ έχει υποστεί αρκετά χρόνια προσαρμογές μετά την ασιατική οικονομική κρίση το 1997. Η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας το 2000, διακόπηκε από μια σειρά εξωτερικών κραδασμών, συμπεριλαμβανομένης της έκρηξης της παγκόσμια «φούσκας» το 2000 και των γεγονότων της 9^{ης} Σεπτεμβρίου το 2001. Πρέπει να αναφέρουμε ότι η λεγόμενη «φούσκα» οφείλεται στην υπερβολική αύξηση των στοιχείων του ενεργητικού, που κατά συνέπεια οδήγησε σε αύξηση του όγκου των συναλλαγών και σε εκτόξευση της τιμής διαπραγμάτευσης των μετοχών. Παρατηρήθηκε επίσης σοβαρή οπισθοδρόμηση λόγω της επιδημίας της αναπνευστικής νόσου S.A.R.S. (*Severe Acute Respiratory Syndrome*) κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2003, ενώ μόλις το ξέσπασμα της επιδημίας υποχώρησε, η οικονομία ανέκαμψε γρήγορα και τέθηκε σε πλήρης ανάκαμψη. Το πραγματικό Α.Ε.Π. αυξήθηκε σημαντικά από 1,8% το 2002 και 3,2% το 2003 σε 8,6% το 2004 και 7,3% το 2005. Τα έτη 2004 και 2005 είχαν τον ταχύτερο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης σε σύγκριση με κάθε δύο συναπτά έτη από το 1988.

Η οικονομία του Χονγκ Κονγκ διατήρησε τη σταθερή ανοδική πορεία της κατά το πρώτο εξάμηνο του 2006, με το πραγματικό Α.Ε.Π. να φτάνει το 6,6%. Η οικονομία είχε ισχυρό εξωτερικό εμπόριο, ανάκαμψη των καταναλωτικών δαπανών καθώς και συνεχιζόμενη αύξηση των επενδύσεων σε μηχανήματα και εξοπλισμό. Έτσι, ενώ το εξωτερικό εμπόριο εξακολουθούσε να αυξάνεται, η εγχώρια ζήτηση διαδραμάτιζε ολοένα και σημαντικότερο ρόλο στην τρέχουσα οικονομική ανάκαμψη. Αυτή η σταθερή οικονομική ανάκαμψη οδήγησε επίσης στη βελτίωση των συνθηκών της αγοράς εργασίας. Επίσης, οι τιμές και ο πληθωρισμός παρέμεναν σε ικανοποιητικά επίπεδα.

Η κυβέρνηση ξεκίνησε δημόσια διαβούλευση για την φορολογική μεταρρύθμιση συμπεριλαμβανομένης της εισαγωγής στην Goods and Services Tax (G.S.T.), ένα είδος φόρου προστιθέμενης αξίας, τον Ιούλιο του 2006. Ο κύριος στόχος της προτεινόμενης φορολογικής μεταρρύθμισης ήταν η διεύρυνση της φορολογικής βάσης, ώστε να διασφαλίσει τη μελλοντική ανάπτυξη και ευημερία.

Ένα σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών βοηθά στην ελαχιστοποίηση του κινδύνου επιτοκίου, ενώ το σταθερό δολάριο του Χονγκ Κονγκ είναι επίσης σημαντικό για την οικονομική σταθερότητα, η οποία ενισχύει το ρόλο του Χονγκ Κονγκ ως διεθνούς χρηματοοικονομικού κέντρου. Ο πρωταρχικός στόχος της νομισματικής του Χονγκ Κονγκ είναι η διατήρηση της σταθερότητας του νομίσματος, που ορίζεται ως σταθερή εξωτερική αξία ανταλλαγής του νομίσματος του Χονγκ Κονγκ, από την άποψη της συναλλαγματικής ισοτιμίας του στην αγορά ξένου συναλλάγματος έναντι του δολαρίου Η.Π.Α., σε περίπου HK\$ 7,80 προς U.S. \$ 1.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύθηκαν από τον Π.Ο.Ε., το Χονγκ Κονγκ, ήταν η 11^η μεγαλύτερη εμπορική οντότητα στον κόσμο κατά το 2005 όσον αφορά την αξία των εμπορευμάτων. Ήταν επίσης ο 11^{ος} μεγαλύτερος εισαγωγέας στον κόσμο και ο 11^{ος} μεγαλύτερος εξαγωγέας.

Υποστηριζόμενη από τις ισχυρές επιδόσεις της σε παγκόσμιο και περιφερειακό οικονομικό περιβάλλον, η αξία των εμπορευμάτων του Χονγκ Κονγκ αυξήθηκε από \$408 δις (Η.Κ.\$3.180 δις) το 2002 σε \$587 δις (Η.Κ.\$4.580 δις.) το 2005. Οι εξαγωγές παρέμειναν η βασική κινητήρια δύναμη του συνόλου των εμπορικών συναλλαγών προς την ηπειρωτική Κίνα. (Π.Ο.Ε. 2006)

11.3. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στο Χονγκ Κονγκ

Το Χονγκ Κονγκ είναι από τους κυριότερους προορισμούς για Α.Ξ.Ε. στην Ασία. Σύμφωνα με την U.N.C.T.A.D. (2006a), η χώρα κατετάγη 6^η στον κόσμο ως προς τις εισροές Α.Ξ.Ε. το 2005 και ήταν επίσης ο δεύτερος μεγαλύτερος αποδέκτης Α.Ξ.Ε. στην Ασία, μετά την ηπειρωτική Κίνα. Μέχρι το τέλος του 2004, η ηπειρωτική Κίνα είχε επενδύσει ένα συνολικά 131 δις δολάρια Χονγκ Κονγκ, αντιπροσωπεύοντας το 29% του συνόλου. Το Χονγκ Κονγκ στην έκθεση της U.N.C.T.A.D. αναφέρεται ως «Πρωτοπόρος» της οικονομίας, πράγμα που σημαίνει ότι κατάφερε να προσελκύσει υψηλές ροές Α.Ξ.Ε. σε σχέση με το οικονομικό του μέγεθος. (U.N.C.T.A.D. 2006a).

Οι Βρετανικές Παρθένοι Νήσοι είναι η κυριότερη χώρα - επενδυτής ακολουθούμενη από την Ηπειρωτική Κίνα, τις Βερμούδες, τις Κάτω Χώρες και τις Η.Π.Α., ενώ επενδύσεις πραγματοποιούν επίσης η Ιαπωνία κι η Σιγκαπούρη.

Ως προς την τομεακή κατανομή το μεγαλύτερο μέρος των Α.Ξ.Ε. τοποθετήθηκε στα ακίνητα, σε επενδύσεις χαρτοφυλακίου και σε διάφορες υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις. Σημαντικό ποσοστό διατέθηκε επίσης και στις τράπεζες, σε διάφορα άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο. (Census and Statistics Department, 2002:12-14).

Στον Πίνακα 5 έχουμε τις εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ για την περίοδο 1980-2006:

Πίνακας 5:
Εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ

ΕΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΟ ΧΟΝΓΚ ΚΟΝΓΚ*	% ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ Α.Ξ.Ε.	% Α.Ξ.Ε. ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ
1980	710,20	1,29	9,27
1981	2.062,79	2,97	8,56
1982	1.236,86	2,08	4,67
1983	1.144,13	2,26	6,48
1984	1.287,74	2,18	7,26
1985	1.267,22	2,19	8,93
1986	1.888,31	2,13	12,02
1987	6.249,83	4,44	29,24
1988	4.978,95	3,02	16,45
1989	2.041,09	1,06	6,66
1990	3.275,07	1,62	9,12
1991	1.020,86	0,66	2,56
1992	3.887,47	2,28	7,31
1993	6.929,63	3,09	8,93
1994	7.827,94	3,08	7,56
1995	6.213,36	1,81	5,36
1996	10.460,17	2,66	7,11
1997	11.368,15	2,32	5,97
1998	14.764,95	2,08	7,79
1999	24.578,09	2,24	10,76
2000	61.924,06	4,39	24,18
2001	23.776,53	2,86	11,21
2002	9.681,88	1,56	5,82
2003	13.623,58	2,42	7,62
2004	34.031,70	4,59	12,02
2005	33.617,97	3,55	10,70
2006	42.891,53	3,28	11,31
ΣΥΝΟΛΑ	331.205,63		

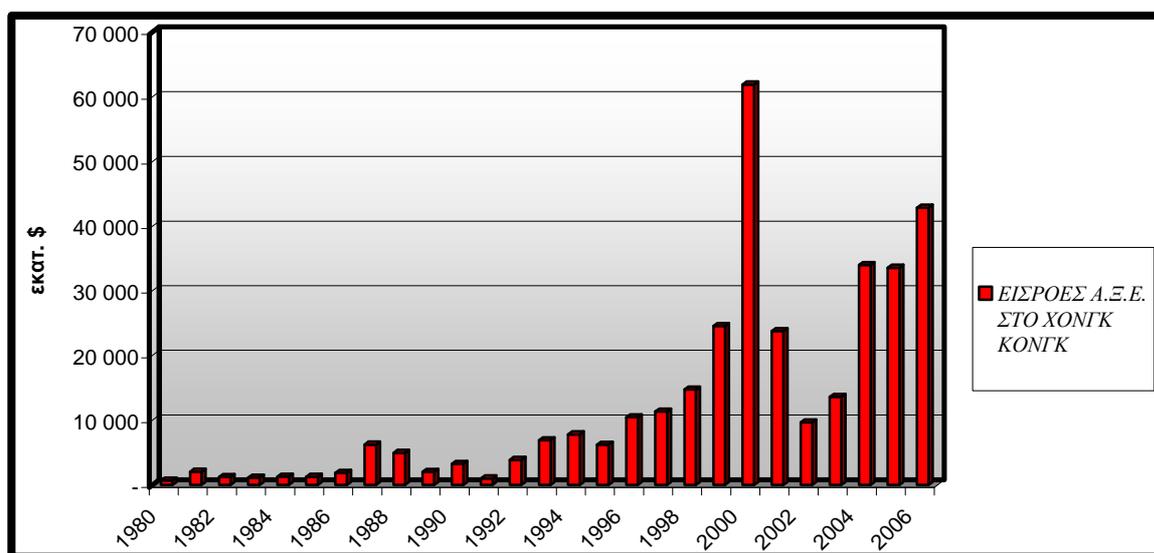
Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Εκατ. \$

Στο διάγραμμα 10 έχουμε τις συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ και παρατηρούμε ότι οι εισροές Α.Ξ.Ε. ακολουθούν ανοδική πορεία μέχρι το 2001, όταν και διακόπτονται λόγω της παγκόσμιας «φούσκας» και της νόσου S.A.R.S. που αναφέρθηκε προηγουμένως.

Διάγραμμα 10:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

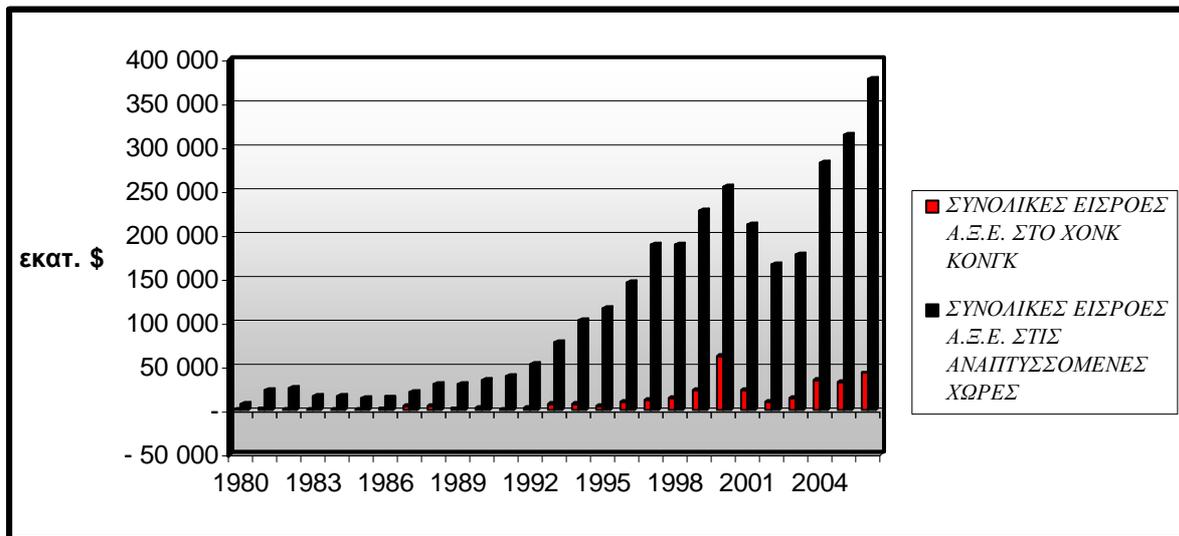
Στην περίπτωση αυτή είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η πορεία των εισροών στο Χονγκ Κονγκ δεν είναι αντίστοιχη της πορείας των εισροών στην Κίνα και την Ινδία. Έτσι, το Χονγκ Κονγκ κατάφερε να προσαρμοστεί καλύτερα από την Ινδία και την Κίνα στην Ασιατική κρίση του 1997 (στις χώρες αυτές οι εισροές μειώθηκαν προσωρινά μετά την κρίση, ενώ στο Χονγκ Κονγκ συνέχισαν να αυξάνονται). Οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησε η κυβέρνηση οδήγησαν σε ανάκαμψη της οικονομίας της χώρας έως το 2001, καθώς μετά διεκόπη από η ανάκαμψη αυτή διεκόπη από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Ωστόσο, οι εισροές αυξήθηκαν ξανά μετά το 2003, όταν και ξεπεράστηκε η επιδημία της νόσου S.A.R.S. που αναφέραμε προηγουμένως, και συνέχισαν να ακολουθούν ανοδική πορεία ενώ καθοριστικό ρόλο μετά το 2006 έπαιξε και ο φόρος προστιθέμενης αξίας που επέβαλε η κυβέρνηση.

Στα διαγράμματα 11 και 12 φαίνεται η πορεία που ακολούθησαν οι εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ σε σύγκριση με τις συνολικές εισροές στις αναπτυσσόμενες χώρες και στην ευρύτερη περιοχή της Ασίας. Και στα δυο διαγράμματα οι εισροές ακολουθούν την ίδια πορεία, αλλά από τον πίνακα 5 παρατηρούμε ότι οι εισροές στο Χονγκ Κονγκ ως ποσοστό των εισροών

στην Ασία και ως ποσοστό των αναπτυσσομένων χωρών αυξάνονται αλλά το ποσοστό των εισροών στην Ινδία και στην Κίνα σε σύγκριση με τις αναπτυσσόμενες χώρες και την Ασία είναι μικρότερο από του Χονγκ Κονγκ.

Διάγραμμα 11:

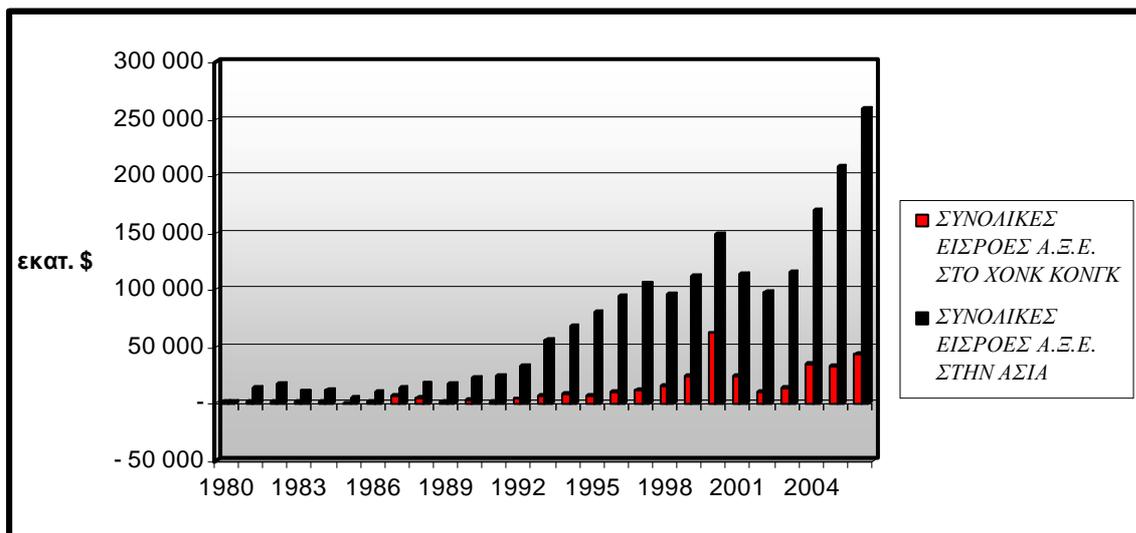
Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ και στις αναπτυσσόμενες χώρες

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Διάγραμμα 12:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ και στην Ασία

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

11.4 Συμπεράσματα

Το Χονγκ Κονγκ αποτελεί ένα από τα πιο δημοφιλή Κέντρα Διεθνών Επιχειρήσεων της Ασίας κι είναι ευρέως γνωστό για τις διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες του. Χαρακτηρίζεται για την πολιτική του σταθερότητα, τη διακυβέρνηση υπέρ των επιχειρήσεων, την ελεύθερη ροή πληροφοριών, τα αγγλικά ως επίσημη γλώσσα των επιχειρήσεων, το κράτος δικαίου και το ανεξάρτητο νομικό σύστημα βασιζόμενο στις αρχές της ελεύθερης αγοράς.

Είναι σημαντικό για το Χονγκ Κονγκ να θέτει ως στόχο της πολιτικής του την προώθηση ενός ελεύθερου, ανοικτού και σταθερού συστήματος εμπορικών συναλλαγών, την προστασία των δικαιωμάτων και την τήρηση των υποχρεώσεων του ως προς τις πολυμερείς και διμερείς εμπορικές συναλλαγές και τη διασφάλιση, διατήρηση και βελτίωση της πρόσβασης στις εξαγωγές.

Η συνετή δημοσιονομική πολιτική ήταν η κατευθυντήρια αρχή της κυβέρνησης του Χονγκ Κονγκ στη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών με στόχο τη διατήρηση υγιών και σταθερών δημοσίων οικονομικών και την προώθηση ενός φορολογικού περιβάλλοντος ευνοϊκού για την συνέχιση της οικονομικής ανάπτυξης και της επιτυχίας. Σκοπός της κυβέρνησης είναι η διασφάλιση της σωστής ισορροπίας μεταξύ της ικανοποίησης της ζήτησης του κοινού για καλύτερες δημόσιες υπηρεσίες σε συνδυασμό με χαμηλή φορολογία.

Κεφάλαιο 12^ο

Λατινική Αμερική και Καραϊβική

Χάρτης 5:

Λατινική Αμερική και Καραϊβική

Πηγή: The World FactBook

Χάρτης 6: Νότια Αμερική

Πηγή: The World FactBook

12.1. Α.Ξ.Ε. στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 οι Α.Ξ.Ε. στην περιοχή ανέρχονταν σε 17% πριν από την απότομη πτώση τους λόγω της πιστωτικής κρίσης στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Η περιοχή έγινε και πάλι αποδέκτης σημαντικού μέρους των συνολικών εισροών Α.Ξ.Ε. κατά τη διάρκεια της δεκαετία του 1990, φτάνοντας το 16% το 1997 στο πλαίσιο εκτεταμένης ιδιωτικοποίησης και των προγραμμάτων απορύθμισης. Τα τελευταία χρόνια, το μερίδιο της περιοχής κυμαίνεται στο 11% κατά μέσο όρο, ενώ το 2006 μειώθηκε σε 8%. Το μερίδιό του συνολικού ποσοστού εισροών Α.Ξ.Ε. που λαμβάνονται από τις αναπτυσσόμενες χώρες ήταν επίσης σημαντικά μεγαλύτερο στη δεκαετία του 1970 (40% -50%), αλλά το 2006 είχε μειωθεί περίπου στο μισό του.

Οι πιθανές εξηγήσεις για την πτώση αυτή είναι η στασιμότητα ή συρρίκνωση του μεριδίου των εισροές Α.Ξ.Ε. από τις παραδοσιακές πηγές, όπως οι Η.Π.Α. ή η Ευρώπη, η έλλειψη δυναμισμού / αποδοχής προς τις νέες μη παραδοσιακές πηγές Α.Ξ.Ε., όπως η Δημοκρατία της Κορέας κι η Πορτογαλία, η αύξηση του αριθμού των πολυεθνικών που έχουν αποφασίσει να αποσυρθούν από την περιοχή ή να μειώσουν σημαντικά την παρουσίας του σε σημαντικούς τομείς, όπως στις τηλεπικοινωνίες (France Telecom, η Verizon κ.ά.), την ηλεκτρική ενέργεια, το νερό, το λιανικό εμπόριο, τις τράπεζες (Τράπεζα της Αμερικής) και τους φυσικούς πόρους και γενικά, η περιορισμένη ικανότητα της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής να προσελκύσουν και να αναβαθμίσουν αξιόλογα έργα Α.Ξ.Ε. Παραδείγματα τέτοιων έργων είναι αυτά που αποτελούν μέρος ολοκληρωμένων διεθνώς συστημάτων παραγωγής ή αφορούν την E. & A., την εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής και την τεχνολογική αναβάθμιση.

Τα τελευταία χρόνια, οι Η.Π.Α., η Ολλανδία, ο Καναδάς κι η Ισπανία ήταν οι κυριότεροι επενδυτές Α.Ξ.Ε. που πραγματοποιήθηκαν στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική. Σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, το μερίδιο της Ισπανίας έχει μειωθεί ενώ αντίθετα του Καναδά αυξήθηκε.

Η Λατινική Αμερική και η Καραϊβική έχουν αρχίσει να προσελκύουν επενδύσεις από άλλες αναπτυσσόμενες περιοχές, αν και αυτό δεν αντικατοπτρίζεται ακόμη σε επίσημες μελέτες. (E.C.L.A.C., 2006)

Ένας από τους λόγους για τους οποίους οι επίσημες ροές δεν αντανακλούν την τάση αυτή, εκτός από το γεγονός ότι πρόκειται για ένα πρόσφατο φαινόμενο, είναι η χρήση των χρηματοπιστωτικών κέντρων ή επενδύσεων από τις θυγατρικές που βρίσκονται σε άλλες χώρες, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για επενδυτές από χώρες, όπως η Κίνα, όπου οι Α.Ξ.Ε. υπόκεινται σε πολυάριθμες διαδικασίες καταχώρισης και έγκρισης (O.E.C.D., 2006)

Το φαινόμενο αυτό μπορεί να ερμηνευτεί και μέσω των εξαγορών και των σχεδίων επενδύσεων από επενδυτές της Κίνας, της Ινδίας κι άλλων χωρών που έχουν ξεκινήσει νέες επιχειρήσεις στην περιοχή, κυρίως σε φυσικούς πόρους. (E.C.L.A.C., 2006)

Η U.N.C.T.A.D. (2008a) αναφέρει ότι οι εισροές Α.Ξ.Ε. στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική αυξήθηκαν κατά 36% φτάνοντας στο επίπεδο ρεκόρ των \$126 δις. Σημαντικές αυξήσεις σημειώθηκαν στις μεγάλες οικονομίες της περιοχής, ιδιαίτερα τη Βραζιλία και τη Χιλή, όπου οι εισροές διπλασιάστηκαν. Σε αντίθεση με την εμπειρία της δεκαετίας του 1990, η μεγάλη αύξηση των Α.Ξ.Ε. προήλθε κυρίως από επενδύσεις σε αναξιοποίητες περιοχές (νέες επενδύσεις κι επέκταση) κι όχι από διασυννοριακές Σ. & Ε. Η τάση αυτή είναι το αποτέλεσμα της ισχυρής περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης και των υψηλών εταιρικών

κερδών, λόγω της αύξησης των τιμών των βασικών προϊόντων. Ειδικά στη Βραζιλία η κατασκευή βασιζόμενη στους φυσικούς πόρους ευθύνεται για την αύξηση των εισροών Α.Ξ.Ε.

Στην περιοχή της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής οι κυριότεροι τρεις αποδέκτες (Βραζιλία, Μεξικό, Χιλή) αντιστοιχούσαν στο 58% του συνόλου των εισροών Α.Ξ.Ε. Συγκεκριμένα, η Βραζιλία ευθύνεται για μεγάλο μέρος της αύξησης των Α.Ξ.Ε. και ήταν ο μεγαλύτερος αποδέκτης το 2007 με \$35 δις, ακολουθούμενη από το Μεξικό και τη Χιλή.

Στην Κεντρική Αμερική και την Καραϊβική η αύξηση των εισροών Α.Ξ.Ε. οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση κατά 28% που σημειώθηκε στο Μεξικό, το οποίο συνέχισε να προσελκύει τα περισσότερα από τα εισροές της περιοχής, φτάνοντας το 73% το 2007. (U.N.C.T.A.D. 2008a)

Στην ετήσια έρευνα του δημόσιου ιαπωνικού χρηματοπιστωτικού ιδρύματος J.B.I.C. (2008) για τις Α.Ξ.Ε. των ιαπωνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων, η Βραζιλία και το Μεξικό κατατάσσονται 7^{ος} και 12^{ος}, αντίστοιχα, μεταξύ των πολλά υποσχόμενων προορισμών για την επέκταση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Τέλος, από τα στοιχεία που παρουσιάζει η U.N.C.T.A.D. (2009a) παρατηρούμε ότι στην Κεντρική Αμερική και την Καραϊβική η μείωση των εισροών Α.Ξ.Ε. οφείλεται κυρίως σε μείωση κατά 20% στις ροές προς το Μεξικό, που κυρίως προέκυψε από τη μείωση κατά το ήμισυ των εισροών στη μεταποιητικό τομέα, ο οποίος παρέμεινε ο κύριος αποδέκτης της περιοχής το 2008 αν και το μερίδιό του στο σύνολο των εισροών μειώθηκε από 76% το 2007 σε 65%, γεγονός που υποδηλώνει ότι η αύξηση των Α.Ξ.Ε. ήταν άνιση μεταξύ των χωρών της περιοχής.

Στους πίνακες 6 και 7 παρατηρούμε την ανοδική πορεία των Α.Ξ.Ε. στην περιοχή της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής και της Νότιας και Κεντρικής Αμερικής. Στη συνέχεια εξετάζουμε την περίπτωση του Μεξικού που βρίσκεται στην Κεντρική Αμερική και την περίπτωση της Βραζιλίας που βρίσκεται στη Νότια Αμερική.

Πίνακας 6:

Εισροές Α.Ξ.Ε. στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική και στη Νότια και Κεντρική

Αμερική

ΈΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΡΑΪΒΙΚΗ*	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗ ΝΟΤΙΑ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ*
1980	6.483	6.093
1981	8.684	8.202
1982	7.110	6.982
1983	5.257	5.164
1984	4.126	3.233
1985	6.242	5.949
1986	4.589	4.323
1987	5.436	5.005
1988	8.994	8.634
1989	8.531	7.837
1990	9.748	8.907
1991	11.787	10.878
1992	16.207	15.579
1993	15.837	13.816
1994	28.968	26.774
1995	29.610	29.083
1996	46.279	42.954
1997	73.408	64.302
1998	84.593	69.033
1999	104.067	85.835
2000	97.803	77.685
2001	78.464	68.092
2002	54.317	49.796
2003	44.692	41.055
2004	94.290	63.391
2005	75.541	68.387
2006	83.753	69.383
ΣΥΝΟΛΑ	1.014.815	866.371

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Εκατ. \$

Πίνακας 7:

Εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κεντρική και στη Νότια Αμερική

ΕΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ*	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗ ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ*
1980	2.496	3.597
1981	3.564	4.638
1982	2.396	4.586
1983	2.422	2.742
1984	1.543	1.690
1985	2.228	3.721
1986	2.613	1.710
1987	2.390	2.615
1988	2.817	5.817
1989	3.493	4.344
1990	3.056	5.851
1991	5.273	5.604
1992	4.980	10.599
1993	5.070	8.747
1994	11.839	14.935
1995	10.365	18.718
1996	10.304	32.650
1997	14.991	49.311
1998	16.320	52.713
1999	16.157	69.677
2000	19.873	57.812
2001	29.452	38.640
2002	21.085	28.711
2003	17.396	23.658
2004	25.411	37.980
2005	23.108	45.279
2006	24.364	45.019

ΣΥΝΟΛΑ	285.006	581.365
---------------	----------------	----------------

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Εκατ. \$

Κεφάλαιο 13^ο

Α.Ε.Ε. στο Μεξικό

palacio

13.1 Προφίλ χώρας

Γεωγραφική Περιοχή

Το Μεξικό, που αποτελείται από μια περιοχή 1.964.375 τ.χλμ, εκ των οποίων 1.959.248 τ.χλμ είναι ηπειρωτικό έδαφος και 5.127 χλμ. Νησιά, έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- ▶ **Πλήρες όνομα:** United Mexican States
- ▶ **Πληθυσμός:** 109.6 εκατομ. (2009)
- ▶ **Πρωτεύουσα:** Mexico City
- ▶ **Επικρατέστερη γλώσσα:** Ισπανικά
- ▶ **Επικρατέστερη θρησκεία:** Χριστιανισμός
- ▶ **Προσδόκιμο όριο ζωής:** 74 χρόνια (άντρες), 79 χρόνια (γυναίκες) (UN)
- ▶ **Νόμισμα:** 1 peso = 100 centavos
- ▶ **Εξαγόμενα προϊόντα:** Μηχανήματα και εξοπλισμός μεταφορών, ορυκτά καύσιμα, τρόφιμα, ηλεκτρονικά είδη, αυτοκίνητα, πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου, αεροσκάφη, ασήμι, ηλεκτρονικοί υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα, μέταλλα, βιομηχανικός εξοπλισμός, γρανίτης και μάρμαρο, χρυσός κ.ά.
- ▶ **Α.Ε.Π. (\$ δις, 2007):** 1,022.8
- ▶ **κ.κ. Α.Ε.Π. (2007):** 14,119.8
- ▶ **Πραγματικού Α.Ε.Π. (% , 2007):** 3,2
- ▶ **κ.κ. Α.Ε.Π. ως ποσοστό (%) του παγκόσμιου συνόλου (2007):** 2,1
- ▶ **Ανεργία (% εργατικού δυναμικού, 2008):** 4,0
- ▶ **Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (2006):** 0,84
- ▶ **Συντελεστής Gini (2009):** 47,9
- ▶ **Σημαία:**

Πηγή: The World FactBook

Κυβέρνηση

Οι Ηνωμένες Πολιτείες του Μεξικού είναι μια ομοσπονδία με μια αντιπροσωπευτική και δημοκρατική κυβέρνηση που βασίζεται σε ένα σύστημα του Κογκρέσου, σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1917. Το Μεξικό αποτελείται από 31 ελεύθερα και κυρίαρχα κράτη κι η Πόλη

του Μεξικού είναι η πρωτεύουσα της ομοσπονδίας. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση αποτελείται από τρεις επιμέρους κλάδους την εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική εξουσία.

Το Μεξικό είναι μέλος των ακόλουθων οργανισμών: World Trade Organization (W.T.O.), Latin American Integration Association (A.L.A.D.I.), Asia-Pacific Economic Cooperation (A.P.E.C.), Organization of Economic Cooperation and Development (O.E.C.D.), Generalized System of Preferences, Global System of Trade Preferences, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (C.I.T.E.S.), Montreal Protocol κ.α.

Χάρτης 7: Μεξικό

Πηγή: The World FactBook

Θρησκεία

Το Μεξικό έχει τον 3^ο μεγαλύτερο αριθμό στον κόσμο Καθολικών, μετά τη Βραζιλία και τις Η.Π.Α. Παρ' όλα αυτά, το κράτος του Μεξικού επιβάλλει το διαχωρισμό μεταξύ των θρησκευτικών θεσμών και των πολιτικών υποθέσεων, σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1857.

Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτο Εθνικής Στατιστικής, Γεωγραφίας και Πληροφορικής (I.N.E.G.I.), οι περισσότεροι Μεξικανοί είναι χριστιανοί καθολικοί (πάνω από 74.600.000 μέλη). Η δεύτερη χριστιανική ομάδα είναι οι Μάρτυρες του Jehova (πάνω από ένα εκατομμύριο μέλη). Η Εκκλησία του Φωτός «του κόσμου» κατατάσσεται στην τρίτη θέση ενώ Πεντηκοστιανοί είναι περίπου 1.300.000 πιστοί.

Πληθυσμός

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του Ινστιτούτου Εθνικής Στατιστικής,

Γεωγραφίας και Πληροφορικής (2005) ο πληθυσμός της χώρας αποτελείται κατά 60% από Μεστίζο, 30% Ινδιάνους, 9% Ευρωπαίους και 1% άλλης εθνικότητας. Η επίσημη γλώσσα του Μεξικού είναι τα ισπανικά κι έχει πάνω από 66 διαλέκτους. Το νόμισμα είναι το μεξικάνικο πέσο. (I.N.E.G.I.),

Οικονομικοί δείκτες

Σύμφωνα με το υπουργείο Οικονομικών του Μεξικού (D.G.I.E.) οι κυριότεροι επενδύτες που επιλεγούν τη χώρα για την τοποθέτηση των κεφαλαίων τους είναι οι Η.Π.Α. (με 57,1% την τελευταία δεκαετία), ενώ ακολουθούν η Ισπανία (13,9%) κι η Ολλανδία (10,5%). Το διάστημα αυτό επενδύσεις πραγματοποίησαν στο Μεξικό ο Καναδάς, η Γερμανία κι η Γαλλία.

Οι κυριότερες επενδύσεις πραγματοποιήθηκαν στον τομέα της βιομηχανίας (48%) και των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (24,5%). Επίσης, σημαντικές επενδύσεις κατευθύνθηκαν στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και των μεταφορών αλλά και του εμπορίου.

13.2. Οικονομικό σύστημα Μεξικού

Ως προς το επενδυτικό Περιβάλλον το Μεξικό έχει τοποθετηθεί σε υψηλή θέση σε πολλούς τομείς:

- ✦ Είναι 12^η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο, ως προς την αξία του Α.Ε.Π. (2007)
- ✦ Είναι η 15^η σημαντικότερη χώρα στον κόσμο όσον αφορά το διεθνές εμπόριο αγαθών
- ✦ Είναι η 17^η σημαντικότερη οικονομία ως προς τα αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου κι η 35^η μεγαλύτερη οικονομία ως προς τα αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου
- ✦ Είναι ο 8^{ος} πιο σημαντικός προορισμός στον κόσμο ως προς τον τουρισμό με 21,3 εκατομμύρια τουρίστες (2006)
- ✦ Το Μεξικό είναι ο τρίτος αποδέκτης Α.Ξ.Ε., μεταξύ των αναπτυσσόμενων οικονομιών
- ✦ Το Μεξικό βρίσκεται σε προνομακική γεωγραφική θέση και μπορεί να προμηθεύσει την αγορά της Βόρειας Αμερικής άμεσα και χορηγεί επίσης νομική ασφάλεια και προστασία στους ξένους επενδυτές μέσω των διμερών επενδυτικών συνθηκών που έχει υπογράψει η χώρα με 24 χώρες. (D.G.I.E.)

Το Υπουργείο Οικονομικών (D.G.I.E.) παρατηρεί επίσης ότι το Μεξικό προσφέρει

ένα ελκυστικό συνδυασμό κινδύνου-απόδοσης:

Χαμηλός κίνδυνος:

- ⊕ Διαφανείς κανόνες
- ⊕ Μακροοικονομική σταθερότητα
- ⊕ Πολιτική σταθερότητα και διαφάνεια
- ⊕ Διασφάλιση της πρόσβασης στην αγορά

Υψηλή απόδοση της επένδυσης:

- ⊕ Η αυξανόμενη εγχώρια αγορά
- ⊕ Η πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας εισροές σε ανταγωνιστικές τιμές
- ⊕ Βελτίωση υπηρεσιών και χαμηλό κόστος
- ⊕ Μεγάλο δίκτυο συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου

Ο Thirwall (2003:380, 391-397) αναφερόμενος στην κρίση της δεκαετίας του '80, παρουσίασε τα πρώτα σημάδια της που φάνηκαν το καλοκαίρι του 1982, όταν το Μεξικό ανέστειλε τις πληρωμές για τα δάνεια που είχε πάρει από τις ιδιωτικές τράπεζες (περίπου \$80 δις) κι από ανεξάρτητους δανειστές καθώς δεν είχε καθόλου συναλλαγματικά αποθέματα. Βέβαια, ακολούθησαν κι άλλες χώρες που είχαν πρόβλημα αποπληρωμής του χρέους αφού το ξένο συνάλλαγμα δεν επαρκούσε. Η Βραζιλία, το 1987, ανέστειλε με τη σειρά της τις πληρωμές τόκων προς τους ξένους δανειστές.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες δημιουργήθηκε χρέος λόγω του δανεισμού τους από το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα που σε αντίθεση με τη δωρεάν χρηματοδοτική βοήθεια, δημιουργεί υποχρεώσεις αποπληρωμής.

Όταν ξέσπασε η κρίση οι φτωχές χώρες, κυρίως της Αφρικής, βασιζόταν κυρίως στις εισαγωγές προϊόντων από το εξωτερικό. Επειδή οι δυσκολίες αποπληρωμής του χρέους στις χώρες αυτές πήραν διαστάσεις κρίσης, οι οικονομικές αρχές αναγκάστηκαν να περιορίσουν τις εισαγωγές βασικών προϊόντων ώστε να εξασφαλίσουν συνάλλαγμα.

Όσον αφορά στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, οι εξαγωγές τους περιορίστηκαν κι η αναστολή αποπληρωμής του χρέους οδήγησε σε κρίση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Οι Krugman και Obstfeld, (1994:458-463) αναφέρουν ότι η αιτία της κρίσης αυτής είναι οι αρνητικές διεθνείς εξελίξεις κι η κακή μακροοικονομική διαχείριση. Από τη δεκαετία του '70 το Μεξικό είχε γίνει μια από τις βασικές χώρες εξαγωγής πετρελαίου και στα μέσα της δεκαετίας του 1980 το 60% περίπου των εσόδων της χώρας προέρχονταν από το πετρέλαιο. Όμως, η παραγωγή του πετρελαίου ελεγχόταν από τις κυβερνητικές αρχές, οπότε η κυβέρνηση εισέπραξε την αύξηση των εσόδων από τις εξαγωγές και την χρησιμοποίησε για επιδοτήσεις, δημόσια έργα και κοινωνικά προγράμματα. Έτσι, οι κρατικές δαπάνες

αυξήθηκαν με ταχύτερους ρυθμούς σε σύγκριση με τα έσοδα από τις εξαγωγές πετρελαίου κι ένα μέρος των δαπανών αυτών χρηματοδοτήθηκε με την έκδοση νέου χρήματος, ενώ το υπόλοιπο με εξωτερικό δανεισμό. Όμως, με την έκδοση νέου χρήματος αυξήθηκε ο πληθωρισμός κι ανατιμήθηκε το πέσο. Η μεξικανική κυβέρνηση εφαρμόζοντας επεκτατική δημοσιονομική πολιτική πέτυχε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Παρόλα αυτά το 1981 οι προοπτικές για την οικονομία του Μεξικού χειροτέρευαν και παρατηρήθηκε μείωση της ζήτησης του πετρελαίου. Η μεξικανική κυβέρνηση αντέδρασε εσφαλμένα, καθώς δε μείωσε την τιμή του πετρελαίου κι αναγκάστηκε να καταφύγει σε εξωτερικό δανεισμό για να αντισταθμίσει την πτώση των εσόδων από τις εξαγωγές του πετρελαίου. Τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας (Banco de Mexico) μειώθηκαν αφού οι κάτοικοι της χώρας στράφηκαν στο δολάριο φοβούμενοι από μια πιθανή υποτίμηση του πέσο.

Το 1982 οι επιπτώσεις τη ύφεσης μεταφέρθηκαν στις Η.Π.Α. λόγω των στενών εμπορικών σχέσεων των χωρών αυτών. Αν και το Μεξικό υποτίμησε το πέσο, δεν κατάφερε να μειώσει το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού ή το έλλειμμα στις τρέχουσες συναλλαγές και συνεπώς είχε ανάγκη πρόσθετου εξωτερικού δανεισμού.

Οι εμπορικές τράπεζες της χώρας αμφέβαλαν για τις δυνατότητες του Μεξικού στην αποπληρωμή του δανείου αφού δε λαμβάνονταν πολιτικά μέτρα περιορισμού δημόσιας κι ιδιωτικής κατανάλωσης. Την περίοδο αυτή οι τιμές του πετρελαίου ήταν χαμηλές, η εξωτερική ζήτηση για μεξικανικά προϊόντα ήταν χαμηλή λόγω της ύφεσης, τα υψηλά επιτόκια και το δολάριο είχαν αυξήσει το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους της χώρας και δεν υπήρχε εμπιστοσύνη στην κυβερνητική πολιτική. Το Μεξικό είχε πλέον συσσωρεύσει υψηλό βραχυχρόνιο χρέος κι η κυβέρνηση αποφάσισε να αναζητήσει τη χορήγηση δανείου σε πολυμερή διεθνή βάση και να διαπραγματευτεί με τις πιστώτριες εμπορικές τράπεζες. (Krugman και Obstfeld, 1994: 458-463)

Η οικονομική κατάσταση της χώρας έχει αναλυθεί κι από την Τράπεζα του Μεξικού (Banco de Mexico, 2009) που παρουσίασε τις παρατηρήσεις για τα τελευταία 47 χρόνια και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο μέσος κατά κεφαλήν ρυθμός ανάπτυξης στο Μεξικό ήταν μόλις 1,8% ετησίως. Αντίθετα, στην Ανατολική Ασία η ανάπτυξη ήταν 5,1% ετησίως, ενώ στις ευρωπαϊκές χώρες παρατηρήθηκε κατά μέσο όρο αύξηση με ρυθμό 3,2% ετησίως.

Κατά συνέπεια, το σημερινό κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. είναι περίπου στο ήμισυ από τα επίπεδα που παρατηρήθηκαν στην Ανατολική Ασία και λιγότερο από το ήμισυ των ευρωπαϊκών χωρών. Οι συνολικές κακές επιδόσεις του Μεξικού αντανακλούν τα αποτελέσματα της μακροοικονομικής κακοδιαχείρισης και των επαναλαμβανόμενων κρίσεων

που έπληξαν τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, και ειδικότερα το Μεξικό, κατά τη διάρκεια της «χαμένη δεκαετία» του '80. Πράγματι, οι ρυθμοί ανάπτυξης του Μεξικού ήταν σαφώς υψηλότεροι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 και του '70. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι ένα σημαντικό στοιχείο για τη διατήρηση της οικονομικής ανάπτυξης είναι η εφαρμογή των μακροοικονομικών πολιτικών που εξασφαλίζουν σταθερότητα κι η αποφυγή των κρίσεων που παρατηρήθηκαν κατά τη δεκαετία του '80. Προς αυτή την κατεύθυνση, το Μεξικό έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο την τελευταία δεκαετία.

Η μακροοικονομική σταθερότητα, ωστόσο, δεν φαίνεται να είναι αρκετή για να δοθεί ώθηση στην ανάπτυξη ως προς τα ποσοστά που καταγράφονται στις πιο επιτυχημένες αναπτυσσόμενες περιοχές. Ενώ οι περίοδοι της μακροοικονομικής σταθερότητας συνδέονται πράγματι με υψηλότερο μέσο ρυθμό ανάπτυξης, οι επιδόσεις του Μεξικού ήταν σχετικά ικανοποιητικές, ακόμη και σε αυτές περιόδους. Μια ελαφρά ανάκαμψη παρατηρήθηκε στο Μεξικό κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, αλλά ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης ήταν ακόμη χαμηλότερος από εκείνο που παρατηρήθηκε πριν από τη δεκαετία του '80 κι από εκείνο των άλλων αναπτυσσόμενων περιοχών του κόσμου. (Banco de Mexico, 2009)

13.3. Άμεσες ξένες επένδυσης το Μεξικό

Για τους Griffiths – Sapsford (2004) το Μεξικό αποτελεί μια ενδιαφέρουσα περίπτωση μελέτη των επιπτώσεων των εισροών Α.Ξ.Ε., διότι, όπως και πολλές άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, έχει περάσει από ένα ιδιαίτερα προστατευτικό καθεστώς που εστίαζε στις εισαγωγές κι αντικαταστάθηκε με ένα ανοικτό καθεστώς το οποίο προσέλκυε ενεργά Α.Ξ.Ε. Το Μεξικό πραγματοποίησε αποτελεσματικά τη μετάβαση από μία κλειστή οικονομία σε μια ανοικτή οικονομία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 αφού ανακοίνωσε το 1985 ότι είχε την πρόθεση να προσχωρήσει στη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (G.A.T.T.). (Griffiths – Sapsford, 2004).

Στον επόμενο Πίνακα φαίνονται οι εισροές στο Μεξικό από το 1980:

Πίνακας 8:
Εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό

ΕΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΟ ΜΕΞΙΚΟ*	% ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ Α.Ξ.Ε.	% Α.Ξ.Ε. ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ
1980	2.089,76	3,78	27,27
1981	3.075,90	4,43	12,76

1982	1.900,30	3,20	7,18
1983	2.191,60	4,32	12,42
1984	1.541,00	2,61	8,69
1985	1.983,60	3,42	13,97
1986	2.400,70	2,71	15,28
1987	2.634,60	1,87	12,33
1988	2.880,00	1,75	9,51
1989	3.175,50	1,65	10,37
1990	2.633,24	1,31	7,34
1991	4.761,50	3,08	11,92
1992	4.392,80	2,58	8,26
1993	4.388,80	1,96	5,66
1994	10.972,50	4,32	10,60
1995	9.526,30	2,78	8,21
1996	9.185,45	2,34	6,25
1997	12.829,56	2,62	6,73
1998	12.416,40	1,75	6,55
1999	13.712,11	1,25	6,00
2000	17.789,50	1,26	6,95
2001	27.448,90	3,30	12,95
2002	19.363,08	3,11	11,64
2003	15.340,06	2,72	8,58
2004	22.395,96	3,02	7,91
2005	19.736,27	2,09	6,28
2006	19.037,41	1,46	5,02
ΣΥΝΟΛΑ	249.802,78		

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Εκατ. \$

Ο Hanson υποστήριξε ότι, λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας του Μεξικού με τις Η.Π.Α., η απελευθέρωση του εμπορίου του Μεξικού το 1985 αποτέλεσε την αρχή της ολοκλήρωσης, με τη Ν.Α.Φ.Τ.Α. απλώς να ολοκληρώνει τη διαδικασία μια δεκαετία αργότερα (Hanson, 1998).

Η εγγύτητα του Μεξικού στο πιο ισχυρό έθνος στον κόσμο είναι ένας άλλος λόγος που η Μεξικανική οικονομία αποτελεί ενδιαφέρουσα μελέτη περίπτωσης. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών οι Η.Π.Α. ήταν σταθερά πηγή Α.Ξ.Ε. για περισσότερες από τις μισές εισροές. (Griffiths – Sapsford, 2004).

Την περίοδο που εξετάζουμε το Μεξικό είναι ένας από τους μεγαλύτερους αποδέκτες Α.Ξ.Ε. Κατά τη διάρκεια του 1980 αντιπροσώπευε περίπου το 10% του συνόλου των Α.Ξ.Ε. προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και περίπου το ένα τέταρτο των ροών προς τις χώρες της Λατινικής Αμερικής (Love & Lage-Hidalgo, 2000).

Παρά τη μικρή μείωση της συμμετοχής των Η.Π.Α. στις Α.Ξ.Ε. του Μεξικού μεταξύ του 1976 και του 1994, οι Η.Π.Α. παραμένουν με μεγάλη διαφορά ο μεγαλύτερος επενδυτής. Ένα από τα κύρια πλεονεκτήματα για το Μεξικό είναι ότι η οικονομία των Η.Π.Α. είναι πολύ αναπτυγμένη τεχνολογικά και συλλέγει τα στοιχεία των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών της στο εξωτερικό, παρέχοντας λεπτομερείς πληροφορίες για περίπου το 60% του συνόλου των Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό.

Ως προς τις ροές, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια σταδιακή αύξηση σε Α.Ξ.Ε. από την αρχή, ενώ κατά τη διάρκεια του 1990 η αύξηση είναι πολύ μεγαλύτερη (στην πραγματικότητα οι Graham και Wada, 2000, αναφέρουν ότι υπάρχει διακοπή στην τάση το 1989). Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι η χρονική αυτή στιγμή προηγείται της εφαρμογής του Ν.Α.Φ.Τ.Α. κατά πέντε περίπου χρόνια. Κατά τις διαπραγματεύσεις της Ν.Α.Φ.Τ.Α. υπήρχε μεγάλη ανησυχία στις Η.Π.Α. και τον Καναδά ότι η άφθονη προσφορά φθηνού εργατικού δυναμικού στο Μεξικό θα οδηγήσει σε σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στους εγχώριους μισθούς και την απασχόληση. Το σημαντικό, ωστόσο, είναι ότι το εμπόριο κι η απελευθέρωση των επενδύσεων στο Μεξικό είχε αρχίσει ουσιαστικά, δέκα χρόνια νωρίτερα με προσαρμογές των συναλλαγών και του όγκου των επενδύσεων. (Griffiths – Sapsford, 2004).

Αναγνωρίζοντας ότι για τις Α.Ξ.Ε. απαιτούνται συνήθως μεγάλες περίοδοι μεταξύ της απόφασης των επιχειρήσεων να επενδύσουν και των επενδύσεων που πραγματοποιούνται, οι Graham & Wada (2000) αναφέρθηκαν στην επανεκλογή του Θεσμικού Επαναστατικού Κόμματος (*Institutional Revolutionary Party, P.R.I.*) το 1988 και τη σημαντική απελευθέρωση του νόμου για τις Α.Ξ.Ε. (*Institutional Revolutionary Party, L.F.I.*) το 1989 ως εξηγήσεις για την διακοπή της τάσης αυτής.

Η αλήθεια για τη διακοπή της τάσης φαίνεται να οφείλεται στην αλλαγή της επενδυτικής πολιτικής που ακολούθησε το Μεξικό στα μέσα της δεκαετίας του 1980 λόγω της κρίσης. Το 1995 το Μεξικό ανακοίνωσε την πρόθεσή του να προσχωρήσει στη G.A.T.T. και ξεκίνησε μια σειρά διμερών διαπραγματεύσεων για την απελευθέρωση του εμπορίου και των επενδύσεων με τις Η.Π.Α., ενώ καθιέρωσε μονομερή μεταρρύθμιση της πολιτικής. Αυτές οι σημαντικές αλλαγές στην πολιτική του Μεξικού φαίνεται να έχουν δημιουργήσει μια αισθητή αύξηση των Α.Ξ.Ε. από τις Η.Π.Α. Παρά τους φόβους που σχετίζονται με τις

συνέπειες του Ν.Α.Φ.Τ.Α., οι μεγάλες διαρθρωτικές αλλαγές στη μεξικανική οικονομία κι οι επιπτώσεις τους στο εμπόριο και τις επενδύσεις συνέβησαν μερικά χρόνια νωρίτερα. Η κύρια επίπτωση του Ν.Α.Φ.Τ.Α. ήταν η επικύρωση της πολιτικής απελευθέρωσης του Μεξικού κι αποδεικνύεται από την αύξηση του ποσοστού των Α.Ξ.Ε. που προέρχονται εκτός τις υπόλοιπες χώρες μετά το 1994. (Griffiths – Sapsford, 2004).

Για να εξετάσουμε την εξέλιξη των εισροών Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό χωρίζουμε το διάστημα σε τέσσερις υποπεριόδους:

- ✦ 1982-1987,
- ✦ 1988-1994,
- ✦ 1995-1996,
- ✦ 1996- σήμερα.

Οι Máttar κ.ά. (2002) αναφέρουν ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η μεξικανική οικονομία έχει υποστεί μια διαδικασία βαθιάς οικονομικής μεταρρύθμισης που αποσκοπούσε στην απομάκρυνση από το προσανατολισμένη προς το εσωτερικό μοντέλο ανάπτυξης που είχε ακολουθήσει το Μεξικό μέχρι τότε. Ο κύριος σκοπός αυτών των μεταρρυθμίσεων ήταν η άμεση κι έμμεση μείωση της συμμετοχής του κράτους στην οικονομία. Ορισμένες από αυτές τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις έχουν ολοκληρωθεί, ορισμένες βρίσκονται ακόμη στη διαδικασία κι άλλες δεν έχουν ακόμη, ή έχουν μόλις, τεθεί σε εφαρμογή.

Η οικονομική απελευθέρωση είχε ποικίλες επιπτώσεις στη συμπεριφορά των οικονομικών παραγόντων κι ως εκ τούτου στην εξέλιξη των διαφόρων τομέων της οικονομίας και τη μεξικανική οικονομία στο σύνολό της. Οι μεταρρυθμίσεις προσπάθησαν να μεταφέρουν το ρόλο του κράτους, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στις εγχώριες και ξένες ιδιωτικές επενδύσεις, ενώ οι επενδύσεις προσανατολίζονται πλέον περισσότερο προς τις εξαγωγές και τις εμπορεύσιμες δραστηριότητες και λιγότερο προς τους τομείς μη εξαγωγίμων αγαθών.

Η διαδικασία απελευθέρωσης του Μεξικού άρχισε το 1982, μετά την κατάρρευση των τιμών πετρελαίου και την αύξηση των διεθνών επιτοκίων που τόνισαν την ευπάθεια της οικονομίας και μείωσαν την αποτελεσματικότητα των εισαγωγών λόγω των υψηλών επίπεδων προστατευτισμού και της ισχυρής κρατικής συμμετοχής. Αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν τη μεξικανική κυβέρνηση στη διαφοροποίηση των επιπτώσεων των διεθνών οικονομικών κρίσεων κι άνοιξαν επίσης τον δρόμο για τις έντονες προσπάθειες στην τροποποίηση του προτύπου ανάπτυξης της χώρας.

Τα κύρια στοιχεία της μεταρρύθμισης περιελάμβαναν το άνοιγμα της εγχώριας

αγοράς στο εξωτερικό εμπόριο, την προσέλκυση Α.Ξ.Ε., την απορύθμιση της οικονομίας, την ιδιωτικοποίηση των δημοσίων επιχειρήσεων και την απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών. Οι μεταρρυθμίσεις ενισχύθηκαν από μια κυβερνητική δέσμευση για τη συνέχιση αυστηρής νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής και την εξάλειψη των δανεισμών κατά προτίμηση.

Αυτές οι προσπάθειες, ιδίως από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, μετέτρεψαν τη σχεδόν κλειστή οικονομία σε μια πολύ ανοικτή στη συμμετοχή ξένων στο εμπόριο και τις επενδύσεις.

Η μεξικανική οικονομία αναπτύχθηκε με αργούς ρυθμούς μέχρι το 1982. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του Α.Ε.Π. ήταν χαμηλοί, η ανάπτυξη ήταν ασταθής κι η οικονομία έχει υποστεί τις συνέπειες των επαναλαμβανόμενων κρίσεων στο ισοζύγιο πληρωμών. Κατά την περίοδο 1983-1987, η παραγωγική δραστηριότητα παρέμεινε στάσιμη κι η ανάκαμψη άρχισε το 1988, με τη διαδικασία των μεταρρυθμίσεων και τη σταθεροποίηση των εγχώριων τιμών να είναι σε εξέλιξη. Η αύξηση του Α.Ε.Π. έφθασε σε 5,1% το 1990, αλλά στη συνέχεια η αύξηση του δεν ήταν τόσο μεγάλη. Ήταν μόλις 2% το 1993 και 4,4% το 1994 (ενισχύθηκε από τις δημόσιες δαπάνες) κι η χώρα οδηγήθηκε σε μια σημαντική κρίση στην αγορά συναλλάγματος. Κατά μέσο όρο, το πραγματικό ετήσιο Α.Ε.Π. αυξήθηκε κατά 3,9% την περίοδο 1988-1994, πολύ χαμηλότερα από το 6% που είχε καταγραφεί συστηματικά μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κι έως τις αρχές του 1980.

Το 1995, το Α.Ε.Π. μειώθηκε κατά 6,2% σημειώνοντας την πιο απότομη πτώση από τις αρχές της δεκαετίας του 1930. Μολονότι η οικονομική ανάπτυξη συνεχίζεται το 1996-2000, η επέκταση του διακόπηκε απότομα το 2001 (-0,1%). Κατά μέσο όρο από το 1985 έως το 2001, το Α.Ε.Π. αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 2,3%.

Η επιβράδυνση στην οικονομική ανάπτυξη συνοδεύτηκε από μια αποδυνάμωση των επενδύσεων, που παρεμπόδισαν την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής δυναμικότητας, ενώ περιόρισαν την ανάπτυξη της συνολικής ζήτησης. Το σύνολο των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου σε πραγματικούς όρους ακολούθησε μια πορεία παρόμοια με εκείνη του Α.Ε.Π., αυξήθηκε με ταχείς ρυθμούς κατά τη διάρκεια της έκρηξης πετρελαίου στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές της δεκαετίας του 1980, παρέμεινε στάσιμο από το 1982 μέχρι το 1987 και επανέκαμψε το 1988. Αυτή η δυναμική ανάκαμψη που αποκτήθηκε την περίοδο 1990-1992, όταν επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 11% κατά μέσο όρο, λόγω των υψηλών προσδοκιών που δημιουργούνται από τις διαπραγματεύσεις της Ν.Α.Φ.Τ.Α. Ωστόσο, λόγω της αβεβαιότητας σχετικά με την έγκριση του Κογκρέσου των Η.Π.Α. όσον αφορά τη Ν.Α.Φ.Τ.Α., ο σχηματισμός κεφαλαίου μειώθηκε

από το 1993. Η ανάκαμψη του σχηματισμού κεφαλαίου το 1994, διακόπηκε από μια πτώση 29% το 1995, αλλά σημείωσαν έντονη αύξηση την περίοδο 1996-2000 (13,1% κατά μέσο όρο). Ωστόσο, το 2001 πάλι κατέρρευσε (-5%). Συνεπώς, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, αν κοιτάξουμε τις δεκαετίες 1980 και 1990 στο σύνολό τους, η επενδυτική διαδικασία έχει κακή απόδοση: το 2001 οι πραγματικές ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ήταν ελάχιστα υψηλότερες από το 1981.

Η πρώτη περίοδος (1982-1987) χαρακτηρίστηκε από μείωση των επιπέδων επενδύσεων και γενικά αργή οικονομική ανάπτυξη. Αυτή ήταν η περίοδος της προσαρμογής της μεξικανικής κυβέρνησης κι εφαρμογής των προγραμμάτων σταθεροποίησης τα οποία, μεταξύ άλλων, είχαν ως στόχο την εξισορρόπηση των δημόσιων οικονομικών και την αντιμετώπιση των περιορισμών του ξένου συναλλάγματος.

Μέχρι το τέλος της περιόδου αυτής το εθνικό επίπεδο των επενδύσεων σε πραγματικούς όρους δεν ήταν υψηλότερο σε σύγκριση με τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Ωστόσο, μια σημαντική ανάκαμψη είχε αρχίσει σε ορισμένες δραστηριότητες, ειδικά για επενδύσεις στον εκσυγχρονισμό μηχανημάτων κι εξοπλισμού σε τομείς, όπως εξαρτήματα αυτοκινήτων, πετροχημικά, μύρα, γυαλί κι ορισμένα επεξεργασμένα τρόφιμα. Αντίθετα, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, η ηλεκτρική ενέργεια, οι εθνικές οδοί, τα λιμάνια κι οι τομείς ύδρευσης κι αποχέτευσης έδειξαν ελλείψεις σχηματισμού κεφαλαίου, κυρίως εξαιτίας της δημοσιονομικής πειθαρχίας που ήταν μέρος της διαδικασίας μακροοικονομικής προσαρμογής.

Στην περίοδο 1988-1994 παρατηρήθηκε μια αρκετά γενικευμένη ανάκαμψη των επενδύσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό ήταν το αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων σε συγκεκριμένους τομείς (όπως το πρόγραμμα παραχώρησης αυτοκινητοδρόμων, η ιδιωτικοποίηση της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα καθώς και η εκποίηση του κρατικού μονοπωλίου για τηλεφωνικές υπηρεσίες). Σε άλλες περιπτώσεις, η ανάκτηση των επενδύσεων αντανακλούν μεταρρυθμίσεις που είχαν ένα ευρύτερο αντίκτυπο στην οικονομία, όπως η έναρξη των διαπραγματεύσεων με τη Ν.Α.Φ.Τ.Α. και μια πιο ευέλικτη προσέγγιση όσον αφορά τις Α.Ξ.Ε. Οι εξελίξεις αυτές είχαν θετικό αντίκτυπο στις αποφάσεις για επενδύσεις, ιδίως σε τομείς όπου οι πολυεθνικές εταιρείες είχαν έντονη παρουσία.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, πολλοί παρατηρητές ήλπιζαν ότι, μετά από σχεδόν δέκα χρόνια στασιμότητας, η μεξικανική οικονομία θα εισέλθει σε μια νέα φάση διαρκής κι ισχυρής ανάπτυξης. Ο ιδιωτικός τομέας ήταν αισιόδοξος, η ιδιωτικοποίηση είχε δημιουργήσει ευνοϊκές προοπτικές για τις επενδύσεις κι η Ν.Α.Φ.Τ.Α. αναμενόταν να ενθαρρύνει μεγάλες ροές των Α.Ξ.Ε. Ωστόσο, αυτές οι προσδοκίες αύξησης γκρεμίστηκαν στο τέλος του 1994,

όταν μια απότομη υποτίμηση του πέσο οδήγησε σε χειρότερη ύφεση του Μεξικού τα τελευταία εξήντα χρόνια.

Το 1995 η κυβέρνηση ανακοίνωσε μια σειρά πρωτοβουλιών για την εκποίηση περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου. Οι δράσεις αυτές, απέφεραν αύξηση στις ροές των Α.Ξ.Ε. και περιελάμβαναν μερική ή ολική εκποίηση των κρατικών εταιρειών πετρελαίου, του δευτερογενή τομέα των πετροχημικών, του τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, των σιδηρόδρομων, των δορυφορικών επικοινωνιών, των λιμανιών και των αεροδρομίων.

Η τέταρτη περίοδος ξεκίνησε το 1996. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το σύνολο των επενδύσεων αυξήθηκε σε διπλάσια επίπεδα μετά τη μείωση το 1995, αν και μόνο στα τέλη της δεκαετίας του 1980 ξεπέρασε το ρεκόρ που επετεύχθη στις αρχές της δεκαετίας. Το σθένος των Α.Ξ.Ε. ήταν αξιοσημείωτο, αλλά επικεντρώθηκε μόνο σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας.

Η ανάκαμψη των επενδύσεων σε τομεακό επίπεδο είναι σαφώς άνιση. Οι δραστηριότητες με εξαγωγικό προσανατολισμό φαίνεται να έχουν διατηρήσει ισχυρή ανάπτυξη τους στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Αυτό το τμήμα της οικονομίας αποτελείται από μια μικρή ομάδα εταιρειών που είναι συνήθως μεγάλες ή μεσαίου μεγέθους κι έχουν πρόσβαση σε ξένους χρηματοοικονομικούς πόρους.

Οι Α.Ξ.Ε. διαδραματίζουν όλο και σημαντικότερο ρόλο στη δυναμική των επενδύσεων στο Μεξικό. Ο λόγος των Α.Ξ.Ε. / Α.Ε.Π. αυξήθηκε από 1,4% κατά την περίοδο 1980-1985 σε 1,8% το 1986-1993 και 3,4% το 1994-2000, ενώ το μερίδιο των Α.Ξ.Ε. στις ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αυξήθηκε από 3,2 σε 9,1% και 16,3%, αντίστοιχα, για τις περιόδους αυτές.

Παρατηρούμε ότι οι αριθμοί αυτοί αντικατοπτρίζουν την παρουσία των δύο παραγόντων που έχουν χαρακτηρίσει την αύξηση των Α.Ξ.Ε. κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών: η επιτυχία των προσπαθειών της μεξικανικής κυβέρνησης να προσελκύσει μεγαλύτερη ροή Α.Ξ.Ε. στο πλαίσιο της διαδικασίας οικονομικής μεταρρύθμισης που άρχισε στα μέσα της δεκαετίας του 1980 κι η σταδιακή ενσωμάτωση του Μεξικού στο βορειοαμερικανικό οικονομικό μπλοκ, το οποίο άρχισε να επιταχύνεται κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του 1990. Η απελευθέρωση των κανονισμών που διέπουν τις Α.Ξ.Ε. λειτούργησε ως καταλύτης για το άνοιγμα των περιοχών που στο παρελθόν άνηκαν στον τομέα του κράτους ή των πολιτών του Μεξικού, καθώς και στη μείωση του κόστους των συναλλαγών και την αύξηση της ασφάλειας των επενδυτών.

Στη δεκαετία του 1990 σημειώθηκε ανάκαμψη των Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό και στις άλλες μεγάλες οικονομίες της Λατινικής Αμερικής κι η συνολική καθαρή εισροή Α.Ξ.Ε. σε

ολόκληρη την περιοχή ήταν δέκα φορές υψηλότερη από το 1990. Το Μεξικό, όπως και η Βραζιλία, επωφελήθηκαν σημαντικά από την αύξηση αυτή στις ροές Α.Ξ.Ε. και το μερίδιό τους στο σύνολο της Λατινικής Αμερικής αυξήθηκε από 48% το 1990 σε 65% το 2000. Οι καθαρές ροές των Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό τη δεκαετία του 1990 ήταν οι υψηλότερες μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών της Λατινικής Αμερικής και την περίοδο 1996-2000 το Μεξικό κατετάγη δεύτερο, μετά τη Βραζιλία, όταν η ιδιωτικοποίηση στις κρατικές επιχειρήσεις έφτασε στο αποκορύφωμά της. Τόσο στην περίπτωση του Μεξικού όσο και της Βραζιλίας, στην αρχή της δεκαετίας του 1990, οι ιδιωτικοποιήσεις έπαιξαν καθοδηγητικό ρόλο στην αύξηση των ροών Α.Ξ.Ε. στη χώρα αυτή.

Σε τομεακό επίπεδο, οι επενδυτικές στρατηγικές που ακολουθούν οι ξένες εταιρείες στη Λατινική Αμερική οδηγούνται από τέσσερις παράγοντες: την αναζήτηση για πρώτες ύλες, την επιθυμία για καθιέρωση των εξαγωγών, την ανάγκη για εγγυημένη πρόσβαση στις εθνικές αγορές καθώς και την αναζήτηση στρατηγικών πλεονεκτημάτων.

Οι κατασκευές κυριαρχούν στην τομεακή σύνθεση των Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό, από 49% του συνόλου το 1981-1993 κι αυξήθηκαν σε περίπου 63% το 1994-2000 (μέσος όρος). Η άνοδος οφείλεται κυρίως στην αύξηση των επενδύσεων στις εισαγωγές μηχανημάτων κι εξοπλισμού που αυξήθηκε από 17,8% του συνόλου των Α.Ξ.Ε. το 1994 σε 28,3% το 2000. Την περίοδο 1993-2000, οι ακαθάριστες πάγιες επενδύσεις σε μηχανήματα αυξήθηκαν κατά μέσο όρο περίπου 30% το χρόνο. Το 1994-2000, οι ξένες επενδύσεις στη βιομηχανία παραγωγής επικεντρώθηκαν στις μηχανές και στον τομέα του εξοπλισμού (47% του συνόλου), ιδίως των αυτοκινήτων και της παραγωγής εξαρτημάτων αυτοκινήτων, σε ηλεκτρονικά είδη, ενώ οι επενδύσεις σε τρόφιμα, ποτά και καπνό σημείωσαν μεγάλη αύξηση που οφείλεται σε σημαντικές πωλήσεις των ιδιωτικών εγχώριων περιουσιακών στοιχείων σε ξένα συμφέροντα.

Όσον αφορά τις πηγές των Α.Ξ.Ε., η εξέλιξη ήταν πολύ σταθερή. Όπως και σε προηγούμενες δεκαετίες, οι Η.Π.Α. ήταν η κύρια χώρα επενδύτης, που αντιπροσώπευε περισσότερο από το 60% του συνόλου το 1981-2000, κι ακολουθούν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (18%). Οι σημαντικότερες αλλαγές που έχουν λάβει χώρα μετά την εφαρμογή της Ν.Α.Φ.Τ.Α., το 1994 είναι:

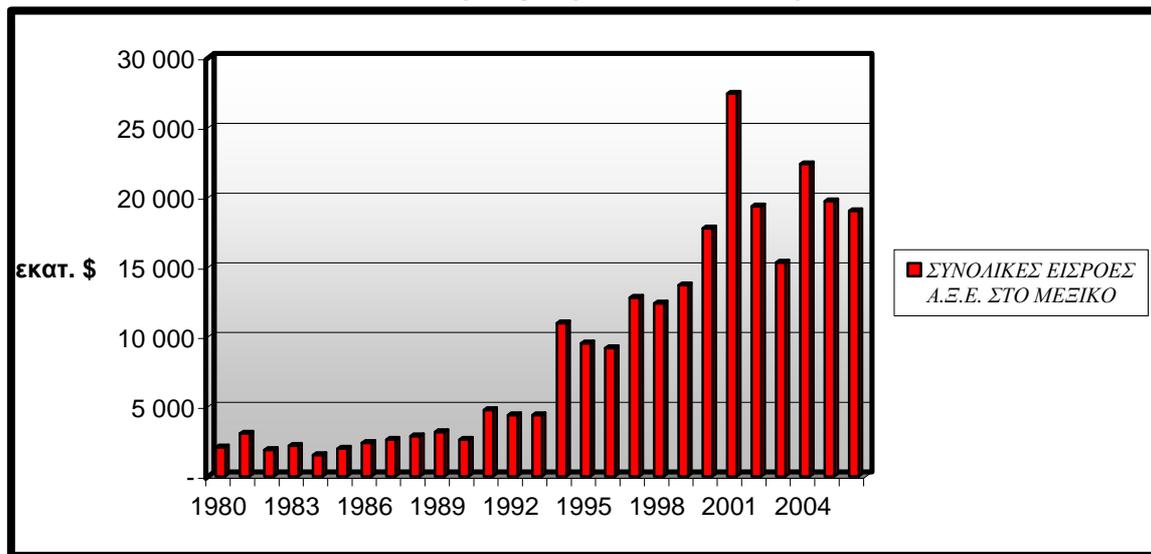
- ⊕ Η αύξηση του ποσοστού των Η.Π.Α. (40%) για να φθάσει 86% του συνόλου των Α.Ξ.Ε. το 2000,
- ⊕ Ο Καναδάς, η Ευρωπαϊκή Ένωση κι η Ιαπωνία μείωσαν το μερίδιό τους (2%, 17% και 2,3%, αντίστοιχα).
- ⊕ Οι πωλήσεις από ξένες εταιρείες ήταν ο κύριος λόγος της αύξησης των εξαγωγών

των κατασκευών του Μεξικού από τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Μεταξύ του 1993 και του 1996, οι κατασκευές αυξήθηκαν από 47,8% σε 56,2% του συνόλου. (Máttar, κ.ά, 2002)

Από τα παραπάνω και από τα δεδομένα του Πίνακα 8 συμπεραίνουμε ότι οι συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό θα έχουν τη μορφή που φαίνεται στο Διάγραμμα 13, ενώ στα Διαγράμματα 14 και 15 συγκρίνουμε τις εισροές με τις αντίστοιχες στις αναπτυσσόμενες χώρες και στην περιοχή της Κεντρικής Αμερικής.

Διάγραμμα 13:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό

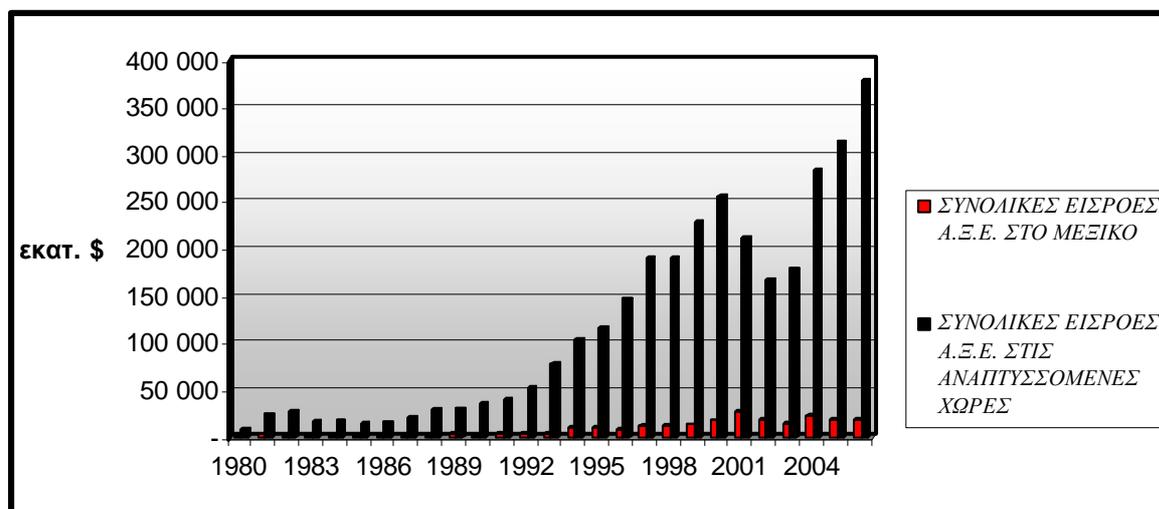

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Στο Μεξικό οι εισροές των άμεσων ξένων επενδύσεων ακολουθούν γενικά αύξουσα πορεία. Η κρίση όμως που έπληξε τη χώρα το 1982 δεν επέτρεψε μεγάλη αύξηση στις εισροές έως το 1989, ενώ η επανεκλογή του Θεσμικού Επαναστατικού Κόμματος το 1988 και η απελευθέρωση του νόμου για τις Α.Ξ.Ε. το 1989 επέτρεψαν τη μεγαλύτερη απορρόφηση εισροών στη χώρα. Στην ανάκαμψη αυτή των επενδύσεων έως το 1994 συνέβαλαν και τα προγράμματα μεταρρυθμίσεων και οι διαπραγματεύσεις με τη Ν.Α.Φ.Τ.Α. Ωστόσο, η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος του Μεξικού το 1994 οδήγησε σε προσωρινή μείωση των εισροών έως το 1996. Από το 1996 έως το 2001 οι εισροές αυξήθηκαν σημαντικά λόγω της εκποίησης των δημόσιων περιουσιακών στοιχείων στην οποία προχώρησε η μεξικανική κυβέρνηση, ενώ σημαντική ήταν η μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων μετά το 2001 έως το 2004, καθώς η χρηματοπιστωτική κρίση των Η.Π.Α., δηλαδή του σημαντικότερου εμπορικού εταίρου του Μεξικού, έπληξε και τη μεξικανική οικονομία.

Διάγραμμα 14:

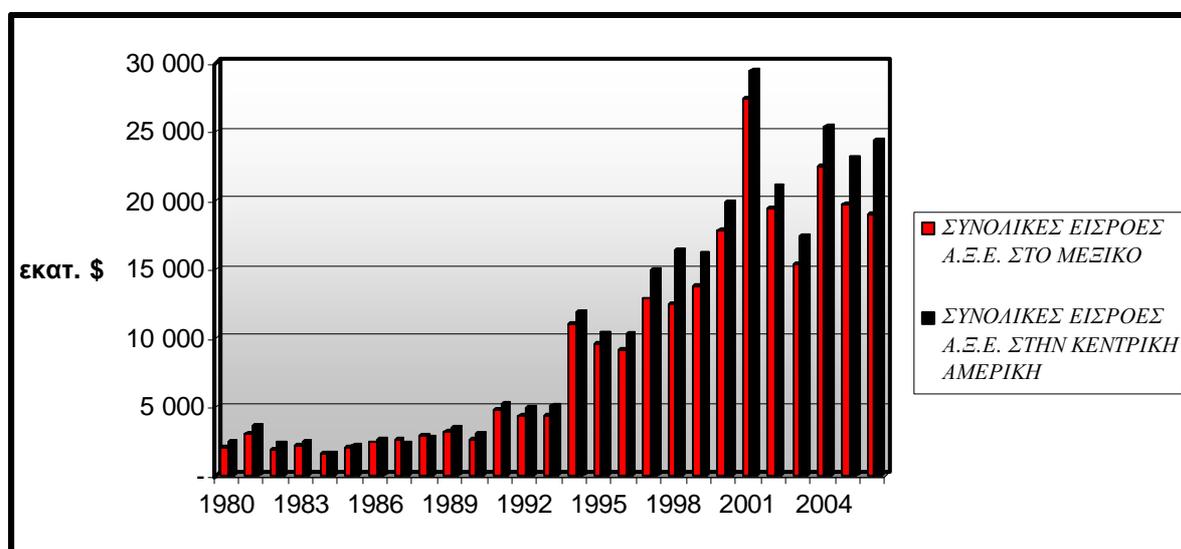
Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό και στις αναπτυσσόμενες χώρες

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Διάγραμμα 15:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό και στην Κεντρική Αμερική

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Το κλίμα αβεβαιότητας γύρω από τις αγορές του διεθνή χρηματοοικονομικού τομέα, το 2002 είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της αποστροφής στον κίνδυνο, ειδικά του κινδύνου στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Παρόλα αυτά, το Μεξικό ήταν σε θέση να απορροφήσει ένα σημαντικό ποσό εξωτερικών πόρων, ιδίως μέσω των Α.Ξ.Ε. (Banco de México, 2003).

Τα τελευταία χρόνια οι ροές στο Μεξικό δεν επηρεάστηκαν από την οικονομική

επιβράδυνση που ξεκίνησε στη χώρα κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2007. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι δραστηριότητες που προσέλκυσαν τις μεγαλύτερες αυξήσεις των Α.Ξ.Ε. στο Μεξικό ήταν οι κατασκευές χάλυβα, οι χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες κι η εξόρυξη, οι οποίες δεν ήταν προσανατολισμένες προς των αγορά των Η.Π.Α. (U.N.C.T.A.D., 2008a)

13.4. Συμπεράσματα

Περισσότερα από δέκα χρόνια μετά την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων με σκοπό να καταστήσουν τον ιδιωτικό τομέα του Μεξικού την κινητήρια δύναμη της οικονομικής ανάπτυξης σε μια αγορά ανοικτή στον διεθνή ανταγωνισμό, οι επενδύσεις έχουν μόνο εν μέρει ανακάμψει από την κατάρρευση τους στο τέλος της άνθησης του πετρελαίου το 1981. Η αύξηση των επενδύσεων κατά την τελευταία δεκαετία δεν είναι αρκετά ισχυρή για να εξασφαλίσει υψηλά επίπεδα βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Παρόλο που οι συνολικές ακαθάριστες πάγιες επενδύσεις, το Α.Ε.Π. κι οι Α.Ξ.Ε. αυξήθηκαν δυναμικά στο 1996-2000, η ώθηση τους διεκόπη το 2001. Αυτή η επιβράδυνση δείχνει ότι υπάρχουν ακόμα κάποιοι περιορισμοί στην οικονομική ανάπτυξη του Μεξικού. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι η ευπάθεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος του Μεξικού, καθώς κι η ύφεση στην οικονομία των Η.Π.Α.

Σε γενικές γραμμές, οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις μέχρι σήμερα δεν κατάφεραν να αυξήσουν τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη σε ικανοποιητικά επίπεδα ή την εξάλειψη των εξωτερικών ανισορροπιών και τις κρίσεις στο ισοζύγιο πληρωμών. Αν κι οι μεταρρυθμίσεις έχουν ενθαρρύνει τις Α.Ξ.Ε. σε ορισμένους τομείς, δεν οδήγησαν όμως σε αύξηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στην οικονομία στο σύνολό της.

Η δομή του σχηματισμού κεφαλαίου δείχνει μια αυξανόμενη τάση προς τις επενδύσεις σε μηχανήματα και εξοπλισμό, η οποία με τη σειρά του δείχνει μια τάση προς τον εκσυγχρονισμένο της παραγωγής. Αυτό το είδος της επένδυσης ως ποσοστό του συνόλου αντανάκλα την ανάγκη για αναβάθμιση του εξοπλισμού για να ικανοποιήσει την αυξημένη ζήτηση και την ανταπόκριση στον ξένο ανταγωνισμό.

Κεφάλαιο 14^ο

Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία

Άποψη της πόλης

14.1. Προφίλ χώρας

Τα κυριότερα στοιχεία της χώρας όπως παρουσιάζονται από την Κεντρική Τράπεζα της Βραζιλίας (Banco Central do Brasil) είναι:

- ▶ **Πλήρες όνομα:** Federative Republic of Brazil
- ▶ **Πληθυσμός (2009):** 193.7 εκατομ.
- ▶ **Πρωτεύουσα:** Μπραζίλια
- ▶ **Μεγαλύτερη πόλη:** του Σάο Πάολο
- ▶ **Επιφάνεια:** 8.55 εκατ. τετραγ. χιλιόμετρα
- ▶ **Επικρατέστερη γλώσσα:** Πορτογαλικά
- ▶ **Επικρατέστερη θρησκεία:** Χριστιανισμός
- ▶ **Προσδόκιμο όριο ζωής:** 69 χρόνια (άντρες), 76 χρόνια (γυναίκες) (UN)
- ▶ **Νόμισμα:** 1 real = 100 centavos
- ▶ **Κυβέρνηση:** Προεδρική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία
- ▶ **Πρόεδρος:** Luiz Inácio Lula da Silva
- ▶ **Συντελεστής Gini (2009):** 56,7
- ▶ **Ανεργία (% εργατικού δυναμικού, 2008):** 7,9
- ▶ **Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (2006):** 0,81
- ▶ **Α.Ε.Π. (\$ δις, 2007):** 1,313.6
- ▶ **κ.κ. Α.Ε.Π. (2007):** 9,703.2
- ▶ **Πραγματικό Α.Ε.Π. (% , 2007):** 5,4
- ▶ **κ.κ. Α.Ε.Π. ως ποσοστό (%) του παγκόσμιου συνόλου (2007):** 2,8
- ▶ **Κύρια εξαγόμενα προϊόντα:** σιδηρομεταλλεύματα, ακαθάριστο πετρέλαιο, καφές, σόγια, αυτοκίνητα, ζάχαρη, βοδινό κρέας
- ▶ **Κύρια εισαγόμενα προϊόντα:** ακαθάριστο πετρέλαιο, ηλεκτρονικά στοιχεία, φάρμακα
- ▶ **Κυριότερες εμπορικές συνεργασίες με:** Η.Π.Α., Αργεντινή, Ολλανδία, Κίνα και Γερμανία (Banco Central do Brasil).
- ▶ **Σημαία:**

Πηγή: The World FactBook

Η Βραζιλία είναι μέλος των World Trade Organization, Organization for the Prohibition of Chemical Weapons, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna, Montreal Protocol, MER.CO.SUR., Rio Group, Latin American Integration Association (L.A.I.A.) or Asociación Latinoamericana de Integración (A.L.A.D.I.). κ.ά.

Η εδαφική επέκταση της Βραζιλίας, που φθάνει 8,5 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα, καταλαμβάνει σχεδόν το ήμισυ (47%) της περιοχής της Λατινικής Αμερικής. Κατέχει το 20% της παγκόσμιας βιοποικιλότητας και παράδειγμα του πλούτου αυτού είναι η Τροπικό Δάσος του Αμαζονίου, με 3,6 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Βρίσκεται στην πέμπτη θέση μεταξύ των πολυπληθέστερων χωρών του κόσμου με το 81% του πληθυσμού να ζει σε αστικές περιοχές.

Η χώρα έχει αναλάβει τα τρία πέμπτα της βιομηχανικής παραγωγής στην οικονομία της Νότιας Αμερικής. Η επιστημονική και τεχνολογική της ανάπτυξη, σε συνδυασμό με ένα διαφοροποιημένο και δυναμικό βιομηχανικό περιβάλλον, προσελκύει Α.Ξ.Ε. κεφαλαίου που υπολογίζονται περίπου στα \$20 δις ετησίως κατά μέσο όρο, έναντι \$2 δις ετησίως κατά την τελευταία δεκαετία.

Η Βραζιλία εμπορεύεται τακτικά με πάνω από εκατό χώρες, ενώ το 74% των εξαγομένων αγαθών ή ημικατεργασμένων προϊόντων κατασκευάζεται στη χώρα. Οι κυριότεροι εταίροι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση (26%), οι Η.Π.Α. (24%), η Λατινική Αμερική (21%) κι η Ασία (12%). Ένας από τους πιο δυναμικούς τομείς σε αυτή την ανταλλαγή είναι οι γεωργικές επιχειρήσεις και τις τελευταίες δύο δεκαετίες η χώρα κατατάσσεται μεταξύ των χωρών με την υψηλότερη παραγωγικότητα στον τομέα.

Χάρτης 8: Βραζιλία

Πηγή: The World FactBook

14.2. Οικονομικό σύστημα Βραζιλίας

Το νόμισμα της Βραζιλίας είναι το Real (R). Δε δηλώνει μόνο την αξία, αλλά τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα αποτελούν επίσης μέσο για τη διατήρηση του πολιτισμού. Τα χρήματα αντιπροσωπεύουν επίσης την τεχνολογία και για το λόγο αυτό εφαρμόζονται τεχνικές για την πρόληψη της πλαστογραφίας, χρησιμοποιούνται ειδικοί τύποι χαρτιού και προηγμένες διαδικασίες εκτύπωσης οι οποίες πραγματοποιούνται εξ ολοκλήρου στη Βραζιλία, γεγονός που αποδεικνύει την πρόοδο και την ανάπτυξη της χώρας. (Portal do Governo Brasileiro).

Ωστόσο, η κρίση του εξωτερικού χρέους στις χώρες της Λατινικής Αμερικής έπληξε τη Βραζιλία το 1983, δημιουργώντας σοβαρή μακροοικονομική και πολιτική αστάθεια, μεγάλα ελλείμματα στον προϋπολογισμό, υπερπληθωρισμό (αντιπροσωπεύοντας πάνω από 2.500% σε ένα χρόνο) και χαμηλή ανάπτυξη που χαρακτηρίζεται την οικονομία της Βραζιλίας για το υπόλοιπο της δεκαετίας και μέχρι τις αρχές του 1990. Έτσι, η Βραζιλία έχασε το μεγαλύτερο μέρος της λάμψη της στα μάτια των ξένων επενδυτών, καθώς οι εισροές Α.Ξ.Ε. εξασθένησαν (από \$1,8 δις ετησίως κατά τη διάρκεια του 1972-1982 σε \$1,4 δις κατά τη διάρκεια του 1983-1993) σε μία περίοδο αυξανόμενου ανταγωνισμού παγκοσμίως. Η Κίνα γρήγορα ξεπέρασε τη Βραζιλία κι άλλες αναπτυσσόμενες χώρες προσέλκυσαν επίσης μεγάλο αριθμό Α.Ξ.Ε. Ως αποτέλεσμα, η Βραζιλία έχασε θέσεις κατάταξης μεταξύ των αναπτυσσομένων χωρών, ως αποδέκτης των Α.Ξ.Ε. κι από την πρώτη το 1980 (με το 3,6% των παγκόσμιων ροών Α.Ξ.Ε.) έφτασε στην 11^η το 1990 (2,6%) και στην 14^η το 1993 (1,1%).

Εφαρμόζοντας το σχέδιο του 1994 (*Real Plan*)⁷, με στόχο την αποκατάσταση της μακροοικονομικής και χρηματοοικονομικής σταθερότητας, η κατάσταση άλλαξε δραματικά. Οι εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία από \$1,3 δις το 1993 έφτασαν σε ένα επίπεδο ρεκόρ των \$32,8 δις το 2000. Το σχέδιο αυτό σε συνδυασμό με άλλες μεταρρυθμίσεις επέτρεψαν στη Βραζιλία να ξανακερδίσει την προσοχή των ξένων επενδυτών. Το 2000, ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος αποδέκτης Α.Ξ.Ε. μεταξύ των αναπτυσσομένων χωρών, μετά την Κίνα. Κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης και της πτώσης των Α.Ξ.Ε. μεταξύ 2001-2003, οι εισροές μειώθηκαν, αλλά παρέμειναν πολύ πάνω από τα προηγούμενα επίπεδα. Στην

---

⁷ Το *Real Plan (Plano Real)* ήταν μια σειρά από μέτρα που αποσκοπούσαν στη σταθεροποίηση την οικονομία της Βραζιλίας, εφαρμόστηκε στις αρχές του 1994, υπό την καθοδήγηση του Fernando Henrique Cardoso, ως Υπουργός Οικονομικών, κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Itamar Franco.

πραγματικότητα, οι ροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία εξακολουθούν να είναι σημαντικά υψηλότερες σε σύγκριση με οποιαδήποτε στιγμή πριν από το 1996. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι εισροές Α.Ξ.Ε. στους τομείς της μεταποίησης και του πρωτογενούς τομέα έχουν επιδείξει αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας ύφεση μετά το 2000 και την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στη Βραζιλία.

Με το σχέδιο αυτό η κυβέρνηση κατάφερε όσο τα παλαιότερα σχέδια δεν είχαν καταφέρει. Εισήγαγε ένα νέο νόμισμα, συνδεδεμένο με το δολάριο, μείωσε τον υπερπληθωρισμό, αύξησε την εμπιστοσύνη των επενδυτών και προώθησε τις πιστώσεις. Η οικονομική ανάπτυξη συνεχίστηκε φτάνοντας σε επίπεδα που είχαν παρατηρηθεί στη Βραζιλία για πολλά χρόνια (π.χ. 6% το 1994). Αλλά από το 2000, η ανάπτυξη επιβραδύνθηκε ξανά. Αυτό συνέβη εξαιτίας τόσο των εσωτερικών προβλημάτων (οικονομική κρίση του 1998-1999 κι ενεργειακή κρίση του 2001) όσο και των εξωτερικών παραγόντων (παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση και κρίση στην Αργεντινή).

Μια σειρά από διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην πολιτική ευνόησε επίσης την ανάκτηση των επενδυτικών ροών προς τη Βραζιλία από το 1995. Σημαντική ήταν η τροποποίηση του Συντάγματος το 1995, η κατάργηση της συνταγματικής διάκρισης μεταξύ των βραζιλιάνικων εταιρειών όσον αφορά την ιδιοκτησία των πολιτών και των ατόμων με ξένη ιδιοκτησία. Αυτό, σε συνδυασμό με ένα φιλόδοξο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, οδήγησε στο άνοιγμα των δημόσιων υπηρεσιών υποδομής, όπως οι τηλεπικοινωνίες κι η ηλεκτρική ενέργεια, σε ιδιώτες επενδυτές. Πολλές νέες ευκαιρίες δημιουργήθηκαν για τους ιδιώτες επενδυτές, συμπεριλαμβανομένων των ξένων επενδυτών. Πράγματι, οι ιδιωτικοποιήσεις που σχετίζονται με τις Α.Ξ.Ε. εξηγούν πολλά από την πρόσφατη συμπεριφορά των ροών Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία - άνοδο τους σε πρωτοφανή επίπεδα των \$29-33 δις κατά τη διάρκεια του 1998-2000 (μία περίοδος χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης) και την παρακμή τους μετά τη μείωση των ιδιωτικοποιήσεων. Η Βραζιλία προσπάθησε να πρωταγωνιστήσει και στο διεθνές εμπόριο, ξεκινώντας από τις λιγότερο ανοικτές πολιτικές που εφαρμόζονται στο παρελθόν. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η κυβέρνηση θέσπισε μια σειρά μέτρων για την απελευθέρωση του εμπορίου, γνωστή ως «*abertura comercial*», σύμφωνα τα οποία καταργούνται τα περισσότερα μη δασμολογικά εμπόδια στις εισαγωγές. Το 1994 οι εφαρμοσμένοι δασμοί μειώθηκαν στο ένα πέμπτο του αντίστοιχου επιπέδου του 1987. Το 1991, η Βραζιλία ήταν ιδρυτικό μέλος της MER.CO.SUR., πετυχαίνοντας τελωνειακή ένωση με την Αργεντινή, την Ουρουγουάη και την Παραγουάη. Έτσι, η απελευθέρωση του εμπορίου ήταν συντονισμένη με τις χώρες αυτές. Τα οικονομικά προβλήματα των μελών της MER.CO.SUR., ιδίως της Βραζιλίας και της Αργεντινής,

οδήγησαν σε προσωρινή αντιστροφή ορισμένων μέτρων απελευθέρωσης. (U.N.C.T.A.D., 2005)

14.3. Άμεσες ξένες επενδύσεις στη Βραζιλία

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές σε συνδυασμό με τα γεγονότα στο παγκόσμιο οικονομικό στερέωμα είχαν ως αποτέλεσμα οι εισροές Α.Ξ.Ε. να είναι οι εξής:

Πίνακας 9:

Εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία

ΕΤΟΣ	ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΗ ΒΡΑΖΙΛΙΑ*	% ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ Α.Ξ.Ε.	% Α.Ξ.Ε. ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ
1980	1.910,20	3,46	24,92
1981	2.521,90	3,63	10,46
1982	3.115,20	5,25	11,77
1983	1.326,10	2,62	7,51
1984	1.501,20	2,55	8,46
1985	1.418,40	2,45	9,99
1986	317,15	0,36	2,02
1987	1.169,10	0,83	5,47
1988	2.805,00	1,70	9,27
1989	1.129,90	0,59	3,69
1990	988,80	0,49	2,75
1991	1.102,20	0,71	2,76
1992	2.061,00	1,21	3,87
1993	1.290,90	0,58	1,66
1994	2.149,90	0,85	2,08
1995	4.405,12	1,29	3,80
1996	10.791,69	2,75	7,34
1997	18.992,93	3,88	9,97
1998	28.855,61	4,07	15,22
1999	28.578,43	2,60	12,51
2000	32.779,24	2,32	12,80
2001	22.457,35	2,70	10,59
2002	16.590,20	2,67	9,97
2003	10.143,52	1,80	5,68
2004	18.145,88	2,45	6,41

2005	15.066,29	1,59	4,79
2006	18.782,22	1,44	4,95
ΣΥΝΟΛΑ	250.395,45		

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Έκατ. \$

Η U.N.C.T.A.D. (2005) αναφέρει ότι η Βραζιλία επανήλθε στην παγκόσμια σκηνή των Α.Ξ.Ε. κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990, μετά από μια σειρά εσωτερικών μεταρρυθμίσεων που αποκατέστησαν τη μακροοικονομική και δημοσιονομική σταθερότητα και προώθησαν τη διεθνοποίηση της οικονομίας της Βραζιλίας. Οι εισροές Α.Ξ.Ε. εκτοξεύθηκαν στα \$32,8 δις το 2000 και ανήλθαν σε \$196 δις κατά τη διάρκεια του 1995-2004. Αλλά η έκρηξη αυτή των Α.Ξ.Ε., όπως συνέβη και σε άλλες αναπτυσσόμενες κι ανεπτυγμένες χώρες, προήλθε σε μεγάλο βαθμό από το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων στις βιομηχανίες υπηρεσιών. Με τις οικονομικές προοπτικές βελτίωσης, η Βραζιλία είναι πλέον μια μεγάλη εσωτερική αγορά που εξακολουθεί να προσελκύει επενδύσεις από πολυεθνικές επιχειρήσεις με σκοπό να συμβάλουν ουσιαστικά στην ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη της χώρας.

Από το 1995, η απόδοση της Βραζιλίας ως προς τις Α.Ξ.Ε. αυξήθηκε σημαντικά. Η Βραζιλία καθιερώθηκε ανάμεσα στις κυριότερες χώρες υποδοχής Α.Ξ.Ε., αλλά δεν κυριαρχεί πλέον μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών (όπως συνέβαινε μέχρι την κρίση του 1983).

Ως προς την τομεακή κατανομή παρατηρείται ότι σε όλο το πρώτο μισό του 20ού αιώνα ότι οι Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία ήταν συγκεντρωμένες στις μεταφορές, το χρηματοπιστωτικό τομέα, το εμπόριο και την ηλεκτρική ενέργεια. Αργότερα, οι Α.Ξ.Ε. στράφηκαν προς τις κατασκευές. Το κράτος ανέλαβε την παροχή βασικών υπηρεσιών κι ακολούθησε μια αυστηρή πολιτική προσέλκυσης Α.Ξ.Ε. στον τομέα των κατασκευών στο πλαίσιο της στρατηγικής υποκατάστασης των εισαγωγών.

Ως χώρα προέλευσης των Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία σημαντικότερη πηγή παραμένουν οι Η.Π.Α., που αντιπροσωπεύουν περίπου το ένα τέταρτο του συνολικού αποθέματος Α.Ξ.Ε. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η Γερμανία (με 14% το 1995), η Γαλλία, η Ελβετία κι η Ιαπωνία (περίπου 6-7% η καθεμία) ήταν οι επόμενες πιο σημαντικές πηγές.

Οι νέες επενδύσεις από τις Η.Π.Α. διοχετεύτηκαν προς τις υπηρεσίες (ιδιαίτερα στις τηλεπικοινωνίες και την ηλεκτρική ενέργεια και, σε μικρότερο βαθμό, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες), καθώς και την παραγωγή (κυρίως τρόφιμα και ποτά, χημικά προϊόντα, μηχανήματα κι εξοπλισμό και την αυτοκινητοβιομηχανία). Η Ισπανία, η

Πορτογαλία, οι Η.Π.Α. κι η Ολλανδία αντιπροσωπεύουν τα δύο τρίτα της αύξησης στις Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία μεταξύ του 1995 και του 2000. Παρέμειναν, επίσης, οι κυριότερες χώρες προέλευσης των εισροών κατά τη διάρκεια του 2001-2003, αν και γαλλικές κι ιαπωνικές εταιρείες έχουν αυξήσει και πάλι τις επενδύσεις τους στη Βραζιλία.

Μέχρι σήμερα, οι επιπτώσεις των Α.Ξ.Ε. ήταν πιο εμφανείς σε τομείς όπως οι εισροές κεφαλαίων, οι επενδύσεις κι η επέκταση της παραγωγής σε ορισμένες βιομηχανίες και στις εξαγωγές. Όμως, οι επιπτώσεις στη μεταφορά τεχνολογίας ή τη διάχυση της σε τοπικές επιχειρήσεις έχει περιοριστεί. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι Α.Ξ.Ε. δεν ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες για υψηλότερο επίπεδο τεχνολογικής μάθησης από την παρουσία των αλλοδαπών θυγατρικών στην οικονομία της Βραζιλίας.

Ως προς τις εισροές κεφαλαίων και επενδύσεων, παρατηρούμε ότι από το 1991 έως το 2002, οι υψηλές εισροές Α.Ξ.Ε. συνέβαλαν στα πρωτοφανή επίπεδα εισροών ξένων κεφαλαίων στη Βραζιλία. Την περίοδο αυτή, οι Α.Ξ.Ε. αντιστοιχούσαν στο 63% των συνολικών εισροών κεφαλαίων ύψους \$280 δις. Κατά τη διάρκεια 1999-2002, όταν οι εισροές κεφαλαίων χαρτοφυλακίου κι ο ξένος δανεισμός περιορίστηκαν λόγω οικονομικών δυσχερειών, οι Α.Ξ.Ε. κυριαρχούσαν στις εισροές. Έτσι, οι εισροές που σχετίζονται με τις ιδιωτικοποιήσεις συνέβαλαν επίσης σημαντικά στην αύξηση των εσόδων της κυβέρνησης σε μία περίοδο σοβαρών δημοσιονομικών περιορισμών. (U.N.C.T.A.D.,2005)

Το 2006, οι καθαρές εισροές Α.Ξ.Ε. ανήλθαν σε \$ 18,782 εκατ., δηλαδή κατά 25% περισσότερες από το 2005. Περίπου το 55% των καθαρών εισροών κατευθύνθηκε στον τομέα των υπηρεσιών, κυρίως στη χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση και στην ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο και το νερό, ενώ η βιομηχανία έλαβε το 39%, ιδιαίτερα η μεταλλουργία (συμπεριλαμβανομένων του σιδήρου και του χάλυβα) κι οι τομείς του χαρτιού και χαρτοπολτού. Στον πρωτογενή τομέα, οι εισροές αντιπροσώπευαν το 7%, κυρίως στην αγορά υδρογονανθράκων και στην εξόρυξη. (Banco Central do Brasil, 2007).

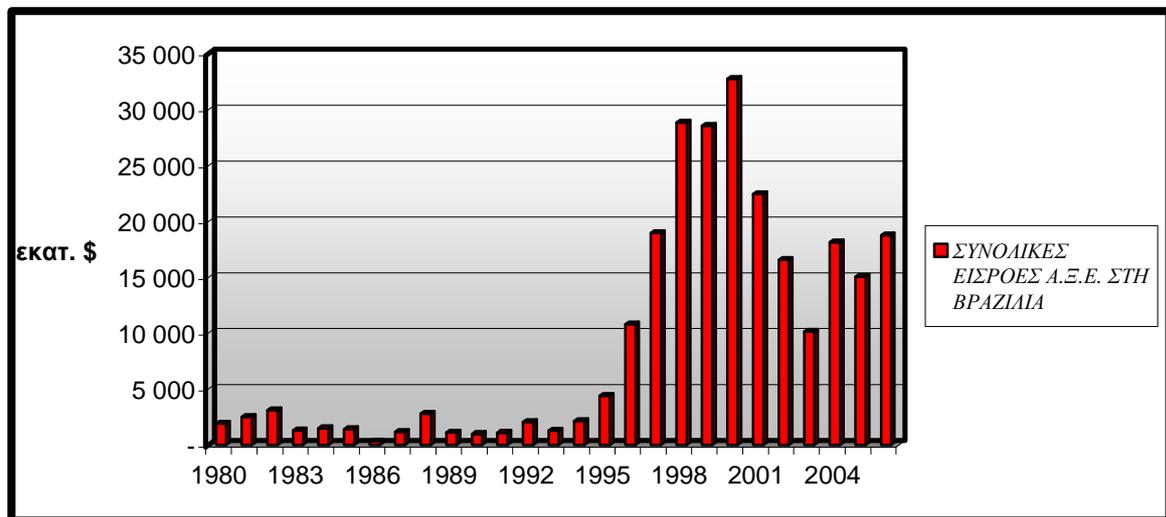
Τα τελευταία χρόνια στην ευρύτερη περιοχή της Νότιας Αμερικής, οι εισροές Α.Ξ.Ε. αυξήθηκαν σημαντικά σε όλες τις μεγάλες δικαιούχους χώρες. Στις τρεις σημαντικότερες χώρες υποδοχής (Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία) οι εισροές Α.Ξ.Ε. αυξήθηκαν κατά 78%. Συγκεκριμένα στη Βραζιλία, οι υψηλότερες αυξήσεις καταγράφηκαν στον πρωτογενή τομέα (κυρίως στην εξόρυξη μετάλλων) και στην κατασκευή με βάση τους φυσικούς πόρους (βασική μεταλλουργία, τρόφιμα και ποτά, διυλιστήρια, χημικά προϊόντα).

Οι περισσότερες από τις εισροές Α.Ξ.Ε. σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο το 2007 ήταν συγκεντρωμένες στη Βραζιλία και την Κολομβία και ειδικά στη Βραζιλία παρέμεινε σχεδόν στο ίδιο επίπεδο όπως στο 2006, σε περίπου \$1,3 δις.

Η κυβέρνηση της χώρας ανακοίνωσε μέτρα για την τόνωση των εξαγωγών των μεταποιημένων αγαθών και τη μείωση της εξάρτησης της χώρας από τις εξαγωγές εμπορευμάτων. Το σύστημα περιλαμβάνει επίσης φορολογικές περικοπές για τις εταιρείες και δάνεια για τη χρηματοδότηση της αγοράς κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και την ανάπτυξη των υποδομών της βιομηχανίας.(U.N.C.T.A.D. 2008a).

Οι συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 16, ενώ στα επόμενα δύο διαγράμματα έχουμε τη σύγκριση διαγραμματικά των εισροών με τις αναπτυσσόμενες χώρες και με τη Νότια Αμερική.

Διάγραμμα 16:
Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία

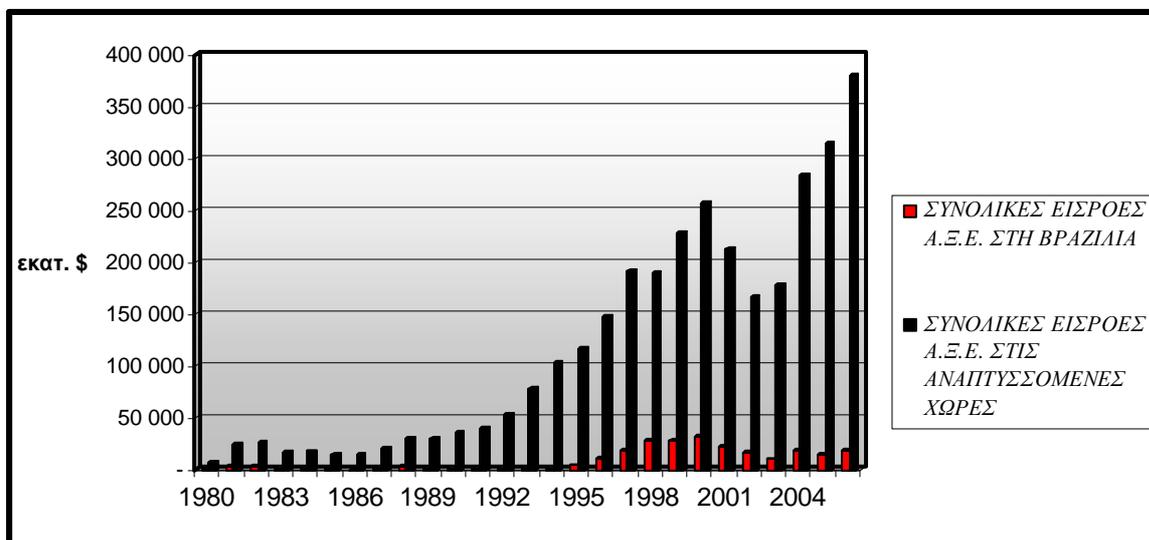

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Στη Βραζιλία, οι εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων επηρεάστηκαν από την κρίση που έπληξε το Μεξικό το 1982, οι επιπτώσεις της οποίας μεταφέρθηκαν και στις υπόλοιπες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Μέχρι το 1995 οι εισροές δεν αυξήθηκαν σημαντικά λόγω της έλλειψης μακροοικονομικής και δημοσιονομικής σταθερότητας στη χώρα, η οποία αποκαταστάθηκε με τις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης της Βραζιλίας. Η αύξηση των εισροών το 1998 παρέμεινε μικρή, όπως και στις προηγούμενες χώρες που εξετάσαμε. Από το 1999 έως το 2002, οι εισροές μειώθηκαν, όπως και ο ξένος δανεισμός, λόγω των οικονομικών δυσχερειών στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό οικονομικό στερέωμα, ενώ μετά το 2002 οι ιδιωτικοποιήσεις στις οποίες προχώρησε η κυβέρνηση της χώρας οδήγησε ξανά σε αύξηση των εισροών και στην ανάκαμψη της οικονομίας.

Διάγραμμα 17:

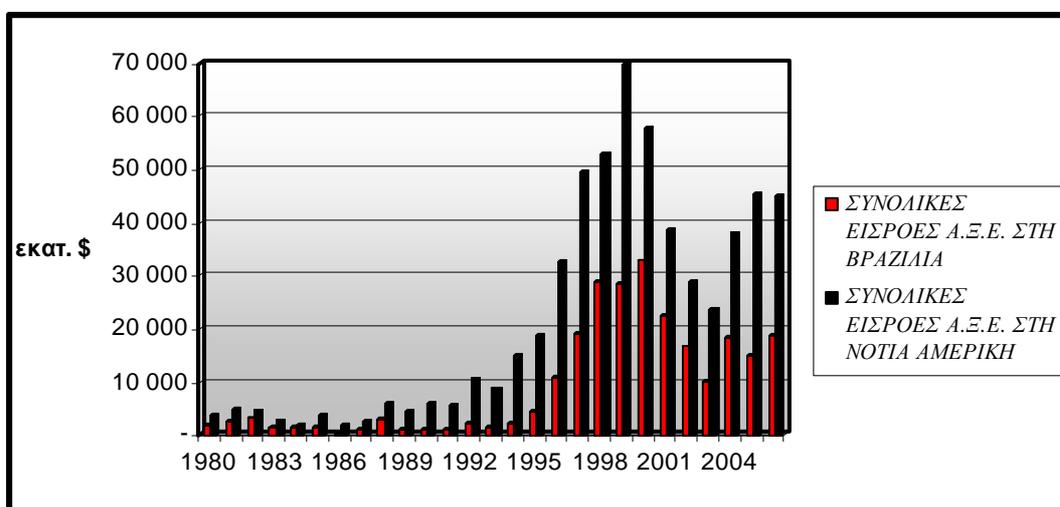
Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία και στις αναπτυσσόμενες χώρες

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Διάγραμμα 18:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στη Βραζιλία και στη Νότια Αμερική

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment report, διάφορα τεύχη

Στην ετήσια έρευνα της J.B.I.C. για τις Α.Ξ.Ε. προερχόμενες από ιαπωνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις, η Βραζιλία και το Μεξικό βρίσκονται στην 7^η και 12^η θέση, αντίστοιχα, μεταξύ των πολλά υποσχόμενων προορισμών για την επέκταση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Στη Βραζιλία, η

ανάπτυξη των τοπικών αγορά είναι ο πιο σημαντικός λόγος για την προσέλκυση Α.Ξ.Ε., όπως προκύπτει από το 77% των εταιρειών που συμμετείχαν στην έρευνα (J.B.I.C., 2008).

Η Βραζιλία το 2009 κατάφερε να πετύχει επενδύσεις ρεκόρ ύψους \$45 δις, δηλαδή περίπου τις μισές από τις συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική. Η αύξηση των Α.Ξ.Ε. στη χώρα προέκυψε από τον τριπλασιασμό σχεδόν των εισροών στον πρωτογενή τομέα, κυρίως λόγω των διασυνοριακών Σ. & Ε. στην εξορυκτική βιομηχανία. (U.N.C.T.A.D. 2009a)

14.4. Συμπεράσματα

Η Βραζιλία κατέχει μια μοναδική θέση όσον αφορά τις Α.Ξ.Ε. σε σχέση με άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, έχει μεγάλη ιστορία στις Α.Ξ.Ε. τουλάχιστον για έναν αιώνα και ένα έντονη παρουσία των πολυεθνικών. Όμως, κατά τη χαμένη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν ο ανταγωνισμός για τις Α.Ξ.Ε. μεταξύ των χωρών ήταν έντονος, η Βραζιλία ήταν σε μειονεκτική θέση ως προς τις εισροές Α.Ξ.Ε.

Οι επιτυχείς μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του 1990 έχουν αποκαταστήσει τη μακροοικονομική και χρηματοδοτική σταθερότητα και την ανάπτυξη και, κατά συνέπεια, την προσέλκυση Α.Ξ.Ε. Επιπλέον, αυξήθηκαν οι εισροές μέσω των προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης στον τομέα των υπηρεσιών και παρέμειναν υψηλότερες από κάθε άλλη στιγμή για τα έτη πριν το 1996, παρουσιάζοντας αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα παρά την παγκόσμια ύφεση των Α.Ξ.Ε. μετά το 2000.

Από τη δεκαετία του 1990, οι Α.Ξ.Ε. αποτελούσαν και πάλι μια σημαντική πηγή εισροών κεφαλαίου κι επενδύσεων ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Βραζιλίας, ιδίως όσον αφορά την παροχή ορισμένων ενδιάμεσων υπηρεσιών. Αλλά αν σκεφτούμε τη σημαντική και παρατεταμένη παρουσία των πολυεθνικών στη χώρα, η συμβολή τους στην ανταγωνιστικότητα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μέτρια. Το αποτέλεσμα στην τεχνολογία, συμπεριλαμβανομένης της διάχυσης από τις πολυεθνικές στις εγχώριες επιχειρήσεις είναι περιορισμένο. Επιπλέον, παρά την πρόσφατη αύξηση των εξαγωγών καμία από τις ξένες εταιρείες στη Βραζιλία ή από τις εγχώριες δεν αντέδρασαν στο άνοιγμα στο εμπόριο και στις νέες ευκαιρίες που προσφέρονται από τη MER.CO.SUR. έτσι ώστε να εξασφαλίσουν την επιτυχία των εξαγωγών μακροπρόθεσμα.

Η μέτρια απόδοση συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τις Α.Ξ.Ε. για αναζήτηση φυσικών πόρων στη Βραζιλία κι οφείλεται στο γεγονός ότι η κυβέρνηση βασιζόταν σε πολιτικές που ευνοούσαν αυτόν τον τύπο επενδύσεων. Όμως, αφού πρόκειται για μια χώρα που

χαρακτηρίζεται από μείωση των εμποδίων στο εμπόριο κι αύξηση του διεθνούς ανταγωνισμού, εάν η Βραζιλία επωφελείται περισσότερο από τις Α.Ξ.Ε., καθίσταται ζωτικής σημασίας η εφαρμογή πολιτικών που θα οδηγήσουν στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που λειτουργούν στη Βραζιλία (εγχώριων και ξένων).

Κεφάλαιο 15^ο

Συγκριτική ανάλυση

Οι χώρες που εξετάσαμε χαρακτηρίζονται ως αναδύμενες οικονομίες του αναπτυσσόμενου κόσμου, το Μεξικό κι η Βραζιλία βρίσκονται στην Αμερική, ενώ η Κίνα, η Ινδία και το Χονγκ Κονγκ βρίσκονται στην Ασία. Όλες οι οικονομίες έχουν τεράστιους φυσικούς πόρους, ειδικευμένο κι ανειδίκευτο, φθινό εργατικό δυναμικό, μεγάλη εγχώρια αγορά και πάνω από όλα σχετικά σταθερό πολιτικό περιβάλλον. Συνεπώς έχουν τεράστιες δυνατότητες για να προσελκύσουν Α.Ξ.Ε. ώστε να εξυπηρετήσουν την τοπική αγορά και να συντελέσουν στην παγκόσμια ολοκλήρωση.

Στις αναδύμενες οικονομίες έχει παρατηρηθεί τεράστια αύξηση των εισροών Α.Ξ.Ε. κατά την τελευταία δεκαετία. Η προσέλκυση των Α.Ξ.Ε. εξαρτάται από παράγοντες μακροοικονομικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς, πολιτικούς κι από τη σταθερότητα σε διάφορους τομείς.

Ως προς το σύνολο των εισροών Α.Ξ.Ε. που σημειώθηκαν κατά την περίοδο που εξετάζουμε παρατηρούμε ότι η Κίνα κατάφερε να αποσπάσει συνολικά περίπου \$ 702.958 εκατ., το Χονγκ Κονγκ συνολικά \$ 331.206 εκατ., η Βραζιλία \$ 250 395,4 εκατ., το Μεξικό \$249.802,8 εκατ. κι η Ινδία \$ 64.548 εκατ.

Η Ινδία, η Βραζιλία κι η Κίνα είναι μέλη του B.R.I.C. (Brazil, Russia, India, China) που χαρακτηρίζονται ως γρήγορα αναπτυσσόμενες οικονομίες, ενώ το Χονγκ Κονγκ ανήκει στις λεγόμενες «Ασιατικές Τίγρεις», όπως κι η Σιγκαπούρη, η Νότια Κορέα κι Ταϊβάν.

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρατηρούμε τις παγκόσμιες εισροές Α.Ξ.Ε., τις εισροές στις αναπτυσσόμενες χώρες και τις εισροές στις αναπτυγμένες χώρες. Οι εισροές ακολουθούν ανοδική πορεία, με εξαίρεση τα έτη μετά το 1982, το 1989 και μετά το 2001 για λόγους που θα εξετάσουμε στη συνέχεια.

Πίνακας 10

Εισροές Α.Ξ.Ε. παγκοσμίως, στις αναπτυσσόμενες και στις αναπτυγμένες χώρες

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ*	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ*	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ Α.Ξ.Ε. ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ*
1980	55.262	7.664	47.575
1981	69.437	24.103	45.322
1982	59.393	26.461	32.931
1983	50.682	17.652	33.012
1984	58.956	17.736	41.228
1985	57.959	14.197	43.748
1986	88.613	15.710	72.931
1987	140.647	21.373	119.267
1988	164.932	30.275	134.635
1989	192.899	30.630	162.254
1990	201.594	35.892	165.627
1991	154.803	39.951	114.617
1992	170.465	53.188	115.494
1993	224.126	77.585	143.271
1994	254.259	103.550	148.210
1995	342.592	115.963	222.000
1996	392.743	147.048	239.422
1997	489.243	190.569	286.638
1998	709.303	189.642	509.095
1999	1.098.896	228.461	860.151
2000	1.411.366	256.088	1.146.238
2001	832.567	212.017	609.027
2002	621.995	166.318	442.284
2003	564.078	178.699	361.192
2004	742.143	283.030	418.855
2005	945.795	314.316	590.311
2006	1.305.852	379.070	857.499
ΣΥΝΟΛΑ	11.400.600	3.177.189	7.962.833

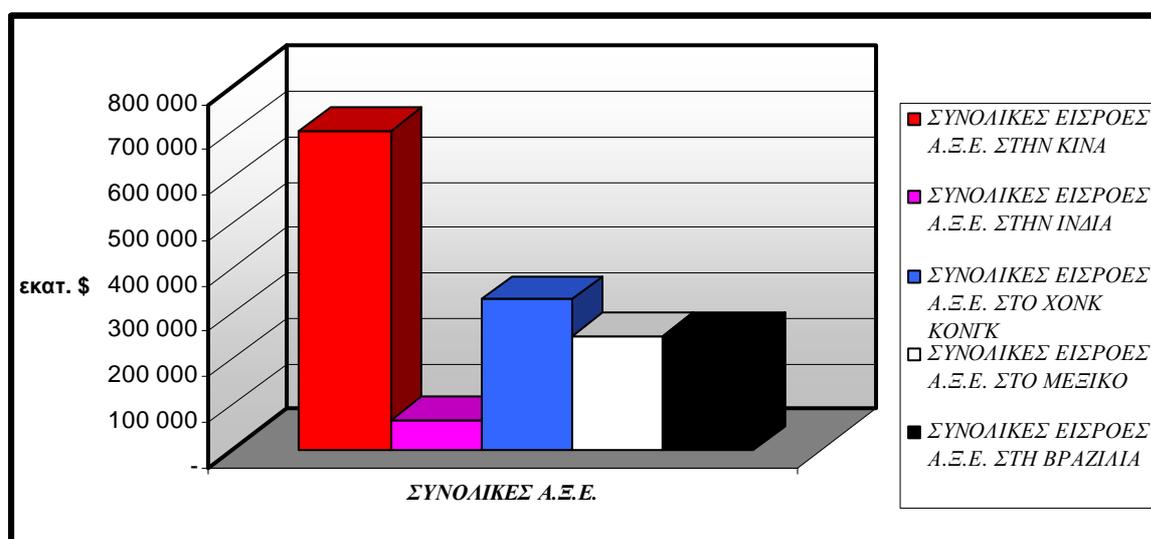
Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

*Εκατ. \$

Από τον Πίνακα 10 χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα Excel, έχουμε το διάγραμμα 19, που μας δείχνει τις συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. για την Κίνα, την Ινδία, το Χονγκ Κονγκ, το Μεξικό και τη Βραζιλία. Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα η Κίνα έχει καταφέρει να αποσπάσει το μεγαλύτερο όγκο Α.Ξ.Ε., ακολουθεί το Χονγκ Κονγκ, η Βραζιλία, το Μεξικό κι η Ινδία.

Διάγραμμα 19:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα, στην Ινδία, το Χονγκ Κονγκ, το Μεξικό και τη Βραζιλία

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

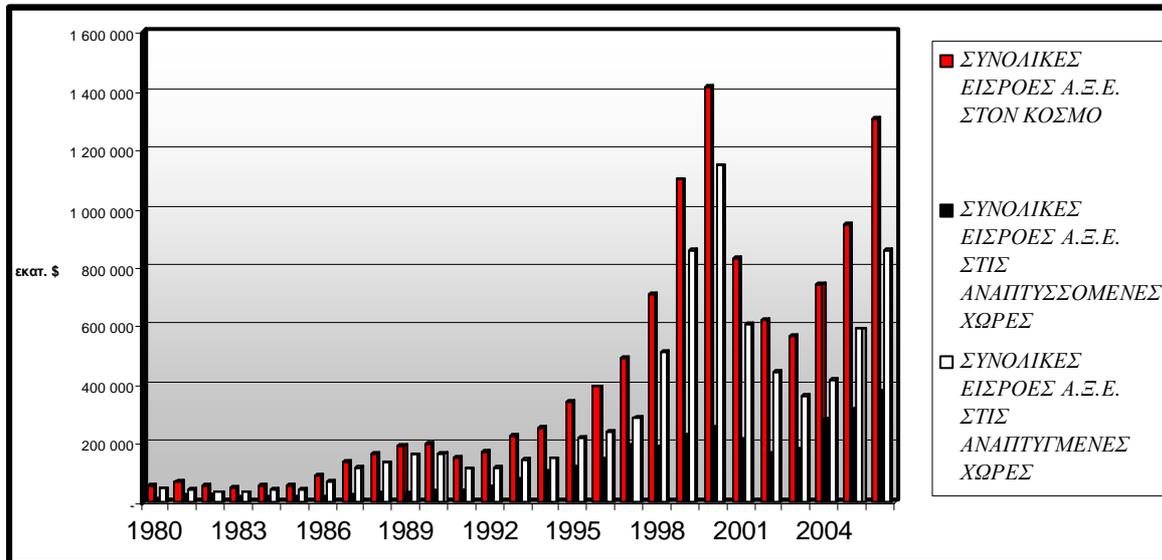
Το διάγραμμα 20 παρουσιάζει τις εισροές Α.Ξ.Ε. στον κόσμο, στις αναπτυσσόμενες χώρες και στις αναπτυγμένες χώρες, ενώ στο διάγραμμα 21 συγκρίνουμε τις παγκόσμιες εισροές Α.Ξ.Ε. και τις εισροές στις αναπτυσσόμενες χώρες. Παρατηρούμε ότι από το 1980 έως το 2006 οι Α.Ξ.Ε. ακολουθούν ανοδική πορεία, τόσο για τις αναπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες, με εξαίρεση τις περιόδους μετά το 1982, μετά το 1989 και μετά το 2002 που μειώνονταν σταδιακά και στη συνέχεια ακολούθησαν ξανά ανοδική πορεία. Η μείωση των Α.Ξ.Ε. οφείλεται σε πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά γεγονότα που συνέβησαν στο παγκόσμιο στερέωμα, όπως η «χαμένη δεκαετία του 1980», η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, η οικονομική κρίση του 1998-1999, η ασιατική οικονομική κρίση το 1997 που προήλθε από τον υπερβολικό δανεισμό των χωρών της Ανατολικής Ασίας, η ενεργειακή κρίση του 2001 (μετά το οικονομικό σκάνδαλο της Enron) και τα γεγονότα της

11^{ης} Σεπτεμβρίου στις Η.Π.Α. (για από τις κυριότερες χώρες προέλευσης Α.Ξ.Ε.).

Διάγραμμα 20:

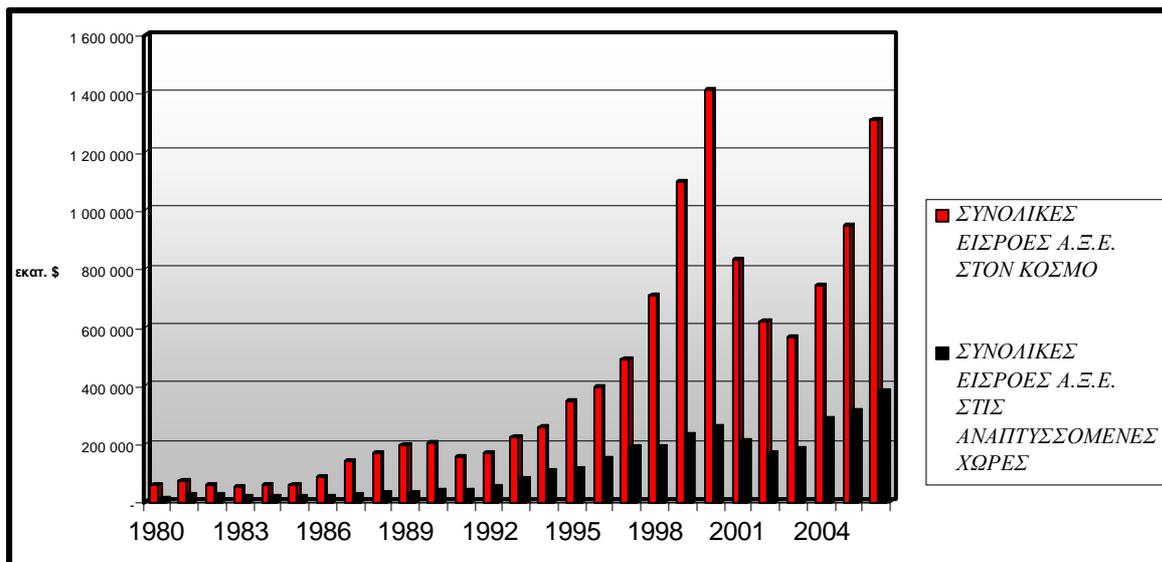
Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στον κόσμο, στις αναπτυσσόμενες και στις αναπτυγμένες χώρες

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

Διάγραμμα 21:

Συνολικές εισροές Α.Ξ.Ε. στον κόσμο και στις αναπτυσσόμενες χώρες

Πηγή: U.N.C.T.A.D., World Investment Report, διάφορα τεύχη

Μερίδιο ευθύνης έχουν επίσης και τα σημαντικά διαρθρωτικά προβλήματα, όπως το καθεστώς περιορισμού της εγχώριας αγοράς των αναπτυσσόμενων χωρών. Η περαιτέρω οικονομική απελευθέρωση και μια σειρά επενδυτικών σχεδίων θα μπορούσαν, ωστόσο, να τους βοηθήσουν ώστε να επιστρέψουν στην παγκόσμια αγορά των Α.Ξ.Ε. στο άμεσο μέλλον.

Τα αποτελέσματα της συγκριτικής ανάλυσης είναι σύμφωνα με τη μελέτη της Paschoalin (2007) που έδειξε ότι η Κίνα υπερτερεί έναντι των υπόλοιπων χωρών, ιδιαίτερα σε σύγκριση με τη Βραζιλία, στην οποία επικρατούν ισχυρότεροι κανονισμοί και μεγαλύτερη γραφειοκρατία. Αντίθετα με τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης, υποστηρίζει ότι είναι απίθανο για τη Βραζιλία να αυξήσει τις εισροές Α.Ξ.Ε. τα επόμενα χρόνια, εκτός κι αν πραγματοποιήσει πιο δραστικές μεταρρυθμίσεις, κυρίως στον τομέα της εργασίας και της φορολογίας.

Από τη μελέτη προκύπτει ότι όλες οι χώρες επωφελήθηκαν από τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, υιοθέτησαν νέες τεχνολογικές μεθόδους, αύξησαν τα κεφάλαια τους και προσανατολίστηκαν σε μεγάλες εξαγωγικές αγορές, όπως προκύπτει κι από τη μελέτη των Bensidoun κ.α. (2009).

Ως προς την κατανομή των Α.Ξ.Ε. ανά **τομέα της οικονομίας**, στην Ινδία οι περισσότερες επενδύσεις απορροφήθηκαν από τον τομέα των υπηρεσιών, που είναι η κύρια πηγή οικονομικής ανάπτυξης, των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των προγραμμάτων λογισμικού, των τηλεπικοινωνιών και των ακίνητων.

Στην Κίνα οι περισσότερες Α.Ξ.Ε. πραγματοποιήθηκαν στον τομέα των κατασκευών, τη βιομηχανία, τη γεωργία, τη δασοκομία, την κτηνοτροφία, την αλιεία, το εμπόριο και τις υπηρεσίες. Σημαντικές επενδύσεις πραγματοποιήθηκαν επίσης στις υποδομές, στο δευτερογενή τομέα (κλωστοϋφαντουργία, παραγωγή ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών προϊόντων κ.α.), στον τομέα της ενέργειας και των ακινήτων που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της χώρας.

Στο Χονγκ Κονγκ το μεγαλύτερο μέρος των Α.Ξ.Ε. τοποθετήθηκε στα ακίνητα, σε επενδύσεις χαρτοφυλακίου και σε διάφορες υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις. Σημαντικό ποσοστό διατέθηκε επίσης στις τράπεζες, σε διάφορα άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο.

Στο Μεξικό οι κυριότερες επενδύσεις πραγματοποιήθηκαν στον τομέα της βιομηχανίας και των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Επίσης, σημαντικές επενδύσεις κατευθύνθηκαν στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και των μεταφορών, του εμπορίου, την εξόρυξη και στις κατασκευές χάλυβα.

Στη Βραζιλία σε όλο το πρώτο μισό του 20ού αιώνα οι Α.Ξ.Ε. ήταν συγκεντρωμένες

στις μεταφορές, το χρηματοπιστωτικό τομέα, το εμπόριο και την ηλεκτρική ενέργεια. Αργότερα, οι Α.Ξ.Ε. στράφηκαν προς τις κατασκευές.

Παρατηρούμε ότι στις χώρες που εξετάζουμε οι περισσότερες επενδύσεις κατευθύνθηκαν στον τομέα των μεταφορών (Βραζιλία, Μεξικό), στο άνοιγμα του εμπορίου (Βραζιλία, Μεξικό, Χονγκ Κονγκ, Κίνα) και στις υπηρεσίες (Μεξικό, Χονγκ Κονγκ, Κίνα, Ινδία). Η Κίνα, το Μεξικό κι η Βραζιλία τοποθέτησαν τις Α.Ξ.Ε. στον τομέα της ενέργειας και στην εξόρυξη, ενώ η Κίνα κι η Βραζιλία ανέπτυξαν τον κλάδο των κατασκευών. Τέλος, το Χονγκ Κονγκ, το Μεξικό κι η Ινδία τοποθέτησαν μεγάλο μέρος των κεφαλαίων τους στις τηλεπικοινωνίες, τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, τα λογισμικά προγράμματα και σε άλλες υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις. Η ανάπτυξη των μεταφορών και των υποδομών που πραγματοποιήθηκε κυρίως στην Κίνα, στο Μεξικό και τη Βραζιλία είναι ένα από τα κυριότερα κίνητρα για την τοποθέτηση ξένων κεφαλαίων.

Οι **βασικοί επενδυτές** που επέλεξαν τις χώρες που εξετάζουμε είναι: Στην Ινδία οι βασικές χώρες προέλευσης των Α.Ξ.Ε. είναι οι Η.Π.Α., η Βρετανία, η Ολλανδία, η Ιαπωνία, η Κύπρος, η Γερμανία, ο Μαυρίκιος, η Σιγκαπούρη, η Γαλλία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Στην Κίνα οι επενδύσεις προέρχονται κυρίως από τις Η.Π.Α., την Ε.Ε. και την Ιαπωνία.

Στο Χονγκ Κονγκ οι Βρετανικές Παρθένοι Νήσοι κι η Ηπειρωτική Κίνα είναι οι κυριότερες χώρες - επενδυτές ακολουθούμενες από τις Βερμούδες, τις Κάτω Χώρες και τις Η.Π.Α., ενώ επενδύσεις πραγματοποιούν επίσης η Ιαπωνία κι η Σιγκαπούρη.

Οι κυριότεροι επενδυτές που επιλεγούν τη χώρα του Μεξικού για την τοποθέτηση των κεφαλαίων τους είναι οι Η.Π.Α., η Ισπανία, η Ολλανδία, ο Καναδάς, η Γερμανία κι η Γαλλία.

Στη Βραζιλία οι επενδύσεις προέρχονται κυρίως από τις Η.Π.Α., την Αργεντινή, την Κίνα, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ελβετία, την Ιαπωνία και την Ολλανδία.

Όπως παρατηρούμε η χώρα που πραγματοποίησε τις περισσότερες Α.Ξ.Ε. στις χώρες που εξετάζουμε είναι οι Η.Π.Α. ενώ σημαντικές είναι κι οι επενδύσεις που πραγματοποίησε η Ιαπωνία στη Βραζιλία, το Χονγκ Κονγκ, την Κίνα και την Ινδία. Η Γερμανία, η Ολλανδία κι η Γαλλία επέλεξαν το Μεξικό, τη Βραζιλία και την Ινδία για την τοποθέτηση των κεφαλαίων τους. Αξιοσημείωτη είναι κι περίπτωση της Κίνας που πραγματοποίησε επενδύσεις στη Βραζιλία και στο Χονγκ Κονγκ.

Ως προς την **ανταγωνιστικότητα** των χωρών από το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας για το 2008-2009 (*Global Competitiveness Index*) που παρουσιάστηκε στο «The Brazil Competitiveness Report 2009», η Βραζιλία κατατάσσεται 64^η ανάμεσα σε

134 χώρες, κατά οχτώ, δηλαδή, θέσεις υψηλότερα σε σύγκριση με το 2007-2008 (ανάμεσα σε 131 χώρες). Αντίθετα, σύμφωνα με τον ίδιο δείκτη η Κίνα θεωρείται πολύ πιο ανταγωνιστική σαν χώρα καθώς βρίσκεται στην 30^η θέση για τα έτη 2008-2009, σημειώνοντας βέβαια πτώση κατά 4 θέσεις σε σύγκριση με το προηγούμενο χρόνο (34^η το 2007-2008). Η Ινδία, βρίσκεται σε καλύτερη θέση ως προς τη Βραζιλία, αλλά όχι και ως προς την Κίνα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας για το 2008-2009 η Ινδία βρίσκεται στην 50^η θέση από τις 134 συνολικά χώρες, ενώ το προηγούμενο έτος βρισκόταν στην 48^η θέση. Το Μεξικό κατατάσσεται στην 60^η θέση για το 2008-2009, ενώ το 2007-2008 βρισκόταν στην 52^η θέση. Από τις χώρες που εξετάζουμε πιο ανταγωνιστική χώρα είναι το Χονγκ Κονγκ καθώς το 2008-2009 κατατάσσεται στην 11^η θέση, ενώ το 2007-2008 βρισκόταν στη 12^η θέση. Το Χονγκ Κονγκ είναι η περισσότερο ανταγωνιστική χώρα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες της συγκριτικής ανάλυσης αφού, όπως είδαμε προηγουμένως, το οικονομικό του σύστημα προβλέπει πολύ χαμηλή φορολογία, μη επιβολή δασμών και χαρακτηρίζεται για τη διαφάνεια της κυβέρνησης.

Στην αρχή της περιόδου που εξετάζουμε η Κίνα υστερούσε έναντι των υπόλοιπων χωρών ως προς τις υποδομές και τις μεταφορές όμως πλέον έχουν γίνει σημαντικές βελτιώσεις σε λιμάνια, τηλεπικοινωνίες και στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, γεγονός που συνέβαλε στην ανάπτυξή της. Ωστόσο, όπως εξετάσαμε στα Κεφάλαια 13 και 14, μέσω των ιδιωτικοποιήσεων στη Βραζιλία και στο Μεξικό σημειώθηκε εξίσου σημαντική ανάπτυξη, κυρίως στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, και σε μικρότερο βαθμό στα λιμάνια και την ηλεκτρική ενέργεια.

Αντίστοιχες μελέτες έχουν γίνει από τους Vadlamannati και Rozas (2007) που χρησιμοποίησαν τα δεδομένα για τις εισροές Α.Ξ.Ε. στην Κίνα ώστε να προβλέψουν τις αντίστοιχες εισροές στη Βραζιλία και την Ινδία, ενώ δεν μπόρεσαν να καταλήξουν σε κάποια αντίστοιχη συσχέτιση για τις εισροές της Κίνας και του Μεξικού.

Από τη συγκριτική ανάλυση των χωρών αυτών για την περίοδο 1980-2006 συμπεραίνουμε ότι η Κίνα υπερέχει των υπόλοιπων χωρών καθώς διαθέτει αφθονία κεφαλαίου και πολιτική κι οικονομική σταθερότητα που διευκολύνει την εισροή άμεσων ξένων κεφαλαίων αφού οι κοινωνικές αναταραχές κι οι εξεγέρσεις δεν ευνοούν το επιχειρηματικό κλίμα, ενώ η οικονομική αστάθεια οδηγεί σε υπερπληθωρισμό. Φυσικά, η μεγαλύτερη δύναμη της Κίνας είναι το μέγεθος τους πληθυσμού και της αγοράς, καθώς και οι προοπτικές ανάπτυξης που προκύπτουν από αυτό το μέγεθος και παρατηρήσαμε ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου όσο μεγαλύτερη ήταν η εισροή ξένων κεφαλαίων τόσο μεγαλύτερη ήταν η αλυσιδωτή οικονομική ανάπτυξη. Επίσης, στην Κίνα οι επιχειρήσεις έχουν τη

δυνατότητα να πωλούν τα προϊόντα τους τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά και το συνεχές άνοιγμα της αγοράς αυτή ευνοεί την προσέλκυση Α.Ξ.Ε.

Ως προς τις **μεταρρυθμίσεις** που πραγματοποίησε κάθε χώρα, στην Ινδία, που τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε αύξηση στις Α.Ξ.Ε. λόγω της εύρωστης οικονομικής ανάπτυξης, του βελτιωμένου επενδυτικού περιβάλλοντος και του ανοίγματος των τηλεπικοινωνιών, του λιανικού εμπορίου και άλλων βιομηχανιών, η μεταρρύθμιση περιλαμβάνει την κατάργηση των απαιτήσεων αδειοδότησης που διέπουν τις εγχώριες επενδύσεις, τη μείωση των δασμών στις εισαγωγές, τη χαλάρωση των ελέγχων επί των Α.Ξ.Ε. και των εμπορικών συναλλαγών.

Η Ινδία κατάφερε έτσι να προσελκύσει μεγάλο όγκο εισροών. Το γεγονός ότι διαθέτει ένα από τα πιο διαφανή και φιλελεύθερα συστήματα Α.Ξ.Ε., μεγάλο και καλά εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, βρίσκεται σε στρατηγική θέση κι έχει πρόσβαση στην αγορά της Νότιας Ασίας (όπως και της ινδικής) συνέβαλε στη μεγάλη εισροή ξένων κεφαλαίων. Επίσης, αποτελεί πηγή ορυκτών και γεωργικών πόρων και διαθέτει ένα εξελιγμένο χρηματοπιστωτικό τομέα.

Η επενδυτική πολιτική που εφαρμόζει πλέον η χώρα προβλέπει την ελευθερία στην είσοδο ξένων επιχειρήσεων, τις επενδύσεις, την τοποθεσία, την επιλογή της τεχνολογίας, την παραγωγή, τις εισαγωγές και τις εξαγωγές. Στην Ινδία οι Α.Ξ.Ε. έχουν γίνει ευπρόσδεκτες κι αποτελεί έναν από τους ελκυστικότερους προορισμούς ξένων κεφαλαίων αφού δεν ισχύει φόρος εισοδήματος για τα κέρδη που προέρχονται από την εξαγωγή των εμπορευμάτων κι οι πολυεθνικές απαλλάσσονται πλήρως από δασμούς για τις εισροές από τη βιομηχανία, ενώ δεν εφαρμόζεται διπλή εταιρική φορολογία για τις ξένες εταιρείες της χώρας.

Ωστόσο, τα εμπόδια για τις επενδύσεις παρουσιάζονται λόγω της απουσίας μακροπρόθεσμης πολιτικής, των επενδυτικών περιορισμών σε πολλούς τομείς, της έλλειψης ίσων όρων ανταγωνισμού, της ανελαστικής εργατικής νομοθεσίας και της μη εφαρμογής της επενδυτικής πολιτικής. Ακόμη, υπάρχουν γραφειοκρατικές καθυστερήσεις, υψηλό κόστος εισόδου, συναλλαγών κι εξόδου, φτώχη υποδομή κι αναποτελεσματική επίλυση διαφορών.

Επειδή, παρά τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησε η χώρα, ο όγκος των Α.Ξ.Ε. παρέμεινε σχετικά χαμηλός σε σύγκριση με τις περισσότερες άλλες αναπτυσσόμενες, η Ινδία για να βελτιώσει περαιτέρω το επενδυτικό της περιβάλλον πρέπει να απλοποιήσει τις επενδυτικές διαδικασίες και να βελτιώσει την ποιότητα των υποδομών, ειδικά της ηλεκτρικής ενέργειας και των μεταφορών. Ακόμη πρέπει να καταργηθούν τα εμπόδια σε κυβερνητικό επίπεδο, οι καθυστερήσεις στις νομικές διαδικασίες και να μειωθούν περαιτέρω τα φορολογικά εμπόδια.

Η Κίνα τα τελευταία χρόνια για να αυξήσει την απορρόφηση ξένων κεφαλαίων βελτίωσε το σοσιαλιστικό σύστημα της αγοράς, ενίσχυσε την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, επέκτεινε τις εξαγωγές και προχώρησε σε άνοιγμα της οικονομίας.

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις στις οποίες προχώρησε η χώρα αφορούν στην τελειοποίηση του επενδυτικού περιβάλλοντος, την προώθηση της εγχώριας βιομηχανίας, την ενθάρρυνση των ξένων επενδύσεων στη βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας, τη διατήρηση κι εφαρμογή των σύγχρονων υπηρεσιών, τη βελτίωση των φορολογικών πολιτικών, το χαμηλότερο κόστος διοικητικής μέριμνας και την τόνωση της βιομηχανίας.

Χαρακτηριστικό της χώρας είναι το χαμηλό κόστος εργασίας και οι τεράστιες δυνατότητες στην εγχώρια αγορά λόγω τους μεγέθους του πληθυσμού. Ωστόσο, ακόμα ως προς την επενδυτική πολιτική και το επενδυτικό περιβάλλον, επικρατεί ένα αρκετά περιοριστικό πλαίσιο πολιτικής σε όλες τις προτάσεις Α.Ξ.Ε. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να προχωρήσει σε περαιτέρω βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος., να δοθεί έμφαση στην απορρόφηση προηγμένων τεχνολογιών, να ενθαρρύνονται οι πολυεθνικές ώστε να επενδύουν στις περιφέρειες και να προωθηθεί το εμπόριο στον τομέα των υπηρεσιών. Ακόμη πρέπει να ενισχυθεί η διοίκηση, να καθιερώσει ένα ανοικτό και δίκαιο περιβάλλον αγοράς να λάβει μέτρα για την κατάργηση του τοπικού προστατευτισμού και του βιομηχανικού μονοπωλίου και να ενισχυθούν τα νόμιμα μέτρα για την προστασία του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το Χονγκ Κονγκ χαρακτηρίζεται για το ελεύθερο εμπόριο, τη χαμηλή φορολογία και την ελάχιστη κρατική παρέμβαση. Συγκεκριμένα, διαθέτει τον 3^ο χαμηλότερο φόρο στον κόσμο, απλό φορολογικό σύστημα και δεν εφαρμόζεται φόρος επί των πωλήσεων, των κεφαλαιουχικών κερδών ή των μερισμάτων. Το Χονγκ Κονγκ βρίσκεται κι αυτό σε στρατηγική τοποθεσία, συγκεκριμένα στο κέντρο της Ασίας, με πρόσβαση σε όλες τις βασικές αγορές της περιοχής κι η γλώσσα που χρησιμοποιείται στις επιχειρήσεις είναι κυρίως η αγγλική. Η χώρα χαρακτηρίζεται από τη διαφάνεια της κυβέρνησης, την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, των αγαθών και των πληροφοριών, τον υψηλό βαθμό αυτονομίας στο χώρο εργασίας και την έλλειψη τελωνειακών δασμών στα εμπορεύματα που εισάγονται στο Χονγκ Κονγκ. Για τους λόγους αυτούς θεωρείται η πιο ανταγωνιστική από τις χώρες που εξετάζουμε, όπως παρουσιάζεται επίσης και από το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας για το 2008-2009.

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης αποσκοπούν διατήρηση της σταθερότητας του νομίσματος, ενώ οι εξαγωγές παρέμειναν η βασική κινητήρια δύναμη του συνόλου των εμπορικών συναλλαγών. Η χώρα διατηρεί ένα σύστημα σταθερών

συναλλαγματικών ισοτιμιών που βοηθά στην ελαχιστοποίηση του κινδύνου επιτοκίου, ενώ το σταθερό δολάριο του Χονγκ Κονγκ συμβάλλει στην οικονομική σταθερότητα.

Το Μεξικό είναι ο τρίτος μεγαλύτερος αποδέκτης Α.Ξ.Ε. μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών, βρίσκεται, επίσης, σε προνομιακή θέση και προμηθεύει άμεσα την αγορά της Βόρειας Αμερικής. Οι επενδύσεις που τοποθετούνται στη χώρα είναι χαμηλού κινδύνου λόγω της διαφάνειας, της μακροοικονομικής και πολιτικής σταθερότητας, ενώ έχουν υψηλή απόδοση λόγω της αυξανόμενης εγχώριας αγοράς, της γεωγραφικής εγγύτητας του Μεξικού με τις Η.Π.Α. και της πρόσβασης σε υψηλής ποιότητας εισροές.

Οι Α.Ξ.Ε. μειώθηκαν στη χώρα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, μετά την κρίση του 1982, αλλά τα τελευταία χρόνια οι ροές στο Μεξικό δεν επηρεάστηκαν από την οικονομική επιβράδυνση της χρηματοπιστωτικής κρίσης καθώς οι δραστηριότητες που προσέλκυαν τις μεγαλύτερες αυξήσεις των Α.Ξ.Ε. στη χώρα ήταν οι κατασκευές χάλυβα, οι χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες κι η εξόρυξη, οι οποίες δεν ήταν προσανατολισμένες προς των αγορά των Η.Π.Α.

Επειδή το Μεξικό έχει περάσει από ένα ιδιαίτερα προστατευτικό καθεστώς που εστίαζε στις εισαγωγές, η κυβέρνηση προχώρησε σε αντικατάσταση του με ένα ανοικτό καθεστώς το οποίο προσέλκυε Α.Ξ.Ε. και πραγματοποίησε έτσι τη μετάβαση από μία κλειστή οικονομία σε μια ανοικτή οικονομία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Σκοπός της μεταρρύθμισης ήταν η μείωση της συμμετοχής του κράτους, το άνοιγμα της εγχώριας αγοράς στο εξωτερικό εμπόριο, η ιδιωτικοποίηση των δημοσίων επιχειρήσεων κι η απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών, ενώ η κυβέρνηση επέλεξε την αυστηρή νομισματική και δημοσιονομική πολιτική και την εξάλειψη των δανεισμών.

Η χώρα οδηγήθηκε σε ύφεση το 1994 λόγω της υποτίμησης του πέσο. Παρά το άνοιγμα της οικονομίας οι επενδύσεις έχουν μόνο εν μέρει ανακάμψει μετά τη δεκαετία του 1980, ενώ οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης δεν κατάφεραν να αυξήσουν τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη ή την εξάλειψη των εξωτερικών ανισορροπιών και τις κρίσεις στο ισοζύγιο πληρωμών.

Η Βραζιλία χαρακτηρίζεται για την επιστημονική και τεχνολογική της ανάπτυξη, σε συνδυασμό με το διαφοροποιημένο και δυναμικό βιομηχανικό περιβάλλον. Η κρίση του εξωτερικού χρέους που έπληξε τις χώρες της Λατινικής Αμερικής τη δεκαετία του '80, δημιούργησε σοβαρή μακροοικονομική και πολιτική αστάθεια στη Βραζιλία, μεγάλα ελλείμματα στον προϋπολογισμό, υπερπληθωρισμό και χαμηλή ανάπτυξη. Έτσι, η Κίνα κατάφερε να ξεπεράσει τη Βραζιλία ως προς τις εισροές Α.Ξ.Ε. και τότε η κυβέρνηση προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις με το *Real Plan* το 1994, ώστε να αποκαταστήσει τη

μακροοικονομική και χρηματοοικονομική σταθερότητα.

Με την εφαρμογή του *Real Plan* οι ροές Α.Ξ.Ε. αυξήθηκαν κι εξακολουθούν να είναι σημαντικά υψηλότερες σε σύγκριση με οποιαδήποτε στιγμή πριν από το 1996. Τα περισσότερα μη δασμολογικά εμπόδια στις εισαγωγές καταργήθηκαν κι η διεθνοποίηση της οικονομίας πραγματοποιήθηκε μέσω του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων.

Παρόλα αυτά, η Βραζιλία είναι μια μεγάλη εσωτερική αγορά που εξακολουθεί να προσελκύει επενδύσεις από πολυεθνικές επιχειρήσεις και να αυξάνει την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξή της. Έχει καθιερωθεί ανάμεσα στις κυριότερες χώρες υποδοχής Α.Ξ.Ε., αν και δεν κυριαρχεί μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών (όπως συνέβαινε μέχρι την κρίση του 1983).

Από την ανάλυση συμπεραίνουμε ότι μια χώρα πρέπει να είναι ευνοϊκή ως προς τις Α.Ξ.Ε., γιατί οδηγούν σε αύξηση του εισοδήματος, σε βελτίωση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας και σε οικονομική μεγέθυνση. Ακόμη, μεταβιβάζεται γνώση και τεχνολογία, τονώνεται ο ανταγωνισμός, αποπληρώνονται τα χρέη (γεγονός που βοήθησε τη Βραζιλία και το Μεξικό) και αυξάνονται τα έσοδα από ξένο συνάλλαγμα.

Από τη συγκριτική ανάλυση καταλήγουμε σε μια σειρά προτάσεων πολιτικής για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και των εισροών Α.Ξ.Ε. και συμπεραίνουμε ότι είναι απαραίτητο ένα προβλέψιμο επενδυτικό περιβάλλον στο οποίο δεν πρέπει να υπάρχουν διοικητικά εμπόδια στις επιχειρήσεις. Επίσης, είναι απαραίτητη η λειτουργία σε ένα σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον με άμεση πρόσβαση στο διεθνές εμπόριο. Οι αναπτυσσόμενες χώρες οφείλουν να προσφέρουν όσο το δυνατόν περισσότερα κίνητρα στις πολυεθνικές επιχειρήσεις (φορολογικά κίνητρα, ανάπτυξη, δυνατότητα πρόσβασης σε πρώτες ύλες, χαμηλό κόστος, αποτελεσματικό εργατικό δυναμικό κι υλικές υποδομές όπως λιμάνια, δρόμους, ενέργεια και τηλεπικοινωνίες). Επειδή η διαφθορά, η γραφειοκρατία κι η ύπαρξη βίας και ταραχών αποθαρρύνουν την τοποθέτηση των κεφαλαίων, οι αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να εξασφαλίζουν τη διαφάνεια και την κυβερνητική σταθερότητα. Τέλος, σημαντικό κίνητρο για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι η ύπαρξη καταρτισμένου εργατικού δυναμικού.

Οι Α.Ξ.Ε. αποδεικνύονται ιδιαίτερα σημαντικές για τις αναπτυσσόμενες χώρες αφού τα κέρδη είναι υψηλά, δεν υπάρχει αφθονία κεφαλαίου, η τιμή της γης κι οι μισθοί είναι χαμηλοί και οι πρώτες ύλες φθηνές. Παρόλα αυτά, με τη μεταφορά κεφαλαίων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, λόγω της εισαγωγής ενδιάμεσων προϊόντων, της αύξησης των εξόδων διαχείρισης και των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης, παρατηρείται σε αρκετές περιπτώσεις φυγή κεφαλαίων που περιορίζει το οικονομικό όφελος για την οικονομία της

χώρας υποδοχής. Επίσης, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις συχνά εκτοπίζουν την εγχώρια επιχειρηματική δραστηριότητα, επηρεάζουν την τοπική κουλτούρα και μέσω της μεταφοράς της τιμολόγησης οι επιχειρήσεις μπορούν να πληρώνουν τους φόρους από τα κέρδη τους σε χώρες με ευνοϊκή φορολογία.

Συγκριτική ανάλυση της Κίνας με τις χώρες τις Λατινικής Αμερικής ως προς τις εισροές Α.Ξ.Ε. πραγματοποίησαν επίσης οι Schott (2004) και Lora (2007) και καταλήγουμε στο κοινό συμπέρασμα ότι η Κίνα υπερέχει έναντι των άλλων χωρών (οι Schott και Lora ασχολήθηκαν μόνο με τη σύγκριση της Κίνας με το Μεξικό και τη Βραζιλία) λόγω του μεγέθους της οικονομίας της, της μακροοικονομικής σταθερότητας, του χαμηλού εργατικού κόστους, της ικανότητας της να καινοτομεί και της ταχύτατης ανάπτυξης των φυσικών υποδομών της.

Ωστόσο, η Κίνα υστερεί στο διαχωρισμό του κράτους από την αγορά, με αποτέλεσμα να επικρατεί κακή εταιρική διαχείριση και εύθραυστο οικονομικό σύστημα. Το κράτος παρεμβαίνει σε μεγάλο βαθμό στις αποφάσεις των άλλων οικονομικών παραγόντων και, στην πραγματικότητα, το κράτος παραμένει ο κύριος εργοδότης και το κυριότερο μέσο κατανομής των αποταμιεύσεων. Η έλλειψη διαχωρισμού μεταξύ του κράτους και της αγοράς επεκτείνεται σε όλες τις πτυχές της οικονομικής δραστηριότητας και γίνεται φανερό στην κακή εταιρική διακυβέρνηση, τους μεγάλους κινδύνους στον χρηματοπιστωτικό τομέα και στη χρήση μιας σειράς ελέγχων που ευνοούν τις κρατικές επιχειρήσεις. (Lora, 2007).

Συμπεράσματα – Επίλογος

Η ραγδαία ανάπτυξη των πολυεθνικών επιχειρήσεων τα τελευταία χρόνια, οι οποίες δραστηριοποιούνται με τη μορφή των άμεσων ξένων επενδύσεων έχει συμβάλει στην ανάπτυξη των εμπορικών ροών μεταξύ των χωρών. Από τη δραστηριοποίηση αυτή επωφελούνται ιδιαίτερα οι αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες χαρακτηρίζονται για το χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, την οικονομική ευπάθεια και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο. Οι αναπτυσσόμενες χώρες, στην προσπάθεια τους να απορροφήσουν μεγαλύτερο όγκο άμεσων ξένων επενδύσεων, προσπαθούν να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα τους μεταβάλλοντας το επενδυτικό τους περιβάλλον. Ωστόσο, αυξημένη είναι κι ανταγωνιστικότητα μεταξύ των πολυεθνικών επιχειρήσεων που προσπαθούν να εντοπίσουν τις περιοχές – χώρες με ευνοϊκότερους όρους εμπορίου και με μακροοικονομική και πολιτική σταθερότητα.

Στην παρούσα εργασία εξετάσαμε τις εισροές των άμεσων ξένων επενδύσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες και συγκεκριμένα στους πέντε κυριότερους αποδέκτες, την Κίνα, την Ινδία, τη Βραζιλία, το Μεξικό και το Χονγκ. Αναλύσαμε τους λόγους για τους οποίους οι χώρες αυτές είναι περισσότερες ανταγωνιστικές σε σύγκριση με άλλες αναπτυσσόμενες, καθώς έχουν προβεί σε σειρά μεταρρυθμίσεων στο επενδυτικό περιβάλλον και σε άνοιγμα της αγοράς. Οι χώρες αυτές αποτελούν παράδειγμα για τις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες που μέσω της διαδικασίας της μίμησης μπορούν να επανεξετάζουν τη δομή των πολιτικών και οικονομικών πολιτικών τους και να προσφέρουν κίνητρα στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, όπως το κόστος εργασίας, η φορολογική πολιτική, η συναλλαγματική ισοτιμία κ.α.

Η μελέτη αυτή παρουσιάζει βασικές έννοιες για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Πλέον οι πολυεθνικές μπορούν να ιδρύουν θυγατρικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες χρησιμοποιώντας κοινούς πόρους και συντελεστές και να αυξάνουν την παραγωγή τους, δημιουργώντας οικονομίες κλίμακας. Επίσης, αποδείξαμε ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες, που απορρόφησαν μεγάλο όγκο άμεσων ξένων επενδύσεων την περίοδο που εξετάζουμε, προχωρούν σε μεταρρυθμίσεις του επενδυτικού τους περιβάλλοντος, κάνοντας πιο ευπρόσδεκτες τις Α.Ξ.Ε., αφού αντιλαμβάνονται τη συμβολή τους στην οικονομική μεγέθυνση τους. Έτσι στις χώρες που εξετάσαμε, αύξηση των εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων οδήγησε σε αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και του ακαθάριστου εγχώριου εισοδήματος. Το συμπέρασμα αυτό είναι σύμφωνο με τα

συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν οι Balong και Streeten (1960), Caves (1974) και Globerman (1979), ότι δηλαδή η αύξηση των εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων συμβάλλει καθοριστικά στην οικονομική μεγέθυνση μιας χώρας.

Οι περιπτώσεις των χωρών που μελετήσαμε πραγματοποίησαν Α.Ξ.Ε. κυρίως για να εντοπίσουν νέες πηγές πλουτοπαραγωγικών πόρων και αγορών. Συγκεκριμένα, η Ινδία, το Μεξικό και η Βραζιλία είναι χώρες πλούσιες σε ορυκτούς πόρους, ενώ η Κίνα, αλλά και η Ινδία και η Βραζιλία, χαρακτηρίζονται για το μεγάλο σε αριθμό ανθρώπινο δυναμικό τους. Συνεπώς, ένα ακόμα συμπέρασμα που προκύπτει από την παρούσα μελέτη είναι ότι από τους βασικούς τύπους Α.Ξ.Ε. που αναφέρει ο Dunning (1997) οι κυριότεροι αποδέκτες για τις αναπτυσσόμενες χώρες οφείλουν το μεγάλο όγκο των εισροών τους στις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν για αναζήτηση πλουτοπαραγωγικών πόρων και αγοράς. Οι αυξημένες εισροές κεφαλαίων στο Χονγκ Κονγκ συνδέονται με τις επενδύσεις για αναζήτηση αποδοτικότητας καθώς πρόκειται για μια χώρα με διαφανές πολιτικό σύστημα και έλλειψη γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Από τους προσδιοριστικούς παράγοντες των Α.Ξ.Ε. που αναφέρει ο Dunning (1997) στις χώρες που εξετάζουμε καθοριστικό ρόλο παίζουν οι παράγοντες παρακώλυσης του εμπορίου, που περιορίζονται με τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησε η κυβέρνηση της κάθε χώρας, από το μέγεθος της αγοράς αλλά και από δομικούς παράγοντες (όπως η έλλειψη κατάλληλων υποδομών στην Ινδία). Ακόμη, από τους προσδιοριστικούς παράγοντες που αναφέρει ο Ο.Ε.Κ.Δ. (2003) αποδείξαμε ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό το προβλέψιμο επενδυτικό περιβάλλον, καθώς όταν οι χώρες ολοκλήρωσαν τα προγράμματα μεταρρυθμίσεων που ακολουθούσαν παρατηρήθηκε ανάκαμψη της οικονομίας τους και περαιτέρω αύξηση των εισροών.

Σημαντικά είναι όμως και τα κίνητρα που προσφέρει κάθε αναπτυσσόμενη χώρα στις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Από τα κίνητρα που αναφέρει ο Ngowi (2001), σημαντικότερα για τις χώρες που εξετάζουμε αποδείχθηκαν τα φορολογικά κίνητρα (Χονγκ Κονγκ), το χαμηλό εργατικό κόστος (Κίνα, Βραζιλία, Μεξικό), ενώ η έλλειψη διαφθοράς και γραφειοκρατίας, που θεωρούνται από το Rivlin (2001) σημαντικά κίνητρα αποδείχθηκαν καθοριστικά για την προσέλκυση μεγάλου όγκου Α.Ξ.Ε. στο Χονγκ Κονγκ. Παρόλα αυτά, παρατηρούμε ότι η Ινδία υστερεί ακόμη στις υποδομές, ένα από τα σημαντικά κίνητρα που παρουσιάζει ο Ngowi (2001) και αποτελεί ένα τομέα στον οποίο οι υπόλοιπες χώρες έχουν σημειώσει σημαντική βελτίωση.

Ακόμη, παρουσιάσαμε τη συγκριτική ανάλυση των χωρών με βασικά κριτήρια τον όγκο των εισροών για την περίοδο 1980-2006, τους τομείς στους οποίους κατευθύνθηκαν οι

περισσότερες επενδύσεις, τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησε η κάθε κυβέρνηση από τις εξεταζόμενες και τις χώρες που πραγματοποίησαν τις περισσότερες επενδύσεις.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι ροές Α.Ξ.Ε. αυξάνονται λόγω της βελτίωσης του διεθνούς επενδυτικού περιβάλλοντος, της αύξησης της αναπτυξιακής βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες, της επέκτασης των δραστηριοτήτων, της αναζήτηση νέων ευκαιριών κέρδους και της φιλελευθεροποίησης των επενδυτικών καθεστώτων. Ακόμη, η αύξηση στις ροές άμεσων ξένων επενδύσεων την περίοδο που εξετάζουμε είναι αποτέλεσμα της μείωσης των εμποδίων στις Α.Ξ.Ε., των σημαντικών βελτιώσεων στον τομέα των μεταφορών και της επικοινωνίας, καθώς και των άμεσων μέτρων πολιτικής που εφαρμόστηκαν από τις κυβερνήσεις για την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων.

Από τους κανόνες ανταγωνιστικότητας που παρουσίασε ο Garelli (2002), οι χώρες που μελετήσαμε κατάφεραν να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα τους δημιουργώντας ενός σταθερού και προβλέψιμο θεσμικό πλαίσιο και ένα ευέλικτο οικονομικό περιβάλλον.

Με την εργασία εντοπίζουμε τους λόγους για τους οποίους παρατηρήθηκε μείωση των εισροών σε κάθε χώρα, ενώ όλες οι χώρες επηρεάστηκαν από τις επιπτώσεις της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης. Ακόμη, παρουσιάσαμε τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησε η κάθε κυβέρνηση με σκοπό την απελευθέρωση του εμπορίου και το «άνοιγμα των αγορών», αλλά και τα εμπόδια που αντιμετωπίζει στην προσέλκυση των Α.Ξ.Ε. Επίσης, εξετάζουμε το ρόλο της κυβέρνησης ανά περίπτωση.

Από τη μελέτη των χωρών καταλήξαμε, επίσης, στο συμπέρασμα ότι σημαντικότεροι επενδυτές στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι οι Η.Π.Α., η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Ολλανδία κι η Γαλλία, ενώ επενδύσεις πραγματοποίησε κι Κίνα, κυρίως στη Βραζιλία και στο Χονγκ Κονγκ.

Οι προτάσεις επενδυτικής πολιτικής στις οποίες καταλήγουμε αφορούν στην ύπαρξη ενός προβλέψιμου επενδυτικού και μακροοικονομικού περιβάλλοντος, η ελεύθερη είσοδος των επιχειρήσεων στην εγχώρια αγορά που προϋποθέτει την κατάργηση των διοικητικών εμποδίων, τη διαφάνεια του κυβερνητικού συστήματος και την ύπαρξη καταρτισμένου εργατικού δυναμικού.

Οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης είναι πλέον εμφανείς σε όλους τους τομείς της οικονομικές δραστηριότητες και επηρεάζουν χώρες που βρίσκονται σε διάφορα επίπεδα ανάπτυξης. Παρόλα αυτά ο ρυθμός αύξησης των εισροών στις αναπτυσσόμενες χώρες παραμένει θετικός, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι χώρες αυτές είναι πιο ανθεκτικές στις επιπτώσεις της κρίσης. Τα επόμενα χρόνια οι επενδυτικές ευκαιρίες που προέρχονται

από τις φθηνές τιμές των στοιχείων ενεργητικού, την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας, την ανθεκτικότητα των πολυεθνικών επιχειρήσεων και τη γρήγορη ανάπτυξη των δραστηριοτήτων αναμένεται να δώσουν περαιτέρω ώθηση στη διεθνή μεταφορά κεφαλαίου και να συμβάλλουν καθοριστικά στην ανάκαμψη των άμεσων ξένων επενδύσεων.

Βιβλιογραφία

Agodo O. (1978). The determinants of U.S. private manufacturing investments in Africa, *Journal of International Business studies*, **9**, 95-107

Aharoni Y. (1966). *The Foreign Investment Decision Process*, Boston, Harvard University Press, pp. 54-56

Aitken, B. J. and A. Harrison (1999). Do Domestic Firms Benefit from Direct Foreign Investment? Evidence from Venezuela, *American Economic Review*, **89**, 605–618.

Aitken, B., Hanson, G., and Harrison, A. (1997). Spillovers, Foreign Investment and Export Behaviour, *Journal of International Economics*, **43**, 103-132

Aitken, H., Harrison, A., and Lipsey, R. (1996). Wages and Foreign Ownership: A Comparative Study of Mexico, Venezuela and the United States, *Journal of International Economics*, **40**, 345-371.

Alfaro, L., A. Chanda, S. Kalemli-Ozcan, S. Sayek (2004). F.D.I. and Economic Growth: The Role of Local Financial Markets, *Journal of International Economics*, **64**, 113–34.

Alfaro, L., A. Chanda, S. Kalemli-Ozcan, S. Sayek (2006). How Does Foreign Direct Investment Promote Economic Growth? Exploring the Effects of Financial Markets on Linkages, *NBER Working Paper* 12522.

Amin S. (1974). *Η συσσώρευση σε παγκόσμια κλίμακα: κριτική της θεωρίας της υπανάπτυξης*, τόμος Α', Αθήνα, εκδόσεις Νέα σόνορα, σελ 220

Amin S. (1980). *Ο νόμος της άξιας και ο ιστορικός υλισμός*, Αθήνα, εκδόσεις Καρανάση, σελ 73-77

Asiedu, E. (2001). The Determinants of Foreign Direct Investment Restrictive Policies, *Centre for International Business Education and Research (CIBER)*, Department of Economics, University of Kansas

Bajo-Rubia O. and Simon Sosvilla-Rivero (1994). An Economic Analysis of Foreign Direct Investment in Spain, *Southern Economic Journal*, **61**, 104-117.

Balasubramanayam, V. N., M. Salisu and D. Sapsford (1996). Foreign Direct Investment and Growth in EP and IS Countries, *Economic Journal*, **106**, 92–105.

Balong T. and Streeten P. (1960). *Domestic versus foreign investment*, Bulletin of

Oxford University Institute of Economics and Statistics

Bandera V. and Lucien J. A. (1972). *Has US capital differentiated between EEC and EFTA*, Εκδόσεις Kyklos, pp 306 – 314

Bandera V. and White Joseph (1968). US direct investments and domestic markets in Europe, *Economia International*, **21**, 117 – 133

Baran P. and P. Sweezy (1973). *Μονοπωλιακός καπιταλισμός: Ανατομία του ιμπεριαλισμο*», Αθήνα, εκδόσεις Gutenberg, 5^η έκδοση, σελ 170-174

Basu, P., C. Chakraborty, and D. Reagle. (2003). Liberalization, F.D.I., and Growth in Developing Countries: A Panel Cointegration Approaches, *Economic Inquiry*, **41**, 510-516.

Benassy-Quere A., Lionel Fontagne and Lahreche-Revil A. (2001). Exchange Rate Strategies in the Competition for Attracting Foreign Direct Investment, *Journal of the Japanese and International Economies*, **15**, 178-198.

Bennet P. and Green R. (1971). Political Instability as a determinant of direct investment in marketing, *Journal of Marketing research*, **9**, 162-186

Bensidoun I., Lemoine F. and Deniz Ünal (2009). The integration of China and India into the world economy: a comparison, *The European Journal of Comparative Economics*, **6**, 131-155

Berthelèmy J. C. (2005). *Bilateral donors' interest vs. recipients' development motives in aid allocation: do all donors behave the same?*, παρουσιάστηκε στο HWWA conference on the Political Economy of Aid, Hamburg, 9–11 December 2004.

Bhasin, A., Jun, K., P. Economu, (1994). *Assessing the Sustainability of Foreign Direct Investment Flows*, World Bank, International Economics Department.

Blais J. (1975). *A theoretical and empirical investigation of Canadian and British direct foreign investment in manufacturing in the United States*, University of Pittsburgh

Blomstrom M, Lipsey R. E., Zejan M., (1994). What Explains Developing Country Growth?, *NBER Working Papers 4132*, National Bureau of Economic Research, Inc.

Blomstrom M., (1986). Multinationals and market structure in Mexico», *World Development, Elsevier*, **14**, 523-530

Blomstrom, M. & A. Kokko (2003). The Economics of Foreign Direct Investment Incentives, *NBER Working Paper 9489*.

Booth L.D., Lecraw D.J., Rugman A.M. (1985). *International business: firm and environment*, USA, N. York, McGraw – Hill

Borensztein, E., J. De Gregorio, and J. W. Lee (1995). How does foreign investment affect growth, *NBER Working pares No 5057*, Cambridge

Borensztein, E., J. De Gregorio, and J. W. Lee (1998). How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?, *Journal of International Economics*, **45**, 115–35

Bucharin N. (1917). *Imperialism an world economy*, London, Merlin press, 1987 edition, pp. 70-79

Buckley and Casson (1981). The optimal timing of a foreign direct investment, *Economic Journal*, **91**

Buckley P. J. (1991), Kojima's theory of Japanese foreign direct investment revisited, *Hitotsubashi journal of economics*, **32**, 106-107

Burnell P. J. and Vicky Randall (2007). *Politics in the Developing World*, Oxford University Press

Carkovic, M. and R. Levine (2005). Does Foreign Direct Investment Accelerate Economic Growth?, στο T. Moran, E. Graham και M. Blomstrom (eds.), *Does Foreign Direct Investment Promote Development?*, pp. 195-220, Washington, DC: Institute for International Economics

Carstensen, K. and Toubal, F. (2003). *F.D.I. in Central and Eastern European Countries: A Dynamic Panel Analysis*, Kiel, Christian-Albrechts-University Kiel.

Caves, R. (1974). Multinational Firms, Competition and Productivity in Host-Country Markets, *Economica* **41**, 176-93.

Chensais F. (1986). Science, Technology and Competitiveness, *STI Review*, **1**

Clark S. W. (2000). Tax Incentives for Foreign Direct Investment: Empirical Evidence on Effects and Alternative Policy Options, *Canadian Tax Journal*, **48**, 1139-1180.

Coase R. H. (1937). The Nature of the firm, *Economica*, **4**, 390

Culem C.G. (1988). The locational determinants of direct investments among industrialized countries, *European economic review*, **32**, 886-887

De Mello L. R. (1997). Foreign direct investment in developing countries and growth: a selective survey, *Journal of developing studies*, October

DeMello, L.R., Jr. (1999). Foreign direct investment-led growth: Evidence from time series and panel data, *Oxford Economic Papers*, **51**, 133–151.

Dietrich M. and Schenk H. (1993). A bandwagon theory of the firm, *Sheffield University Management School discussion paper series*, **93**

Dikova D. and van Witteloostuijn A. (2007). Foreign direct investment mode choice: entry and establishment modes in transition economies, *Journal of International Business Studies*, **38**, 1013-1033

Driffield N. and Love J. H, (2007). Linking F.D.I. motivation and host economy

productivity effects: conceptual and empirical analysis, *Journal of International Business Studies*, Palgrave Macmillan Journals, **38**, 460-473.

Dunning (1992). *Multinational enterprises and the global economy*, Addison - Wesley publishers LTD, Harlow.

Dunning H.J (1969). The foreign Investment Controversy, *Banker's Magazine*

Dunning H.J (1997). The European Internal Market Programme and Inbound Foreign Investment, *Journal of Common Market Studies*, **35**

Emmanuel A. (1972). *Unequal exchange: a study of the imperialism of Trade*, New Left Books, N. York, pp 63-65

Flowers E. B. (1976). Oligopolistic reaction in European and Canadian direct investment in the United States, *Journal of International Business studies*, **7**.

Frank A.G. (1984). The development and underdevelopment, στο *The political economy of development and underdevelopment*», N. York Random House, 3rd edition, p.103-110

Frankel M. (1965). *Home versus foreign Investment: a case against capital export*, εκδόσεις Kyklos, **18**

Frankel, J. A. and D. Romer. (1999). Does Trade Cause Growth?, *American Economic Review*, **89**, 379-399.

Frankel, J. A., D. Romer, and T. Cyrus. (1996). Trade and Growth in East Asian Countries: Cause and Effects?, *NBER Working Paper 5732*.

Galego, A., Vieira, C. (2004). CEEC as F.D.I. Attractors - A Menace to the E.U. Periphery?, *Emerging Markets Finance & Trade*, **40**,74-91.

Garelli S., (2002). Competitiveness of Nations, *Competitiveness of Nations: The Fundamentals*, I.M.D.

Gilpin R. (1976). *US power and multinational Corporations*, London: Macmillan

Glass, A. and Saggi, K. (2001). Innovation Incentives and Wage Effects of International Outsourcing (σε συνεργασία με A. J. Glass), *European Economic Review*, **45**,67- 86

Globerman, S. (1979). Foreign Direct Investment and Spillovers Efficiency Benefits in Canadian Manufacturing Industries, *Canadian Journal of Economics* **12**, 42-56.

Gorg, H. and D. Greenaway (2004). *Much about Nothing? Do Domestic Firms Really Benefit from Foreign Direct Investment?*, World Bank Research Observer, **19**, 171-97.

Graham E. (1993), Transatlantic Investment by Multinational Firms: a rivalistic phenomenon στο *The theory of Transnational corporation*, United Nations library on TNC's,

1, New York.

Graham, E. and P. Krugman (1991). *Foreign Direct Investment in the United States*, Washington, DC: *Institute for International Economics*

Green R.T. and Cunningham W.H. (1975). The determinants of US foreign investment: an empirical examination, *Management International Review*, **15**, 113-120.

Grossman, G. M. and E. Helpman. (1997). *Innovation and Growth in the Global Economy*. Cambridge, MA: MIT Press.

Guisinger S. (1986). Host country policies to attract and control foreign investment, δημοσίευση στο *Investing in development, New roles for private capital*, New Brunswick: Transaction Books

Hansen, H. and J. Rand. (2006). On the Causal Links between F.D.I. and Growth in Developing Countries, *World Economy*, **29**, 21-41.

Hanson, G. H. (2001). *Should Countries Promote Foreign Direct Investment?*, G-24 Discussion Paper 9

Hawkins P. and Lockwood K. (2001). *A strategy for attracting foreign direct investment*, παρουσίαση στο Economic society of South Africa's Biennial conference, Glenburn Lodge, 13 September

Hellman R. (1970). *The challenge to US Dominance of the International Corporation*, New York: Dunellen, pp. 244-245

Hennart J. F. (1989). Can the new forms of investment substitute for the old forms: a transaction costs perspective, *Journal of International Business Studies*, **10**, pp. 218-220

Hood N. & Young S. (1979). *The Economics of Multinational Enterprise*, London: Longman

Hsiao F. S. T., M. C. W. Hsiao. (2006). F.D.I., Exports and GDP in East and Southeast Asia Panel Data versus Time Series Causality Analysis, *Journal of Asian Economics*, **17**, 1082-1106.

Hu Y.S. (1973). *The impact of US investment in Europe: A case study of automotive and computer industries*, New York: Praeger

Hufbauer G.C. and Adler F.M. (1986). *Overseas Manufacturing investment and the balance of payments*, US treasury: Washington DC

Hurwitz L. (1973). Contemporary approaches to political stability, *Comparative Policies*, pp 449-463

Hymer (1990). *The large multinational corporation: an analysis of some motives for the international integration of business*, Multinational Corporations, Edward Elgar, pp. 4-31.

Hymer S. (1960). *The International operations of National Firms: A study of Direct Foreign Investment*, Cambridge MA:Mit Press

Jakobsen K. and Meyer K. E. (2007). Partial Acquisition: The Overlooked Entry Mode, στο *Recent advances in international business research Elsevier Science*, John Dunning and Phillippe Gugler, eds

Janicki, H.P. and Wunnava, P.V. (2004). Determinants of F.D.I.: empirical evidence form E.U. accession candidates, *Applied Economics*, **36**, 399-523.

Johanson J. and Vahle J. (1977). The internationalization process of the firm – a model of knowledge development an increasing market commitments, *Journal of international business studies*, **8**, 25-26

Kay N. (1983). Review article: Multinational enterprise, *Scotish Journal of Political Economy*, **30**, November

Keller W. and Yeaple, S. R., (2005). Multinational enterprises international trade, and productivity growth: Firm-level evidence from the United States. *Economic Studies* 2005-07, **1**, Deutsche Bundesbank, Research Centre.

Kindleberger C. (1969). *American Business Abroad*, New Haven, CT: Yale University Press

Knickerbocker F.T. (1973). *Oligopolistic reaction and multinational enterprises*, Boston: Harvard University Press, pp. 24-28

Kobrin S. J. (1982). *Managing Political risk assessment*, California, University of California press, pp. 48-49

Kojima K. (1973). A macroeconomic approach to foreign direct investment, *Hitotsubashi Journal of Economics*, **14**

Kojima K. (1982). *Development oriented direct foreign investment and the role of Asian development bank*, Asian development Bank, **4**, 10-12

Kokko A., 1994. Technology, market characteristics, and spillovers, *Journal of Development Economics*, Elsevier, **43**, 279-293.

Kose, A. M., E. Prasad, K. Rogoff and S.-J. Wei (2006). Financial Globalization: A Reappraisal, *NBER Working Paper* 128484

Krugman P. and Helpman (1994). *Market Structures and Foreign Trade*, MIT Press, Cambridge.

Krugman, P., M. Obstfeld (1994). *International Economics: Theory and Policy*, 3rd edition, New York: HarperCollins.

Kujawa D. (1974). *American Labour and the multinational enterprise*, London: Pall

Mall Press

Lall S. and Narula Rajneesh (2004). *F.D.I. and its role in economic development: Do we need a new agenda?*, Research Memoranda 019, Maastricht: MERIT, Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology.

Lee J. and Y., E. Mansfield (1996). Intellectual property protection and U.S. foreign direct investment, *Review of Economics and Statistics*, **78**, 181 – 186

Lenin V.I. (1950). *Imperialism: the highest stage of capitalism*, Moscow, **1**, foreign languages publishing house, pp. 496-502, 525-528

Lipsey R. E., (2000). The Role of Foreign Direct Investment in International Capital Flows, *NBER Working Papers 7094*, National Bureau of Economic Research, Inc.

Lipsey, R. E. (2002). Home and Host Country Effects of F.D.I., *NBER Working Paper 9293*.

Lipsey, R., (1999). The location and characteristics of U.S. affiliates in Asia, *NBER Working Paper No. 6876*. Cambridge, MA

Lora E. (2007). Should Latin America Fear China?, Banco Interamericano de Desarrollo (IDB), *Departamento de Investigación Working Paper No. 531*

Love, J. and Lage-Hidalgo, F., (2000). Analysing the determinants of US direct investment in Mexico, *Applied Economics* **32**, 1259– 1267.

Lucas R.B. (1993). On the determinants of direct foreign investment: evidence from East and South –east Asia, *World Development*, **21**, 391-392

Luxemburg R. (1971), *The accumulation of capital*, London, Routledge and Paul Kegan, pp. 368-372

Makki, S. S. and A. Somwaru, (2004), Impact of Foreign Direct Investment and Trade on Economic Growth: Evidence from Developing Countries, *American Journal of Agricultural Economics*, **86**, 795-801.

Markusen J.R., (1995). The boundaries of multinational enterprises and the theory of international trade, *Journal of Economic Perspectives*, pp. 168-189.

McKinnon, R. I. (1973). *Money and Capital in Economic Development*, Washington, DC: Brookings Institution.

Merlevede, B. and Schoors, K. (2004). *Determinants of Foreign Direct Investment in Transition Economies*, San Domenico di Fiesole, European University Institute

Meyer K.E., (2004). Perspectives on multinational enterprise in emerging economies, *Journal of International Business Studies*, pp.259-276.

Moore, M. O. (1993). Determinants of German Manufacturing Direct Investment:

1980 – 1988, *Weltwirtschaftsliches Archiv*, **129**, 120-137.

Motta, M., and Ronde, T. (2000). Foreign Direct Investments and Spillovers Through Workers' Mobility, Universidad Pompeu Fabra, *Economics Working Papers* 258

Murray R. (1972). *Underdevelopment, the international firm and the international division of labour*, Rotterdam University Press, pp.162-168

Ngowi, H.P (2001). Attracting New Foreign Direct Investments to Tanzania, *Tanzanet Journal*, **1**, 23 – 39.

Nunnenkamp P, Canavire G and Triveno L (2004). Targeting aid to the needy and deserving: nothing but promises?, *Kiel working paper no. 1229*, Kiel Institute for World Economics

O' Grady S. and H.W. Lane (1996). The Psychic distance paradox, *Journal of International business studies*, **27**, 312- 330

Obwona, M., (2001). Determinants of F.D.I. and their impact on economic growth in Uganda, *African Development Review*, **13**, 46– 81.

Owen R.F. (1982). Interindustry determinants of foreign direct investment, στο, *New theories of multinational enterprise*, A.M. Rugman, London, Croom Helm

Ozawa T (1979). *Multinationals, Japanese style: the political economy of outward dependency*, Princeton, Princeton University Press, pp.114-115

Paschoalin T. M. (2007). *The policies of tax, labour and exchange rate: a comparative study between Brazilian and Chinese policy*, Institute of Brazilian Issues

Poynter A. (1985). *Multinational Enterprises and Government Intervention*, London: Croom Helm, pp 33-34

President's Commission on Industrial Competitiveness (1985). *The report of the president's commission on industrial competitiveness*, **3**, Washington D.C., Government printing office

Punnet B. J. (2004). *International Perspectives on Organization Behaviour and Human resource management*, M.E. Sharpe Inc, p 57

Reich R.B. (1991). Does corporate nationality matters?, *Science and Technology*, Winter

Reve T. and Mathiesen L. (1994). *European Industrial Competitiveness*, Bergen: Foundation for Research in Economics and Business Administration

Rivlin, P. (2001). *Economic Policy and Performance in the Arab World*, London: Lynne Rienner.

Rodriguez, F. and D. Rodrik. (2000). Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's

Guide to the Cross National Evidence, στο B. Bernanke και K. Rogoff, (2000), *Macroeconomics Annual*, Cambridge, MA: MIT Press.

Ronen S. and Shenkar O. (1985). Clustering countries on attitudinal dimensions: a review and synthesis, *Academy of management review*, **10**, 435-454

Rugman Alan (1981). *Inside the Multinationals*, London: Croom Helm

Schneider F. and B. Fry (1985). Economic and political determinants of foreign direct investment, *World development*, 13, 161-162

Schollhamer H. and Nigh D (1987). Foreign direct investment, Political conflict and cooperation: the asymmetric response hypothesis, *Managerial and decision economics*, **8**, 307-308

Schott, P. K. (2004). *The Relative Revealed Competitiveness of China's Exports to the United States vis-à-vis other Countries in Asia, the Caribbean, Latin America, and the OECD*, Inter-American Development Bank, Integration and Regional Programs Department, Washington DC.

Sjoholmn F. (1999). Economic Recovery in Indonesia: The Challenge of Combining F.D.I. and Regional Development, *Working Paper Series in Economics and Finance 347*, Stockholm School of Economics

Sornarajah, M. (1994). *The International Law of Foreign Investment*, Cambridge, London, pp. 18-19

Stevens (1969). Fixed Investment Expenditure of Foreign Manufacturing Affiliates of US Firms: Theoretical model and empirical evidence, *Yale Economic Essays*, **9**, 137 – 200

Thirwall A.P., (2003). *Μεγέθυνση και ανάπτυξη*, εκδόσεις Παπαζήση, σελ 374 – 380

Tobin J. (1958). Liquidity preferences as behaviour towards risk», *The review of Economic Studies*. **25**, 65 – 68

Tyson L. (1992). *Who's bashing whom? Trade conflict in high technology industries*, Washington D.C.: Institute for International Economics

Vadlamannati, Vázquez Rozas E., (2007). Are emerging economies F.D.I. inflows cointegrated with F.D.I. inflows of China? – An empirical investigation, *Working Paper 2007*, **8**

Vern Terpstra (1983). *International marketing*, 3rd edition, N York

Vernon R. (1966). International Investment and international trade in the product cycle, *Quarterly Journal of economics*, **80**

Vernon R. (1971). *Sovereignty at Bay: The multinational spread of US enterprises*, London: Basic Books

Vernon R., (1993). International investment and international trade in the product cycle, *The Internationalization of the Firm: A Reader* (P.J. Buckley - P.N. Ghauri editors), *Academic Press*

Wang, C., S. Liu, & Y. Wei. (2004). Impact of Openness on Growth in Different Country Group, *World Economy*, **27**, 567-585.

Wang, J.Y. and Blomstrom, M. (1992). Foreign Investment and Technology Transfer: A Simple Model, *European Economic Review*, **36**,137-155

Wang, Z. Q. and Nigel J. Swain (1995). The Determinants of Foreign Direct Investment in Transforming Economies: Empirical Evidence from Hungary and China, *Weltwirtschaftliches Archiv*, **131**, 359-382

Wei Y. and X. Liu (2006). Productivity spillovers from R&D, exports and F.D.I. in China's manufacturing sector, *Journal of International Business Studies*, **37**, 544-557

Williamson O., (1985). *The economic Institutions of Capitalism*, New York, Free Press

Williamson O.E., (1981). The modern corporation: Origins, evolution, attributes, *Journal of Economic Literature*, 1537-1568

Yih Yun Yang, Jeannie, Groenewold N., Moonjoong Tcha (2000). The Determinants of Foreign Direct Investment in Australia, *The Economic Record*, **76**, 45-54.

Yu X. and Ito K. (1988), Oligopolistic reaction and foreign direct investment: the case of US tire and textile industries, *Journal of International Business Studies*, **19**

Βαΐτσος Κ. (1982). Εταιρική ολοκλήρωση στην παγκόσμια παραγωγή και στο διεθνές εμπόριο, δημοσίευση στο Βαΐτσος Κ., *Διεθνής Οικονομική*, Τόμος. Ι, Αθήνα, Σύγχρονα Θέματα, 1983, σελ. 199-202

Κυρκιλής Δ. (2002). *Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*, Εκδόσεις Κριτική Α.Ε.

Μελάς Κ. (1999). *Παγκοσμιοποίηση - Νέα φάση διεθνοποίησης της οικονομίας. Μύθοι και πραγματικότητα*, εκδόσεις Εξάντας, σελ 134-135

Μπαμπανάσης Σ. (2004). *Νέα Διεθνής Οικονομία*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ 102-105, 113-121

Παλαιός (1987). *Ζητήματα θεωρίας του Ιμπεριαλισμού*, Αθήνα, εκδόσεις Οδυσσέας, σελ 40-40-44

Πιτέλης Χ., Αντωνάκης Ν. (1998), *Διεθνής ανταγωνιστικότητα και βιομηχανική στρατηγική*, Εκδόσεις τυπωθήτω, Αθηνά, σελ 64-65

Πουρναράκης Ε. (1996), *Διεθνής Οικονομική*, Αθήνα: [αυτοέκδοση], 1996 σελ 360-362

Χαζακης Κ, (2000). *Εγχειρίδιο ξένων επενδύσεων στις Βαλκανικές χώρες*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη

W.E.F.

1. *The Brazil Competitiveness Report 2009*, δημοσίευση στο World Economic Forum 2009

U.N.C.T.A.D.

1. 1993, *Balance of Payments Manual: Fifth Edition (BPM5)*, Washington, D.C., International Monetary Fund,
2. 1995, *World Investment Report*, pp.34-35
3. 1996a, *Incentives and foreign direct investment*, United Nations Series, A. N. 30, Geneva, p. 3
4. 1996b, *Detailed Benchmark Definition of Foreign Direct Investment: Third Edition (BD3)*, Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development,
5. 1999a, *World Investment Report. Foreign Direct Investment and the Challenge of Development*, Geneva
6. 1999b, *Arthur Andersen International Investment, Towards the year 2002*, Geneva
7. 2002, Department of economic and social affairs, 28 January – 8 February, *Actions taken by U.N.C.T.A.D. in assisting developing countries to implement Agenda 21*, **11**
8. 2006a, *Measuring Restrictions on F.D.I. in Services in Developing Countries and Transition Economies*, United Nations, New York and Geneva,
9. 2006b, *F.D.I. in Least Developed Countries at a Glance 2005/2006*. United Nations publication, New York and Geneva.
10. 2007, *The Least Developed Countries Report 2007: Knowledge, Technological Learning and Innovation for Development*, United Nations publication, New York and Geneva.
11. 2008a, *World Investment Report, Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge*
12. 2008b, *Press Release 08/01/08*
13. 2009a, *The least developed countries report 2009, The State and Development*

- Governance*», United Nations, New York and Geneva,
14. 2009b, *Press Release*, 19/01/09
  15. 2009c, *World Investment Prospects Survey 2009-2011*, United Nations, New York and Geneva

O.H.E.:

1. 1986. *The United Nations Code of Conduct of Transnational Corporations UN*, N York, September, p.29

A.S.E.A.N.

1. 1996, Συμφωνία Ασιατικού Οικονομικού Οργανισμού, ASEAN: *Agreement for promotion of Investment*, article 1/3/1996

O.E.C.D.

1. 1999, *Conference on Foreign Direct Investment and the Environment*. Summary of the Discussion. Emerging Market Forum, The Hague, January.
2. 2003, *Checklist for Foreign Direct Investment Incentive Policies*

World Bank

1. 2002, *Global Development Finance 2002: Financing the Poor Countries*, Washington, DC.

INΔΙΑ

1. Athreye, S. and S. Kapur (2001). Private foreign investment in India: pain or panacea, *World Economy*, **24**, 399-424.
2. Bajpai, N. and JD Sachs. (2000). *Foreign Direct Investment in India: Issues and Problems*, Development Discussion Paper No. 759, Harvard Institute For International Development, Harvard University, Cambridge, MA, pp.1-6
3. Kumar, N. (1994). *Multinational Enterprises and Industrial Organization: The Case*

of India, New Delhi: Sage.

4. Wei Y. A. and V. N. Balasubramanyam (2004). *Foreign Direct Investment*, Edward Edgar Publishing Limited, UK, pp. 47-73

Ηλεκτρονικές διεθύνσεις;

- Investment Commission Report, Investment Strategy for India, February 2006
- India Resource Centre. (2009)
- Government of India (2002). *Report of the Steering Committee on Foreign Direct Investment Planning Commission*

U.N.C.T.A.D

- 2009, W.I.P.S., *World Investment Prospects Survey 2009-2011*

A.S.E.A.N.

- 2006, *Investment Report*

KINA

1. Huang D. Pei and S. Shirai, (1994). *Information Externalities affecting the dynamic Pattern of foreign direct investment: The case of China*, I.M.F. Working Paper 94/44, Washington, p.10
2. Qu T. and M. B. Green, (1997). *Chinese foreign Direct Investment: a subnational perspective on location*, Ashgate, Aldershot
3. Fengli and Jing Li, (1999). *Foreign Direct Investment in China*, Macmilan press, London
4. Gao Shi-Ji, (2002). The Competitive Advantage of China-With references to Firm Performance in Three Industries στο *Seminar on Asian competitiveness*
5. Adams G.F., (2004)., *Why is China so Competitive? Measuring an Explaining China's Competitiveness*, City University of New York.

M.O.F.C.O.M.

Chinese Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation / Υπουργείο Ξένου Εμπορίου και Οικονομικής Συνεργασίας, (μετονομάστηκε σε Ministry of Commerce / Υπουργείο Εμπορίου), Investment Promotion Agency, επίσημη ιστοσελίδα

A.S.E.A.N.

2006, *Investment report*

W.E.F.

2002, *World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2001-2002*

ΧΟΝΓΚ ΚΟΝΓΚ

- Government of the Hong Kong, Special Administrative Region
- Heritage Foundation / Wall Street Journal, Index of Economic Freedom 2009
- Fraser Institute, Economic Freedom of the World report 2008

WORLD TRADE ORGANIZATION

2006, *Trade Policy Review. Report by Hong Kong, China* 8 November

U.N.C.T.A.D.

2006, *World Investment Report*

Census and Statistics Department.

2002, *External Direct Investment Statistics of Hong Kong*, pp. 12-14

Λατινική Αμερική και η Καραϊβική

E.C.L.A.C.

2006, *Foreign Investment in Latin America and the Caribbean*.

(ισπανικό ακρωνύμιο C.E.P.A.L. Comisión Económica para América Latina)

O.E.C.D.

2006, *Trends and recent developments in foreign direct investment*, International Investment Perspectives, Paris.

U.N.C.T.A.D.

2008, *World Investment Report*

2009, *World Investment Report*

J.B.I.C.

2008, Survey report on overseas business operations by Japanese manufacturing companies – results of JBIC FY2007 survey: outlook for Japanese foreign direct investment (19th annual survey), *Journal of JBIC Institute*, **33**, 26–116.

ΜΕΞΙΚΟ

1. Hanson, G. (1998). US-Mexico Integration and Regional Economies: Evidence from Border-City Pairs, *NBER Working Paper 5425*.
2. Griffiths D. - Sapsford D. (2004), *Foreign Direct Investment*, Edward Edgar Publishing Limited, UK, pp. 103-131
3. Love, J. and Lage-Hidalgo, F. (2000). Analysing the Determinants of US Direct Investment in Mexico, *Applied Letters*, **32**, 1259-1267.
4. Graham, E. and Wada, E. (2000). Domestic Reform, Trade and Investment, Financial Crisis, and Foreign Direct Investment into Mexico, *The World Economy*
5. Máttar Jorge, Juan Carlos Moreno-Brid, Wilson Peres, (2002). *Foreign Investment in Mexico after Economic Reform*, Mexico, D. F., July ECLAC/ United Nations

Publication

I.N.E.G.I.

2005, Instituto Nacional de Estadística y Geografía (Ινστιτούτο Εθνικής Στατιστικής, Γεωγραφίας και Πληροφορικής)

D.G.I.E.

Foreign Investment Office, *Ministry of Economy*.

Banco de Mexico

1. *Documentos de Investigacion Banco de Mexico*, Working Papers N_ 2009-11
Competitiveness and Growth of the Mexican Economy Daniel Chiquiar, Manuel Ramos-Francia
2. 2003, *Informe Anual 2002*, Abril

BPAZIAIA

Portal do Governo Brasileiro

Banco Central do Brasil

2007, Κεντρική Τράπεζα της Βραζιλίας, 2007 / Banco Central do Brasil, 2007, *Nota para a imprensa, setor externo*, 23 March

J.B.I.C.

2008, Survey report on overseas business operations by Japanese manufacturing companies – results of JBIC FY2007 survey: outlook for Japanese foreign direct investment (19th annual survey), *Journal of JBIC Institute*, **33**, 26–116.

U.N.C.T.A.D.

2005, *Investment Policy Review Brazil*, United Nations, 31 January

2008, *World Investment Report*

2009, *World Investment Report*